DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Polis Şefinin Gerçek Anıları

Bursa — 1957

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GÜNLÜK TİCARET GAZETESİ TESİSLERİ — 1982

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖNSÖZ

Gözlerimizi açıp hayat fırtınasının içine katıldığımız yıllar, Osmanlı İmparatorluğunun en acılı en kötü günlerinin sancıları bizi de bir sel kütüğü gibi oradan oraya fırlatarak bir çok hadiselerin bazen birer figüranı bazen de sırtımda taşıdığım dört kişiiik ailemin mesuliyetini bilerek baş rol oynadığım günlerde oldu. Aslında benim çoktan göçmeye hazır varlığımın son demlerinde meydana getirdiğim bu kitapçık, bir marifet veya başarının belirlenmesinden ziyade, mensubu bulunduğum Türk Milletinin adına yapılmış mütevazi bir hizmet demetinin içinden genç evladlarımıza sahibi bulundukları ülkenin ne mertebe fedakârlıklarla elde edildiğini anlatabilmek için yazılmıştır. Diğer taraftan da Kurtuluş savaşımızın ileride daha derinliğine yazılacak tarihine bu naçiz belgelerinde katılmasına yardımcı olmak istemekteyim.

Hayatta her kişinin bu topraklara bırakacağı eserleri ve izleri olumlu bir biçimde bilinmelidir. Bahçelerimizi süsleyen güzel çiçeklerimizin üzerinden bir lokma nafaka için gelip geçen bir salyangoz bile, geçtiği yerlere beyaz bir iz bırakmaktadır. Öyle insanlar biliriz ki, bütün hayatları boyunca böylesine bir salyangoz kadar iz bırakmadan göçüp gitmişlerdir. Oysa insanoğlu her şeyden önce, kendi ülkesinin gelişmesine ve daha da yükselmesine yararlı olacak gayretlerini kendi payına düşen kadarını gerçek bir vatanseverlik duyguları ile hizmet mozayığına katması lâzımdır. Ancak bu şekildeki gayretler milletleri dünya nazarında ihtirama layık kılarlar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bir milletin millet olmasında tarihin içindeki yılları ve bu zaman içinde bıraktığı medeniyet eserleri ile mümkün olmaktadır. Türk Milleti çok şükür ki, tarihde en kıdemli bir millettir. Böyle bir milletin mensubu olmakla ne kadar gururlansak yine yetmez.

Evet, tarihde 16 defa devlet kurmuş asırlar boyunca dünyaya devlet olmanın gerektirdiği eserlerini vermiş Türk Milletinin çok mutlu günleri olduğu kadar, darda kaldığı fırtınalı günleri de olmuştur. Fakat bütün bunların içinde en ağır zorlukları hiç bir taviz vermeden yenmesini başarmıştır. Asırlar öncesi Türk Milleti bu, herbiri ayrı ayrı değerdeki devletlerini kurarken bugünün batı ülkeleri o günlerde ilkel sürülerden farklı değillerdi. Türk'ün 1071'de Malazgirt'te o parlak ve birbirinden muhteşem yıllarının Anadolu'da başladığı günlerden gele gele bizim idrak ettiğimiz 1914 - 18 yıllarının perişan ve buhranlı günleri nasibimiz oldu.

Sultan Osman'ın Söğüt'de başlattığı Osmanlı İmparatorluğu'nun giderek devleşen akışı içinde, bu milletin devirler kapayıp yenilerini açmayı başarması dünya milletlerini şaşırtıyordu. Endülüs'den Yemen'e, Kırım'dan Viyana varoşlarına kadar uzanan bileği bükülmez koca İmparatorluğun karadaki yenilmez ordusu, Akdeniz'deki Armadası hâlâ yaşadığımız büyük gururun bitip tükenmez menkibeleridir.

Türk Milletini bütün dünyada en yüksek mertebedeki ihtirama lâyık kılan Fatihler, Yıldırımlar, Kanunilerin kurdukları ve yaşattıkları Osmanlı Devlet yapısı, sonradan bir çok sebeplerle ufalana ufalana bir çöküntü haline dönmüş oldu. İşte o zaman, sahte dostuklar ardında saklı bulunan çirkin ve düşmanca emeller birdenbire ayaklanmış oldu.

Balkan, Çanakkale, ve Birinci Dünya Harbi'nden bitkin ve yaralı bir şekilde çıkmış olan koca koca ülkenin üzerinde her biri birer leş kargası gibi üşüşen bu batılı ülkeler, kendilerine bu son kalanlardan pay çıkarmaya başladılar. Bu payda daha başkaları da vardı. Altı yüz yıla yakın bir zaman

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

içinde aynı şehirde kapı komşu oturmuş, iyi ve kötü günlerini kardeşçe paylaşmış, askerlik mükellefiyetinden azade, içlerinde nazır, sefiri kebir, profesör, ayan azası, gibi üst derecelerde devlet hizmeti yapan ekalliyetler de bu yıkımtıdan pay alma hevesine kapılmışlardır. Koca Fatih'in bize emanet ettiği güzel İstanbul artık fırsatçı batının ellerine geçmiş. işgaciler Türk milletine akıl almaz eziyetler verirken, memleketin en yetişkin münevverleri de bir gecede toplanıp Malta'ya sürülmüşler, Osmanlı İmparatorluğu'nun son padişahı da dünyanın en utanmazlık örneği olan bir şekilde düşman teknesine binerek çekip gitmişti.

İşte bu günlerin hemen hepsi kısa bir devresinden sonra ümitsizlik ve karanlık günlerin ufkunda, Anadolu'ya yepyeni bir güneş doğuyordu. 19 Mayıs 1919'da Samsun'da parlayan bu pırıl pırıl güneş Türk Milletine şu parolayı fısıldıyordu. «KUVVAYI - MİLLİYE». Aslında bu söz lugat manası itibariyle, Milli Kuvvetler demekti. Fakat Kuvvayı - Milliye öylesine yaygın milli bir parola idi ki, bizim kurtuluş savaşının bütün gücünü ve başarısını bu iki kelimenin yarattığı ruhda bulmak imümkündür. Kuvvayı - Milliye kısa zaman içinde bir ruh, bir duygu, bir inanış, bir ümit ve hürriyet mihrabı olmuştu. Bütün Türk Milletinin evlatları bu mihrabın önünde öylesine bir saf teşkil ettiler ki, böyle bir şahlanışın sanırım tarihde bir örneğini bulmak mümkün değildir. Sivas'da ve Erzurum kongrelerinde Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ektiği kurtuluş için gerekli Kuvvayi Milliye tohumları, kısa zamanda meyvelerini vermeye başlamıştır. O'nun sık sık Erzurumda halk arasında yaptığı konuşmaları dinleyen bu toprağın çocukları, her türlü fedakârlığa hazır bulunmaktaydılar. Başkomutanın sözlerini dinleyen yoksul hatta aç insanlarımız O'ndan sadece kurtuluşu istiyorlardı. Bu vesile ile değerli hukuk Alimi rahmetli Kuşadalı Mahmut Esat Bozkurt'un bir hatırasını belirtmek isterim. Bozkurt şöyle diyordu:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

«1789'da Fransa'da büyük ihtilâl başladığında, Bastil zindanına hücum eden Fransız halkı: — Açız bize ekmek verin, diye bağırıyorlardı. Oysa Türk Milleti kendi kurtuluş savaşını başlatırken, gerçekten aç ve perişandı, ama Erzurum'da Başkumandan'ı dinleyen bu aç ve perişan Anadolu çocuklarının hiç biri O'ndan ekmek değil sadece hürriyet istiyordu.

Bu küçük kıyaslama Türk Milletinin hürriyete olan aşkını ve inanışını göstermesi bakımından son derece ulvi bir sahnedir.

Kuvvayı-Milliyede kadın erkek farkı yoktu. Postal bulamayan ayağına çarığını çekerek cepheye giden erkeklerin yanında, İnebolu'dan sırtına vurduğu mermileri Ilgaz dağlarının sarp yamaçlarından aşırarak Ankara'ya ulaştıran o efsane kahramanı kadınlarımız bugün artık heykelleşmişlerdir. Böylece Kuvvayı-Milliye ruhu Sivas ve Erzurum'da tohum olarak ekildi, kısa bir zaman sonra Sakarya ve Dumlupınar'da ilk sürgünlerini verdi ve sonra da İzmir'de koca bir çınar oldu.

Kuvvayı Milliye öyle bir destandır ki, içinde şimdiye kadar bilinen fedakârlık, kan ve vatanseverliğin tarihte görülmemiş pek çok üstün örnekleriyle doludur. Bu boğuşmada pek çok adsız kahramanlar bu toprakların ağır olan bedel faturalarını çekinmeden kanları ile ödemişler ve hiç bir karışıklık da beklememişlerdir. İnandıkları Kuvvayı-Milliye idealinin yarattığı bugüçlü direnişle en zorlu ve anlayışsız istilâcıları bu topraklardan def ettiği gibi, ülkenin hemen her yerinde asırlar boyunca meydana getirilmiş ve tapusunda camileri, medreseleri, kervansarayları, sebilleri, çeşme ve köprüleriyle, adeta birer kabartma mühürle mühürlenmiş olan Türk'ün İstanbul'u da Atatürk'ün mübarek elleri ile tekrar kazanılmıştır.

İşte meşrutiyetin sancılarından ve hicranlarından kurtulup Kuvvayı-Milliyenin bağrında mütevazı bir nefer gibi hizmetini bitirmiş ömrünün son yıllarını Büyük Atatürk'ün yarattığı huzur içinde geçiren bu yorgun savaşçı, şimdi köşesinde kahbe

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

bir Ermeni kurşununun yirmi ameliyata mal olan yarasının izlerini, en şerefli bir madalya gibi taşıyarak Tanrısına kavuşacağı günlerini ve orada vereceği mutlu mizanın hesabını yapmaktadır. Bu satırlarımda hemen şunu belirteyim ki, Orta Asya'dan gelip dünyaya yayılmış Türk Milleti, bugüne kadar akılsız sevk ve idarecilerle çok şeyler kaybetmiştir. Artık Büyük Devlet adamı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bize çizdiği ve verdiği Misakı-Milli hudutları içinde bulunuyoruz. Bu ülkeyi artık O'nun vasiyeti gereği muhafaza edip muasır medeniyet ufkunda bir güneş gibi parlayacağı günleri hazırlamamız lâzımdır. Bizler, Kuvvayı-Milliye ruhu ile bu ülkeyi kurtarmış olanların tek dileği namerde boyun eğmeden O'nun yarattığı bu umdelere inanın ve ona sahip çıkın.

Son dileğim şudur:

«Ulu Tanrım, vatanımı koru, evlâtlarımıza güç ve iman ver, yüreklerine vatan, devlet ve millet sevgisini daima ilahî mevhibelerinle destekle, Türk Ordusunu her zaman her yerde layık olduğu ve olacağı zaferlerden mahrum etme..

Bu dileklerimizin gerçekleşmesi bizim ruhlarımızın en büyük mutluluğu olacaktır.

Bir gün, bu anılarım kitap haline getirilebilirse gerçekten görevimi tamamlamış olduğuma inanacağım.

Tanrı Türk Milletiyle beraber olsun.

A. R. ÖGE

Bursa 1957

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu anılarımı Kuvvayi - Milliye ruhuna en az benim kadar inanmış ve bana büyük bir sadakatle yardımcı olan aziz ve değerli eşim Pakize Öge'ye ithaf ediyorum. Tanrı onu takdis etsin.

A. R. Öge, 1957 — Bursa

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Yazarın hayat öyküsü

1881 yılında Tekirdağ'ın Malkara kasabasında zengin ve varlıklı bir çiftçi ailesinin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailenin kasabaya iki saat uzaklıktaki geniş topraklariyle rahat bir geçinleri vardı. Aradan iki yıl geçmeden üçüncü çocuk-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ları da erkek olunca ilki kız olan ailenin mutlulukları daha da artmış oldu. (Bu üçüncü kardeş sonradan Çanakkale harplerinde şehit olmuştur.)

A.R. Oge sağlam yapılı zinde bir vücut yapısına sahipti. Önce kasabanın mahalle okuluna gitti. Burada bir yıl kaldıktan sonra ilk okul ve sonra da kasabanın Rüştiyesine girdi. A.R. Öge'nin okuldaki başarısı hocalarının daima övgülerini kazanıyordu. A.R. Öge'nin sınıfında eski İçişleri Bakanlarından Faik Oztırak da vardı. Rüştiyeyi pek başarılı bir şekilde bitirdikten sonra okulun öğretmenleri aileyi sıkıştırarak A.R. Öge'nin Edirne İdadisine gönderilmesini, hatta başarılı bir öğrenci olması nedeniyle parasız yatılı olarak da okuyabileceğini söylediler. Fakat ana ve baba sahip oldukları geniş topraklarının kendi çocuklarından başka doğacak torunlarını bile rahatlıkla geçindirebileceği görüşünü savunarak oğullarını Edirne İdadisi'ne göndermemeye karar verdiler.

Hayal edilen bu mutlu yaşantı Balkan Harbi'nin patlamasına kadar sürüp gidebildi. Harbin yarattığı felaketler içinde ailenin bir çok yakın fertleri hayatlarını kaybettikleri gibi, korkunç bir Bulgar kıyımı üzerine onlar da kasabayı ve toprakları yüzüstü bırakarak Istanbul'a göç ettiler. Balkan Harbi'nden sonra ailenin bir kısmı Malkara'ya döndü ise de A.R. Öge İstanbul'da kalarak önce tahsiline burada devam etmek istedi ise de çeşitli nedenlerle bunu yapamadı. O sıralarda Bahriyeye ait Haddehane adıyla anılan okula girdi. Kasımpaşa'da bulunan Haddehane gündüzleri ders ve buna uygun tatbikat için tesviyehanelerde çalışılıyordu. Geceleri de o zamanlar Kasımpaşa önünde demirli bulunan emekli olmuş Mahmudiye zırhlısında yatılıyordu. Şartlar çok zordu. Bir süre burada çalıştı ise de, ne derslerin ve ne de uygulamalı çalışmaların yararlı olmadığını gören A.R. Öge, Haddehaneyi bıraktı. Bir süre başka özel işlerle uğraş-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tı. Bu vesile ile İstanbul'un her türlü yaşantısının içine girip çıkmayı da becerebilmiş oldu.

A.R. Öge'yi bundan sonra İstanbul Polis teşkilatına katılmış görüyoruz. Aslında A.R. Öge'nin bu teşkilata girmesi son derece garip ve oldukça zor bir biçimde olmuştur. Basit bir ihmalin yarattığı zor ve o günlerin koşullarına göre kapitülasyonların her yerde bir mania gibi varlığı ve bu varlığın ağırlığı altında devleti bile zor durumlara atabilecek bir konuyu, daha polislik selahiyetini tesçil ettirmeden halledebilmesi ona bu meslekte ayrı bir şans da sağlamış oldu.

Zamanın en şöhretli Polis Müdürlerinden olan Azmi ve Reşat Beylerin çok kısa bir zamanda dikkatini çeken A.R. Öge, bundan sonra pek çok tehlikeli hizmetlerin içine girmiş ve hepsinde de elde ettiği başarılı sonuçlar ile kısa sürelerde terfi edebilme imknlarını da bulmuştur.

O sıralarda Ermeni tehciri işlerinin içine de girmiş olan A.R. Öge, Talat Paşa, Cemal Paşa, Dr. Bahattin Şakir Beyleri öldüren Taşnak komiteleri, İstanbul'un işgalinden kısa bir süre sonra da A.R. Öge'yi de Beykoz'un Akbaba yolu üzerinde eşinin yanında vurdular. Bu menfur kurşun yarası 4.5 yılda 21 ameliyatla tedavi edildi ise de, bu ameliyatların dördüncüsünde garip bir hata ile delinen kalın bağırsaktan gelen gaiteye rağmen A.R. Öge, İstiklal Harbi'nin Ereğli Askeri Polis Teşkilatı'ndaki hizmetinden başlayarak her türlü yokluğa ve yarasının verdiği acıya rağmen vazife görmüş ve en sonunda Ali Kemal'in idam edildiği yıllarda İzmit Polis Müdürlüğü'nde bulunmuş, İstanbul'un kurtuluşu ile A.R. Öge'yi en iyi tanıyan ve hizmetlerini takdir eden Ankara Valisi, o zamanki Emniyet Genel Müdürü sıfatiyle İstanbul'da Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nde adı geçenin 21. ameliyatı Operatör Orhan Abdi Bey tarafından yapılarak patlak ba-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğırsak kapanmış oldu. Bundan sonra A.R. Öge, tam bir yıl süre ile istirahat verilerek Kartal Maltepesi'nde istirahate çekildi.

A.R. Öge bu dönemi de geçirdikten sonra, İstanbul'da Birinci Şube Müdürlüğü'ne tayin edildi. Onun hastahanede ve istirahatli olduğu devrelerl de iken imzasını taklit ederek bazı işler çevirmiş olan meslektaşlarının bu uygunsuz hareketleri ispat edilinceye kadar A.R. Oge'yi mülkiye müfettişleri işten geri çektiler. Ancak yapılan daha derin araştırmalar sonunda imzanın kendisine ait olmadığı ve o tarihlerin incelenmesiyle A.R. Öge'nin hastahanede canıyla uğraştığı tarihler açıkça belirince yeniden İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişlerinin olumlu raporları üzerine yeniden vazife verilmesi tavsiyelerine uyarak terfian İzmir Polis Müdürlüğünü verdiler. Ama A.R. Öge namuslu ve vatansever kişiliği ile patlak bağırsağı ile koca bir Kurtuluş Savaşı'na eşi ve çocuklariyle katılmış ve hizmet vermiş kişiliğine karşı yapılan bu haksız davranıştan son derece müteessir olarak bu vazifeyi kabul etmemiştir.

A.R. Öge bundan sonra uzun yıllar Reji İdaresi'nde başlattığı hizmetini de ikmal ederek sonradan İnhisarlar İdaresi olan teşkilattan emekli olarak Bursa'da köşesine çekilmiş oldu.

1957 yılının 14 Nisanında vefat eden A.R. Öge o sıralarda Bursa Valisi olan Sayın Sabri Çağlayangil büyük bir kadirşinaslık göstererek unutulmuş sanılan bu eski yorgun kahraman için Türk Bayrağına sarılı tabutunu Ulu Cami'den Emir Sultan'daki medfenine kadar merasimle eller üzerinde taşındı. Bu nedenle başta sayın Çağlayangil ve tüm Bursalılara ailece şükranlarımızı belirtmek bizim için gerçek bir görevdir.

Tanrı ona rahmetini esirgemesin. Amin

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

BİRKAÇ SÖZ

Otuzbeş yıla varan siyasi polislik hayatımı bir gün derleyip toparlayıp ortaya koymanın gerekli bir iş olduğuna kani değildim. Nihayet ben de üzerime düşen görevleri bu memleketin sevgisiyle dolu duygularımla hiç bir karşılık beklemeden yerine getirmiştim. Fakat ömrümün şu son günlerinde aziz milletimin kurtuluş tarihinin içinde bizzat yaşamış bir kimse olarak o günlerin karanlıkta kalmış çeşitli yönlerini aydınlatmada yararlı olabileceğini düşünerek benim de bir çok tesadüflerle katıldığım önemli olayların açıklığa çıkabilmesi için mütevazı kalemimle bunları derlemeyi vazgeçilmez bir görev bildim.

Burada bulacağınız pek çok bilinen ve tarihe mal olmuş olayların içinde büyük bir kısmı aramızdan ayrılmış, bir kısmı da hâlâ daha yaşamakta olan pek çok önemli kişileri burada bir defa daha saygı ile yad etmekteyim.

Meşrutiyetten Cumhuriyete kadar geçen bu uzun ve çok karanlık, hatta umutsuz günlerin içinde asil Türk Milletinin umulmadık şahlanışındaki «Kuvvayi Milliye» ruhunu kendi iliklerine kadar yaşamış bir kimse olarak bunun ifade ettiği manayı şu kocamış yaşımda bir kere daha duyarak «Her şey bu Vatan için» parolasiyle ömür ve kan verdiğimiz hizmetlerin hikâyesini şu vesile ile genç evlâtlarımıza iddiasız bir öykü olarak sunmaktaym.

Otuzbeş yıllık çetin ve çok acılı bir ömür demeti olan bu öykümde, zehirlenmem, fedakâr eşimin gözünün önünde ermenilerce vurulmam, patlak bağırsağıma rağmen «Kuvvayi Milliye»ye katılmam, yıllarca o patlak ve açık yaramın acısına

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ve binbir tehlikesine aldırmadan Ereğli'den Erzurum ve Kars'a kadar eşim ve evlatlarımla her türlü ıztırap ve yoksullûğa rağmen bu hizmeti sürdürebilmem inanıyorum ki Ulu Tanrı'nın inanılmaz bir mucizesiydi. Dört buçuk yılı aşan bu acı dolu dönem içinde üçü narkozsuz olmak şartiyle yirmi bir defa aynı yaram için ameliyat masasına yatmam ne kadar zor ıztıraplı olursa olsun, ben böylesine bir hizmetin sahibi olarak kutsal duygularla dolu olarak yaşadım.

Şimdi karnımdaki o yirmi bir defa bıçak yiyen yaramın geride kalan ezik büzük izlerine bakarak bunu, bu aziz vatan için kazanılmış bir madalya gibi taşımaktayım.

Bir vatansever ailenin Kurtuluş Savaşı'ndaki bu çok ilginç bulacağınız ümit ettiğim acı, ıztırap ve gözyaşı dolu bir öyküdür bu satırlar.

İnanıyorum ki benim gibi daha binlerce meçhul kalmış ve bu vatanın kurtuluşunda kanlarını ve canlarını esirgemeden veren ve bu ülkenin gerçek değeri üzerinden faturasını ödemiş bu arkadaşlarımı da rahmetle anarım.

Nihayet bana her adımda ve her anında engin anlayış ve son derece ileri mertebedeki vatan sevgisi ve fedakârlıkları ile yardımcı olan ve hatırasına yürekten bağlı olduğum ve benden evvel aramızdan ayrılmış bulunan azim eşim P..... nin mübarek ruhuna bu satırlarımı ithaf ediyorum. 1957, Bursa.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İLK BAŞARIM

Ben bir Trakya çocuğuyum. Ailem buradaki bir kasabanın en ünlü ve varlıklı bir çiftçisiydi. Rüştiye tahsilimi kasabamızdaki okulda yaptıktan sonra, tahsilime devam edebilmek üzere Istanbul'a geldim. Ailem benim ellerindeki topraklarıyla hayatımın sonuna kadar rahat bir yaşam sürdürebileceğimi ileri sürerek tahsilime devam etmeme pek gerek bulunmadığını söyler dururlardı. Fakat ben Rüştiyedeki hocalarımın teşvikleriyle mutlaka bir İdadide okumayı kendim için vazg'eçilmez bir istek biliyordum. O yıllarda Istanbul'a gelip bir okula girebilmek ne kadar kolay olursa olsun istibdat devrinin acaiplikleri ve bu hava içinde her zaman çeşitli oldu bittilere maruz kalınabileceğini de iyi hesaplamak gerekiyordu. Önceleri o zamanki Baytar mektebine gitmeyi düşündüm. Fakat daha okula başvurmak için yaptığım ilk temasta okul mubassırlarının öğrencileri kırbaçla kovalamaları bendeki özgürlük anlayışına ters düştüğü için biraz da sinirlenerek bu kararımdan vazgeçtim. Bundan sonra da askeri okulları düşündüm. Bu da benim yapıma pek uygun gelmediği için onları da bir tarafa bıraktım. Bir süre İstanbul'un havası içinde kalınca buralarda pek barınamıyacağımı anlayarak tekrar ailemin sahip olduğu topraklarda çalışmak üzere geri geldim.

Kendi topraklarımızda çalışma dönemim başarılı olarak 1325 yılına kadar sürdü. Bu tarih meşrutiyetin ilanının başlangıcı idi. Yıllardır özlenen özgürlüğün meş'alesi olan bu yepyeni çığır daha ilk yaşını doldurmamıştı. Tekrar İstanbul'a geldim. Bir çok işlerin içine girdim. Ticaret yaptım. Bu arada

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Rusya'ya giderek oralara mal satabilme imkânlarını aradım. Bunda da başarılı oldum. Fakat bütün bunlar yaşamımda gerçek bir devamlılığı sağlamadığı gibi, sürekli bir mesleğin adamı da olamamıştım. Birden polis olmayı kendime en yakışır bir meslek olarak görmeye başladım. Bu kararımı kendi kendime verdikten sonra ilk başvurumu yaptım.

O tarihlerde İstanbul'da üç Polis Müdürlüğü vardı. Bunlardan biri Istanbul, İkincisi Beyoğlu ve üçüncüsü de Üsküdar'da idi.

İstanbul Polis Müdürü bu teşkilâtta tarihi bir ün bırakmış olan Azmi Bey, Beyoğlu Polis Müdürü Giritli Kemal Bey, idi. Üsküdar Polis Müdürünü pek hatırlamamaktayım. Başvurumun üzerine gerekli işlemlerin bitirilmesi için bir süre beklediktens onra ben tayin işimin bildirilmesi için o zamanki deyimi ile (Tahlif Muamelesi için) Beyoğlu Polis Müdürü Giritli Kemal Bey'in odasına aldılar. Ben odaya girince orada birkaç kişinin bulunduğunu gördüm. Bunlar sonradan öğrendiğime göre, Beyoğlu Merkez Memuru Murat Bey (Manisa Milletvekili Mazhar Germen'in kardeşi olup Manisa Valisi iken yediği bir dondurmadan zehirlenerek vefat etmiştir.) ile Taksim Merkez Memuru Nihat beylerdi.

Ben bu topluluğun karşısına askerlikten yeni terhis olmuş yepyeni elbiselerimle çıkmıştım. Daha gerekli merasim bitmeden Murat Bey, Beyoğlu'nun yabancılarla dolu bulunduğunu bu nedenle beni kendi merkezine isterken Nihay Bey de Taksim'de kalmamı daha isabetli görüyordu. Oldukça uzun süren bir tartışmadan sonra beni Murat Bey'in Beyoğlu merkezine vermede karara vardılar.

İlk günlerde resmi elbise veremedikleri için beni Merkez memurunun kapısına verdiler. Akşam, sabah günde iki defa altışar saatlik bir nöbetim vardı. İlk günlerimde oldukça hayal kırıklığına uğradım. Öyle ya polislik bana göre bir odacılık işi gibi geliyordu. Üstelik bir de elbiseye sahip

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

olamamak işi büsbütün tadsız bir biçime sokuyordu.

Yeni işimi bu duygular içinde sürdürürken daha üçüncü gün dolmadan bulunduğum nöbet odasına sabahın erken saatlerinde iki Rus ve bir de Yunanlıyı merkeze getirdiler. Ruslar sürekli olarak yüksek sesle bağırarak bir takım şikâyetlerini iki Rumu göstererek tekrarlıyorlardı. Evvelce Rusya'ya ticari işler için gidip geldiğim sıralarda Odesa'daki bazı dostlardan az da olsa Rusça öğrenmiştim. Adamların anlattıklarından bu iki Rusun Yunanlı tarafından dolandırıldığını anlamıştım.

Bu beklenmedik olay beni bir yandan heyecanlandırırken, diğer taraftan büyük bir tecessüsle duygularımı kamçılamaya başladı. Yetkililerce yapılan soruşturmalar sonunda iş benim anlayabildiğim gibi, Yunan tebalı olan adam bir alışveriş sebebiyle bu iki Rus iş adammı 10.000 ruble dolandırmış olduğu anlaşılmış oldu. Yunanlı olan, zeytin teslimi için aldığı bu paraya rağmen teslimatı yapmadan Rusya'dan kaçıp İstanbul'a gelmiş.

Yunanlı kısa boylu patlak gözlü dazlak kafalı oldukça çirkin yapılı bir kimseydi. Yunanlının sorgusu yapıldıktan sonra benim bulunduğum odaya getirdiler. Ben Rumcayı da yeterince bildiğim için nöbet odasında başbaşa kalınca onunla uzun uzadıya konuşma fırsatı da buldum. Herşeye rağmen Yunanlı gayet dikkatli, çekingen davranmakta, doğru dürüst ismini bile bana söylemekten çekiniyordu. Konuşmalarımızda Yunanlı sürekli olarak bu işte bir yanlışlık olduğunu, hiç bir zaman Odesa'ya gitmediğini söyleyip duruyordu. Ona kahve sigara vererek biraz daha yakınlık sağlamaya çalışıyordum. Aslında ben daha tam bir polis olmadığım için suçlu veya suçsuz insanlar hakkında tam bir seziye sahip olmamakla beraber, bu patlak gözlü, Yunanlının yüzünde tek bir suçsuzluk çizgisi bile göremediğimi fark ediyordum.

Akşam üzerine kadar bu konuşmalar ikimizin arasında fasılalarla devam etti gitti. Akşam üzeri sorgular bittikten sonra, adamı garip bir biçimde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

serbest bırakıverdiler. Bu biçimde adamı hiç bir koşula bağlamadan serbest bırakmalarını tüm acemiliğime rağmen bayağı yadırgamıştım. Sonradan da öğrendiğime göre bu gibi kimseleri belli bir kefalete bağlayarak salıvermeleri gerekmekteydi. Ne yazık ki bu Yunanlıyı böyle bir sisteme bağlamadan koca polis amirleri bırakıvermişlerdi. Kurnaz Yunanlı kendini sokakta bulunca, o sıralarda otellerin bulunduğu Timoti sokağındaki otel odasından bavulunu alınca ortalıktan kayboluvermişti. Bu sonuçtan haberdar olmayan iki alacaklı Rus durumun ne biçim bir şekle bağlandığını öğrenmek üzere merkeze geldiklerinde kızılca kıyamet kopuvermişti. Diğer taraftan bu durumdan haberi olmayan ve polisin de herhangi bir uyarısı olmadığından otelci de bu adamın otelden ayrılışını kuşku ile karşılamamıştı. Polis erkânı hatasını anlamış ve Rusları oyalayarak, soruşturmanın sürdüğünü ileri sürerek onları otellerine göndermişlerdi. Ben bütün bu olanları daha dumanı üstünde tahlif merasimi bile tam olarak ikmal edilmemiş bir polis namzedi olarak ilgili komiser ve muavinlerine böyle bir kimsenin kefalete bağlanmadan salıverilmesinin yanlış olduğunu çekine çekine söylediğim zaman hepsinin eteklerinin tutuştuğunu fark ettim. Önce Tepebaşı'ndaki Timoti sokağmda kaldığı otele adam gönderildi ise de bir sonuç alınamadı. Bundan sonra telaş Polis Müdürlüğüne kadar yayılmıştı. Bir yandan koca bir polis topluluğu büyük bir yanlışlığın ağırlığı altında ne yapacağını şaşırmış, buna çareler ararken aynı zamanda merkeze gelen Rusların durumu öğrenince yaptıkları ağır konuşmalarla işi daha da ağırlaştırdıktan başka Rus sefareti nezdindeki müracaatları ile konuyu Hariciye Nezaretine kadar ulaştırmayı başarmış oldular. Hariciye Nezaretince polise yapılan baskılar işi daha da zorlaştıracak bir hale getirmiş oldu. O zamanlar kapütilasyonlar Osmanlı İmparatorluğunun en büyük baş belalarından biriydi. Bu ağır yabancı baskısınm hepimizi son derece üzecek bir durum yaratıyordu. Tabii Hari-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ciye Nezaretinin Dahiliye Nezaretine baskısı tüm polis teşkilatını büyük bir sorumluluk içine itiyordu. Oysa olay bugünün ölçülerine göre basit bir dolandırıcılık işiydi. Ama kapütilasyonların Osmanlı Devleti'nin boynuna geçirilmiş ağır bir mahkûmiyet zinciri gibi ikide birde çeşitli nedenlerle bunun çekiştirilmesi devleti gerçekten tedirgin ediyordu. Artık yapılacak tek şey bütün İstanbul polisinin seferber olup bu kaçak Yunanlıyı bulmasından başka bir yol yoktu. Tabii bu ağır havanın iki de kurbanı bulunmuştu. Bunlar soruşturmayı yapan bu işlemlerden sorumlu olan komiser Müfit ile Mustafa beylerdi. Hadiseden sonra hemen bu iki polis amiri işlerinden alınmış oldu.

Beyoğlu merkezinde Merkez Memuru Murat Germen'den başka üç serkomiser daha vardı. Bunlardan birisi Tevfik Hadi Baysal (En son Kütahya Valisi idi) diğeri Namık Bey, (Namık Bey'in hayatını takip edemedim.) Üçüncüsü de Fehmi Bey'di. (Son zamanlarda İnhisarlar Baş Müdürlüğü Veznedarı iken vefat etti.

İşte bu değerli polis amirlerinin yönetimi altında bütün resmi ve sivil polislerin tümü kaçak Yunanlının bulunması için görevlendirilmişlerdi. Merkezde ise acemi bir polis olarak ben, bir de Sabri Efendi adlı bir eski polis memuru kalmıştı. Elbette bana bu konuda görev veremezlerdi. Zira daha üç gün olmuş, tahlif merasimi bile tam olarak ikmal edilmemişti. Beri taraftan bu konuda bir görev isteğinde bulunmuş olsam, amirlerim benim acemiliğimi ve tecrübesizliğimi ileri sürerek böyle bir işe koşturmayacakları aşikârdı. Durumu uzun uzadıya düşünmeye başladım. Bu düşüncelerimi kısaca şu sonuçlara bağlamış oldum:

— Önce Yunanlıyı kovalayan tüm polisler bu adamı tanımadıkları gibi ellerinde herhangi bir fotoğrafı da yok.

— Oysa ben adamın fasılalı bir biçimde devam eden soruşturması sebebiyle akşama kadar nöbet odasında başbaşa kaldığımız gibi bildiğim Rumca ile de adamı daha iyi biliyordum.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

— Polis olmadan evvel İstanbul'un birçok yerlerini gençlik çağlarımda iyi tanımış, Galata'dan Salıpazarı'na kadar olan yerlerdeki sahilde bulunan birçok kimselerin karanlık işler çevirdiklerini biliyor, buralardan birçok kaçakların kapitülasyonların yarattığı ortamdan istifade ederek gemilere adam kaçırıldığını da bazı tesadüflerle öğrenmiştim. Buna göre bu dulandırıcı kaçak Yunanlının bu yolu seçeceğini hissetmiştim.

Kafamda sıraladığım bu düşüncelerin sonunda bu konuyu benden daha iyi çözebilecek bir kimsenin olamayacağına kendimi iyice inandırdıktan sonra işe koyulmaya karar verdim.

Planımı şöylece tasarlamıştım:

O yıllarda İstanbul limanına gelip giden birçok yabancı bayraklı gemiler, taşıdıkları bayraklara göre, bir takım yiyecek, içecek, sigara vesaire satan ve adına «Bombot» denilen satıcılar arasında taksim edilmişti.

Bombot işlerini yapanlar da çokluk Rumlarla Musevilerdi. Az bir sermaye ile ve bildikleri pratik yabancı dilleriyle bu gibi yabancı gemilere mal satmakta ve bunlardan aldıkları yabancı paralarla gerçekten iyi bir kazanç sağlıyorlardı. En çok sattıkları şeyler, rakı, şarap, bira ile çeşitli mezeler ve yiyecek maddeleriydi. Ayrıca çıplak kadın resimleri veya buna benzer açık saçık şeyleri de satabiliyorlardı.

Yukarıda değindiğim gibi kapitülasyonlar nedeniyle limana gelen gemilerde şimdi olduğu gibi bir polis ve bir de gümrük memuru bulundurmak hakkımız olmadığı için, pek çok altın, para, tarihi eserler, uyuşturucu maddelerin kaçırılması işten olmadığı gibi, diğer taraftan İstanbul'da bir takım karanlık işlere bulaşmış kanun kaçağı kimseler de yine bu «Bombot» denilen satıcılar aracılığıyla ve büyük paralar karşılığı olarak kaçırıldığı da bir gerçekti.

«Bombot»ların en ince tarafı birbirleriyle olan rekabetleriydi. Hangi Bombot limana gelen kaptanları verebildikleri çeşitli hediyelerle kendileri-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ne bağlarlarsa, o gemilere ait rakibinin geçim yollarını tıkaması işten değildi. Bu gibi hareketler sonunda gerek denizde ve gerekse karada aralarında büyük kavgalar ve çatışmalar olur, birbirlerini yaralayacak hale gelirlerdi. Tabii bu çatışmalar sonunda birbirlerine ait nekadar karanlık işler varsa bunlar ortaya dökülmeye başlardı. Ancak bu kavgalar hep kendi aralarında sürüp gittiği ve polisin de bunlarla pek ilgilenmemesi nedenleriyle çok defa bu kanunsuz olaylardan haberi olmazdı.

Yakından bildiğim, çok defa bunların dadandığı meyhanelerde gençlik günlerimi geçirdiğim için bu bombot rekabetinin benim için büyük bir başarı kanalı olabileceğine inanıyordum. Şimdi asıl yapılacak şey, bunlardan tanıdığım bazılarının tarafımdan tahriki ile şimdiye kadar karşı tarafın yapabildiği bu gibi işleri öğrenmek hiç de zor olmayacaktı.

Salıpazarı'ndaki Bombotlardan tanıdığım iki rakip gurup vardı. Bunlardan biri Vasil kardeşlerle, Deli Tanaş denilen iki gurup vardı ki, bunların arasmdaki rekabet çok tehlikeli boyutlara varacak haldeydi. Vasil kardeşler zengin sermayeli olup, üstelik gemi süvarilerine her vesile ile sık sık hediyeler verebilmeleri yüzünden daha çok mal satabilmekte idiler. Bu da onların Deli Tanaş'dan daha fazla iş yapmalarına imkân sağlıyordu.

Deli Tanaş ise fakir ve dar sermayeli bir Bombot olduğu kadar biraz da tipik bir alkolik yapıdaydı. Vasil kardeşler, Tanaş'ın yetersizliğini sarhoşluğunu ileri sürerek tüm gemi süvarilerine ellerine geçirmişler, zavallı Tanaş'a da sadece bir kaç Yunan gemisi kalmıştı. Bütün bunlardan başka Tanaş'ın bu gemilere sattığı bazı bayat yiyeceklerin gemi tayfalarını hastalandırması veya en azından midelerini bozması üzerine biçarenin tüm satışı giderek düşmeye başlamıştı.

Polis olmadan evvel bunların buluştuğu bir nevi taverna şeklindeki sahil meyhanelerinde yakından tanıdığım Deli Tanaş'ı bulup ilk araştırma-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yı birkaç bardak şarap karşılığında yapmayı planladım.

Kanımca böyle bir araştırmada tecrübeli bir polis olmaya hiç de gerek yoktur. Yeter ki mantıklı ve planlı bir düşünce ile eldeki imkânları değerlendirmek, sonuca varmak için yeterlidir. Ne gariptir ki Polis Müdürlüğünde görevlendirilmiş tüm polisler adamın eşkâlini benden soruyorlardı.

Diğer taraftan bunca imkânlara sahip olduğum halde amirlerimin beni böyle bir göreve göndermemeleri de onörümü son derece kırmıştı.

Bütün bu planlamanın verdiği olumlu düşüncelerimi artık değerlendirmekten başka bir şey yoktu benim için. Önce nöbet odasındaki benimle beraber kalan Sabri arkadaşıma bir bahane bularak dışarı çıkmak için nöbetlerimizi değiştirmek istediğimi söyledim. O da bunu kabul etti. Bu anlaşmayı yapar yapmaz kendimi Salıpazarı'ndaki şarap iskelesinde buldum. Bu iskelede bir zamanlar Sarı Yorgi adlı bir aşçı vardı. Eski günlerimde yemeklerimi burada yerdim. Sarı Yorgi oldukça temiz ve yemekleri nefis ve daracık sermayesine rağmen işinin ehli bir kimseydi. Burası bir çok Bombot'ların da yemek yedikleri bir lokantaydı. Nefis İmroz şarabı da ayrı bir değerdi.

Daha doğrusu tüm denizle ilgili esnafın toplandığı yerlerden biriydi bu Sarı Yorgi'nin yeri. Bu lokantanın en eğlenceli tarafı bir yanda Vasil kardeşlerle, diğer taraftan Deli Tanaş'ın karşılıklı çatışmaları, lâf atmaları hatta vakit vakit kavgaya varan davranışlarıydı.

Gerçekten Şarap iskelesi çok hareketli bir yerdi. Ama buna rağmen polisin gözünden daima uzak kalırdı. Gözden kaçmamış bile olsa polisin yeterli olmaması işlerin fazlalığı nedenleriyle buradaki olayları izleme imkânı yok gibiydi. Daha önce de değindiğim gibi, bir yandan kapitülasyonların yarattığı rahat ortam, diğer taraftan gözden uzak kalan bu yerden Bombot'ların gündelik satışlarının dışında çoğunlukla geceleri pek çok pasaportsuz kimselerin buralardan yabancı gemilere taşın-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dığı bir gerçekti. Bir yabancı kimse veya yerliden biri bu yabancı gemilere geçtikten sonra kapitülasyonların koyduğu ağır koşullar nedeniyle bu kimseyi geri almak imkânı yoktu. Şilepler için bu hal böyle iken yabancı bandıralı bir yolcu gemisi gelecek ve rıhtıma yanaşmayacak olursa bu geminin etrafında sandallı bir polis dolaşır fakat gemiye giremezdi.

Sarı Yorginin dükkânına gelince ilk işim Deli Tanaş'ı bulup ona ikram edeceğim bir kaç bardak İmroz şarabı ile ağzından lâf almak lâzımgeliyordu. Vakit akşamın alaca karanlığıydı. Dükkânda bir iki Bombot çırağı ile kürekçilerden başka kimse yoktu. İçlerinden biri sandalye üzerinde uyukluyordu. Sıcak bir Temmuz gecesinde boncuk boncuk terlemiş yüzüne bir iki fiske vurarak uyandırdığım bu kimse Köse Yorgi adlı biriydi. Önce dereden tepeden konuştuk. Ortalıkta Deli Tanaş yoktu. Birer bardak şarabımızı daha bitirmeden sözü Tanaş'a getirdik. Böylece onun bulunduğu yeri öğrenmek istiyordum. Bardaklarımızı yudumlarken gülerek köseye sordum:

— Yine o garip Deli Tanaş'ı kızdırıyor musunuz dedim. Köse yüzündeki pörsük derisini gererek gülmeye başladı. Sonra aynı neşeli haliyle:

— Deli bugünlerde büsbütün çıldırdı, beyim. Her gün Vasillerle deniz üstünde, iskelede döğüşüp duruyorlar. Bu sabah limana bir Yunan gemisi geldi. Deli de hemen gemiye gitti. Hiç durur mu? dedi. Sonra acırmış gibi ilave etti:

— Herife artık hiç bir gemi iş vermiyor. O da inadına her vapura musallat oluyor. İşte bugün bu yüzden deniz üstünde vasillerle adamakıllı döğüştü biçare, dedi. Biraz daha oturup izin isteyerek kayığının başına gitti.

Ben durumun iyiye gittiğini adeta hissetmiştim. Bu gergin havanın iyi kullanılması gerekti. Şimdi bu gerginlikte en önemli piyon olan Deli Tanaş'ı bulmak lâzımdı. Ancak Merkezden ayrılalı iki saati geçmişti. Birkaç saat sonra Sabri arkadaşımdan nöbeti devir almam gerekiyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ama ortada daha belirli bir çözüm yoktu. Bir yandan Deli Tanaş'ı düşünürken bir yandan da kaybettiğim zamanı düşünerek muhtemel olacakları hesaplamaya çalışıyordum. Ortada bir tek ip ucu bile yoktu. Neyi arıyorum diye düşünerek içimde beliren bir endişe beni sarmaya başlamıştı. Ya bu işi başaramazsam, sonuç ne olurdu diye kendime bu soruları sorarken Tanaş'ın uzaktan kayığı ile Şarap iskelesine doğru geldiğini görmüştüm. Kayığını iskeleye bağlarken bu yaşlı ayyaşın çok sinirli olduğu her halinden belli oluyordu. Sürekli bir rekabetin ezdiği bu adamın bir de deniz üzerinde yediği dayak elbette onu çileden çıkartacak hale gelmişti. Tanaş hakikaten acınacak bir haldeydi. Oldukça hüzünlü bir halde yüksek sesle Rofyanos diyerek yanıma doğru yaklaştı. Cebinden çıkardığı kirli ve pasaklı bir mendille terini sildi. Dayaktan dolayı berelenen yerlerini silerken ağıza alınmayacak ağır küfürleri Vasillere ediyordu. Bir yandan da:

— Bu köpoğluları bana ekmek parası bile verdirmiyorlar. Ama bak bu Deli onların başına öyle bir çorap örecektir ki, o zaman anlarlar Hristos'un şamarını diyerek o sunturlu küfürlerini de bu sözlerine ekliyordu.

Ben bu durum üzerine ona dönerek tatlı ve teselli edici bir tavırla:

— Kirye Tanaş sen onlara bakma, onların tuzu kuru, eğlenecek adam arıyorlar. Sen onlara uyma, gel beraber birer bardak şarap içelim deyince, beklenmedik bir şefkat ve ilgiden son derece duygulanarak bana dönüp:

— Ama beyim biliyorsun ki bu vapurlar evvelce benimdi. Denizde boğulsunlar, kahrolsunlar bu Vasiller benim bütün vapurlarımı elimden aldılar. Utanmadan kaptanlara da beni delidir diye tanıtmışlar. Şimdi hiç biri bana iş vermiyorlar, diye ağlamaklı bir halde şarabını yuvarlıyordu. Yudumlarını tamamladıktan sonra boncuk boncuk mavi gözleriyle bana dönüp:

— Güya ben fena mal satıyormuşum. Bir gün

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gemicilerden birinin midesi bozulmuş, Vasiller de hemen bunu bana mal ederek, mutlaka Deli Tanaş'ın bayat mallarıdır demişler, herkes de buna inanmış olacak ki kimse adımı bile anmıyor artık. Onu yatıştırarak:

— Üzülme kirye Tanaş sen onlara bakma, Allah büyüktür. Allah ormandaki kör karganın rızkını bile verir, elbet senin de rızkını verecektir, dedim.

O bana karnını göstererek.

— Beyim burada hep ramazan var. Artık bizim çırağı da bıraktım. Yiyecek param kalmadı artık dedi. Sonra sakin ve gözlerini yere dikerek:

— Ama ben onlar gibi hırsızlık yapmam, diye ilave etti.

Bu son söz üzerine Tanaş'ın ağzında saklı bir baklanın bulunduğunu rahatlıkla fark etmiştim. Konuya daha fazla girebilmek için Tanaş'a bir kadeh daha şarap teklif ettim. Buna çok sevindi. Kadehini yudumladıkça daha fazla açık vermeye başladı. Hem anlatıyor he mde keyifleniyordu. Bir aralık kulağıma eğilerek elinin tersiyle de sözlerini kulağıma aktarmaya başlamıştı.

— Beyim sen bilmezsin bu herifler beni açlıktan öldürmek istiyorlar. Ama ben onlara fenalık yapmak istemiyorum. En ağırıma giden şey iki ortak beni deniz üzerinde küreklerle dövmeleri oldu. Buna dayanamıyorum, dedi. Sonra kurçal pos bıyıklarını sıvazladıktan sonra gözlerini kindar bir biçimde kırpıştırarak:

— Ben de onlara bir iş yapayım da görsünler bakalım. Hepsini perişan edeceğim, dedi. Deli Tanaş önündeki şarabı son defa yudumlarken uzun uzun gözlerini mermer masaya dikerek baktı, durdu.

Sonra birden bire kararlı bir ifade ile bana dönerek ekşimiş alkol kokan ağzını bana biraz daha yaklaştırıp sesini hafifçe alçaltarak:

— Dün bu iki namuzsuz herif bir adamı limandaki bir Yunan vapuruna kaçırdılar. Ben de bu rezaleti gidip polise haber vereyim de bakalım de-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

li Tanaş'ın deniz ortasında kürekle dövülmesi nedir anlasınlar dedi.

Ben bu beklediğim sözleri duyunca tahminlerimdeki isabeti görerek bir an için bu pasaklı herifin boynuna sarılacak gibi oldum. Zaten Tanaş da iyice kafayı bulduğu için benim iç dünyamdaki bu hali farkedecek durumda değildi. Ben durumu kendi istediğim bir biçimde devam ettirebilmek için sakin ve telaşsız bir sesle:

— Aman kirye Tanaş böyle şey polise hiç söylenir mi? Ya aslı astarı yoksa o zaman iş iftira olur ki aranızdaki bu düşmanlık sebebiyle bu duyuruyu yaptığın ortaya çıkar, büsbütün ekmeğini kaybedebilirsin. Üstelik bir de mahkemelerde sürünür durursun, dedim. Tanaş dikkatle beni dinliyor, görüşlerime katıldığını belli etmekle beraber, yine de içindeki öfkeyi bastıramıyordu. Ben biraz bekledikten sonra ona dönerek:

— Haydi Tanaş gel bir bardak daha içelim, deyince dayanamadı. Zaten Tanaş'a oldum olası bedava içkiye düşkünlüğü sebebiyle «Beleşçi Tanaş» da derlerdi. Biz sohbetin en can alacak noktasına geldiğimizde içeriye köse Yorgo giriverdi. Tabii yeniden alaylar, takılmalar ve bir sürü gevezelikler başladı. Tabii bu duruma canım sıkılmaya başladı. Zira bu herifin yanında asıl can alacak noktalara yaklaştığımız konuşmalara devam etmemiz mümkün değildi. Saatime baktığım zaman nöbeti alma saatini çoktan bir iki saat geçmiş bulunmaktaydım. Bu durumda sürüp giden münasebetsiz gevezeliklere canım sıkılırken aklıma gelen nöbet meselesinin böylece sürmesi halinde rahatlıkla bu meslekten atılacağımı da tahmin edebiliyordum. Bu gidişin bir başka tarafı da yoktu. Fakat tuttuğum bu yolda akılcı bir gidiş ve planlı bir hareketle sonucu elde edip tekrar merkeze dönebilirsem bu yepyeni mesleki başlangıcımda umduğumdan daha iyi bir puan kazanabilirdim. Öte yandan daha üç günlük tesçili bile ikmal edilmemiş bir polislik hayatımda umduğum sonucu alamazsam akıbet ne olurdu. Ama ne tasa, ortada daha ne kazandı-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğım bir şey vardı ne de kaybettiğim. Sonra polis olduk ama ne elbise, ne tabanca ve ne de meç verildi. İsterlerse beni işimden kovsunlar diye ben de deli Tanaşla birlikte içtiğim şarabın etkisiyle kendi kendime:

— Olan oldu. Şimdi ne yapıp yapıp sonucu elde etmeliyim, diye kesin kararımı verdim. Artık Tarık'ın Endülüs'de gemilerini yakması gibi benim de geriye dönüş yolum yoktu. Ne olursa olsun bu işi başarı ile bitirerek itibarımı yenlden kazanmalıydım. Kaldı ki artık gecikmiş olarak nöbete de gitmiş olsam yine de bir faydası olamazdı. Sonra kaçak Yunanlı hikâyesi sebebiyle aramaya gittiğimi söyleyeceğim Merkez memurunun çok asabi ve sinirli halinde üç günlük benim gibi bir polisin kalacağı en hafif tepki bolca hakaretle görevden kovulmam olabilirdi.

Ben bu karmaşık duygularımın içinde boğuşurken dükkân da yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Kalabalık gittikçe artıyordu. Bu nedenle konuşmamız da eskisi gibi kolay olmuyordu. Üstelik Tanaş'ın iyice kafayı bulması sebebiyle işi çıkınaza sokması ihtimali de vardı. Tam fırsat ele geçmişken bu kösenin çıka gelmesi ve ardından dükkânın kalabalıklaşması canımı fena halde sıkıyordu.

Sonuç almadan da bu konuyu yüz üstü bırakmak da olacak şey değildi. Yapılacak tek şey Tanaş'ı buradan ürkütmeden ve etrafa da pek hissettirmeden çekip daha tenha bir yere götürüp sohbetin sonundaki düğümü çözmekten başka bir çare yoktu. Bunu ani bir kararla dönüp Tanaş'a:

— Haydi kirye Tanaş burası çok kalabalık oldu. Rahat konuşamıyoruz. Kalk seninle bir başka yere gidelim, şaraplarımızı orada tazeliyelim dedim. Sonra hemen ilave ettim.

— Biliyorsun nerede ise Vasil kardeşler buraya gelecek yeniden şu tatlı saatler zehir olacak, sinirleneceksin. Yok yere keyfimizi kaçırmayalım. Allaha şükür param da var, gel seninle bu gece adamakıllı içelim dedim. Zavallı bedavacı Tanaş bu tatlı ve biraz da mantıklı sözlere dayanamayacak-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tı. Beraberce çıktık, Galata rıhtımma doğru yürümeye başladık. Biraz sonra Galata'nın arka sokaklarında hem lokanta hem de meyhane olan bir yere girdik. Burası oldukça tenha ve geniş bir yerdi. Yine birer şarap ısmarladıktan sonra Tanaş'a yavaş yavaş şunları söylemeye başladım:

— Tanaş sen sahiden çok dertlisin. Bak burada Vasiller de yok. Neyse bu derdini bana anlat, buna da elbet bir çare bulunur dedim.

Tanaş artık iyice olmuştu. Biraz yalnızlığın, biraz da sarhoşluğun etkisiyle Tanaş konuşmaya başladı. Artık onu kontrol edecek bir kafası kalmamıştı. Ben onu kabil olduğunca sükûnete davet ederek konuşmasına yardımcı olmaya çalışıyordum. Tanaş ağır ağır ve kelimeleri sarhoşça bir eda ile eze eze anlatmaya başlamıştı:

— Beyim sen bu Vasilleri benim kadar tanımazsın, dedi. Sonra başındaki kürek yara ve berelerini göstererek:

— Ben onları istersem mahvedebilirim. Yaptıkları korkunç işleri polise söylemiş olsam mahvolurlar. Ama ne çare ki ben bunu yapmaktan senin dediğin nedenlerle korkuyorum, dedi. Sonra bir an duraklayarak bir yudum daha şarabını yudumladıktan sonra büyük bir intikam hissiyle dolu olarak:

— Ne olursa olsun bunları polise haber vereceğim, deyince ben hemen atılarak sordum:

— Peki Kirye Tanaş sen onların vapurlara adam kaçırdıklarını söylüyorsun. Önce bu gerçekten doğru mu? Herkes senin onlara düşman olduğunu biliyor, bu sebeple iftira ettiğini sanacaklardır. Sonra bir de polis bugün denizde döğüştüğünüzü öğrenince işe hiç de gerektiği kadar önem vermeyeceklerdir. Unutma ki bir de adın deliye çıkmış, bu nedenle polis bile - adam sende bu delinin lâfı... deyip geçecektir. Böylece sonunda herkes yine sana ters bakmaya devam edecektir. Bütün bu sebepler karşısında, istersen bu olayı bana etraflıca anlat, gerekirse benim şahitliğimle senin bu ihbarını polise bildiririz. Yok pek sağlam bir şey

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

değilse vazgeçer gideriz, dedim. Sonra hemen ilave ettim:

— Yok iş gerçekten ciddi ise benim tanıdığım polis arkadaşlarım var, ben onlara söyler, böylece kimse senden şüphe etmez ve sen de durup dururken rahatını ve ekmeğini kaybetmezsin, dedim. Tanaş anlattıklarımı can kulağı ile dinliyordu. Uzunca bir süre düşündükten sonra sakin ve ağır bir sesle bana dönüp:

— Doğru söylersin beyim. Ben zaten cahil bir adamım, bu kadar derin düşünemem. Onun için sana bunu olduğu gibi anlatayım da sen ne lazımsa yaparsın. Ben padişahımıza ve hükümetimize daima sadık, namuslu bir deli Tanış'ım, dedi. Sonra dikkatimi çekebilmek için sandalyasını biraz daha masanın kenarına çekerek sakin bir biçimde olayı anlatmaya başladı.

— Dün Vasiller buradan bir adam kaçırdılar. Kimbilir heriften ne kadar para sızdırdılar. O köpekler polisten filan korkmazlar. İcap eden yerleri de beslerler, dedi. Ben artık sevincimden nerede ise bağıracaktım. Fakat bu hislerimi belli etmeden dinlemeye devam edecektim. Lâfı öteye beriye sıçratarak güya merak ediyormuşum gibi bir eda ile ona dönerek:

— Onlar böyle bir iş yapmışlarsa elbette cezalarını bulacaklardır. Biz hele içkimize devam edelim, diyerek meyhaneciye bardaklarımızın yeniden doldurulmasını söyledim. Sonra hemen Tanaş'a hitaben:

— Peki Tanaş, bunlar herifi vapura kaçırmak için iskeleden nasıl oluyor da alabiliyorlar? Mademki seninle araları yok göz göre göre senden çekinmiyorlar mı? Ya onları bir polis veya bir yabancı görse halleri ne olur? deyince Tanaş'ı artık zapt etmeye imkân yoktu. Gözleri kin ve nefretle dolu olarak hikâyenin alt tarafını anlatmaya başladı. Ancak hikâyeyi kabil olduğunca sakin bir hava içinde lazım geldiğini, civarda belki bir polisin bulunabileceğini kendisine hatırlattım. Ama deliliğinden başka ağır basan sarhoşluğuna gem vur-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mak kolay değildi. O sürekli olarak bağıra bağıra:

— Ben adam kaçırmadım ya kaçıranları haber veriyorum, bana ne yaparlar sanki diye söyleniyordu. Sonra da kahkahalar atarak tam bir sarhoş sululuğu içinde:

— Ah bir polis olsa da hemen söylesem o hınzırlardan intikam alsam diyordu. Aslında Tanaş çok korkak ve çekingen bir adamdı. Bu hal ise ona alkolün verdiği yalancı bir cesaret havasıydı. Ben bir yandan onu sakinleştirmeye çalışırken bir yandan da:

— Peki ama Tanaş bu Vasillerin sermayesi ve işleri iyi, bunlar böyle tehlikeli işlere neden girsinler? Bu sözlerim onu iyice coşturmaya yetti. Yine o pis mendiliyle ağzını ve bıyıklarını sıvazladıktan sonra gözlerini bana dikerek:

— Beyim beni iyi bilirsin, kimseye bir fenalığım yoktur. Senelerden beri Şarap iskelesinde Bombot olarak çalışıyordum. Elimde geçinebilecek kadar birkaç erzak sattığım vapurum vardı. Bunlara gerekli komanyaları satar, Allaha şükürler olsun geçinip gidiyordum. Vasiller neden sonra Bombotluğa başladılar. İşe önce çıraklıkla girdiler. Yeni sermayelerini de emin ol hırsızlıktan kazandıkları ile sağladılar. Kısa bir süre sonra da Bombot oldular. Ben her zaman onlara selam verip işlerinin hayırlı olmasını da dilemekteydim. Ama onların içinde o kara suratlı çingene kılıklı küçük Vasil var ya, işte domuzluk ondan başladı, diye sözü uzatmaya devam ediyordu. Ben bunları bir tarafa iterek son durumu anlatmasını hatırlatınca yine şarabından birkaç yudum çekip sözlerine devam etti:

— Dün akşamdı, gün batmadan evvel Perşembe pazarına gidip hurdacılardan kayığımın kaybolan kancasının yerine bir başkasını alacaktım. Bilirsiniz ki fukara Tanaş yenisini alamazdı. Ancak hurdacılara gidebilirdi. Bu arada aklıma nasıl olduysa hurdacıdan sonra Kalafat yerine gitmek istedim. Daha deniz kenarına yaklaşmadan bir de baktım ki, Vasillerin kayığı orada değil mi? Kayık-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ta çırak da yoktu. Sadece küçük Vasil mel'unu kayıktaydı. Kendi kendime düşündüm. Bunların burada ne işleri olabilirdi? Bu şüphe içinde kendimi orada gizleyerek beklemeye başladım. İnanıyordum ki bunların burada mutlaka karanlık bir işleri vardı.

Zira burası Bombotların uğrağı değildi. Alışılagelldiği gibi bütün Bombot'lar gemileri ya Şarap iskelesinde, ya Salıpazarı'nda veyahut da Salacak'da beklerlerdi. Beklemem yarım saati buldu. Ben onları görebiliyordum ama onlar benim farkında bile değillerdi.

Artık canım sıkılmaya başlamış, gitmeye hazırlanırken üstünde eski bir elbise ama elinde yepyeni bir bavulu olan, başında kirli bir kasket bulunan kısa boylu biri çıkageldi. Küçük Vasil hemen kayıktan fırlayıp önce bavulu, sonra da adamı içeri aldıktan sonra küreklere asılmaya başladı. Biraz sonda sandala giren o kısa boylu adam da öteki küreklere geçerek birlikte kürek çekmeye başladılar. Bu adam bir çırak değildi, gayet iyi biliyordum. Sonra Vasiller çıraklarına yol da vermemişlerdi. Ama beyim bu kısa boylu adamda bir ürkeklik vardı. Üstelik kürek çekişindeki acemiliği belli oluyordu. Kayık biraz daha sahilden açıldıktan sonra, bu kısa boylu adam kürekleri bırakıp kayığın arkasındaki satılacak malların konduğu üzeri muşamba ile örtülü bölmeye geçtiğini gördüm. Artık kürekleri tek başına Küçük Vasil çekiyordu. Bu durumda heriflerin adam kaçırdıklarından şüphem yoktu. Ben koşarak Şarap iskelesine geldiğimde o kayıktan sadece Vasil çıktı. Öteki adam ortada yoktu. Artık iyice inanmıştım ki, bu bilinmedik adamı limandaki bir gemiye götürüp bırakmışlardı.

Ayrıca Kalafat yerinden Şarap iskelesine gelince büyük Vasille çırağı bir arada görünce onlara: — Ne o küçük Vasil'i yalnız mı bıraktınız diye sorunca küçük çırak «Vasil usta acele bir iş için yalnız gitti, demişti. Bu da benim inancımı doğruluyordu.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Tanaş artık iyice yorulmuştu. Ama ben limandaki gemiler hakkında bilgileri de elde etmem gerekirdi. Tanaş'dan öğrenilecek şeyleri yeterince elde etmiştim. Ama şimdi işin ikinci dönemi başlayacaktı. Bu sefer Vasillerle konuşmam gerekiyordu. Kuşkusuz bu Vasilleri birer bardak şarapla konuşturmak mümkün değildi. İkisi de cin gibi akıllı ve daima kuşkulu idiler. Ama artık benim için dönüşü olmayan bir yola çıkmıştım. Aklımda artık ne merkez, ne nöbet, ne de izin gibi şeylere yer kalmamıştı. Şimdi tek hedef Yunanlının bulunduğu gemiyi öğrenmekti. Haydi bulduk ama adamı gemiden alabilmek için ne lazımdı? Ya kaçak Yunanlı bindiği gemi ile yola çıkmışsa?. Bütün bu soruların gerçek karşılığını bulamadığım için içimdeki sevinç birdenbire uçup gitti. Şimdi işin en zor dönemine giriyorduk. Diyelim ki gemi limanda olsun ama baş belamız olan Kapitülasyonların kuralları gereği yabancı bandıralı gemilerine Türk memur olarak girmek olacak şey değildi. Bütün bunların içinde bocalayıp dururken uyuklamaya başlayan Tanaş'a sordum:

— Peki Tanaş bugün limanda Vasillerin gemisi var mıydı deyince mahmur halile bana gözlerini açarak:

— Limanda şu anda Romanya'nın Sulina limanından kereste yüklü «Aleksandros» adlı bir Yunan gemisi var. Başka bir yabancı gemi de yok, dedi. Bunun dışında biri İngiliz, diğer İtalyan bandıralı iki gemi daha vardı ki, Vasil'in bunlarla bir ilişkisi yoktu. Bu noktada yine Deli Tanaş'ın dili ile son ip ucunu da rahatlıkla öğrenmiştim. Bundan sonra keyifli keyifli yemeklerimizi yedikten sonra hesabı ödeyerek lokantadan ayrıldık. Tam bu sırada birbirimizden ayrılmadan önce o koca deli şeytani bir bakışla bana dönerek:

— Galiba «Aleksandros» vapurunda bir makine arızası varmış, bir kaç gün tamir için limanda kalacakmış demez mi. Gerçekten adamın boynuna sarılmak benim için o anda işten değildi. Artık bu adamı yakalamış gibi garip bir sevinç için-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

deydim. Ama bütün bunlara rağmen ayrılırken Tanaş'a:

— Tanaş, nasıl olsa siz burada meslekdaşsınız, bugün dargın(yarın barışırsmız. Sakm ha benim haberim olmadan polise söyleyeyim deme. Zira artık kuş kafesinden uçmuş, bundan sonra polis gidip de o adamı gemiden alıp geri getiremez. Gerekirse bana danışmadan bir şey yapma, diyerek kendisini yatıştırıp birbirimizden ayrıldık.

Artık yeterli derecede gerekli bilgileri derlemiş bulunmaktaydım. Bundan sonra çözümlenmesi gerekli olan bir sürü başka konular vardı. Once limanda gerçekten «Aleksandros» isimli bir geminin var olup olmadığını anlamak lâzımdı. Sonra kaçak adam bu gemide midir?

Her şeyden daha önemli olan bir başka nokta da bu deli adamm yine içtiği şarapların tesiriyle aynı gevezeliklerine başka yerlerde devam edip etmediği noktasıdır. Gerçi kendisine bu işi rastgele bir yerde konuşması veya polislere haber vermesinin meydana getireceği sakıncalı halleri enine boyuna anlatarak onu yeterince uyarmıştım. Ama ne olursa olsun alkolik yapıda ve adı deliye çıkmış bu fartasız ve furtasız adamm böylesine hareketlerde bulunabileceği daima akla gelen şeylerdendi. Şimdi artık kafamın içinde birbirini kovalayan bu soruların nasıl bir çözüme bağlanacağını hesaplayarak kendimi bir otele atabildim. Aslında birkaç gecedir kaldığım polis yatakhanesine gitmem gerekiyorsa da kendi kendime kopardığım bağlarım nedeniyle artık oraya gitmem mümkün değildi. Oteldeki odamda bütün gece boyunca yarı uykulu yarı uyanık sabahı buldum. Kafamda bin türlü planın yollarını araştırıyor, bazen umutlu bazen de tüm imkânların tersine sonuçlanacağını tahmin ederek kendimi derin bir üzüntüye kaptırıyordum. Bir ara bu beni baştan başa sarmış olan garip serüvenim rüyama bile girmişti. Rüyamda önce limandaki gemiyi buluyor, içine de girerek bu dazlak kafalı Yunanlıyı kömür ocaklarına kadar aradığım halde bulamıyordum. Üzülerek

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Deli Tanaş'a koşarak ona çatmaya başlayınca o da bana gülerek: — Seni aldattım bey, diyerek gülüyor.

Artık sabaha pek az kalmıştı. Çabucak kalkıp giyindikten sonra Kabataş'a doğru yürümeye başlıyorum. Kanımca daha emin olan bilgileri buradan alabilirdim. Zira Kabataş'taki iskelelerde Bombotlardan başka gemilere kartpostal satan Musevi kayıkçılar vardı. Bunlardan bazılarının kayıkları olmadığı için Bombotların kayıkları ile gemilere giderek bu gibi kartpostalları satarlardı. Bunların belirli ve sınırlandırılmış gemileri yoktu. Hangi yabancı bayraklı gemi olursa olsun hepsine girip çıkabilirlerdi. Ortalık yavaş yavaş ağarıyor ve Kabataş'a gelenler birer ikişer çoğalıyordu. Önce bir kenara çekilerek sıcak bir sahlep içtikten sonra gelen kartpostalcı çocukları gözlemeye başladım. Ona kendimi bir gemici olarak tanıtarak bazı bilmediklerimi ona sezdirmeden sormaya başladım. Ben konuşmam sırasında Valilerden ve Deli Tanaş'dan söz edince Musevi kartpostalcı benim tüm konulara yabancı olmadığımı anlamıştı. Bu nedenle de sorularımı hiç kuşkulanmadan rahat rahat cevaplıyordu. Önce ona işlerin nasıl gittiğini, satış yapıp yapamadıklarını, deniz üzerindeki Tanaş ile Vasillerin kavgasını sorunca kara saçlı Musevi kartpostalcı ırkının nezaket ve zerafetiyle anlatmaya başladı.

— Birkaç gündür işler durgunca ama evvelki gün üç İngiliz, bir İtalyan, bir de Yunan gemisi geldi. İngiliz vapurlarında biraz iş oldu. İtalyan gemisinde pek bir şey yapamadık. Yunan vapurunda ise birkaç kartpostal satınıştım. Daha da satabilirdim. Ama olmadı. Çünkü bildiğiniz gibi bu gemi Vasillere aitti. Ama Deli Tanaş da oraya geldi. Önce ağız dalaşması başladı ama sonra denizde kürek küreğe kavga başladı. Kaptan da bundan dolayı bizi gemiden kovdu. Bu alâlsızlar yüzünden biz de işimizden olduk. Akşam üzeri Vasilleri görüp uğradığım uygunsuz kovulmayı anlatınca onlar bana:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

— Üzülme, geminin makinelerinde bir arıza var, birkaç gün tamir için burada kalacak, bu nedenle yine gider gemide istediğin kartları satarsın dediler. Ben de bu sabah onları bekliyorum, gelirlerse onlarla birlikte tekrar o Yunan gemisine gideceğim, dedi. Ben daha emin olabilmek için ona pek hissettirmeden geminin adını soruverdim. Musevi kartpostalcı hiç oralı olmadan:

— Galiba geminin adı «Aleksandros» olacak ama bilsen öyle aksi bir suvarisi var ki hiç yüzü gülmüyor, dedi. Sonra ilave ederek:

— Ama Vasili nedense pek seviyor, belki onunla bu gemiye gidebilirsem belki biraz iş yapabilirim, diyordu.

O bunları bana anlatırken ben de limanda sabahın erken saatlerinde demirli olduğu yerde beliren bu gemiye bakarak olacakları hesap ediyordum. Diğer taraftan benim bu konuşmalarımı cevaplayan Musevi kartpostalcı da hiç kuşkusuz bir polisle konuştuğuna emindi. Ama artık bu gibi üzülecek ince ayrıntılarla uğraşacak dönemi çoktan aşmıştım. Her şeye rağmen artık şansımın kapıları açılmak üzereydi. Zaten hem'en şunu ilave edeyim ki, polislik hayatım boyunca elime aldığım her görevimde Tanrıya bin şükür olsun şansımın bana yardımı çok olmuştur.

Şimdi artık hiç şüphe götürmiyecek biçimde inanıyordum ki kaçak dolandırıcı Yunanlı bu Aleksandros adlı gemideydi. Geminin bir kaç gün daha tamirat için limanda kalacağını bilmeme rağmen elimi çabuk tutmamın gerektiği de ortadaydı. Bir ara kartpostalcıya gemide bir yabancının olup olmadığını sormayı düşündüm. Fakat bunun tüm planlarımı berbat edecek çok yanlış bir tutum olacağını görerek derhal vazgeçtim. Kaldı ki, Vasil bu Musevi çocuğa her bakımdan yardımcı oluyorsa da bu derece gizli kalması gerekli bir durumu açıklaması elbet mümkün olamazdı. Şimdi tek yol konuyu Vasile açıp onu huzursuz etmekti. Ancak böyle bir soruşturmayı nasıl ve ne şekilde açabilirdim. Bu konuyu düşündükçe karar-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sızlık içinde adeta bunalmaya başladım. Diğer taraftan vakit de geçip gidiyordu. Ne olursa olsun bir şeyler yapmak gerekiyordu. Geçen her dakikanın beni avımdan uzaklaştırdığını çok iyi hissediyordum. Hemen Vasilleri aramaya başladım. Vakit öğleni bulmuştu. Aylardan Temmuzun sıcak ve nemli bir günüydü. Şarap iskelesine geldiğimde kıyıda Tanaş'dan başka kimsecikler yoktu. Güneş tepemizde ve denizdeki yakamozları ile insanı oyalıyordu. Ama şimdi bu denizi seyredecek zaman değildi. Bir yandan Vasillerin olmaması ve ne zaman geleceklerinin belli olmaması gibi nedenlerin yarattığı sıkıntı içinde bunalırken bir yandan da umut bağladığım polislik mesleğinden de olduğumu gayet iyi biliyordum. Herhangi bir başarı sağlayamadığım takdirde yeniden bir meslek sahibi olmanın zorlukları adeta içimi kemiriyordu. İçimde bu huzursuzluk fırtınasından kurtulmak için çaresiz Tanaş'ın kayağına yaklaşarak hatırını sordum.

— Bakıyorum ortalıkta kimseler yok. Limanda çok mu gemi var yoksa? deyince o bana üzgün bir bakışla:

— Evet bey birkaç İngiliz gemisi gelecek. bombotların hepsine iyi iş var ama ben garibe yine «Ramazan» var dedi. Halinden çok dertli olduğu belliydi. Ama ben de herşeye rağmen bu zavallı adama gerçekten acımaya başlamıştım. Bir süre yan yana sessiz sedasız oturduk. Dikkat ettim. bir gece evvelki bana anlattıklarına ait hiç bir şeyden söz etmediği gibi ben de ona bu konuda hiç bir şey sormadım. Vasilleri halâ daha bekliyordum. Fakat bu bekleyiş uzadıkça dayanamayarak Tanaş'ın kulağına eğilerek sordum:

— Kiryo Tanaş, Vasillerin vapuru geldi mi? Bu soruma zavallı Tanaş haset dolu bakışları ile:

— Evet o çakalın iki gemisi geldi. Herif çok iyi iş yapacak, diyordu.

Bu benim için küçük bir iskandildi. Zira bu denli işi çok olan Vasillerin akşama kadar şarap iskelesine dönmelerine imkân yoktu. Yemek vakti

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

geldiği için her zaman yemeğimi yediğim Sarı Yorgi'nin yerine gittim. Yemekte Tanaş da vardı. O yemeğini yedikten sonra uyumak üzere kayığına gitti. Ben bir yandan zihnime takılan çeşitli ihtimalleri çözmeye çalışırken birden Vasillerin kayığının Şarap iskelesine doğru geldiğini gördüm. Bu gelen becerikli Küçük Vasil'di. Sahile sattığı malların ikmali için gelmişti. O da yemek için lokantaya girince beni sofrada başı ile selamladı. Sonra bir yakın masaya oturarak hatırımı sordu, bunu bir fırsat bilerek ben de onun hatırını ve işlerinin nasıl gittiğini sordum. O bir yandan şarabını içerken yemeğini yiyor hem de benim sorularımı cevaplıyordu.

— Bugün iki gemimiz geldi. Ama kayıktaki mallar yetmedi. Şimdi yeniden mal ikmali yapmaya geldim. Çırak mal almaya gitti o gelinceye kadar ben de bir iki lokma ile karnımı doyurmaya bakıyorum, dedi. Bu biçimde uzaktan uzağa konuşmanın pek yararlı olmayacağını düşünerek onu masama davet ettim. Kendisine dostça bir tavırla:

— Öyle masadan masaya konuşma olmuyor. Gel beraber yemeğimizi yerken biraz laf ederiz. dedim. Bak zaten kimsecikler de yok ortada deyince Vasil bu isteğimi reddetmeyerek tabağını çatal ve kaşığını alarak benim masama oturdu. Önce dereden tepeden laf edildikten sonra, Vasil'e biraz daha ciddi bir biçimde şunları söyledim:

— Kirye Vasil bilirsin biz birbirimizi eskiden beri tanırız. Ben bu bombotların içinde en çok seni sever ve takdir ederim. Hem çalışkan hem de beceriklisin. Bu nedenle sana çok önemli bir haber vermek isterim. Zaten biraz da bunun için sabahın köründe gelip senin gelmeni bekledim. Bir ara duraklayarak sözlerimin onun üzerinde bıraktığı etkiyi ölçmeye çalıştım. Sözlerimin etkili olduğu belliydi. Zira Vasil lokmasını yutmadan bana dikkatle bakarak anlatacağım şeyin ne olduğunu endişe ile bekliyordu. Ben bu durumu iyice dikkate alarak sözlerime devamla:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

— Beni iyi dinle Vasil sonra da ona göre hareket edersin. Dün akşam bir meyhanedeydim. Orada hem içiyor hem de yemek yiyordum. Yanımdaki masada iki sivil polis memuru oturmuş onlar da yemek yiyorlardı. Konuşmalarına istemiyerek kulak verdim. Yemek sırasında birbirlerine bir şeyler anlatıyorlardı.

Meyhane kalabalık ve üstelik her kafadan bir ses çıktığı için konuşulanları duyabilmem hiç de kolay olmuyordu. Bir ara duyduklarıma göre polislerden biri ötekisine şöyle diyordu: «— Evvelki gün Beyoğlu Polis Merkezinden bir adamı öldüren Yunan tebalı bir katil kaçmış. Bizi de bunun takibine gönderdiler. Daha benim gibi elliden fazla polis şimdi bu kaçak katilin peşine düştüler. İlk öğrendiklerimize göre bu herifi galiba bir Bombot Kalafat yerinden bir kayığa koyarak gemilerden birine götürmüş. Ama hangi gemiye götürüldüğünü bilemiyoruz ama bu geminin bir Yunan gemisi olması pek mümkündür. Sonra yaptığımız son araştırmalara göre sanırım limanda makinesi arızalı bir Yunan gemisinin olduğunu da tespit ettik. Yarından tezi yok bu işi kovalayacağız.» diye anlatıyorlardı. Ben tabii Bombot lafını duyunca kulak vermekten kendimi alamadım. Ne de olsa sizler benim bunca yıllık dostlarımsınız, dedim.

Sözlerim bitince Vasil'in lokmaları adeta boğazmda kalmış gibiydi. Ben işi daha sağlama bağlamak için hemen ilâve ettim:

— Bak Vasil bu olayı deniz kenarmda gezen ve sabahçı kahvelerinin gediklisi olan biri de görmüş o da bu sivil polise haber vermiş. Şimdi bu işi önemle kovalıyorlarmış. Bunun kimin tarafmdan yapıldığmı ben bilemem, ama siz akıllı becerikli esnafsınız. Böyle bir şey gerçekten varsa bana göre bunu yapsa yapsa o deli Tanaş yapmıştır. gibi geliyor bana, eğer mümkün olursa bu garibe siz söyleyin. Yoksa polis buraya dadandı mı hepinizin rahatı kaçabilir. Sonra şunu da bil ki, eğer böyle bir herif Yunan vapurunda ise katil

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

suçu nedeniyle gemiye girip herifi yakalayabilirler. Zira bu iş siyasi olmaktan ziyade cinayet meselesidir, dedim. Vasil oldukça bozulmuş ama bana pek hissettirmemeye çalışıyordu. Biraz duraladıktan sonra tekrar Vasil'e:

— Benden size dostça bir tavsiye, eğer Deli böyle bir işe bulaşmışsa, herifi bu tamir olacak gemide bırakmaktansa, ilk kalkacak vapura aktarma edip bu beladan kurtulması gerekir. Biliyorsunuz ki polis İngiliz gemilerine giremez. Eğer polis bu işi eline almışsa nasıl olsa herifi gemiden alıp içeri atarlar, zavallı Tanaş da ömrünün sonunu hapishanelerde bitirir, diye ilve ettim. Artık Vasil'in o esmer yüzü iyice kararmıştı. Lokmaları güç yutuyordu. Konuyu daha da bulandırmak için şu son hamleyi de yapmakta gecikmedim. Vasil'in bir ara dalgınlığını görmemezlikten gelerek:

— Sanırım bu herif büyüklerden birini öldürmüş, iş çok önemli imiş. Ben bunları duyunca ilk olarak sana gelip haber vereyim, dedim. Sonra o polislere verilen tarife göre herifin başı dazlak, kısa boylu biraz da patlak gözlü imiş, yaşı da kırk civarında imiş. Tanaş her nekadar sizin rakibiniz ama ne olsa bunca senedir kapıy oldaşı idiniz. Onun böyle hapislerde çürümesine gönlünüz razı olmaz. Sonra bir kere polis buranın böyle kirli işlere kalktığını öğrenirse tüm işlerinizi bile yasaklayabilir, diyerek sözlerimi bitirdim. Artık kurşun hedefini bulmuştu. Vasil önündeki yemeğini bitiremedi. İçindeki korku fırtınalarını yüzünden okumak hiç de zor değildi.

Yemekten kalkıp Vasil'i selamladıktan sonra bu noktaya kadar olan başarımın tatlı havası içinde hafif hafif ıslık çalarak Galata'ya doğru yürümeye başladım. Bundan sonraki işim tedarik edeceğim bir kayık içinden vapuru gözetleme olacaktı. Zira Vasil bu işin kahramanı olmakla beraber, beni de kendisini koruyan bir dost olarak görüyordu.

Aslında kaçak Yunanlının tamiri devam eden

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

gemide olduğu Vasil'in şaşkınlığından çok iyi seziliyordu. Şimdi onun yapacağı şey neye mal olursa olsun kendi başının belaya girmemesi için bu herifi bozuk gemiden alıp bir başka gemiye ve özellikle bir İngiliz gemisine geçirmesi zorunluğu içindeydi. Muhakkak surette yapılacak bu aktarmayı yakından izlemek lazımdı. Yapılacak bu aktarma sırasında benim yapabileceğim akıllıca bir müdahale ile bu kaçak Yunanlıyı ele geçirmek hiç de zor olmayacaktı. Yeter ki bunun için alacağım tertibatın iyi bir şekilde planlaması yapılmalıydı. Bunun için Tophane'deki gemilere yük ve yolcu taşıyan kayıkçılardan yararlanmak gerekiyordu. Rıhtıma gelip bir köşeye çekilerek bu kayıkları ve kayıkçıları izlemeye başladım. Rizelilerden oluşan bu kayıkçıların herşeyden evvel denizin verdiği zorlukları yenecek güç ve cesaretleri olduğunu, üstelik çoğunun da dindar ve vatansever kişiler olduğunu çok iyi biliyordum. Şimdi bunların içinden seçeceğim sandalcının genç, çevik, güçlü ve kuvvetli hatta biraz da gözünü budaktan sakınmayan cesur yapılı birisi olmalıydı. Bir zaman sonra içlerinde 30 yaşlarında iri vücutlu, kalın bilekli gözleri çini mavi, pembe yüzlü birisi bana çok elverişli göründü. Ufak bir işaretle çağırıp hemen kayığın içine atladım. Sandal oturaklı, o zamanın deyimi ile Varaka tipi idi. Pazarlık bile etmeden Kabataş'a doğru gitmek istediğimi işaret ettim. Yolda dereden tepeden konuşurken onun adının Rizeli Hüseyin, lakabının da Çimen olduğunu kendine has tatlı şivesiyle söyledi. Onun bu gerçekten sempatik havası içinde hissedilir bir mertlik ve cesaretle dolu bir yapıya sahip olduğu belli oluyordu. Kayık yolun daha yarısına gelmeden ona son derece ciddi bir biçimde:

Bak Hüseyin beni dinle, dedim. Hüseyin kürekleri biran bırakarak arkasından esen poyrazda kıvırcık sarı saçları uçuşurken kayıkta biraz daha oturak tahtasından ileri gelerek:

— Buyur beyim dedi. Ben gayet sakin ama tam bir ciddiyet içinde Hüseyine:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

— Hüseyin, ben bir sivil polisim. Burada denizde senin yardımınla görülecek bir işimiz var. Bilmem dikkat ettin mi o kadar sandalcı içinde cesur ve mert bir insan olarak seni seçmiş bulunuyorum. Bu işimizde önce cesaret ve sonra da çeviklik ve biraz da pazuda kuvvet istemektedir. Ben sende bunların bol bol var olduğuna emin olarak vatan ve memleket için çok yararlı bir işi seninle bitirmiş olacağız, dedim. Hüseyin'i biraz daha milli ve dinî hislerini okşayıp onun bu taraflarını iyice geliştirdikten sonra devamla:

— Beraber yapacağımız bu iş hiç de kolay bir şey değildir. Bunda başarı sağlayacak olursak hem yurdumuza büyük bir hizmetimiz olacak, hem de bunda senin de bir öğünme payın olacaktır. Bütün bunlardan başka devlet seni ayrıca paraca da ödüllendirebilir, bundan emin olabilirsin dedim.

Bu başlangıç konuşmamdan sonra yapılacak iş hakkında ona plan ve fikirlerimi anlatmaya başladım:

— Bak dinle Hüseyin, Kabataş önlerindeki şu kara bacalı Yunan gemisini görüyorsun. İşte bu gemide müslümanlardan büyük bir mevki sahibi olan bir devlet adamını öldüren Yunanlı bir katil var. Bu herifi buraya nasıl oldu ise kaçırmışlar. Şimdi bu Yunanlıyı bu gemiden bir punduna getirip çıkartıp yakalatacağız. Ama bildiğin gibi biz Türkler bu gemilere giremiyoruz. Ama neredeyse bu makinesi bozuk tamir gören gemiden Bombotlar herifi alıp bir başka İngiliz veya İtalyan gemisine geçirecekler.

İşte biz tam bu sırada Bombot'un kayığına atlayarak herifi yapalayacak ve deniz merkez memurluğu yolu ile Polis Müdürlüğüne götüreceğiz, dedim. Genç ve kabadayı ruhlu, üstelik tam bir Müslüman olan Rizeli Sarı Çimen'in ruhu sanki birden coşmuştu. Kendisine has cakasiyle:

— Ha bana Rizeli Deli Çimen Hüseyin derler. Beni bu salondaki bütün polisler tanır. Bana değil bir çakal Yunanlı üçü beşi bile bu denizde vız gelir. Evel Allah onu kartalın ensesinden yakaladığı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tavşan gibi yakalar bizim kayığa çuval gibi atarım, dedi. Sonra tatlı bir gülüşle:

— Kusura bakma beyim ben öyle tek kişiye el atmaya utanırım. Onun bir kaçı bir arada olmalı ki Çimen'i sen o zaman görmelisin diyordu. Hüseyin tekrar ağır ağır küreklere asılırken sözlerine devamla:

— Ben bu işi bu memleketim için seve seve yaparım. Kuzum kölen olayım bana paradan puldan söz etme. Madem ki Devletin şerefi ve haysiyeti için uğraşıyoruz ben bu domuzu yakalamak için devletten para mı alacağım, olmaz böyle şey, diye söyleniyordu. Aradan bir süre daha geçtikten sonra Hüseyin biraz şüphe kokan ifadesiy

— Beyim ben seni pek tanımıyorum. Herhalde sen bu yolcu salonundaki memurlardan değilsin. Öyle olsaydı seni muhakkak tanırdım, dedi. Onun bu merakını hemen gidermek için:

— Evet ben buradan değilim. Benim yerim Polis Müdürlüğüdür. Onun için beni tanıyamazsın, diyerek onun bu sorusunu cevaplamış oldum.

Artık sandalımız Kabataş'a doğru yaklaşıyordu. Ortalık sıcak ve hava güneşli idi. Tatlı bir poyraz boğazdan gelip Marmara'ya doğru esiyor, denizin üzerindeki çırpıntıların tatlı sesi insanı oyalamaya yetiyordu.

Kayığın sallantısı içinde sakin bir şekilde gemiyi gözlemeye başladık.

Bu durum uzadıkça herkesin dikkatini üzerimize çekmek için kendimizi bir balık meraklısı haline sokmamız gerekiyordu. Ben bir yandan balık oltalarını çıkartan Hüseyin'e yardım ederken bir yandan işin nasıl yapılması gerektiğini bir kere daha tekrarlattım. Sonra bunlara ilaveten herifin bir katil olması nedeniyle elinde tabanca veya bıçağı olabileceğini, bundan sakınması gerektiğini söyleyince o sarı cin gibi Rizeli Çimen gülerek:

— Köpeğin isterse topu olsun diyerek belindeki küçücük laz bıçağını göstererek:

— Ha bunu gördün mü bey bu ufacık bıçak

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

onun topundan da tüfeğinden de daha çok iş görür. Hem bunun bir marifeti de hiç ses çıkartmaz. Hele bir karşılaşalım da bakalım silahına davranmaya vakit bulabilecek mi?

Biz bir yandan balık oltaları ile oynarken, vakit geçip gidiyordu. Bir ara beklemekten sıkılan bizim Rizeli birden hiddetle:

— Be beyim ne bekleriz burada. Madem ki bu çakal herif bu gemide, gidip onu gemiden alıp çıkaralım demez mi? Kafası kızan bu delikanlıya, kapitülasyonların koyduğu yasaklar sebebiyle yabancı bayraklı gemilere polisin bile giremiyeceğini anlatınca onun bayağı gururuna dokundu ve ağır küfürler savurarak kendini sakinleştirebildi. Çok gariptir ama bazen bir kaç küfürün insanı en iyi karbonattan veya teskin edici ilaçlardan daha iyi sakinleştirdiği bir gerçektir. Zaman geçtikçe sular da bizi daha ilerilere doğru atmaya çalışıyordu. Buradaki akıntı Ortaköy'e doğru olduğu için. Biz kayığımızla böylece boğaza doğru akarken Hüseyin'e «Aleksandros» gemisinin merdiveninin en iyi görülecek bir yerde durmamızı ve bu yeri küreklerle sabit tutmamızı söyledim. O zamanlar bu gibi sebeplerde yandan indirilen tahta veya madeni merdivenler yerine gemi bordasına sarkıtılan ip merdivenler kullanılırdı. Zira bu gemiler şilep olduğu için yolcu almazlardı. Devam eden bu bekleme sırasında tesadüfün bir de yardımı oldu ki, böyle bir mizanseni hazırlamak para ile bile mümkün olamazdı. Birden bir takım balıkçılar kayıkları ile oraya gelince bizim gözetleme koşullarımız daha da kolaylaşmış oldu.

Daha henüz iki saat kadar geçmişti ki, Hüseyin garip garip yüzüme bakarak benim onu yanıltıp yanıltmadığımı anlamak istediğini hissetmeye başladım. Öyle ya ortada hâlâ ne bir kayık ne de bir Bombot vardı. Ben de yavaş yavaş bu şüphelerin altında ezilerek umutlarımı kaybetmeye başladım. Bunun yanında bu Ribeli'ye karşı da mahçup olmaktan da çekiniyordum. Kendi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kendime bu mel'un Vasil'in ne halt edeceğini bekliyordum. Yavaş yavaş denizin üzerinde bir yorgunluk hatta bir de mahmurluk hissetmeye başladım. Bunca emek ve gayretlerimin sonu nereye varacaktı, bir türlü kestiremiyor kendi kendime bin türlü karamsar duyguların içinde adeta bunalıyordum. Bu sırada Hüseyin birden bana seslenerek:

— Bak bey şu sarı bacah İngiliz gemisinden bir sandal ayrıldı. Sanırım ki Yunan gemisine gidiyor, dedi. Gerçekten dedikleri doğruydu. Bu bir bombot kayığı olup hızla «Aleksandros» gemisine doğru gidiyordu. Artık her şey inandığım gibi gerçekleşme yolundaydı. Elbette Vasil önce İngiliz vapurunda Yunanlı için yer hazırlaması gerekiyordu. Şimdi bu yeri sağlama bağldığına göre herifi Yunan vapurundan alıp İngiliz vapuruna aktarma edecekti.

Hüseyine işaret ederek hazır olmasını söyledim. Artık bundan sonra, Hüseyinle beraber bütün dikkatimizi gözlerimizde topladık. Vasil'in kayığı biraz sonra Yunan gemisine yanaşınca yukarıdan uzanmış merdivene biri çıkmaya başladı. Biraz daha yaklaşmanın gerektiğini düşünerek Hüseyin'e küreklere asılmasını söyledim. Bundan sonra en ufak bir gecikmenin bizi beklediğimiz sonuçtan edebileceğini düşünerek Hüseyin'e:

— Aman Hüseyin şimdi dikkat et gemiye çıkan herif bir Bombot'tu. Belki sen de tanırsın, bu herif Vasil'dir. Dikkat et biraz sonra bir başka adam elinde bavulla bu kayığa inecektir. İşte yakalanacak olan herif bu bavullu ikinci kişidir. Yeniden saatler geçmeye başladı, beklemekten ve bir de heyecandan adeta yorulmuştuk. Ortalıkta ne Vasil vardı ve ne de başka birisi. Vakit vakit güvertede dolaşan bir iki gemiciyi gördiiğümüzde geliyor, diye yüreğimiz oynuyordu. Ne oluyordu acaba gemide? Neden kayığa hemen inmiyorlardı? Neyi bekliyorlardı? Bu dakikaların gerginliği içinde bekleyişten derin bir yorgun-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

luk duymaya başlamıştım. Birden Vasil'in gü verteye çıktığını gördüm. Elinde bir bavulla merdivene gelerek önce onu bir ipe bağlayarak kayığa indirdi. Bundan sonra da Vasil ip merdivenlerden kayığına girdi. Şimdi artık dananın kuyruğu kopacaktı. Birkaç dakika sonra ikinci kişi çekingen hareketlerle etrafa bakarak merdivenlerden aşağıya doğru inmeye başlamıştı. Hüseyin'e seslenerek:

— Dikkat Hüseyin, herif kayığa iniyor. Laz kayıkçı kendine has şivesiyle: Merak etme beyim, ha bu gözlerle Hüseyin kara tarlada kara koyunu görecek kadar keskin gözlüdür. Eğer sen daha iyi göremiyorsan biraz daha yaklaşalım, dedi. Ben buna şimdilik gerek görmedim. Sadece Hüseyin'e:

— Bombot kayığı Yunan gemisinden ayrılınca aradaki mesafeyi nasıl kapatacaksın, dedim.

Hüseyin bir sağına soluna baktıktan sonra bana:

— Madem ki İngiliz gemisi daha yukarıda, biz buradan yavaş yavaş yukarıya doğru ilerlersek fena olmaz dedi. Bu doğru bir görüştü. Ona: — «Peki» diyerek yukarıya doğru ilerlemeye başladık. Biz kısa bir zamanda Ingiliz vapuruna yaklaşmıştık ki, Bombot kayığı da Yunan vapurundan ayrılmıştı. Bu durumu görünce Hüseyin'e bağırarak:

— Haydi arslan Hüseyin göreyim seni vakit tamamdır, dedim ve ben de kayığın içine görünmemek için uzandım. Eğer beni Vasil görmüş olsa işi çabuk fark edebilirdi. Ama Hüseyin'den kimse şüphe edemezdi. Aramızdaki parolaya göre Bombot kayığına iyice yanaşınca Hüseyin öksürecekti. Bu da benim yerimden kalkıp gerekeni yapmam için verilen bir işaret olacaktı.

Hüseyin o güçlü kolları ile küreklere öyle asılıyordu ki, çıkan sulardan içeri giren serpintiler beni adamakıllı ıslatmıştı. Hele ıskarmozların çıkardığı gıcırtılar sanki Hüseyin'in bir nevi diş gıcırtısı ve öfkesini belirtiyordu. Yattığım yer-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

den ara sıra Hüseyin'i ikaz eder konuşmalarım da oluyordu. Bir ara koca Laz öyle bir öfkelendi ki bana bağırır gibi bir sesle:

— Yeter be bey ben kurt gibi bir herifim. Bana bir kere söyledin yeter artık. Ben Rize dağlarında yetiştim, benim elimden zor kaçar o çakal diyordu.

Daha sözleri henüz bitmişti ki, Hüseyin öksürük parçasını bile unutmuş bana: «— Kark» diye bağırınca fırlayıverdim. Artık iki kayık arasında bir kürek boyu mesafe kalmıştı. Vasil beni kayığın içinde görünce rengi kağıt gibi bembeyaz olmuştu. Önce kürekleri bıraktı, sonra da ne söyleyeceğini bilmez bir halde kala kaldı. İki kayık birbirini bordalayınca Hüseyin hemen Vasil'in kayığına atlayarak kıç tarafta muşamba ile örtülü yerde saklı duran herifi bileklerinden yakalamıştı.

Adamın yüzü gözü kömür ve yağlarla kirletilmişti. Benim en az altı saat başbaşa nöbet odasında bulunduğum bu kaçak herifi bu kir pasak içinde tanımak çok zordu. Önceleri bir yanlışlık yapıp yapmadığımızı düşünürken başındaki gemici şapkası kayığın içine düşünce herifin dazlak kafası işin doğruluğuna yeterli en emin bir kanıttı. Adamın bu gemiden gemiye transfer işi o kadar ustalıkla hazırlanmıştı ki, onu tam bir gemici kılık ve kirliliği içinde yola çıkarmışlardı. Bilmeyenler için bunun da gerçekten bir gemiciden farkı yoktu. Akşamın alaca karanlığında Hüseyin onun iki elini de arkaya çekip güzelce bağlayıverdi. Sonra da bu adamı yüzü koyun kayığın içine uzattı. Yunanlı bir takım mırıltılar ile söyleniyorsa da onun dediklerini Rumca bildiğim halde dinleyecek ne vaktim vardı ne de gücüm. Vasil beri tarafta bana ağlamaklı bir sesle:

— Ne var bunda beyim bu adam bir gemicidir, diye işi yumuşatmaya çalışıyordu. Ama onun sözlerinin de geçerli bir tarafı olmadığını o da pek âlâ biliyordu.

Biz artık yolcu salonunun yolunu tutmuştuk

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi =https://rantey.org

bile. Biz yolumuza devam ederken Vasil de peşimizden geliyor ve mütemadiyen yalvararak:

— Aman beyim bana kıyma, benim de çoluk çocuğum var, mahvolurum ben, biz dost ve arkadaşız kölen olayım bırak şu adamı diyordu. Bir aralık ceketinin cebinden çıkardığı İngiliz liralarını göstererek:

— Al şunları bırak şu adamı diyordu. Hüseyin bir anda kayığın içine atılan İngiliz liralarından oluşan keseyi kaptığı gibi Vasil'in kafasına atması bir oldu. Böylece önde bizim kayık arkada Bombot Vasil'in kayığı olarak salona doğru yol alıyorduk. Hüseyin'in keyfine diyecek yoktu. Bir ara bana gülerek:

— Adam dediğin bu çakal mıydı? Ha bu kadar herifle bizim küçük uşaklar bile başa çıkar, ben de adam diye karşıma gerçekten biri çıkacak sanmıştım, diyordu. Bir yandan Vasil'in yalvarmaları, bir yandan herifin içerideki iniltileri, bir yandan da koca Çimen'in keyifli sözleri içinde yolcu salonu polis noktasına yanaşmış olduk. Salona gelince polisler bizi hayretle karşıladılar. Ben iskeleye fırlar fırlamaz hemen kendimi tanıttım. Beyoğlu Polis Merkezi'nden olduğumu, kayıkta bulunan herifin kaçak Yunanlı olduğunu, öteki herifin de bunu kaçıran Bombot Vasil olduğunu söyledim. Salondaki memurların yardımı ile önce elleri bağlı Yunanlıyı kayıktan çıkardık. Tabii bu arada dostumuz Vasil'i de deniz merkezine teslim ettik. Yanımda duran Koca Hüseyin yaptığı işin keyfini tam manasiyle yaşıyordu. Onun da gayretini oradakilere anlattıktan sonra bu mert Karadeniz adamına bir mecidiye verip ayrıca numarasını da aldım. Ama bu parayı ona vermek o kadar zor oldu ki, adam bu işi bir nevi askerlik görevi gibi görüp:

— Asker para alır mı diye beni bir hayli yordu. Sonunda Yolcu salonunun Komiseri Hüseyin'i razı ederek parayı cebine koyabildi. Bundan sonra deniz merkezi komiserine olayı tafsilatiyle an-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

lattıktan sonra bana bir araba tedarik etmemde yardımcı olmasını rica ettim. Ayrıca yanıma bir de polis memuru verilmesini istedim. Biraz sonra kapıya gelen arabaya önce Yunanlıyı, koyduk, sonra yanına ben oturdum. Oteki arkadaşımızı da alarak Galatasaray polis merkezine doğru yolumuza koyulduk. Artık kendimi çocukluğumda okuduğum bir takım polisiye hikâyelerin gerçek kahramanı olarak görüyordum. Aslında bu kadar zor ve heyecan verici bir işi çeşitli bunaltılar içinde çözümleyerek bu derece kısa bir zaman içinde sonuç alabilmiş olmaktan hakikaten çok mutlu idim. Bazen kendi kendime şu Yunanlının yakalanması ile başlayan bu parlak başlangıç keşke olmasaydı da, koca bir ömür bunca azap ve acı içinde yıllarca sürüklenmeseydi diye çok zaman düşünmüşümüdür. Fakat şu kader denilen alın yazısını kim değiştirebilirdi.

Yolda giderken Deniz merkezindeki polislerin ve özellikle komiserin benden kimlik sormamaları da garibime gitmişti. Ya sormuş olsalardı ne diyebilirdim. O zamanlar adet olduğu üzere taharri memurlarının yelek cebinde veya ceket içinde bulunan pirinçten yapılma plakalar vardı. Bunların hiç birinin bende olmaması işimi berbat edebilirdi. Ayrıca ne tabanca vardı ne de bu tabancanın üzerinde (Polis) işareti. Hatta kemerim bile yoktu. Hulasa polisliğimi onlara kanıtlayacak hiç bir şeyim yoktu. Ama sanırım ki onlardan bir refakat memuru istemem bütün bu soruların kapısını kapatmış olabilirdi. Araba biraz sonra Beyoğlu Merkezine gelince ben hemen fırlayıp kaçağın elinden tutarak yanımdaki resmi polis arkadaşımla birlikte içeri girip nöbet odasına bıraktım. Fakat bu arada sağdan soldan birçok arkadaşlarımın beni acaip bakışlarla süzdüklerini fark ediyordum. Öyle ya daha üç günü bile dolmamış bir polisin iki saatlik iznini günlerce geçirip nereye gittiği belli olmayan benim gibi bir memura da başka türlü davranılamazdı. Onlar da benim tahmin ettiğim gibi kaydımın

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

çoktan silindiğini pek âlâ biliyorlardı. Ama diğer taraftan kolumda üstübaşı kömür ve yağ lekeleriyle dolu olan bir adamla içeri girmemi de hayretle gözlemekteydiler. Zaten herifi tanımayan ve ya hiç görmemiş arkadaşlarım bu gelenin ne sebeple geldiğini pek çözememişlerdi. O sırada nöbet odasına gelen Giritli Zeki adındaki memur arkadaşımı bana alaylı alaylı bakarak:

— O maşallah arkadaşım nerelerdesin. Boşuna zahmet edip geldin. Senin kaydının polisten silinmesi için Müdüriyeti Umumiyeye çoktan yazıldı, dedi. Ben buna hiç bir karşılık vermeden:

— Sen onu bırak da şu adamı burada iyi muhafaza edin. Eğer bu sefer de kaçacak olursa kendinizi zor kurtarırsınız, diyerek Yunanlıyı nöbet odasına bırakarak Merkez memuru Murat Germen' in odasına girdim. Murat bey masasının başında asık suratıyla oturmuş önündeki yazıları okuyordu. Arada sırada kalın kaşları oynuyor ve yüzünde hiç de tatlı bir tek çizgi görünmüyordu. Hele bu firarinin şimdiye kadar yakalanmamış olması belki de onun öfkesinin temel nedeniydi. Bir ara başını kaldırıp beni önünde görünce bu cür'etkârlığıma iyice sinirlenerek masasından hırsla fırlayarak bana hitaben sert bir dille:

— Be adam kaç gündür nerelerdesin? Bu ne biçim görev anlayışıdır? Sen burayı ne zannettin Haydi defol çık dışarıya demez mi? Ben içimden kıs kıs gülerek ve gayet sakin bir ifade ile:

— Beyefendi hiddet buyurmayın ben kaçak Yunanlıyı yakalamaya gitmiştim, dedim. O halâ daha öfkesini üzerinden atamamış, büsbütün şahlanan sinirliliği ile:

— Kimden izin aldın Sonra sen daha üç günlük bir polissin. Kimseye haber vermeden ve gerekli izni almadan vazifeni terk ediyorsun. Sen polisliği öyle başı boş bir iş mi sandın? diyordu. O kadar çok konuşuyor, hırsını bir türlü yenemiyor ve ben de işin en keyifli tarafını fırsat bulup anlatamıyordum. Bir ara onun duraklamasını fırsat bilerek hemen atıldım:

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

— Müsaade buyurun da arz edeyim efendim, deyince yine hiddetle:

— Arz edecek bir şey yok, diye kestirip atınca hemen cevapladım:

— İdam mahkûmunu bile dinliyorlar, müsaade edin de ben de olanları arz edeyim, dedim. Başı ile «peki» der gibi bir hareketle benim açıklamamı dinlemeye başladı.

— Kaçan Yunanlının arkasından herkes bir tarafa görevli olarak dağıldı. Ama gidenlerin hiç biri adamı bir defa olsun göremedikleri gibi resimlerini bile bilmiyorlardı. Merkezde kimse kalmamıştı. Ortada ne amir ve ne de memur vardı. Ben bunun için gerekli izni kendi vicdanımdan aldım. Zira ne kadar kıdemsiz olursa olsun ben de bu topluluk içinde bir polistim. Benim de bu merkezin başarısında olduğu gibi üzüntüsünde de ayrı bir payım vardı. Aslında ben üç günlük kıdemimle izin isteseydim beni ilk reddedecek siz olacaktınız. Halbuki bu kaçak Yunanlıyı herkesten çok ve uzunca bir süre gören ve ortalama altı saat kadar başbaşa bildiğim Rumca ile konuşan ben olmuştum. Bütün bunları kendim için gerçek bir avantaj bilerek bu işe bulaşmayı kararlaştırdım. Üstelik kimsenin beni adam yerine koymaması da onuruma dokundu. Bu durumda ben de bu adamı bulmak üzere kendi kendimi görevlendirdim, dedim. Sözümün burasında Murat bey sözümü keserek:

— Artık çok lâfa gerek yok, senin görevin sona ermiştir. Üç günlük bir polisin amirlerine bile bilgi vermeden merkezden savuşup gitmesi kaydının silinmesini gerektiren en önemli bir noktadır. Nizamname de böyledir. Haydi çok konuşup durma, çık dışarı deyince ben hemen biraz da gurur dolu bir eda ile:

— Üç günlük polis memurunuzun mensubu bulunduğu merkezinizin yüzünü ağartmasının karşılığı bu mudur beyefendi? deyince biran durulayan Murat bey:

— Kaç gündür kaybolan kaçağın yakalanması

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi — https://rantey.org

için bir sürü masraflar ederek adamı şu anda emirlerinize tevdi edilmek üzere getirmiş bulunuyorum. Kendisi nöbet odasında bulunmaktadır. Emir buyurursanız buraya getirebilirler, dedim. Murat bey benim bu konuşmam üzerine derin bir hayret içinde bana dönerek:

— Bu firariyi sen mi yakaladın diyerek halâ daha bana inanmak istemiyordu. Artık bundan sonra yumuşayan hatta bir manâda mahçup olan Murat bey herşeyi anlamış ve başımdan geçen bütün ayrıntılı bilgileri verdikten sonra hemen ilave ettim:

Emrederseniz adamı hemen getirebilirim, dedim. Murat bey artık inanmış bir halde:

— Getir bakalım görelim deyince hemen dışarı fırlayarak nöbet odasında akıbetini bekleyen Yunanlıyı alarak Murat beyin odasına soktum. Murat bey de bu adamı şahsen tanımadığı gibi, uzunca bir süre inceledikten sonra biran yüzüme bakarak «Acaba bir yanlışlık olmasın?» diye beni kontrole çalışıyordu.

Bu incelemeden sonra Murat bey Zile basarak ileri gelen komiserleri yanına çağırdı. Gelenlerin ilki komiser muavini İbrahimle Mustafa efendilerdi. Bunlar kaçağın sorgusunu yapıp kefalete bağlamadan elden kaçıran kimselerdi. Murat bey bu vazifelilere karşı yaptıkları hatadan dolayı öyle ağır konuştu ki bundan doğrusu bende çok müteessir oldum. Bu yetmiyormuş gibi Merkezdeki tüm görevlileri bir araya toplayarak onlara hitaben:

— Bunca yıldır meslek adamı olarak burada görevli bulunmaktasınız. En basit bir işte affedilmez hatalarınız olmaktadır. Şimdi gelin de şu tahlif işlemi bitmemiş üç günlük polisimize hepimizin şerefini kurtarmış olması nedeniyle dua edin. Bu sözler benim için aralarına katılacağım meslektaşlarımın arasında peşin olarak kötü bir not almamın bir sebebi olduğunu anlamakta güçlük çekmedim. Murat bey onları odasından çıkarttıktan sonra derhal Polis Müdürlüğüne telc-

fonu açarak Müdiir Kemal beyi buldu kendisine yumuşak ve çok saygılı bir dille:

— Beyefendi, yeni yazılan Polis A.R. nin kaydının silinmesi için bugün bir yazı takdim etmiştim. Halbuki adam kaçan Yunanlıyı yakalayarak merkeze getirmeyi başardı. Şimdi her ikisi de yanımdalar, arzu buyurulursa Azmi bey ve Nihat beylerle birlikte teşrif edin, dedi. Murat bey telefonu kapadıktan sonra bu iş için yaptığım masrafları sordu. Ben de kendisine lazım gelen bilgileri verdikten sonra bir yandan benim masraflarım ve bir yandan da kayıkçı Hüseyin'in ve nihayet arabacının masraflarının karşılığı olarak o zamanın parası ile beş altın verdi. Elbette bu para bugünkü değerlerle çok büyük bir kıymetti. Biz bu işlerle meşgul iken Azmi Bey, Giritli Kemal Bey, ve Nihat beyler kapıdan içeri girmişlerdi. Hepsi yerlerine oturduktan sonra, bana bu adamı nasıl yakaladığımı sordular. Ben de bilinen hikâyeyi başından sonuna kadar bütün ayrıntılarıyla anlattım. Sözlerim bittiğinde hepsinin memnun olduğunu görüyordum. Bu öyküyü anlatırken özellikle böyle bir olayın kahramanı ile yakın bir zaviyede olmama rağmen kimsenin beni adam yerine koymaması hususuna parmak basarak içimdeki üzüntüyü de kırılan onurumu da kurtarmış bulunuyordum. Bir yandan bu keyifle gülen yüzleri karşımda görürken, beri tarafta halâ daha Murat beyin bana «İzinsiz olarak ayrılan bir polis memurunun cezasının kaydının silinmesi olduğu sözleri kulaklarımda çınlıyordu. Ama şimdi ise tatlı bir sesle Murat bey bana şunları söylüyordu:

— Aferin bizim mesleğimizin yüzünü güldürerek işine başlamış oldun. Bundan sonra daha büyük başarılarını bekliyoruz, dedikten sonra nöbetçi komiserini çağırarak kendisine:

— Bu efendi bundan sonra sadece benden görev alacaktır. Kendisine başkaca bir iş vermeyin, diyerek emrini bildirdi.

Dışarı çıktığımda iki günlük bir dinlenme iznimi kullanacaktım. Fakat daha dışarı çıkar çıkmaz etrafımı saran eski yeni bir çok meslektaşımın beni hiç de sevimli bir yüzle karşıladıklarını söyleyemem. Onlardan yakamı kurtarıp sorularını cevapladıktan sonra, kendimi yatakhanedeki yatağıma sor attım.

Sabahleyin erkenden kalkıp kahvaltılan sonra Merkez memuru Murat beyi bekledim. Saat dokuza doğru kendisi gelince ondan izin alarak kayıkçı Hüseyin Çimen'in parasını vermeye gittim. Hüseyin işte olduğu için ortalarda yoktu. Biraz Deniz Merkezinde bekledikten sonra Hüseyin çıkageldi. Ona kayıktan çıkıp yanıma gelmesini söyledim. Biraz konuştuktan sonra ona parasını vermek isteyince fena halde hakarete uğramış gibi öyle bir serteldi ki, kendisine vermeye çalıştığım bir altını almamak için direndi durdu. Bana dik dik:

— Dün aldık parayı daha ne parası bu, muharebe etmedik ya diye terslenip durdu. Ama ben ona güçlükle anlatarak o çil altını avucuna sıkıştırabildim. Bana yüzü kızararak mahçup bir halde uzun uzadıya teşekkür etti. Sonra bana yine o munis halile:

— Beyim başka bir emrin olursa bana hemen bir haber uçur, ama bu seferki gibi ufak çaylaklar olmasın, diyordu.

Ben ona veda ederken o arkamdan halâ sesleniyordu:

— Beyim biz denizin uşaklarıyız, seninle buradan kolay kolay ayrılamayız, ne olur daha adını bile bilmiyorum, ne olur sen beni ara sıra arayıver çok sevinirim, diyordu. Ona el sallayarak:

— Olur Hüseyin gelirim ama adımı daha sonra öğrenirsin, diyerek oradan uzaklaştım.

DERVİŞ HİMA'NIN TAKİBİ

Aradan bir ay kadar zaman geçmişti. Ben yine Merkez Memuru Murat beyin emrinde bulunuyordum. Ama bu boş geçen günler ve beklemeler yine canımı sıkmaya başlamıştı. Hele nöbet odalarındaki pis pasaklı iskemlelerde vakit öldürmek benim gibi dinamik mizaçlı bir insan için ciddden çok can sıkıcı bir işti. Ama başka ne yapabilirdim ki. Sadece akşamları biraz ferahlama imkânı buluyordum. Zira Murat Bey akşamları karakolları denetlemeye çıktığı zaman beni de beraberinde alıyordu. Böylece günlük bunaltıdan biraz olsun kurtuluyordum. Tabii bu yakın zaviyeden amirimi daha iyi inceleme imkânını bulduğum gibi iş tutumunu da öğrenmeye fırsat buluyordum.

Murat Bey yapı bakımından son derece titiz ve çok sert ve üstelik asabi bir mizacı vardı. Ama iş terbiyesi o kadar ince ve ona yürekten bağlı bir tutumu vardı. Işi onun için bir ibadet kadar gönülden bağlı olduğu bir duygu idi. Ayrıca son derece dürüst bir kişiliği vardı. İşinin süresince yiyeceğini ve uykusunu bile unuturdu. Aziz milletimin yetiştirdiği bu çok değerli insanı bu satırlarım vesilesiyle rahmetle anarım.

Her akşam Merkezden çıkınca ana caddelere ve buradan da en tenha sokaklara girer hiç beklenmedik saatlerde karakollara baskın yapardı. Karakollarda bir memuru vazife başında bulmasın, buna hiç insafı yoktu. O zamanlarda poliste efsa-

neleşen bir Azmi, bir de Muray beylerin adı vardı. Onların nereden ve ne zaman çıkabileceklerini hiç bir karakol mensubu kestiremezdi.

Bir sonbahar akşamıydı, yine böyle teftişlere devam ediyorduk. Yolda beni yanına çağırarak gayet hafif ama tokça bir sesle:

— Muavinlerden Fevzi efendiye bir görev vermiştim, bir aydan beri halâ daha bir başarı elde edemedi. Gerçi bu görev pek o kadar kolay değil, bunu takdir etmiyor değilim, ama bunca gündür en ufak bir ip ucu elde edemedi, dedi. Sonra bir süre durup bekledikten sonra birden durup:

— Seni bu işe versem acaba becerebilir misin diye sordu. Ben bir ara duraklayarak düşünmeye başladım. İçimde ilk başarımın gururu halâ dimdik duruyordu. Şansıma yine güveniyordum. Sakin bir sesle:

— Emredersiniz efendim, başarılmayacak hiç bir şey yoktur. Yeter ki insan bu gibi görevlerde kendini tam olarak konuya verebilsin. Beni de denemeniz için emrinizi beklerim, efendim dedim.

Murat beyin benim atılganlığıma inanmış, başarıma güvenmesine rağmen içinde halâ daha bir kuşkunun var olduğunu pek âlâ sezebiliyordum. O da bende biliyorduk ki ilk başarım sadece gerçekten bir şansın sonucuydu. Yolda yine birden bana dönerek:

— Evet ama oğlum bu iş öteki gibi değil. Burada çok önemli bir şahsiyeti takip edeceksin, hem de kendini hiç hissettirmeden. Vazifen sabahları bu adam evinden çıkınca başlayacak, akşam evine dönünceye kadar tüm girip çıktığı yerler ve görüştükleri adamları ve o günkü hareketlerini tespit edip akşamları bana bildireceksin, dedi. Sonra şüphe dolu bakışlarıyla ilâve etti:

— Nasıl böyle bir işi başarabilecek misin?

Artık gayet açık olarak benden hala daha pek o kadar emin değildi. Yapılacak şey ondaki bu güvensizliği kıracak ve aynı zamanda ilk başarımın bir tesadüf olmadığını gösterecektim. Derhal kendisine:

— Lütfen bu görevi bana veriniz ve gereken ayrıntıları lütfedersenız derhal göreve başlayabilirim, dedim. Murat bey hem yürüyor hem de son derece ciddi bir ifade ile anlatmaya başladı:

—Evvelâ bu işde çok sıkı ağızlı olacaksın, sahip olabileceğin bütün sırlarını kimseye açıklamayacaksın. Yarın bir arkadaşın çıkıp ne iş gördüğünü sorsa bile en ufak bir ipucunu bu arkadaşına vermiyeceksin. Ne gittiğin yeri ve ne de takip ettiğin adam hakkında en öneınsiz saydığın bir şeyi dahi iyice saklanıasını bileceksin, dedi. Sonra beni biraz daha yanına çağırarak kulağıma doğru:

— Adamın adı Derviş Hima'dır. Bu bir Arnavut dervişidir. Arnavutların İstanbul'da «BAŞKIM» adlı bir kulüpleri vardır. İşte Derviş Hima bu siyasi yapıdaki kulübün en önemli üyelerinden biridir. Evi Beyoğlu'nda Parmakkapı'da Saatçi Çıkmazı'ndadır. (Bu yol sonradan açılarak Sıraselviler'e bağlanmıştır.) Adamın evinin bulunduğu yer çok tenha bir yol olduğu, üstelik sokağın da bir çıkmaz sokak olduğunu ve oralarda gözetim için ne bir dükkân, ne bir kahve ne de herhangi başka yerin olmaması nedeniyle her giden polis dikkati çekiyor ve bu yüzden de başarılı olamıyor, dedi. Yine duraladı. Bir şeyler düşündüğü belliydi. Sonra devamla:

— Derviş Hima çok zeld ve kurnaz bir kişidir. Ayrıca tehlikeli bir de komiteciliği vardır. Sonra öyle kolay kolay takip edilir gibi de değildir. Bu sebeple çok dikkatli davranmak gerekir. Özellikle kendini hissettirmiyecek şekilde davranmada zorunluk vardır. En ufak bir dikkatsizlik bütün işin bozulmasına sebep olur. Bunları göze alabilecek misin? diye tekrarladı. Buna karşılık olarak:

— İşin önemini gayet iyi anladım. Başarılı olmak için her şeyi yapmaya hazır olacağız.

Merkeze döndüğümüzde odasına geçmeden önce son olarak şunları söyledi:

— Yarın sabah Fevzi efendi ile beraber odama gelin, son bir defa daha durumu konuşuruz. Sonra da Fevzi efendi seni alıp Hima'nın evine götürsün. Böylece bu işe sen devam edersin, dedi. Ben kendisine teşekkür ederek iyi geceler dilediktten sonra yatakhaneye çıktım. O gece yatağıma çekildiğim zaman uzunca bir süre konunun zorluğunu düşünerek uykumdan oldum. Kafamın içinde bir sürü sorular ve meydana gelebilecek aksilikleri nasıl çözebileceğimi düşünerek sabahı ettim.

Sabahleyin Fevzi efendi arkadaşımla Murat Beyin odasına giderek son talimatı da alarak birlikte yola düştük. Yolda Fevzi efendiden bazı sorular sorarak konu hakkında bilgi almaya çalıştım. Aslında arkadaşımın bana göre son derece dikkatsiz ve avare bir hali vardı. Üstelik vakit vakit bana bakarak: «— Sanki bu önemli iş sana mı kaldı » der gibi bir havası vardı. Ben bunu gayet iyi hissetmeme rağmen hiç aldırmıyarak ona sürekli sorular sorarak bilmediğim şeyleri öğrenmeye çalışıyordum. O bana adamın eşkâlini anlatırken çok haşin ve hatta biraz da korkunç bakışlı olduğunu, arkasından gelenleri çok çabuk farkettiğini, gözetim için, oturduğu sokağın son derece elverişsiz olduğunu, sokak ortasında sebepsiz bir şekilde durmanın mümkün olamayacağına yana yakıla anlatıyordu. En fenası Hima'nın oturduğu yerin bir çıkmaz sokak olmasıydı. Sonra adam daima kuşkulu olduğu için en ufak bir şeyden kuşkulanmakta, kendisinin daima takip edildiğini bilmekteydi. Bu nedenle kendisini bu gibi takipçilerden çok iyi korumasını biliyordu. İşin bir başka yönü de, çıkmaz sokakta beklemek mümkün olamıyacağı için, buradan çıkınca bulunan üç yoldan birine çabucak girip kendisini kaybettirebiliyordu. Bu sokaklardan biri Firuzağa'ya, ikincisi, Taksim'e, üçüncüsü de Beyoğlu'na çıkan yollardı.

Bunlardan hangisinde beklemeyi kestirmek çok zordu. Bugüne kadar Fevzi efendinin Derviş Hima'yı kaç defa görebildiğini sorduğumda, sadece iki defa karşılaşabildiğini söyledi. Birinde beni çabucak tanıdı, ötekisinde ise bir faytona binip gittiği için sonuna kadar takip edemedim, dedi. Sonra birden:

— Herif öyle yaman bir adamdı ki, cıva gibi ele avuca sığacak gibi değil, dedi. Ben bu anlatılanları dinlerken üzerime aldığım bu işin pek öyle yenilir yutulur bir şey olmadığını anlamakta güçlük çekmedim. Ancak iki aylık bir zaman içinde Fevzi efendinin onu iki defa görebilmesini de izah etmek benim için pek mümkün değildi. Ben her şeye rağmen o yerde bir bakkal, bir kahve veya meyhaneye benzer bir yerin olup olmadığını sorduğum halde o mütemadiyen böyle bir yerin olmadığında ısrar ediyordu. Bu konuşmalarımız oldukça uzun sürmüştü. Fevzi efendi bana:

— Artık vakit geçti. Zira adam çoktan çekip gitmiştir. En iyisi yarın sabah erkenden kalkar birlikte gider sana o yerleri tanıtırım, dedi. Ben de bu öneriyi yerinde bularak o günü kendi kendime geçirdim. Ama içim içime sığmıyordu. Yeri bilseydim çoktan gidip ilk keşfi yapacaktım. Ama ne çare ki o yeri bilemiyordum. Gece yatarken yatakhane nöbetçisine beni çok erken uyandırmasını söyledim. Ama ona hiç de gerek kalmadan ben daha önce uyandım. Ortalık daha aydınlanmamıştı. Hemen giyinip hazırlanarak Fevzi'nin yatağına giderek onu uyandırmaya çalıştım. Ama adam ölü gibi yatıyor, seslenmeme rağmen hiç kıpırdanmaya niyeti yok gibiydi. Gerçekten adamın uykusu çok ağırdı. Biraz daha uğraştıktan sonra onu zorla uyandırabildim. O ortalığı daha karanlık görünce beni adeta azarlar gibi bir halde:

— Dur yahu nedir acelen, bırak daha ortalıkta kimse yok iken yeri görüp yapılacak işleri kararlaştıracaktım. Güçlükle kaldırarak giyindirebildim. Öyle anlaşılıyordu ki bu aziz meslektaşım bana göre çok daha ağır kanlı bir kişiliğe sahip-

ti. Böyle bir yapıdaki kişiden de beklenen sonucu almak pek kolay değildi. Ama ben bu işte başarılı olmaya kararlı olduğum için yapılacak işlerin gerçekten arzulanandan daha olumlu bir biçimde sonuçlanmasını istiyor, bunun için geceleri nasıl ve ne şekilde yapabileceğimi hesaplamaya çalışıyordum. Bir başarının ardından gelebilecek başarısızlık benim bu meslekteki geleceğimi şüpheye düşürebilirdi. Bu nedenle mutlaka yeni bir başarı ile, kazandığım bu puvanları kaybetmemek zorundaydım. Bütün bunlara rağmen kendimi yine de bazı olumsuz sonuçların içinde farzederek içim içimi kemiriyordu. Ben giyinip tekrar arkadaşımın yatağının başucuna geldiğimde mışıl mışıl uyuduğunu görünce gerçekten sinirlenmeye başlamıştım. Biraz daha sertçe bir sesle:

— Vakit geçiyor, şimdi uyumanın sırası mı? deyince o bana daha sert bir biçimde:

— Birader bu saatte kalkılır mı? Daha vakit çok erken nedir bu telaşın deyip yeniden yatağına uzanmaya savaştı. Bu durumda benim fazla yapacağım bir şey yoktu. Zira poliste de asker ocağı gibi kıdemin, eskiliğin önemli bir payı vardı. Buna göre daha bir aylık polisin sözünü bunca zaman kıdem kazanmış bir kimsenin dinlenmesine elbette imkân olamazdı. Bütün bunlara bakarak kesinlikle kani olduğum husus şu idi. Böylesine rahatına düşkün bir kimsenin böyle önemli bir işte iki aydan beri yararlı bir sonuç getirmemesi hiç de fazla şaşılacak bir durum değildi. Adamcağız kıdemi dolayısiyle gece yatakhane nöbetine de kalkmıyordu. Bu nedenle eksik veya yarın kalmış bir uyku problemi de yoktu. Onun bu davranışları bir yandan canımı sıkmakla beraber, bir yandan da benim bu işte başarılı olabileceğimi hissettirecek bir moral kazanmama da yardımcı oluyordu. Onun ağır mizacına mukabil benim içim içime sığmayan yapımla bağdaşması elbette mümkün değildi. Ama bu mizacımla bu zor bilinen işte de başarılı olabileceğime inanmaya başlamıştım. O halâ daha horlayarak uyurken ben de onun uyanma

saatini gerçekten sinirli bir hava içinde bekliyordum. Bu arada sabah nöbetçisi çıkagelmişti. Beni ayakta görünce uyandırmaya geldiğini söyledi. Nöbetçi geri dönerken ona:

— Birader bu Fevzi'yi bir türlü kaldıramıyorum. ne olur onu bir kere de sen uyandırır mısm? zira birlikte göreve gideceğiz, dedim. Nöbetçi gülerek bana:

— Kaldırayım ama adamın uykusu çok ağırdır. Oyle ki onu nöbete kalduranlar neler çekerler, bilmezsin dedi ve gülerek Fevzi efendiyi kaldırmaya gitti.

Artık bundan sonra bin türlü hokkabazlıkla adamın kabil olduğunca, çabuk giyinmesini kolaylaştırmaya çalıştık. Birlikte yola çıktıktan sonra bu sefer bir başka sorun ortaya çıktı. Fevzi efendi o sabah mahmurluğu içinde:

— Yoo kardeşim ben daha kahvaltımı etmedim. Benim afyonum patlamadıkça yola çıkamam, demez mi. Halbuki böyle bir meslek sahibinin yemek, uyku, kahvaltı ve diğer ihtiyaçlarını belli bir iş güç sahibi gibi saati saatine ayarlaması elbet mümkün olamazdı. Üstelik buna kendini alıştıramayan bir polisin de başarılı olması elbet mümkün olamazdı.

Aslında üzerime aldığım bu işin yerini ve bilebilseydim çoktan bu arkadaşıma minnet etmeden işime başlayabilecektim. Fakat işi beraberce yürüteceğimiz için onun bu kaprislerine dayanmak zorunda idim. Hemen acele ile bir kahvehaneye girdik. Artık ortalık da iyice ağarmaya başlamıştı. Ben gelen çayımı içip ikisinin de parasını verdiğim halde dostumuz ağır aksak kahvaltısını bitirmekle meşguldü. Dayanamayarak birden:

— Bu iş böyle olmaz bizim müşterek işimizdeki bu tempoya benim dayanma gücüm olamaz. Bu bakımdan Merkez Memuru Murad Beye giderek beni bu işten affetmesini söyleyeceğim, dedim. Ama o hiç tınmadı, benim bu sinirli müdahaleme. Gözlerini elindeki çay fincanına dikmiş mermer masanın üzerine dökülen simidin susamlarını parmağını ısla-

tarak toplayıp ağzına atıyor ve kahvaltı ile beraber sanki zamanı da yiyordu. Neden sonra kalkıp birlikte yola düştük. Yolda pek fazla konuşmadık. Ben kendime göre işimin gerektirdiği bir çok sorulara kendimce cevap bulmaya çalışıyordum. Gerçekten işin ağırlığını daha şimdiden hissetmeye başlamıştım. Anlayamadığım taraflardan biri de bu derece zor ve önemli bir işi böylesine ağır yapılı bir kimseye nasıl verildiği noktasıydı. Bana göre bu arkadaşım için söylenecek iki şey olabilirdi: Ya çok beceriksizdi, yahutta bu görevin önemini fark edecek gibi değildi. Derviş Hima'nın oturduğu Saatçi Çıkmazı adlı yere doğru yaklaştıkça Fevzi efendi bana yolların istikametlerini gösteriyordu. Ama her sözünde ve açıklamasında işin zorluğunu tekrarlıyor, beklenecek olan yerlerin yokluğunu ileri sürerek bu koşullar altında olumlu bir sonuç alamadığını ve bu yüzden de Murat beye beğenilebilecek bir rapor veremediği için yakınıp duruyordu. Köşe başına gelince birdenbire durdu. Sokak içinde kirli tahini boyalı üç katlı bir evi göstererek:

— İşte kardeşim bu ev Derviş Hima'nın oturduğu evdir, dedi. Ev gerçekten bir çıkmaz sokağın içindeydi. Fevziye dönerek:

— Evet haklısın dedim. Ama biraz daha etrafı gözleyince tam çıkmaz sokağın sapılacak yerinde iki dükkân vardı. Dükkânlar sabahın erken saatlerinde daha kepenklerini yeni açıyorlardı. Bu iki dükkânı Fevzi'ye göstererek:

— Hani buralarda dükkân filan gibi yerler yok demiştin. Peki bu iki dükkânı hiç görmedin mi? dedim. Gerçekten bu dükkânlardan biri bakkaliye, diğeri de şarap ve rakı deposuydu. Hemen ilâve ettim:

— Bunlardan ne diye faydalanmadın kardeşim? O hayretle bana ve dükkânlara uzun uzadıya baktıktan sonra, mahçup bir eda ile:

— Vallahi ben bunları fark edememişim dedi. Sonra bir mazeret bulmak gayretiyle:

— Belki de adama karşı duyduğum heyecan sebebiyle bu dükkânları fark etmemiş olabilirim, dedi.

Bu mazereti anlamak elbette mümkün değildi. İşteki heyecan başka şey, gerçek hizmeti sürdürmek için gerekli imkânları tam yerinde kullanabilmek daha başka şeydir. Bana göre bu ağır mizaçlı arkadaşım bu konuya yeterince ilgi göstermeye fırsat bulamamıştı.

Fevzi efendi ile hemen şarap ve rakı deposu kılığındaki dükkâna girince burasının küçük bir koltuk meyhanesi halinde olduğunu görünce çok sevindim. Zira bu benim bu konudaki başarımın ilk kademesinde kullanabileceğim elverişli bir izleme yeriydi. Dükkâna girince meyhanenin sahibine Rumca bir selam verdim. Biraz dereden tepeden konuştuktan sonra koca barbanın Kırklareli'nden olduğunu, adının da Paskal olduğunu öğrendim. Oturduğumuz yer sokağı rahatça görebilen mermer masalı bir köşeydi. Yüzümüzü sokağa doğru çevirirken bir şişe de bira ısmarladım. Herkesin sabahın bu erken saatlerinde yuvalarında sıcacık çaylarını içtikleri sıralarda bizler görev nedeniyle, sanki kırk yıllık bekrilermişiz gibi bira içmeye mecbur kalmamız bizi de rahatsız ediyordu. Başka türlü de yapamazdık. Zira Paskal efendiden çay istiyemezdik. Bir yandan bira bardaklarımızı dudaklarımızın kenarında gezdirirken bir yandan da sokaktan geçmesini beklediğimiz avımızı gözetliyorduk. Tabii durumu Paskal efendiye hissettirmemek için uydurma bir çapkınlık hikâyesini de yüksek sesle konuşmaya devam ediyorduk. Güya bir gece evvelki böyle bir gece aleminin ballandıra ballandıra hikâyesini tam bir ciddiyetle anlatırken Paskal efendiyi de buna inandırmaya imkân bulabiliyorduk. Fakat bu konuşmalar devam ederken bizim Fevzi efendinin patavatsızlıkları giderek artıyordu. Bu durumda yapılacak tek şey Paskal efendiyi karşıdaki bakkaldan kaşar peyniri almaya gönderince Fevzi arkadaşıma falso vermemesini, konuşmalarını çok dikkatli yapma-

sını, başladığımız çapkınlık hikâyesini ballandıra ballandıra anlatmaya devam etmemizi hatırlattun.

Artık işin sevk ve idaresi benim elime geçmişti. Bu inisyatifi devam ettirmem gerekiyordu. Biraz sonra elindeki kaşar peynirli ile Pascal içeri girince biz yine hikâyemize devam etmeye başladık. Artık birinci şişenin sonuna gelmiştik. Bu sırada meyhaneye gelen malların şişe kasalarını, fıçı ve şişeleri almak için meyhaneci dışarı çıktıkça Fevziye, sürekli olarak:

— Aman Derviş Hima'yı birden sokakta görecek olursan sakın telaşlanma ve kimseye belli etmemelisin, diyerek ne olur ne olmaz durumu sağlama bağlamaya çahşıyordum. Bütün bu mizansenin içinde Fevzi arkadaşımız birasını dikkatle ve isteksiz bir biçimde içmesi gerekirken hazret kadehleri üst üste yuvarlamaya başlayınca canını iyice sıkmaya başladı. Zira ikinci şişeyi ısmarlayıp da Derviş'in birden çıkması üzerine masayı olduğu gibi bırakmak meyhanecinin kuşkulanacağını iyice biliyordum. Bu sebeple bir tek şişenin son yudumları ile işi sürdürmemiz gerekiyordu Bir ara birden meyhanecinin muhtemelen Derviş Hima'nın satın alınmış bir ajanı olabileceği aklıma geliverdi. Zira bu tip insanlar böyle ufak adamları kendi selameti için rahatlıkla satın da alabilirlerdi.

Bu bakımdan da buradaki hareketlerimize daha fazla dikkat etmemiz gerekmekteydi. Aklım hep bunların çelişik ihtimallerini çözmeye çalışırken bir yandan da aramızda kararlaştırdığımız gibi konuşmalar sürüp gidiyordu.

İşte tam bu sıralarda, bana kabaca eşkâli verilmiş olan bir adamın dükkânın önünden yürüyerek Beyoğlu'na çıkacak sokağa doğru yürüdüğünü görüverdim. Hiç bir telaşa kapılmadan sakin bir şekilde Paskal'a hesabımızı ödeyerek veda edip yola düştük.

Yol boyunca yürürken bir ara Derviş Hima'yı yakından görünce adeta manyetizma olmuş gibi irkildiğimi hatırlıyorum. Geriye doğru bakıyordu ama biz hiç oralı değildik. Fakat sanırım ki Fevzi Efendinin yine bazı patavatsızlıkları oluyordu. Hatta bir ara kolumu dürterek gözleriyle yaptığı işaretin her halde göze çarpması pek âlâ olabilirdi. Allahtan Derviş bu hareketleri farkedecek mesafede değildi. Üstelik daha dükkândan çıkarken meyhaneciye ödediğim paranın üstünü alırken Fevzi yine bir takım kaş göz hareketleri yapmaya çalıştı ise benim ikazımla parayı sayan adamın bakışlarından kendisini saklamasını becerebildi. Artık Derviş Hima çoktan köşeyi dönmüştü. Yolda Fevzi ile yeniden tartışmaya geçmenin alemi yoktu. Derviş'in köşeyi dönmesi üzerine Fevzi yine telaşlanarak, adam kayboldu nasıl bulacağız? diye söylenmeye başladı. Beyoğlu'nun çok kalabalık yayaları nedeniyle bir kimseyi uzaktan takip etmek çok güçtür. Yolumuz Tokatlıyan Oteli'ne kadar arızasız gelip geçti. Fakat adam buraya gelince birisiyle karşılaştı ve ayak üzeri konuşmaya başladılar. Derviş'in konuştuğu kimse 35 yaşlarında kadar olup son derece şık giyimli biriydi. Konuşmaları bitince ben Fevzi'ye işaret ederek o genç adamın takibine devam etmesini söyledim. Böylece bu adamın kimliğini öğrenmeye çalışacaktı. Ben de Derviş'i takibe koyulacaktım. Ayrılmadan önce ertesi günü Merkezde veya Meyhaneci Paskal'da buluşmaya karar verdik. Ogün akşama kadar Derviş Hima'yı takip ederken, onun Galatasaray'da Osmanlı Bankası'na, sonra İtalyan Bankası'na, uğradığını görmüş daha sonra yaşlı bir adamla buluşarak Achen - Münich adı verilen binaya girdi. Uzun saatler buradan çıkmadı. Ben de bu beklemeyi hanım kahvesinde yeni iş arayan bir kimse olarak han girişindeki hasır iskemlelerde oturarak çay içmeye başladım. Bir yandan çayımı içiyor bir yandan da kahveciden boşta olup, hanlarda iş aradığımı anlatmaya çalışıyordum. O kadar sakin ve hüzünlü bir duruşum olmuş ki, sonunda kahveci bana dönerek:

— Üzülme be evlât burası İstanbul'dur, nasıl olsa bir iş bulursun, genç adamsın kaptırma kendini o kadar kedere, diyerek beni teselliye çalışıyordu. Bu konuşmalar sürerken bir yandan da hana giren çıkanları da gözlemeye devam ediyordum. Birden bizim koca adamın merdivenlerden inmekte olduğunu gördüm. Yavaş yavaş kalkarak kahveciye parasını verirken ilgisine de teşekkür ederek Derviş'in peşine takıldım. Ben yola düzülürken o iyi yürekli kahveci arkamdan sesleniyordu:

— Evlât pek darda kalırsan gel burada benim ocakta çalışırsın, diyordu. Ben ona teşekkür ederek Galata meydanına vardım. Derviş burada birden tersine dönerek Tünel'e doğru yürümeye başladı Ben onun bindiği arabaya girebilmek için turnikeden geçmeden resmi memurların geçtiği kapıdan içeri sıyrılarak onun bindiği vagona girebildim. Artık Hima'nın bir gölgesi gibiydim. O daima bir kuşku içinde olduğu için ara sıra geriye dönüp bakıyordu. Sanırım Fevzi'yi çok gördüğü için ona karşı bir aşinalığı vardı. Yeni olan beni hiç bilmediği için daha rahattı sanki. Derviş Hima'nın yaşı pek belli değildi ama yaşlı olmasına rağmen son derece enerjik bir yapısı vardı. Beraberce yürüyerek onu evine kadar getirdim. Artık o günlük görevim bitmişti. Derhal Merkeze gelerek ilk raporumu hazırlamaya başladım. Biraz sonra Fevzi de çıkageldi. Ne yaptığını sorduğum zaman şu cevabı aldım:

— Kala balıkta kaybolup gitti. Bu sanki çok doğal bir sonuçtu onun için.

Ben bu karşılığa hiç bir cevap vermeden kendime ait raporu yazıp vakit geçirmeden Murat Beye verdim. Murat bey bir yandan raporu okurken bir yandan da kaşlarını gevşeterek hafif hafif gülümsüyordu. Birden bana dönerek biraz da yadırgadığım bir tatlılıkla:

— Bir aydan beridir, bir türlü takip edilemeyen bu adam nasıl oldu da bu biçimde takip edilebildi, diye sorunca arkadaşım Fevzi'yi müşkül durumda bırakmamak için hemen şu karşılığı verdim:

— Efendim bu iş takdir buyuracağınız gibi tek kişi ile başarılabilecek bir şey değildir. İki kişi olursak çalışmalarımız daha verimli olabiliyor, dedim. Murat bey bir ara bizim meyhane faslını okurken biraz daha ciddi bir sesle:

— Kantarın topuzunu kaçırmamaya dikkat edin. Ben genellikle bir polisin iş başında içki içmesine daima karşıyım, deyince kendisine gerekli açıklamayı yapmam gerekiyordu:

— Bu adamı takip edebilmek için bu kör sokakta başkaca bekliyecek gözden uzak bir yer yok. Bu nedenle zorunlu olarak sabahın erken saatlerinde kırk yıllık içki meraklısı gibi çay yerine bira ile sabahı karşılamak gerekti. Bu sözlerimi geçerli kabul edercesine çekmecesini açarak bana böyle masraflarıma karşılık olmak üzere avans para verdi. Murat beyin odasından çıkarken içki konusunda onu rahatlandırmak için gerekli birkaç söz daha ederek selamlayıp dışarı çıktım.

Ertesi sabah yine bizim Kırklarelili meyhaneci Paskal'ın meyhanesine damladık. Yine bir şişe bira ısmarladık. Sabahın mahmurluğunu üzerimizden atmak için herhangi bir kuşkuya meydan vermemek için dereden tepeden söz etmeye başladık. Bu sözler sürüp giderken sigaraya pek meraklı olan Fevzi arkadaşımın sigarası bitmişti. O yan sokaktaki tütüncüden sigarasını almaya gittiği zaman bizim meyhaneci Barba Paskal yanıma sokularak altına bir iskemle çekerek pos bıyıklarını elinin tersiyle silmeye devam ederken hafif ve oldukça ihtiyatsı bir sesle:

— Affedersiniz, sizin memur olduğunu bilmiyordum. Bu nedenle size karşı büyük kusurlarım oldu. Herhalde beni affedersiniz, deyince ben gerçekten şaşırıp kaldım. Birden aklıma gelen şu oldu: «Acaba bizi de izleyenler mi vardı?.» Ben hemen kendimi toplayarak hiç belli etmemeye çalışarak:

— Barba Paskal, dediklerinden hiç bir şey anlamıyorum. Ne demek istediğini açıkla bakalım, dedim. O koca insan esnaflığını bilen halile:

— Dün siz gittikten sonra arkadaşınız buraya

geldi. Burada sizi beklemeye başladı. Bana da sizin memur olduğunuzu karşıdaki demir kapılı tahini boyalı evde oturan uzun saçlı Arnavut şeyhini gözlediğinizi söyledi. Bu sözleri dinlerken kafamdan aşağı sıcak suların döküldüğünü adeta hissediyordum. Artık iyice anlamıştım ki zavallı Fevzi arkadaşımın seçtiği bu memuriyet onun başarabileceği bir şey değildi. Bana göre bu adam değil bir polis olmak, bir apartman kapıcısı bile olamazdı. Şimdi bu durum karşısında çok çabuk karar vermek gerekiyordu. Madem ki arkadaşım polislikleki sır saklamayı bilemiyordu, işi bu bakımdan kökünden bir çözüme götürmek lâzımdı. Şimdi yapılacak tek şey Paskal yönünden bu işi yeni bir falsoya kurban etmemek için herifi tehdit etmekten başka bir şey yapamazdım. Paskal'a dönerek gayet ciddi ve biraz da sert bir ses tonu ile:

— Bak Barba Paskal benim arkadaşım bir boşboğazlık etmiş, şimdi beni iyi dinle. Bu mesele çok önemli bir devlet işidir. Eğer sen bu işle ilgili olarak başkalarına en ufak bir bilgi verecek olursan, veya bizim sivil polis memuru olduğumuzu söyleyecek olursan, gideceğin yer Askeri Divanı Harptir. Oraya girince de neler olabileceğini pek âlâ tahmin edebilirsin. Onun için çoluğunu çocuğunu seviyor ve onlardan ayrılmak istemiyorsan gözünü kör, kulağını sağır ederek bu işi bilmemiş olacaksın, dedim.

Divanı harp lâfı Paskal'ın alkolik mor renkli yüzünü bir anda kâğıt gibi bembeyaz bir hale getirdi. Üç defa istavroz çıkartarak bana yalvarır gibi bir ses tonu ile:

— Aman beyim ben bir şey bilmiyorum. Hiç bir şey işitmedim. Ben garip ve fukara bir meyhaneciyim. Böyle işler neme gerek, ben sadece çoluk çocuğumun ekmek parasını kazanmaya çalışmaktayım, diyordu.

Artık bundan başka yapılacak başka da bir şey yoktu. Bundan sonraki günlerinizde sabahları Paskal'ın meyhanesine gelince, bira yerine herifin

hazırladığı son derece lezzetli şiralardan içiyorduk. Bunun dışında da bizim orada olmadığımız zamanlarda Hima'nın gelip gidişi hakkında bize tamamlayıcı bilgiler veriyordu.

Bu kovalamaca daha dört gün devam etti. Beşinci günü Derviş evinden bavullarla çıkıyordu. Biraz sonra çağırttığı bir faytona atlayıp eşyaları ile beraber Sirkeci'ye doğru yol alıyordu. Ben de bir araba kiralayarak peşinden gitmeye başladım. Derviş Hima Sirkeci garına gelmeden yine bir ara Osmanlı Bankası'na uğradı. Sonra da Fransız postahanesine girdi. (O zamanlar İstanbul'da yabancı ülkelerin ayrı ayrı postahaneleri vardı.) Postahaneden çıkınca Sirkeci garına geldi. İstasyonda kendisini uğurlamaya gelen birkaç kişi vardı. Ben de yolcu uğurlayan bir kimse gibi oralarda dolanmaya başladım. Konuştukları dil önceleri Arnavutça idi ama ara sıra Fransızca da konuşuluyordu. Vaktiyle gençliğimde Kalkandelen'e gittiğim için kulağımda Arnavutça bazı kelimeler kalmıştı. Bu bakımdan konuşulan dilin ne olduğunu anlamam güç olmuyordu. Anlayabildiğim kadarıyla Derviş Hima Paris'e gidiyordu. Birden tren kalkmadan Murat Beyi telefonla arayarak durumu kendisine anlattım. Bu haberim üzerine benim oradan Merkeze gelmemi emretti. Böylece Derviş Hima'nın hikâyesinin ne biçimde sona erdiğini öğrenemedim. Sadece aradan birkaç yıl geçtikten sonra tekrar İstanbul'a gelişinde tutuklandığını duydum. Her halde iki aylık ikameti sırasında bu adamın izlenmesi ciddiyetle yapılabilmiş olsaydı belki de çok yararlı neticeler elde edilebilecekti. Ama neylersiniz ki, Fevzi arkadaşımız gibi birinin elinde konu gerçekten ihmale uğramış bulunmaktadır. Tabii bu eksik kalan hizmetimin sonunda işin beni tam manasiyle tatmin etmediğini de itiraf etmeliyim.

ABDÜLHAMİT DEVRİ'NİN ÜNLÜ KOMİSERLERİNDEN HACI KEMAL İLE MÜCADELELERİM.

Bir yaz gününün tatil saatleriydi. Koğuşta yatağında uzanmış yatıyordum. Bir gün evvelki işlerim nedeniyle çok yorulmuştum. Tam içim geçmek üzere iken birisinin beni hafifçe dürterek uyandırmaya çalıştığını anladım.

Gözlerimi açmadan birisinin bana:

— Haydi kalk bakalım, diyordu. Gözlerimi hafifçe aralayıp baktığımda karşımda Merkez Memuru Murat Beyi görüyordum. Çabucak toparlanmaya çalıştım. Gerçi tatilde idim ama nede olsa böylesine uyandırılmak beni sanki suçluyormuş gibi geldi. Halimi gören Murat bey bana babacan bir hava içinde:

— Telaşa gerek yok evladım. Ama söyleyeceklerimi iyi dinle, dedi ve ranzamın altındaki karyolaya ilişerek anlatmaya başladı:

— Yarın Polis Müdürü Azmi beyi erkenden evinde gidip göreceksin. Kendisi Gedikpaşa'da oturur. Evini oradaki hangi polise sorsan sana gösterirler, dedi. Sonra biraz daha ciddi ve tok bir sesle:

Sonra biraz daha ciddi ve tok bir sesle:

— Sana çok önemli yeni bir görev verilecek Çok dikkatli olman gerekir, diyordu. O susunca ben elimde olmadan birden soruverdim:

— İşin mahiyeti hakkında, bana biraz bilgi vermeniz kabil mi efendim? dedim. O bu soruma karşı hiç bir sakınca görmemiş olacak ki hemen cevapladı:

— Meşhur Hacı Kemal denilen tehlikeli bir adamla boğuşacaksın, deyip hemen oturduğu yerden kalkıp gitti.

İşte şimdi yeni bir heyecan fırtınası içimde esmeye başlamıştı. Önce Azmi bey sözü gerçekten çok önemli bir tabu adı kadar insana heceyan veren bir havası vardı. Ona ait arkadaşlarımdan dinlediğim pek çok öyküler vardı. Böylesine çok ünlü bir polis amirinden vazife alabilmek gerçekten çok sıkıntılı bir iş olacaktı. Sonra bu Hacı Kemal kimdi? Şöhreti nereden geliyordu. (Hacı Kemal sonradan yüzellilikler arasına girmiştir.). Artık onca yorgunluğuma rağmen uykum iyice kaçmıştı. Yatağımdan kalkarak bir sigara yalup kendi kendime düşünmeye başladım. Sonra yukarıda da belirttiğim gibi İstanbul'da üç polis müdürlüğü vardı. Nasıl oluyordu da İstanbul Polis Müdürlüğünde onca memur varken Beyoğlu Polis Müdürlüğüne bağlı Beyoğlu Merkezinden benim gibi birini görevlendirmeye kalkıyorlardı. Öyle anlaşılıyor ki bu iş evvelki işlerime rahmet okutacak kadar zor, zahmetli ve birçok tehlikelere maruz bir konu olmalıydı.

Ertesi sabahı zor ettim. İçimdeki heyecan fırtınası yeniden esmeye başlamıştı. Ayrıca bir sürü tehlikelerin içine sürükleneceğimi hissederek garip bir de zevk duymaktaydım. O kadar erken kalkmışım ki ben köprüye indiğim zaman daha Galata köprüsü yeni kapanıyordu. Ben Gedikpaşa'ya geldiğimde ortalık daha yeni yeni aydınlanıyordu. Azmi beyin evini bulmak hiç de zor olmadı. Bana bu konuda bekçiler yardımcı oldular. Eve vardığımda kapıyı bana bir hizmetçi açtı. Hemen bir odaya aldı ki, burada ilk defa o ünlü Polis Müdürü Azmi beyi bir koltukta oturur halde tanıdım. Öyle anlıyordum ki o benden de daha az uyuyan bir kimseydi. Hatta daha sonraki temaslarımda onun hiç uyumayan bir kimse olduğunu görmüştüm. Onu önce selamladıktan sonra:

— Emirlerinizi almaya geldim beyefendi, dedim. O sakin ama çok anlamlı bir ses tonu ile bana:

— Neydi bukadar acelen evladım, dedikten sonra bana karşısında duran bir sandalyayı işaret ederek oturmamı söyledi. Ben de emrini yerine getirerek hasır sandalyaya oturup onun söylediklerini dinlemeye başladım. Şimdi Azmi bey gayet sakin bir sesle bana görevimi anlatmaya başladı:

— Senin verilen bütün görevleri başarı ile neticelendiren bir memur olduğunu Murat bey bana anlattı. Zaten seni ilk defa o Yunanlıyı yakalayıp merkeze getirdiğin zaman çok takdir etmiş, hem de beğenmiştim. Bimdi bir kere de ben denemek istiyorum. Bir ara durdu, biraz nefeslendikten sonra devamla:

— Bu başarı senin polislik hayatına yeni bir yön verebilir, dedikten sonra görevin mahiyetini ve tehlikelerini anlatmaya başladı:

— Fatih'de Çarşamba mahallesinde vaktiyle Abdülhamit zamanında komiserlik etmiş Hacı Kemal adında biri vardır. Bu adam çok zeki ve şeytana pabucunu ters giydirecek kadar da kurnaz bir kimsedir. Bu işte ilk görevin bu adamı hiç kimseye sormadan tanımaya çalışacaksın. Şimdilik sadece şahsını tanıyacak ve kat'iyyen takip etmiyeceksin. İşte önce senden bundan başka bir şey istemiyorum, dedi. Sonra aklına yeni bir şey gelmiş gibi:

— Bundan başka temas edeceğin adamları da izlemiyeceksin. Çünkü bu adam son derece tehlikeli bir kimsedir. Vaktiyle polis olarak Abdülhamid'e hafiyelik etmiş olduğu için kurt gibi bir adamdır. Eşkâline gelince, sakallı imiş ve Çarşamba'da da kahvecilik edermiş. Aman dikkatli ol. Karşındaki rakibin kolay kolay kendini teslim edecek bir adam olmadığını unutma, diyerek sözünü noktalamış oldu. Ben söylenenleri başımla tasdik edercesine davranırken o yine sözüne devamla:

— Bu günden itibaren Merkezle olan ilişkilerini keseceksin. Hiçbir polisle temasın olmaya-

cak, en önemli ihtiyaçların için bile merkeze gitmiyeceksin. Sonra ya Fatih'de veya Çarşamba'da veya o civarlarda kendine bir ev veya oda tedarik et, geceleri orada yatarsın. Yalnız sabahları çok erken saatlerde bana gelerek elde ettiğin bilgileri bana bildirecksin, dedi.

Azmi beyin o çok otoriter hali ve o kendine has tok sesi öylesine kulaklarımda yankılar bırakıyordu ki, anlatılan bu işteki duruma göre, benim halim zavallı Fevzi arkadaşımın Derviş Hima'ya karşı duyduğu ürküntüyü şimdi ben yaşamaya başlamıştım.

Azmi bey bir ara yerinden kalkarak bana bir zarf uzattı. Sonra da:

— Al bunları, sana avans olarak veriyorum. Bunlardan gerektiği gibi sarf edersin, yetmezse yeniden benden isteyebilirsin, dedi ve ilâve ederek:

— Sakın paraya acıma, dedi. Artık herşeyi anlamış ve elime verilen avansla bu yeni göreve başlamaktan başka ir şey kalmamıştı. Yanından ayrılırken Azmi bey bana son defa:

— Bu adama Hacı Kemal dedikleri gibi Hafız Kemal de derlermiş. Dikkatli ol, bundaki başarın senin geleceğine çok şeyler katabilir. Tanrı yardımcın olsun, diyerek beni kapıdan uğurladı. Ben merdivenleri inerken son defa:

— Sabahları bana geldiğinde seni kapıda bekletmeden içeri alacaklar endişe etme, diyordu.

Evden çıktığımda hafifçe terlediğimi hissettim. İlk rastladığım bir kahveye girerek kahvemle sigaramı tellendirirken neler yapabileceğimi düşünmeye başladım. Biraz sonra kafamı toparlayarak Köprü'ye doğru yürümeye başladım. Her şeye rağmen benim gibi daha acemilik dönemini iyice geçirmemiş bir kimsenin bu denli netameli bir herifle boğuşmaya kalkması olacak şey değildi. Her seferinde olduğu gibi işi yine şansa bağlamak ve ondan meded ummak fazla saflık olacaktı.

Ama her şeye rağmen bunda da bir başarı gerekiyordu. Zira amirlerimizin bizden bekledikleri

başarının karşılığında «Geleceğimiz» kulaklarımıza sık sık üflenen bir tatlı vaad vardı. Meğer o «Geleceğimiz» adına nekadar acılara katlanmak gerekiyormuş. Gerçekten her insan «Geleceğinden» bir şeyler beklemesi, umması vazgeçilmez bir duygudur. Ama bunun için, bu «Geleceğin«» elde edilmesindeki pespembe ümitler yanında kabuslaşan hüsranları da hesap etmek gerektir. Ama ne garipti ki herkes kendi yaşantısındaki «Geleceği için katlandığı fedakârlıklar ve külfetlerin içinde bir düş kırıklığına yer vermezler. Ama sonraki zamanlarda onun da payı bulunduğunu görürler.

Yolda hep bunları düşünerek yapılacak işleri planlamaya çalışıyordum. Yolum Eminönüne doğru sürüp gidiyordu. Sanırım çok erken kalkmam ve sonra da Azmi beyin evindeki o heyecanlı havadan sonra kendimi yorgun hissetmeye başladım. O zamanlar Eminönü'nde, Liman hanı kahvesi adlı pek ünlü bir yer vardı. Hemen içeri girerek bir kahve ısmarladım. Kahvemi yudumlamaya devam ederken Fatih ve Çarşamba'da Hacı Kemal'e yaklaşabilmek için hazırlanacak mizanseni ve bu sahnede alacağım rolü ve oraya uyacak çap ve biçimdeki giyeceklerimi tasarlamaya başladım. Bana göre, en uygun o devrin kendine has çeşit modası olan «Külhanbeyi» kıyafeti olabilirdi. Bu kıyafet o semte de çok yakışır bir biçimdi. Ama oraya bu kıyafetle yerleşmemden sonra bu kıyafetin gerektirdiği hareketleri tam olarak yapamayarak, daha açık deyimi ile bu kılığın hakkını veremezsem diye korkuyordum. Ama başka da bir çözüm yolu yoktu. Bu kararlılık içinde doğru Merkeze gelerek resmi elbiselerimi çıkartarak sandığıma kilitledikten sonra, taharri memurlarının giydikleri bol paçalı pantalonlardan birini kendime uydurdum. Sonra belime güzel bir «Sakız Kuşağı» sardım, arkama da kol yenleri eski bir ceket, başıma kırık bir fes, ayağıma da ökçesi basık bir tulumbacı yemenisi giydim. Bu kılığımla aynanın önüne geçerek kendime alıcı gözü ile uzun uzadıya baktıktan sonra sahneye çıkacak

bir aktör gibi kendimi yapacağım role ne denli hazırlandığımı anlatmaya çalıştım. O yaşımın kıvırcık bıyıkları ile tamamladığım bu kılığımla Sultan Selim'in kaşarlanmış bir külhanbeyi olup çıkıvermiştim.

Yola çıkmadan önce fesimi daha iyi şekillendirmesi için bir kalıpçıya uğrayarak kalıplattım. Artık ben de kendimi Sultan Selimli bıçkın bir külhan olduğuma inanır olmuştum. Bu hava içinde Çarşamba'nın yolunu tutmuştum. Yanımda nüfus kâğıdım da vardı. O zamanların seyahat şartları içinde mahalli il ve mutasarrıflıklarında yola çıkan vatandaşların nüfus kağıtlarına çıkış tarihlerini damgalarlardı. Bu bilgiyi ileriki temaslarımda kullanılacak çok yararlı bir koz olarak kullanacağım için, burada kısaca değinmiş bulunuyorum. Yolda hem yürüyor hem de kılığımın verdiği havayı yerine getirmenin icaplarını da uygulamaya çalışıyordum. Kuşkusuz varacağım yere yaklaştıkça heyecanım daha da artmaktaydı. Şunu da belirtmek lazım ki, polislikte insanın vücutça en ağır yükünü kafası çekmektedir. Bazen bu kafa o kadar yorulur ki, en kolay işteki yorgunluğun yarattığı yanlışlık emeğinin en verimli döneminde her şeyin kaybolup gittiğini görür. Yolda bu hislerle bocalarken bir yandan da daha iki aylık toy ve tecrübesiz bir polis olarak koca ve çok ünlü, ve kurnaz bir kurtla nasıl boğuşacaktım? İnanıyordum ki bu seferki işim hiç de o kadar kolay bir lokma değildi. Bir süre sonra Çarşamba'ya vardım. İlk önce kendime barınacak bir yer bulmalıydım. Birden bir kahveye rastladım. İçeri girerek etrafına bakınmaya başladım. Kahve oldukça geniş ve iyi döşenmişti. Hemen bir boş masanın yanına oturdum. Biraz sonra kahveci yanıma geldi. Kahveciye dönüp baktığımda yaşlıca, kır saçlı ve üstelik akçıl bir de sakalı vardı. Birden bire Azmi beyin tarifine uygun bu yüzü görünce beni bir süredir etkisi altına alan rakibimle karşı karşıya bulunduğumu hissettim. Bu hal bir bakıma bir farenin birden bire beklenmedik bir

yerde ebedî düşmanı kedi ile karşılaşması gibiydi. Ama adama biraz daha dikkatle bakınca onun gayet munis, tatlı bakışlı ve hiç de o kadar dehşet verici bir hali yoktu. Ama her şeye rağmen görünüşdeki bu çok masum haline güvenmemek lâzım geldiğini de akıldan çıkartmamak lâzımdı. Adam çok sıcak görünüşlü olur da bilinmedik başka tarafları olabilir diye düşünerek ihtiyatlı olmanın gereğine de yer vermek şarttı. Talimat gereği kimseyi sormaya yetkim de yoktu. Bunu hatırlayarak sesimi çıkarmıyordum. O bana bir eski kahveci alışkanlığı içinde ne içmek istediğimi sordu. Yüzüne bakmadan bir gazoz istedim. Biraz sonra bir kovada su içinde saklanan, eskilerin hatırlayacağı gibi içinde kapak olarak bulunan zıp zıp kapaklı bir gazoz şişesini masamın üzerine koydum. Onun gazoz şişesini getirmesi sırasında yeniden hissettirmeden inceleyince, onun bu sakin ve sessiz ve ağır başlı haliyle benim peşinde olduğum kişi olamaz diyordum. İhtiyar kalın parmaklarıyla şişenin ağzını kapayan zıp zıba basarak kapağı açtıktan sonra çekilip gitti. Bir yandan gazozumu yudumlarken bir yandan da bu adamın dindar ve sakin bir emektar işçi olabileceğine inanmaya başladım. Ama yine de ihtiyatı elden bırakmadan oturduğum yerde düşünceli hatta biraz da dertli bir kişi görüntüsü içinde beklemeye başladım. Zira nasıl olsa burası semtinden olanların bir veya birkaçının kendileri için kahve, çay, veya nargile ısmarlarken adını kullanabileceklerini ümit ediyordum. Bu benim bu konudaki görüşlerimin ne derece doğru olup olmadığını gösterecekti. Ama yine de kendimi bir takım düşüncelerden kurtaramıyordum. Diyelim ki bu Hacı Efendiyi bulduk. Ama bu eski kart tilkinin benden şüphelenmemesi acaba mümkün müydü Madem ki Fatih' ve civarında yerleşecektim, buna zamanında inanılır bir biçimde bir bahane bulmak da gerekiyordu.

İlk olarak taşradan gelen bir garip kişi olduğumu söyleyebilirdim Sonra burada iş aramakta

olduğumu da buna ekleyebilirdim. Ama işin mahiyeti de ne olabilirdi. Bunda hiç bir ön fikrim yoktu. Ama birden onu da bulmuştum. Haliç vapurları şirketinde iş arayacaktım. Ama bunun için de bir hatırlı kişinin desteğine gerek olduğunu da düşünüyordum. İşte en önemli bu destek olacak hatırlı kişinin adını da ortaya koymam mümkün olabilirse, sanırım ki bu semtte karşımdaki azılı rakibimin fazlaca dikkatine maruz kalmayabilirdim. Ben bunları düşünürken aklıma birden bire burada, Sultan Selim'de Kiremit mahallesinde oturan Tekirdağlı hemşerimiz Yüzbaşı rütbesinde bir çarkçıbaşı vardı. Adı da Hasan beydi. Kendisini birkaç yıl önce kardeşi sebebiyle tanımıştım. Bu benim için en önemli bir kozdu. Şimdi ilk iş olarak bu kozu işleyerek onu bulabilmenin yollarını aramam gerekiyordu. Planım gereği onu bulup beni Haliç Vapurları şirketinde bir işe yerleştirmesini isteyecektim. Üstelik Hasan Bey benim polis olduğumu da bilmiyordu. Bu davranışlarımı sanırım ki Hacı Kemal ve etrafınca bana yöneltececkleri bir takım ağır kuşkuları üzerimden çekip alacak kadar etkili bir plandı. Bütün bunlardan başka bir de yine Tekirdağlı Çarşamba medreselerinde Halil Hoca adlı bir müderris hemşerimiz de olmalıydı. Ben onu son defa Tekirdağ'na izine gittiğimde, dönüşte bindiğim vapurda tanışmış yolda gelirken güverte yolcusu olan beni kendine ait abası ile örterek bana yardımcı olmuştu.

O da benim polis olduğumu bilmediği için onu da bularak planladığım Haliç Vapur Şirketine girebilme konusunda yardımını rica edecek olursam bana karşı tüm şüpheleri üzerimden atabilecek tüm şartları en iyi bir şekilde ayarlamam hiç de zor olmayacaktı. Çünkü her ikisi de gerek şahsiyetleri ve gerekse bu çevredeki itibarları bakımından kendilerine inanılacak kişiler olup benim de bunların bir hemşehrileri olarak iş temininde yardımcı olmalarını istemem çok doğal bir davranıştı. Bütün bu mizansen beni o kurt Hacı Kemal'in

önünde tam manasiyle ve çok inanılır bir biçimde gizlemiş olacaktı. Ben bunları kafamın içinde tertiplemeye çalışırken, kahvehanenin önünde bir adam belirdi. İçeriye kalınca bir sesle seslenerek:

— Azizim burada Hacı Kemal adında komiserlikten ayrılma birinin kahvesi varmış, bu kahvenin yerini biliyor musunuz? diye sormaz mı. Kahveci gelen adama sakin bir sesle:

— Evlat aradığın kahve biraz ilerideki medresenin yanındaki yerdir, dedi.

Ben bu sözü duyunca hemen gazozun parasını masaya bırakarak o gelen adamdan önce tarif edilen kahveye vardım. Zaten adam bu soruyu sorarken benim arkam ona dönük olduğu için beni görememişti. Ben bu tarif edilen kahveye girip yerimi aldıktan sonra kahveci yanıma gelerek ne istediğini sordu. Ben de bir lokum getir dedim. (Eskiden kahvelerde kahve, çaydan başka lokum da verirlerdi. Bu sırada biraz evvel ötekı kahveye gelen ve Hacı Kemal'i soran adam içeri girdi. Yine sorusunu orada da sordu. Kahveci bu soruya karşılık olarak:

— Evvelce bu kahveyi işletiyordu. Ama birkaç zamandır burayı bize devretti. Şimdi ise Sultan Selim camisinin kapısındaki kahvelere çıkar, bir defa da oradan sorun dedi. Ben yine bu konuşmanın daha bitmesini beklemeden yerimden kalkıp lokumun parasını masaya bırakarak tarif edilen yere doğru yollandım. Kestirme yollardan çabucak yürüyerek tarif edilen yere vardım. Burası daha ufak ama derli toplu bir kahveydi. Yine bir masaya ilişip ötekı gelecek adamı gözlemeye başladım. Birkaç dakika sonra o Hacı Kemal'i arayan adam bu kahveye de girdi. Ben adamın sorusunu bildiğim için, konu ile hiç ilgili değilmişim gibi masadaki bir günlük gazeteyi okur gibi yaparak hissettirmeden izlemeye devam ediyordum. Adam Çırağa yine Hacı Kemal'i sordu. Çırak da ona hitaben:

— Sorduğunuz Hacı Kemal efendi sabah akşam buraya gelir, ama gündüzleri işine gider. Onu

ancak akşamları burada bulabilirsiniz, dedi. Soruyu soran adam ise:

— Bak oğlum ben belki bir daha gelemem, sen onu görecek olursan kendisine söyle Taksim'de Kazancı mahallesinde oturan kantar memurluğundan kadro dışı kalmış Osman efendi aradı dersin. O anlar dedi ve ardına bakmadan cami avlusuna doğru yürümeye başladı.

Ben artık daha bir saat olmadan rakibim olan Hacı Kemal'e ait gerekli bir takım bilgileri kolaylıkla edinmiş bulunuyordum. Hem de umduğumdan daha çabuk ve daha fazla olarak. Şimdi bu adam bir de sakallı ise ben artık avımı iyice tanımak fırsatını bulacaktım. Bu bilgileri edinirken karşıma çıkan ve bana çok yardımı olan Osman efendi de kimdi? Neden onu arıyordu? Ele gelen böyle bir fırsatı da bir polisin değerlendirmesi elbette gereken bir görevdi. Hemen kahveden çıktım. Ve adamı izlemeye başladım. Nasıl olsa Hacı Kemal ortada yoktu. Adamı kısa bir süre sonra buldum. O sağına soluna bakarken ben de kendisini hissettirmeden yanında dururken birden bana:

— Efendi oğlum siz galiba buralısınız, belki bilirsiniz, bu yol Unkapanı'na gider mi? diye soruverdi. Kendisine nezaketle:

— Gider ama oldukça dolambaçlıdır. İyi bir tesadüf ben de oraya gidiyorum, isterseniz beraber gidebiliriz, deyince adam çok memnun oldu. Aslında ben de buraları bilmiyordum ama istikamet Haliç'e dönük olduktan sonra nasıl olsa bir yol bulup Unkapanı'na varacaktık. Yolumuz oldukça bozuk eski bir Arnavut kaldırımı idi. Adamın ayakları fazlaca nasırlı olduğu için pek rahat yürüyemediğini bana söylüyordu. Tabii canı yandığı için o zamanki belediye olan (Şehremaneti-ne) ağzına gelen ağır sözleri tekrarlayıp duruyordu. Ben de ona hak vererek yolumuza devam ediyorduk. Bir ara ona dönerek:

— Galiba siz başka bir semtte oturuyorsunuz, buraları pek bilmiyorsunuz, dedim. Adamcağız bir yandan ahlayıp uflarken:

— Evet, dedi, ben Taksim'de oturuyorum. Yerim Kazancı mahallesidir. Vaktiyle Kantar memuru idim. Hürriyet ilân edilince biz de kadro dışı olduk. Burada Hafız Kemal bey adında birini görmeye geldim, onunla konuşacaktım,h em de çok önemli bir işti, aksiliğe bak ki bulamadım onu, Çok yazık oldu, dedi. Sonra biraz duraladıktan sonra devamla:

— Onunla müşterek işlerimiz oluyordu. Ben bu sözü biraz daha açmak için hemen ekledim:

— Keşke kahveciye maksadınızı bildiren bir pusula bıraksaydınız, belki daha iyi olurdu, dedim. Adam inatla:

— Olmaz, dedi. Bu gibi işler pusulayla olmaz, mutlaka kendim görüşmeliyim, diyordu. Sonra yine devam ederek:

— Şimdi eski işim olmadığı için başımdaki kalabalık ailemi ve çocuklarımı geçindirmek için Hacı Kemal'le tereke işlerinde alıp sattığımız emlaklerden elimize geçen beş onu kuruşu paylaşarak geçinip gidiyoruz. Ama Hacı Kemal'de çok para var. Bugün de ele gelmiş güzel bir fırsat vardı. Kendisi de geleceğini bana söylemişti ama gelmeyince onu merak edip aramaya çıktım. Burada sormadığım yer kalmadı bulamadım. Sonra burada beklesem boşuna vakit geçecek. Bir faydası da olmayacak, iyisi mi yine Taksim'e gider oralarda ararım. Belki de ben yokken oraya gelmiş de olabilir, dedi. Zaten yol da bitmiş, Küçükpazar'ı bulmuştuk. Ben herhangi bir falso vermeden umduğumdan daha iyi ön bilgileri almış oldum. Adama veda ederek bu yabancı ama çok yararlı olan yol arkadaşımdan ayrıldım. Bu garip adam yoldaki boşboğazlıkları yetmiyormuş gibi arkamdan sesleniyordu:

— Eyvallah evlât, benim adım Osman bana Taksim'de Kantarcı Osman derler. Eğer yolun düşerse elbet içilecek bir kahvemiz var senin için. Kahvemiz Taksim'deki meydan kahvesidir. Unutma ha diyordu.

Ben bu adamdan ayrıldıktan sonra tekrar

Fatih'e çıktım. Bu defa Fatih'de Taş han denilen yerde kendime bir oda kiraladım. Hancı benim külhani kılığımı görünce hüviyet kâğıdımı sordu. Ben de yanımdaki nüfus kâğıdını gösterdim. Bunu defterine yazdı. Sonra bana dönerek:

— Sen Tekirdağı'ndan gelmişsin. Yoksa oralı mısın? diye sorunca ona:

— Evet Tekirdağlıyım, daha yeni geldim, dedim. Sonra çevredeki muhtemel kuşkuları üzerime çekmemek için evvelce adını ettiğim hemşehrim olan bahriye yüzbaşısı Hasan beyi ziyaret gerekiyordu. Hemen odama yerleştikten sonra Sultanselim'deki evine gittim. Evi bulmak hiç de zor olmadı. Ne yazık ki Hasan bey evde yoktu. Kafesli pencerenin ardından bana cevap veren eşi, birkaç gün izinli olarak Tekirdağı'na gitmiş olup bir hafta sonra döneceğini söyledi.

Bu hemşehrimizi evinde bulamayınca bu sefer Çarşamba medresesindeki Halil hocayı aramaya gittim. Ama onu bulmak hiç de zor olmadı. Ziyaretim onu son derece sevindirdi. Bana güzel bir çay pişirdi. Sonra hacı yağı kokan sakalını iyice sıvazladıktan sonra bana sormaya başladı:

— Hayrola evlât şimdi ne işle meşgulsün, dedi. Şimdi benim için katmerli yalanlara sıra gelmişti. Sakin, biraz da üzgün bir sesle ona:

— Hoca efendi, biliyorsunuz memleketimden geleli beri bir iş tutamadım. Artık bu sefer Haliç şirketinde bir memuriyete girmek istiyorum. Bizim Tekirdağlı Yüzbaşı Hasan beyin arkadaşları varmış. Belki siz de onu tanırsınız. Ondan yardım istemeye evine kadar gittim ama bulamadım. Bir işi için sılaya gitmiş. Gelecek hafta dönecekmiş, kendisinden bana bu hususta yardımcı olmasını rica edecektim. Sonra bir an durup hemen ilâve ettim.

— Acaba sizin de bu şirkette bana yardımcı olabilecek bir tanıdığınız var mıdır, varsa bana yardımcı olabilir misiniz? deyince o hemen sözümü keserek:

-- Vallahi evladım tanıdıklarım pek çoktur ama Haliç vapurları şirketinde pek bildiğim kimse yok, dedi. Sonra teselliye kalkarak:

— Mamafi senin bu işine yardımcı olacak, elden geleni yapmaya çalışırım, dedi. Biraz daha yanında kaldıktan sonra izin alarak kalktım. Elini öperek veda ederken bana:

Sık sık uğra evlâdım diyerek hatırımı hoş etmeye çalışıyordu. Medreseden çıkıp yola çıkınca rastladığım ilk tütüncüden bir zarf kâğıt alarak yine doğruca bizim karargâh bildiğimiz Sultan Selim Camiinin avlusundaki kahveye gittim. Burası artık benim bir nevi mekâmm haline gelmişti. Kahvenin önündeki masada bulunan sandalyayı çekerek oturdum. Vakit ilerledikçe de kahvenin sürekli müşterileri birer ikişer gelmeye başlamışlardı. Gelenlere bakılacak olursa anladığıma göre çoğu esnaf yahutta memur tabakasından oldukları belli oluyordu. Bir ara kahveciden hokka ve kalem istedim. (Eskiden kahvehanelerde hokka kalem hatta divit bile bulunurdu. Çırak istediğimi hemen getirdi. Hokka kalemi alınca hemen bizim Bahriye Yüzbaşısı Hasan beye mektup yazarak Haliç Şirketi'ndeki işime yardımcı olmasını rica ettim. Mektubu bitirince zarfa koyup tam kapatacağım sırada hokka kalemi almaya gelen çırak yılışık bir biçimde:

-- Neo dostuna mı name yazdın? deyince, ona sinirlenmeme rağmen görevim gereği sakin bir sesle:

— Yok be delikanlı kendime iş arıyordum. Bizim burada hemşehrimiz olan bir Bahriye Yüzbaşısı Hasan Bey var ona iş için yazdım, bilmam faydası olur mu? diye cevaplayarak bu yılışık çırağı başımdan def ettim. Bunca izahat vermenin nedeni de, herifin belki Kemal'in adamı olması ihtimali idi.

Bu sebeple kulağının böyle dolu olması benim durumumu daha da kuvvetli ve inanılır bir hale sokabilirdi. Bu konuşmamdan sonra mektubu Hasan beyin evine bırakmaya gittim. Mektubu bıra-

kıp tekrar kahveye dönünce gelenlerin daha da arttığını gördüm. Ama ben yine her zamanki yerime oturdum. Hemen şunu da ilâve edeyim ki benim orada bulunduğum sürece ne kimse bana bir şey sordu ve ne de ben kimseye herhangi bir sorguda bulundum. Bütün gayretimle kendi haline üzülen bir kişilik içinde görünmeye çalışıyordum. Bu durumuma rağmen yine de gelenleri hissettirmeden izlemeye gayret ediyordum. O ana kadar da gelenlerin içinde hiç biri sakallı değildi. Bu yerlerde adet olduğu üzere herkes birbirini tanıdığı için yapılan konuşmalarda herkesi adı ile çağırırken mutlaka bir de efendi hitabı eklenirdi. Bu bakımdan hiç telaşa gerek yoktu, nasıl olsa hatırlı kişileri kahveciler karşılarken mutlaka «Buyursunlar..... efendi diye sesleniyorlardı.

HACI KEMALLE NASIL TANIŞTIM

Ellerimi dayadığım masanın kenarında olacakları sakin sakin beklerken ortalık yavaş yavaş kararmaya da başlamıştı. Bu sırada kapıdan uzunca boylu esmer dolgun vücutlu biri girdi. Adam içeri girer girmez tüm kahvedekilerden iltifatlar yağmaya başladı. Adamın efeliği ve kabadayılığı adeta üzerinden akıyordu. Elindeki iri daneli kehribar tespihini sallaya sallaya kahveden içeriye doğru yürümeye başladı. Artık gayet açık ve seçik bir şekilde duymakta olduğum seslenmeler şöyleydi:

— «Merhaba Kemal bey, Merhaba Hafız Ağabey. Hoş geldin sefa geldin Kemal ağabey» diye gerçekten büyük bir saygı ile onu selamlamakta adeta yarış ediyorlardı. Ama dikkat ettim adamın sakalı yoktu. Anlaşılan bu sakalını bir ara kestirmiş olabilirdi. Kemal bey bir masanın kenarına ilişmeden önce kahveci çırağı yanına seğirterek benim de duyacağını gibi dik bir sesle:

— Kemal ağabey, bugün sizi uzun boylu bir adam aradı. Taksim'de oturuyormuş. Eski bir kantar memuru imiş, adı da galiba Osman Efendi imiş. Sizi sordu. Ben beklemesini söyledimse de vakti dar olduğu için çekip gitti, dedi. Kemal Bey gülerek:

— Ha anladım bizim Kantarcı Osman efendi olacak. Kendisini gördüm. Peki evlâdım eksik olma, dedi. Bir süre sonra da ısmarladığı kahvesini içmeye başladı. Kahveyi içmesi pek uzun sürmedi. Pos ve biçimli bıyıklarını elinin tersiyle birer defa sıvazladıktan sonra, kalkıp Çamşamba taraflarına doğru yürümeye başladı. Artık benim için bu adamın gerçekten Hacı Kemal olduğuna

şüphem kalmamıştı. Onu işe başladıktan yirmi dört saat sonra tanınmış olmamdan çok memnundum. Ama şunu hemen ilâve edeyim ki adamın bana anlatılan gibi külhanbeyliği ve kabadayılığı benim üzerimde hiç de bir etki yaratmamıştı. Bilindiği gibi eskiden külhanbeyliğin yatağı Aksaraydı. Bunların çoğu kendilerine özgü kıyafetlerinden başka omuzlarının birinin kalkık diğerinin düşük olmasından anlaşılması mümkündü. Halbuki Azmi beyin bana azılı bir dev gibi tanıttığı Hacı Kemal'in benim hayalimdeki görüntüsü bundan daha korkunçtu. Oysa burada gördüğüm Hacı Kemal neresinden bakarsanız nihayet kendi çöplüğünde ötebilen hatırı sayılır gemi arslanı kılığında bir kişiliği vardı. Üstelik de oldukça yaşlı görünüyordu. Ben bu sahnelerle hiç alakadar olmadığım gibi • tarafa başımı bile çevirmemeye özen gösterdim. Her şeyi ile Hacı Kemal olan bu adamın sakallı olmaması işi bozuyordu. Her ne kadar tarife tam manasiyle uymasa bile adamın sakalını kestirmesi gayet tabii bir haldi. Bir süre geçtikten sonra Hacı Kemal yine kahveye dönüp geldi. Bu defa ocakçının yanında birisiyle ayakta konuşmaya başladı. Sonra birlikte dışarı çıkarak cami avlusuna doğru yürümeye başladılar. Ama aradan çeyrek saat geçmeden yine geriye geldi. Tekrar gitti yine geldi.. Ben bu gidiş gelişlerden birşey anlamamakla beraber pirelenmeye başladım. Zira adamın hakikaten tuhaf ve endişeli bir hali gözümden kaçmıyordu.

Sonradan kendisinden öğrendiğime göre bütün bu gidip gelmeler hep beni denemek maksadiyle yapılmış hareketlerdi. Ben yine hiç oralı değildim. Son defa gelince kahveye bu sefer bir sandalyaya ilişiverdi. Artık akşam ezanı okunuyordu. Ben de vaktin geldiğini görerek kalkıp arkamdan beni izleyeceklerini tahmin ettiğim için doğruca Hasan beyin evinin bulunduğu Kiremitçi mahallesine doğru yürümeye başladım.

Bıktıran bir iş isteklisi havasını Hasan beyin evdeki karısı nezdinde yarattıktan sonra hem bi-

raz içmek hem de yemek yemek için Fener'e doğru yürümeye başladım O zamanlar Haliç Fenerinde güzel lokantalar vardı. Burada bildiğim bir lokantada biraz içtim. Maksadım biraz keyifli olabilmekti. Yemekten sonra bugünkü keyifli havamı sürdürerek bizim kahveye tekrar geldim. Yine sonradan Kemal'den öğrendiğime göre beni gerek Hasan Beyin evine gidişimde ve gerekse Fenerdeki lokantaya gidişime kadar Kemal'in adamları beni izlemişlerıniş. Ben zaten bu olacakları tahmin ediyordum Hatta biraz da fark bile etmiştim. Ama hiç umursamadım. Ozellikle ön ufak bir yanılgı ile arkama dönüp bakmadım bile. Kahveye girince rahat bir köşeye yerleştim. Bir de kahve ısmarladım. Daha kahve gelmeden, birden Hacı Kemal' in elinde bir sandalye ile benim yanıma geldiğini gördüm. Bu koca adam sandalyasma otururken şeytanca bir gülümseme ile:

— Merhaba arkadaş, buralarda mı oturuyorsun, yoksa buralarda bir işiniz mi var? diye soruverdi. Ben soru üzerine hiç oralı olmadan tam bir Rumeli taşralısı şivesi ile sakin ve biraz da nazikâne bir biçimde:

— Merhaba efendim, dedim. Sonra devamla:

— Buralara yeni geldim. Evvela size teşekkür ederim. Buraya geldiğimden beri hiç kimseden bir merhabaya muhatap olamamıştım. Sizin bu ilginiz beni çok sevindirdi, dedim. Kahvemden bir yudum çekerek sözlerime devam ettim:

— Ben Tekirdağlıyım. Sultan Selim'de oturan Yüzbaşı Hasan bey benim hemşerim olur. Belki bu semtleri bildiğinize göre kendisi Kiremit mahallesinde oturuyor. İyi ve kâmil bir insandır. Kendisinin Haliç Şirketinde dostları var. Beni o şirkette memur olarak tayin ettirmek için kendisinden ricada bulunmak üzere geldim. Aksiliğe bakın ki o da izinli olarak sılaya gitmiş, birkaç gün sonra döneceğini hanımından öğrendim. Her ihtimale karşı burada yazdığım bir mektubu da işi kovalaması için götürüp evine bıraktım, dedim.

Tabii bu arada kendisine Fatih'deki Taşhan'da bir odada kaldığımı da olduğu gibi ilâve ettim. Sonra herifin şüphesini iyice dağıtması için bu kahvenin Hasan beyin evine yakın olmasıydı, diyerek sözlerini bitirdim.

Hacı Kemal'e verdiğim bunca ayrıntılı bilgiler onun yüzündeki şüphe dalgalarını yumuşatmaya başladığını seziyordum. Ama yine iyice inanabilmek için hemen soruverdi:

— Tahsilin nedir senin? Ben de ona karşılık olarak:

— Tahsilim Rüştiyedir, dedim. Ama o yine kani değildi. Bana evvelki yaptığım işlerimi de sordu. Ben de sırasıyla devam ederek:

— Bir ara Tekirdağı'nda tahrirat kâtipliği yaptığımı, fakat maaşının azlığı sebebiyle bıraktığımı, şimdi ise daha iyi kazanç sağlayabilecek yeni bir iş için hemşerilerimin yardımını beklediğimi söyledim. Hasan beyi de benim Rüştiyeden arkadaşım olan kardeşi salık verdi. Nasip olur da Haliç Vapur Şirketi'nde vapurlarda veya iskelelerde bir iş alabilirsem geçinip giderim diye düşünüyorum, dedim.

Kendisine anlattığım bu oldukça inandırıcı ve tarafımdan mizanseni hazırlanmış masallara gayet rahatlıkla inandığını hissettiğim Hacı Kemal'i karşımda daha şimdiden mağlup olmuş gibi görüyordum. Artık bu hikâyelerimden sonra onun yüzünde o şeytanca bakışlar, o şüpheli mimikler kaybolmaya başlamıştı. Birkaç dakika elindeki kehribah tespihi çekip iç geçirdikten sonra bana:

— Üzülme kardeşim, dedi. Benim de Haliç Şirketi'nde ahbaplarım var. Ben de sana aracılık ederek yardımcı olabilirim. Biraz sabırlı ol bakalım, her şeyin çaresi bulunur deyince kendisine büyük bir samimiyetle:

— Allah sizden razı olsun beni çok minnettar edeceksiniz diyerek teşekküre gayret ettim.

Bütün bu elde edebildiğim olumlu ve inandırıcı sonuçlara rağmen içimde halâ daha ufak tefek şüphe kırıntıları vardı. Acaba bana gerçek-

ten inanabilmiş miydi. Bu sorunun cevabı tam olarak verilemiyordu. Bir koca soru işareti aklıma çengel gibi takılı duruyordu sanki. Biraz daha dereden tepeden konuştuktan sonra vaktin geciktiğini söyleyerek kendisinden izin istedim. O halâ bana ayrılırken arkamdan babacan bir sesle:

— Üzülme arslanım elbette bir yol buluruz, diyordu. Ona selam verip hayırlı geceler dilediktten sonra Taşhan'ın yolunu tuttum. Tabii yine arkama hiç bakmadan yürüdüm. İçeri girer girmez hemen yatağıma uzandım. Ertesi sabah daha ortalık karanlık iken kendimi sokağa attım. İzlenmediğime emin olarak bir çok boş sokaklardan dolaşarak Azmi beyin evine vardım. Hiç beklemeden beni eve aldılar. Sabahın o alaca karanlığında Azmi bey giyinmiş zarif haliyle salonda oturduğunu gördüm. Beni karşısına alarak olanları anlatmamı istedi. Kendisine şimdiye kadar olanları, tesadüflerin yardımını ve bunlardan elde ettiğim sonuçları bütün ayrıntılarıyle anlattım. Yalnız bu arada verilen eşgâldeki bir yanlışlığm olduğunu, bu nedenle benim gibi tecrübesiz bir memurun eşkâldeki bu sakal farklılığının büyük falsolar yapabileceğini söyleyince Azmi Bey gülerek:

— Ben seni denemek için sakal hikâyesini mahsus uydurdum. Bu Murat beyin senin hakkındaki isabetli beyenisinin ne denli doğru olduğunu deneme maksadiyle böyle hareket ettim, dedi. Sonra daha müşfik bir eda ile:

— Aferin sonuçlardan bu kadar başarılı olarak çıkmanı kutlarım. Bildiğimize göre bu adam bir cemiyet kurmuş. Tabii kendileri gibi olanlarla. Bu cemiyette Mustafa Sabri, Hacı Kemal'in kardeşi Sultan Selim türbedarı ve Çarşamba medresesinde Halil Hoca gibi müderrisler de varmış. Madem ki Hacı Kemal ile bir ahbaplık yolundasın yavaş yavaş bu cemiyetin içine sızmanın yollarını da aramalısın. Yalnız tekrar ediyorum. Bunlar hem kurnaz hem de çok tehlikeli insanlardır. Dikkat et seni kolaylıkla aldatabilirler. Ben Azmi Beyin ağzından Halil Hocanın da adını duyunca he-

men söze karışarak bu hocayı tanıdığımı, hatta kendisiyle uydurma Haliç Şirketi masalı sebebiyle görüştüğümü, yardımını rica ettiğimi de anlattım. Ayrıca Halil hocadan başka Bahriye Yüzbaşısı Hasan beyi de bu işe sokarak konuyu iki cepheden yürüterek Kemal'e daha fazla güvence verdiğimi de anlattım. Ve ilâve ederek:

— Eğer gerçekten aralarında böyle bir siyasi cemiyetleri varsa Halil Hocanın delaletiyle buraya daha kolaylıkla nüfuz edebileceğimi söyledikten sonra Azmi beye şunları da ilâve ettim:

— Hacı Kemal benim Halil Hoca ve Hasan bey ile oynadığım ikili oyunu okadar büyük bir inançla benimsedi ki adamı daha şimdiden yenik olarak görmekteyim deyince Azmi bey kendine has son derece ciddi bir tavırla bana:

— Herşeye rağmen ihtiyatla hareket etmeni bir kere daha sana hatırlatırım. Kendine güveni olan polis işini başarır ama fazlası da hiç umulmadık yerde yere vurabilir. Bu nedenle çok dikkatli olmanın gereğini aklından çıkartma, diyordu. Gerekli bütün bilgileri kendisine arz ettikten sonra yanımdan ayrılırken bana yine bir zarf içinde masraflarım için bir miktar daha para verdi.

Son olarak da kapı aralığında bana:

— Halil Hoca ile olan tanışıklığın çok isabet, bu kanaldan da çalışmayı sürdürmeni ihmal etme, diyordu.

Azmi beyin Gedikpaşa'daki evinden çıktıktan sonra yine birçok tenha sokakları arşınlayarak Fatih'deki Saraçhaneye geldim. Buradan geçerken ufak bir köftecinin etrafa yaydığı iştah açıcı kokusu aç karnımı biraz daha acıktırınca sanki beni buraya itiyordu. İçeri girip köşede bir yere oturarak gelen köftelerimi yemeye başladım. Biraz sonra kısmen dumanlı olan dükkânın içine baktığımda, karşı köşede bizim kahvenin yılışık çırağını gördüm. Bu bana bir sürpriz değildi. Adeta heriften şüphe etmekte kendimi inandırmaya başladım. Bu fırsatı kaçırmak istemedim. Hemen işaret ederek köfte parasını vereceğimi ima edin-

ce hemen tabağını alıp yanıma ilişiverdi. Biçare akşamdan süre gelen içki mahmurluğunu gidermek için buraya girmiş. Onun dediğine göre bu köfteci o civarın çok ünlü bir yeri imiş. Onun anlattıkları beni pek tatmin etmiş değildi ama yine inanmış gibi görünmekten başka yapılacak bir şey yoktu. Karnımı doyurup yılışığın parasını da birlikte ödedikten sonra Fatih'e doğru yürüyerek önce Taşhan'daki odama çıkıp biraz dinlenmeye karar verdim. Zira sabahleyin çok erken uyandığım için şimdi kendimde oldukça ağır bir yorgunluk hissediyordum. İçeri girince hancıya beni arayıp aramadıklarını sordum. Hancı kimsenin beni aramadığını söyleyince ben rahatlamış merdivenleri çıkarken ihtiyar hancı arkamdan seslenerek:

— Dur evlât galiba unuttum. Galiba genç bir adam Tekirdağı'ndan gelme bir misafiriniz var mı? diye sordular, ben de evet biri var burada, kendine iş aramak için gelmiş dedim. Ama adam garip bir herifti bana:

— Yok amca galiba bu benim aradığım adam Konya'dan gelecekti deyince ben böyle birinin olmadığını söyleyince çekip gitti. Ben bu davranışı gayet iyi şekilde anlamıştım. Bu araştırma Hacı Kemal'in adamları tarafından yapılan basit bir araştırmaydı. Odamda dinlenmemi bitirdikten sonra bizim Çarşamba medresesindeki müderris geçinen Halil Hocaya gittim. Garip müderris kendi işlerini bir tarafa bırakıp siyasetle de uğraşıyor. Tabii böyle birinin politikayla uğraşmaya başlayınca pek çok dostu olabileceğini ve bunların da benim uydurma işime medar olabileceğini düşünerek bana olan vaadlerini unutmamasını söylemek üzere onu ziyarete gittim. Beni her zamanki sakin ve nazik halile karşıladı. Dereden tepeden konuşurken bu ricalarımı da tekrarlamaktan kendimi alamadım. Bu ziyaretimi de bitirdikten sonra yine herzamanki gibi kahveye geldim. Daha erken saatler olduğu için kahvede pek kalabalık yoktu. Ben de artık kendimi buraların birer aşinası

gibi görüyordum. Bir süre oturduktan sonra Hacı Kemal'ın halâ beni soruşturmadaki şüpheci davranışını biraz daha yumuşatmak için yeniden Bahriye Yüzbaşısı Hasan beyin evine gitmeye karar verdim. Kahve paramı vererek yola çıktım. Artık sıkıcı ve usandırıcı bir ziyaretçi olmuştum Hasan beyin evi için. Ama başkaca şüpheleri üzerimden atacak çarem yoktu. Hasan bey yine evde yoktu ama Tekirdağından dönmüştü. Şimdi şu saatlerde işinin başında olduğunu söyleyen eşine teşekkür ederek ayrılırken hanım bana akşama gelebileceğimi de tenbih ediyordu. Tekrar ağır ağır ve etrafı kolaçan ederek kahveye geldim. Miskin bir tempo içinde bu tehlikeli işteki akibetimin ne gibi sürprizlerle dolu olduğunu düşünmeye başladım. Ben bu duygularla dalmış iken, birdenbire kahvenin önündeki meydanlığa bir sürü ev eşyasının indirildiğini gördüm.

Bizim yılışık kahve çırağının söylediğine göre, bunların bir tereke malı olduğunu burada arttırma ile satılacağını söyledi. Kısa bir süre sonra da bizim sevgili dostumuz Hacı Kemal de çıka geldi. Bu tereke işi Hacı Kemal'in en önemli bir geçim yolu imiş. Önce bu gibi eşyaları alır sonra da arttırma ile satarak iki taraflı kazanç yolu sağlarmış. Bu yüzden çok para kazanmış olduğu da bana hep bu geveze çırak tarafından anlatılmıştı.

Biraz sonra eşyalar haraç mezat satılmaya başladı. Dikkat ettiğim bir başka nokta da Kemal'in verdiği fiyatı kimse cesaret edip de arttıramıyordu. O da bu çevrenin adeta haracını yiyordu. Bir saat kadar süren bu mezat içinden Kemal yine büyük miktarda eşyayı satın alabilmişti. İş bittikten sonra satın aldığı eşyaları bir arabaya yükleterek bir adamı ile evine gönderdi.

Artık akşam olmaya başlamış, kahveye gelenler çoğalmaya başlamıştı. Neden sonra Hacı Kemal de çıka geldi. Hiç çekinmeden bir sandalya alarak benim masama ilişiverdi. Konuşmaya başladık. Ama kahvede bunca eski dostlarının varlı-

ğına rağmen gelip benim masama ilişmesi beni yine kuşkulandırmaya başlamıştı. Ama ben buna aldırmayarak renk vermemeye gayret ediyordum. Tabii ben yine o acemi Trakya muhacırından bozma külhani rolüme devama çalışıyordum. Vakit vakit ben oynadığım bu role kendimi iyice kaptırdığını ve başarılı olduğuma inanıyordum. Hal böyle olmakla beraber yine de beni gerçek yönümle tanıyıp tanıyamadığını da kestiremiyordum. Ama bütün bunlara rağmen içimdeki en gerçek inanç şuydu. Bir kere ben daha yeni polis olmuştum. Sonra hemen hemen hiç resmi elbise de giymeye fırsat olmadı. Hatta benim yakın akrabalarım bile benim polisliğimden haberleri de yoktu. Böyle bir durum karşısında bu Kemal denilen adamın benim polisliğime ait bir kanıt bulması gerçekten mümkün olacak şey değildi. Ama adamın devam ettirdiği bazı yasa dışı işlerden işkillendiği için her gelen yabancının mutlaka polis olabileceği ihtimali içinde hiç de huzurlu bir hali yoktu. Abdülhamit devrinin bu son derece kurnaz ve o derece tehlikeli işler içinde bulunan bu adamın benim için de düşündükleri elbet daha ona rahatlık verecek kıvama gelmişti. Gerçi ben bir yandan Hasan bey diğer taraftan da Halil hoca ile olan sık temaslarım ona biraz olsun rahatlık vermiş olsa bile yine de kuşkulu olması yadırganacak şey değildi. Fakat bunların içinde Halil Hoca'nın aynı yasa dışı politik cemiyetle ilgili olması ve onun da beni yakından tanıması belki de bu şüphelerin azalmasına en çok yararlı olabilecek bir güvenceydi. Adam herşeye rağmen hem tecrübeli hem de polislikte görmüş geçirmiş eski bir kurttu. Kemal yanıma oturur oturmaz sakince bir sesle:

— Merhaba hemşerim, nasıl işlerin yoluna girdi mi? dedi. Ben de ona biraz da acındırıcı bir tavırla:

Sahahleyin Hasan beyin evine gittim. Kendisidisi Tekırdağı'ndan dönmüş ama ben onu gündüz aradığım için evde bulamadım. İşinin başında imiş. Hanımına akşama kendisini ziyarette bir

sakınca olup olmadığını sordum o da bana buyurun, dedi. Nasip olursa bu gece Hasan beyi evinde ziyarete giderek bu konudaki yardımını tekrar rica edeceğim. Sonra da Halil hocayı görmek üzere Çarşamba'daki medreseye gittim. Ama her şeye rağmen daha ortada bir şey yok. Ben de beklemekten usanmaya başladım doğrusu diyerek sözümü bitirdim. Hacı Kemal da bu defa kendi yaptığı işlerden bahsetmeye başladı. Tereke işinin şekli ve işleyişini bütün inceliği ile anlatmaya başladı. Kendi kazancının bu yolda çok iyi olduğunu, böyle bir işi benim beğenip beğenmediğimi de sınamak istiyordu.

Sonra da haline yakışır o kabadayılık havası içinde bana:

— Ne yaparsın işte iki saat içinde dört lirayı kazanıverdik Allaha şükürler olsun, dedi. Ben hiç oralı olmayarak:

— Maşallah bu işlerden çok iyi anlıyorsunuz, deyince bana hemen:

— Ben daha çok işler bilirim ama bunlara bol sermaye gerek. Sende biraz sermaye olabilseydi birlikte çalışırdık, deyince ben şaşırmıştım. Güleрek:

— Tamam Hacı bey istediğin adamı tam buldun. Yahu bende para olsa ne diye buralarda el kapılarında iş diye sürünecektim. Birçok günlerimi bir ufak iş sahibi olmak için buralarda harcar mıydım, dedim. Sonra biraz duralatıp ona:

— Bizim de varlıklı bir ailemiz vardı. Bunu Halil hoca da çok iyi bilir, dedim. Ama Hacı Kemal halâ daha dik dik ve içinde bin türlü soru saklı bulunan bakışlarını bana çevirmiş o çok insafsız ve hatta biraz da sıkıcı kontrolüne devam ediyordu. Bu konuşmalar bittikten sonra ikimiz de sakin ve sessiz durduk. Ben de artık bu tatsız konuşmalardan bıkkın ve kendi derdine düşmüş bir garip havası içinde uzaklara bakarken o bana birden dönerek:

— Bir yere gidecek misin yoksa ziyaretlerin var mı? diye sorunca, ona önce Hasan beyi görmeğe gideceğimi söyledim. Hacı bana:

— Haydi sen git işini gör, sonra da burada buluşalım, bu gece yemeği beraber yiyelim, dedi. Sonra tekrar sözüne devamla:

— Fener buraya yakındır. Orada güzel meyhane ve lokantalar vardır. Hem yemek yer hem de karşılaşacağımız dostlarımızdan senin işine yardımcı olabileceklere de rastlayabiliriz. Zaten Haliç Şirketinin birçok ileri gelenleri de Fener'de oturdukları için onlara orada rastlamak daima mümkündür, dedi. Bu teklife denecek bir şey yoktu. Ona bu nazik daveti için uzun uzadıya teşekkür ederken böyle bir davete karşı geçerli bir mazeret bulmam tabii olacak şey değildi. Ondan izin alarak önce Yüzbaşı Hasan beyin evine yollandım. Yolda hem gidiyor hem de bu davetin yeni bir dönemin başlangıcı olduğunu düşünerek bunun nedenlerini çözmeye çalışıyordum. Bu durum göründüğü gibi pek kolay çözümlenecek tarafı da yoktu. Gerçi o devrin insanları için ikram ve bu gibi davetler daima görülen hallerdi ama bunlar daha çok birbirini tanıyanlar arasında olacak şeylerdi. Oysa bizler daha birbirimizi pek okadar tanıyan kimseler değildik. Üstelik Hacı Kemal gibi görmüş geçirmiş, feleğe rest çekmiş bir adamla benim gibi toy bir trakya delikanlısının böylesine bir sofrada buluşması hiç de olağan bir şey değildi. Ama artık bunları düşünecek halde değildim. Neler olacaksa olacaktı. Bu beni bir hayli bulandıran düşünceler içinde Hasan beyin evine geldim. Kapının pirinç tokmağını iki kere vurunca biraz sonra kapı açıldı ve beni buyur ettiler. Hasan bey son derece nazik ve çok da sevimli bir hemşerimdi. Beni ağırlamak için elinden geleni yapmaya çalışıyordu. Sonra bir ara söz iş konusuna gelince elinden geleni yapacağını, şirkette bir boş yer varsa bunu benim için elde etmeye çalışacağını, ama buna rağmen fazla ümit vermek istemediğini bildirerek beni teselliye çalıştı. Kendisine teşekkür ederek veda edip kapıdan dışarı çıkmca etrafımda beni izleyen birinin olup olmadığını da gözden kaçırmıyordum. Zaten ortalık kararmaya başladığı

için bunu pek fark etmek de kabil değildi. Tekrar kahveye geldiğimde Hacı Kemal'in beni beklediğini gördüm. Hemen yanına çağırarak bir kahve ısmarladı. Ben kahvemi içerken Hasan beyle yaptığım görüşmemi, anlattım. Ama konu hakkında pek umut beslememin mümkün olamayacağını da Hasan beyin söylediğini de ekledim.

Ama sonradan öğrendiğime göre ben bu cereyan eden ziyaretler ve mektup hikâyeleri üzerine Hacı Kemal gerekli soruşturmaları yaparak benim gerçekten Trakyalı bir delikanlı olarak İstanbul'a geldiğime inandığı için artık içindeki şüpheleri atmaya başlamıştı. Ben yine rolüme tam bir sadakatle devam ediyordum. Benim dalgın hatta biraz da umutsuz halime gerçekten inanmış olacak ki sıcak ve tam babacan bir davranışla:

— Üzülme be evladım, eğer bu gece o umduğum dostlarımızı bulabilirsek senin için onlardan bu hususta gerekli ricalarda bulunurum. Onlar bir şey yapamayacak olurlarsa ben başka kapıları da açmasını bilirim. Dedi ve ilâve ederek:

— Haydi kalk yavaş yavaş Fenere doğru inelim biraz bir şeyler yer içer açılırız. Sonra gelir kahvelerimizi burada içeriz, dedi. Ben biraz isteksiz bir hava içinde birlikte yola koyulduk. Ama yine içime kurt düşmüştü. Her şeyden evvel benim gibi, daha şuradaki günleri bir haftayı bile bulmamış bir garibi böyle bir kimsenin yemeğe davetinde mutlaka bir maksadı olmalıydı. Yolda hem yürüyor hem de halâ daha benim sahip olduğum bütün elverişli ve inandırıcı temaslarımı bizzat veya kendi adamlarıyla yaptırdığı araştırmalarda hep olumlu sonuçlar almasına rağmen benden halâ daha kuşku duyduğu gün gibi belliydi. Bu durumu iyice bilerek her bakımdan çok dikkatli olmam gerekiyordu. Önce caminin içinden geçtik. Sonra bir takım bilmediğini kemerli sokaklardan geçmeye başladık. Bana yolda ikide birde, rakı içip içmediğimi soruyordu. Ben de hiç çekinmeden içerim ama fazla değil, hele gurbette olunca akşamları bir iki kadeh içtiğimi, hele bu lo-

kantaların bir Rum lokantası olması halinde b zen kantarın topuzunu da kaçırdığını mahsus sözlerime ekleyiverdim. Sonra yılışık çırağın beni gördüğü köfteciye de öğleyin gittiğimi de sözlerime ekleyince benim oradaki bulunuşumu çoktan bilmesine rağmen yine de tekrarlamakta yarar gördüm. Hacı Kemal o köftecinin çok ünlü olduğunu birçok resmi dairelerde çalışan memurların bu lezzetli köfteleri alabilmek için kapıda sıraya girdiklerini anlatıyordu. Ben onun bu laflarını sanki dinlemiyor bu üçüncü aşamada olacakların nelerle dolu olduğunu tahmine çalışıyordum. O benim bafifçe kolumu dürterek:

— Sana bu gece bir nefis rakı içireyim de bak bunun da o köfte gibi tadını ve hele mezelerinin lezzetini unutamıyacaksın, diyordu. Artık kapıdan içeri girerken gülerek:

— Biraz keyfini bulur sonra da gurbetteki yalnızlığını unutmaya fırsat bulursun diyordu. Bir yandan da ben bu adamın hacı olmasına rağmen rakı içmesine de ve üstelik bana da içmek için mütemadiyen teşvikte bulunmasına bir mana veremiyor, bunun onun kendine has bir açık taarruzunun başlangıcı olacağını düşünerek içeceğim içkide kendimi ciddi şekilde kontrol altında tutmaya mecbur olduğumu ve özellikle Azmi beyin içki konusundaki gerçekten isabetli olan uyarısını da hatırlamamak mümkün değildi. Herşeyden evvel rakının ne derece tehlikeli bir şey olduğunu, bu münasebetsiz içkinin bizde insan yapısının en gizli yönlerini rahatlıkla açabilecek kadar tesirli olduğunu bildiğim için kendi ölçüme göre belli bir miktardan daha fazlasını içmemeye kararlı olarak içeri girdik. Burası «Duba» adını taşıyan denizden dolma sakilde bir yerdi. Denize karşı bir masaya bizi buyur ettiler. Duba'nın sahibi bir Rumdu. Galiba Kemal'i de iyi tanıyordu. Zira gösterilen itibardan bunu anlamamak olamazdı.

Hacı gelen garsona bir şişe rakı ile bir de kadeh getir diyerek mezeleri de ısmarladı. Ben hemen kuşkulu bir halde:

— Neden bir kadeh söylediniz, siz yoksa içmiyormusunuz deyince, o bana gayet geçerli bir sebep öne sürdü:

— Biliyorsun ben hem hafız, hem de hacıyım bu nedenle rakı içmem ama mezelerinin üzerinden bir parça alırım, dedi. Artık anlamıştım. Biraz sonra bizim bu karşılıklı oynadığımız tiyatronun tüm perdeler açılacak ve Hacı Kemal'den kısa bir süre sonra bazı önemli şeyler duyacağıma kesinlikle inanıyordum. Ben bu durum karşısında ona dönerek:

— İçki içmeyen bir din adamının meyhanede bile bulunması caiz olmayacağına göre ve bunu benden daha iyi takdir edeceğinize göre buraya gelmemizi doğrusu biraz yadırgadım, dedim. Hafız benden böyle bir görüşün ortaya çıkacağını pek tahmin etmediği için birden bu sözlerimi cevaplayamadı ama, canının sıkıldığını pek belli etmeden, sanki:

«Ben genellikle böyle yerlere pek gitmem ama ne halt edersin ki senin üzerindeki günlerdir sürdürdüğüm şüpheyi kaldırmak için bunlara katlanıyoruz» der gibi bir hali vardı. Hacı Kemal bu duyguların içinde bir çıkar yol bulmuştu. Bana gayet müşfik ve babacan bir biçimde:

— Sen artık benim misafirimsin, eğer içmeyecek olursan doğrusu çok gücenirim, diye sanki yalvarır gibi bir hali vardı. Artık buraya kadar gelip sofranın her şeyi tamamlandıktan sonra böyle bir sahneyi red etmem elbette doğru olmayacak, karşılıklı olarak rollerimizi oynamaya devam edecektik. Bu nedenle inat etmenin bir manası yoktu. Ne yapıp yapıp bu işin kopacağı yeri görmek ve biraz da buna hazırlıklı olmak gerekiyordu. Uysallığımı tam manasiyle kullanarak bu daveti kabul ettiğimi kendisine söyleyince çok memnun olduğunu bana tekrarladı. Sofra kısa bir sürede çeşitli ve son derece gösterişli mezelerle dolmuştu Hacı kendi düşündüğü hedefe biran evvel varabilmek için hiç de yakışık almadığı halde kendi taassup havasına rağmen çekinmeden önümde du-

ran karafadan benim kadehimi doldurup bana uzatıyordu. Bu gerçekten pek münasebetsiz bir celecilik idi ama ben hiç oralı olmadan:

— Şerefinize diyerek ilk kadehi yuvarladım. Ben yudumladığım kadehimin ardından mezeler üzerinde dolaşırken o halâ daha benim şu Haliç Şirketi işinde gerekli yardımda bulunacağını bir plak gibi tekrarlayıp duruyordu. Fakat sözlerindeki düzen o kadar bozuktu ki, onun içindeki hırsla dolu bir fırtına varlığını sezmemek mümkün değildi. Birdenbire yutkundu, sonra dikkatli bir biçimde gözlerini bana dikti. Ağızlığındaki sigara daha yarıya gelmeden birden çıkartıp parmakları arasında parçalayıp yere attıktan sonra son derece sert bir sesle:

— Sana bir şey soracağım. Önce dediklerimi iyi dinle ve sonra da bana erkekçe ve mertçe cevap ver, dedi. Artık beklediğim an gelmişti. Düğüm çözülmek üzereydi. Daha başlangıçta olduğum için içkinin üzerimde belli hiç bir etkisi yok iken böyle bir soruya muhatap olmam çok isabetli olmuştu. Şuurum ve iradem dimdik ayaktaydı sanki. Ben gayet sakin ve aldırmaz bir hava içinde mezelerimi seçerken umursamaz bir jestle:

— Buyur Hacıbey sizi dinliyorum, dedim. O benim sanki bir telaşa kapılacağını bekler gibi bir durumdaydı. Hani gerçekten kendimi bir tiyatro artistine benzetecek gibiydim. Sanki bu soru bana sorulmamış gibi bir davranış içine girmiştim.

— Bak birader sen henüz daha ilk kadehdesin bu bir çocuğu bile sarhoş etmez. Ben mert ve erkek bir insanım. Bu nedenle sana soracağım soruyu seni sarhoş etmeden sormaya karar verdim. Bu da ayrı bir mertlik örneğidir hence. Yarın kalkıp da beni sarhoş ederek ağzımdan laf almaya kalktı diyemezsin. Buna göre sen de bana benim davranışım gibi aynı mertlikle soruma karşılık verebilir misin? Aksi takdirde senin karakterinin çok değersiz olduğuna hükmedebilirim ve tabiatıyla sana karşı da iyi bir niyet besliyemem, dedi. Ben bu söy-

lenen sözlerin nerelere kadar uzanacağını bildiğim halde dönerek:

— Kuzum Hacı bey ben kimim de bana böyle şeyler söyleyerek, sanki çok önemli bir şey soracakmış gibi davranıyorsun. Benim gibi bir garip Rumeli uşağından ne sorup da mertlikle cevap verilecek bir karşılık bekliyorsun, diyerek konuyu hiç ama hiç umursamadığımı ona ima etmeye çalıştım. Bu davranışım da onu daha fazla şaşırtmaya yetti gibi geldi bana. Zira bu benim konuşmalarım sırasında oldukça yaşlı olan Hacının ellerinin de hafifçe titremeye başladığını, bunun da bir asabi havanın işareti olduğu gayet açık bir biçimde belli oluyordu. Ben bu konuşmalarımdan sonra onun ağzından çıkacak baklayı, hem de sezdiğim gibi bekliyordum. Nihayet dayanamayıp birden:

— Arkadaş ben seni her şeye rağmen halâ daha bir taharri polis olarak görmekteyim. Bunca yıllık geride bıraktığım polislik hayatımın tecrübeleri beni yanıltmıyorsa, bütün her şeye rağmen, yani sana yardımcı olmakta bulunan Halil Hoca ve Bahriye Yüzbaşısı Hasan beyin sana olan şefaatlerine rağmen ben halâ senden şüphe etmekteyim. Bu Haliç Şirketindeki işin de uydurulmuş masal olduğuna da kaniim diyordu. Bir ara duraklayarak sözlerine yine devamla:

Sen benim anladığıma göre bu çok iyi uydurup düzenlediğin masaldaki kahramanı olan bir polissin. Öylesine bir polissin ki, sen şimdiye kadar bu meslekte tanıdığım ve çok kısa bir zamanda pek çok şeyleri çözebilen polislerin içinde zeki, kurnaz ve üstün yetenekli bir kimse olduğuna inanıyorum. Ben hiç renk vermeden ve yüzümde en ufak bir telaş çizgisi belirmeden onu dinlemeye devam ediyordum. O ise ara sıra nefes tazeledikten sonra sözlerine devamla konuşmasını sürdürüyordu:

— Sen öylesine zeki birisin ki, rüzgâr gelecek bütün delikleri bundan daha iyi tıkamak kimseye nasip olacak şey değildir. Gerçekten bunlara büyük bir aferin verebilirim, ama ben bunlara üzülmüyorum, bunda tek üzüntüm şudur, diyerek durdu. Şim-

di bu duraklamalarla konuşmalarının benim üzerimde meydana getirdiği etkiyi kontrol ettiğini fark ediyordum. Ben yine o toy Rumeli uşağı havası içinde umursamazlıkla davrandığım için o büsbütün sinirleniyor ve bana adeta yalvarırcasına:

— Kuzum bana yalnız şunu söyle, ben mali cihetten mi yoksa askeri cihetten mi izleniyorum? Bunu bana aydınlat senden başka bir şey istemiyorum, dedi. Artık soru bütün ağırlığı ile önüme sürülmüştü. Zaten ben böyle bir dar geçitten geçeceğimi daha önceden fark etmiştim. Bu nedenle bu gibi sorulara karşı kendimi hem moralman ve hem de kendi anlayışım içinde hazırlanmış durumdaydım. Bu durum tıpkı her gün okulunda imtihana çekilen bir öğrenci gibi kendimi her türlü ihtimale göre hazır tutmaya mecbur bulunduğumun farkındaydım. Kendisine gayet serinkanlı ve konuyu umursamayan, hatta pek de anlayamayan bir taşralı havası içinde şöyle bir cevap verdim:

— Bakın Hacı bey ben bu söylediklerinizden bir şey anlamadım. Kusura bakmayın. Her şeyden evvel bir insanın bir misafir sofrasında bu derece izzetinefsiyle oynamaya nereden hak bulabiliyorsunuz? Beni halâ anlayamamış olmanıza şaşıyorum. Ben kim polislik kim. Allah aşkına bende böyle bir hal görebiliyor musunuz Ben garip bir Rumeli çocuğuyum. Üstelik de en azından senin kadar mert ve dürüst bir insanım. Nereden çıkardınız bu takip işini. Yok askeri cihet mi yoksa mülki cihet mi? Nedir bunlar Allah aşkına. Yoksa sen gocunacak işlerle mi uğraşıyorsun ki bukadar pireleniyorsun Nedir bu sorgu sual? Şurada kendime bir ekmek parası sağlamak için evimi, köyümü bırakıp buralara geldim. Ama siz bana benim anlamadığım hatta biraz da sezdiğim kadarıyla tehlikeli birçok şeylerden bahsediyorsunuz. Bunları benim anlamam mümkün değildir. Çok rica ederim beni bu sofraya bunun için mi davet ettiniz? Buna bizim köyde kaşığı ile yedirip sapı ile çıkartmak derler. Siz nelerden bahsediyorsunuz Allah aşkına.

Bu devirde böyle tehlikeli şeylerden ben korkarım. Bırakın da gideyim deyince o biraz daha sakin:

— Dur canım telaşlanmana gerek yok. Benim öyle gocunacak bir işim yok ama belli olmaz devir çok zor ve sıkıntılı bir devir. Bakarsın adama olmadık kulp takarlar. Hem ben çok iyi biliyorum ki şimdiye kadar kaç tanesi gelip gitti. Artık bu işlerden bayağı canım sıkılmaya başladı. Bunun üzerine ona son derece sakin bir dille:

— Her şeyi söyleyebilirsiniz, benden de kuşkulanabilirsiniz. Ama birkaç gün içinde sonucu görünce boşuna günahıma girdiğiniz için fena halde mahçup olacaksınız. Kaldı ki benim Haliç Şirketindeki iş hikâyemin bu derece sizin bildiğiniz kişilerle uydurulabileceğine inanmanızı anlamak cidden çok müşkülüdür. Bir insanın bu derece haksız ithamlar altında ezilmesine nasıl gönlünüz razı oluyor. İşte herşey ortada. Bundan daha açık ve seçik bir durum olamaz, dedim. Sonra birden gülerek:

— Hacı bey sen fazla işkilli bir adamsın. Anlaşılan bazı sıkıntıların da var. Ama ben bu şehre geleli daha bir ay olmadı. Bana nasıl olur da böyle suçlamaları yapabilirsin. Ben kim polislik kim, sonra da memleketin askeri ve mülki idaresinden vazife alabilmek kim. Bunlar gerçekten senin hayal hanende boşuna seni tedirgin edecek şeyler olarak gelişmiş. Bırakın bu safsataları diyerek kadehimi elime alarak ilâve ettim:

— Hadi Hacım bu nazik davetinizdeki bu zorlamalarını hiç anlamamış ve duymamış bir kimse olarak teşekkürlerimle şerefinize içiyorum diyerek kadehimi içerek biraz da mezelerden aldım. Sonra devamla:

— İsterseniz şimdi birlikte Hasan beyle Halil hocayı ziyaret ederek durumu bir kere de sizin önünüzde görüşelim. Umarım ki onların bu hususiaki tanıklıkları sizin için geçerli bir hüccet olur. Zira ben artık sizin bu derece evhamlarınızın ve yanlış tahminleriniz altında ezilmeye mecbur değilim, dedim. Benim bu sözlerim onda bir kararsızlık, hatta biraz da mahcubiyet yaratır gibi olmuştu. Bir-

den cebimden nüfus kağıdımı da çıkartarak ona uzatıp hemen ilâve ettim.

— Bakın, dedim. Geliş ve gidişime ait ve İstanbul'a varışımla ilgili polisin tarihli damgasının daha mürekkebi kurumadı. Bunlarda mı sahte ve uydurma? diyerek adeta burnuna sokar gibi uzattım. Hacı nüfus kağıdıma uzun uzun baktıktan sonra bana geri verdi. Sonra gayet ağır bir tonla:

— Bana burada herkesin bildiği gibi Hafız veya Hacı Kemal derler. Ben de vaktiyle senelerce sivil komiserlik yaptım. Biz de böyle şeytanlıkları çok çok yapmıştık. Ben Hasan beyin de Halil hocanın da şahadetlerine inanamıyorum, dedi. Bu sözler üzerine ben isyankâr ve biraz da sinirli bir halde:

— Anlaşıldı Hacı bey artık sizinle olan dostluğumuzun devam etmesine imkân kalmadı. Sizi ne yapabilirim de inandırabilirim bilemiyorum. Müsaadenizle ben gidiyorum, diyerek sofradan kalkmaya davranınca o hemen ayağa kalkarak:

— Dur yahu nereye gidiyorsun. Şunları da bilmeni isterim ki, ben birçok araştırmalar yaptım. Seni her yerde takip ettirdim, deyince ben gülerek:

— Eh aşkolsun biz kendimize bir ağabey bulduk, bir koruyucuya sahip olduk diye sevinirken meğerse benden pirelenip çok gülünecek işlere kendinizi kaptırmışsınız. Doğrusu pek şaştım bu davranışınıza dedim. Bundan sonra sofrada bir gerginlik oldu. Ne ben yeniden bir kadeh içtim ne de o bir tek söz etti. Bu duraklama iki tarafın da bu konuşmalardan gerçek olan bir şeyleri bulup çıkarmak için tam bir iç hesaplaşma gibi bir şeydi. Ben bu sessizliği bozarak:

— Neye karar verdinizse bunu bilmek isterim. Bu sofrayı daha fazla zehir etmeye hakkınız olduğunu sanmıyorum, deyince o pos bıyıklarını yine elinin tersiyle silerek tatlı ve gerçek bir samimiyetle bana dönerek:

— Dinle beni bak, dedi ve sonra devamla: Arkadaş bak şu dostlarımın bu işin içinde olması, sonra şu nüfus kağıdındaki Tekirdağı polisinin çı-

kış damgası, ve bunun çok yeni olması ve bu kısa süre içinde senin bukadar çabuk polis olamayacağını, olsan bile benim gibi bir kimseyi bu toy halinle takip edemiyeceğini çok iyi anlamış bulunuyorum, dedi. Sonra daha kuvvetli bir ses tonu ile devamla:

— İnan ki ben sana çok zor inandım, artık sana ait olan kuşkum tamamen zail oldu. Özellikle benim çok saygı ettiğim Halil hocanın senin aileni yakından tanıması ve sizler için çok övgü dolu sözler etmesi bana bu inancı verdi. Ama bütün bunlara rağmen yine de sana bu konuyu bu gece bu sofrada erkekçe açamadan edemedim. Haydi artık keyfine bak, diyerek gülümsemeye başladı. Ben de bundan sonra susacak değildim. Kırılan onurumu tamir etmem gerekiyordu. Hacıya dönerek:

— Beni hiç gereğ: yokken çok yaraladınız. Şimdi izin verirseniz ben de size bir şey sormak isterim, dedim. O bana:

— Tabii ne istersen sorabilirsin diye cevaplayınca biraz kırgın ve üzgün bir ifade ile:

— Nasıl oldu da beni bir polise benzetmeye kalktınız? Bende ne böyle bir hal ve ne de böyle bir kılık var. Ben gördüğünüz gibi adı ve ailesi belli bir Rumeli delikanlısıyım. Üstelik bir insanı bu kadar kısa bir sürede polis yapacaklar ve sonra da en bilinmedik önemli işlere koşturacaklar. Doğrusu buna değil insanlar kargalar bile güler, deyince o yine ters ters bana bakarak:

— Ben polisin kendisini de kılığını da senden daha iyi bilirim. Bak şimdi beni dinle, madem ki artık anlaştık, seni bir polis gibi görmekte olduğumu anlatacaklarımı dinledikten sonra daha iyi kavrayacaksın, diyerek sözlerini tane tane sıralamaya başladı:

— Bundan bir süre önce Sultan Selim'deki kahvede oturuyordum. Bu sırada oraya bir yabancı adam geldi. Malûm ya buraları ufak yerler. Herkes birbirini tanır, böyle yerlere bir yabancı gelince derhal belli olur. Bu yabancı kahvesini içtikten sonra çırağı yanına çağırarak beni sormuş,

o da eliyle işaret ederek beni göstermiş ve isterseniz çağırayım, efendim deyince adam yok çağırmana gerek yok demiş. Tabii çırak bana bu olayı anlatınca, bu sorulan kuşkulanarak adamı denemek kasdiyle kalkıp dışarı çıkıp yürümeye başladım.

Bakalım adam ardımdan gelecek mi dedim. Çarşamba karakolunun önünden geçerek Medresenin yanından dar sokağa geçtim. Bir dükkândan bir iki limon aldım, sonra birden yolda yürümeye devam ederken geri dönerek beni kovalayan adama bütün şiddet ve hiddetimle; «Beni mi takip ediyorsun acemi çaylak?» deyince, adam hiç beklemediği bu sözlere karşı dili dolaşıp bir şeyler söyledi ise de ben dinlemedim bile. Ertesi gününden itibaren bu adam bir daha kahvede gönrünmez oldu, dedi. Tekrar devamla:

— Aradan birkaç gün geçti geçmedi bu sefer de zayıf ve sarışın bir başka adam çıkageldi. Artık bu ikinci adamın gelişi doğrusu beni bayağı korkutmaya başladı. O zaman anladım ki polis beni izlemektedir. Bu adama da hiç ses vermedim. O da bir şey yapmadı. Ama nereye gitti isem beni bir gölge gibi izlemeye devam ediyordu. Ama ben ona polis olduğunu hissettirdim. Sonra bu semtin afacan çocukları buna «Sarışın Çaylak» adını taktılar. Böylece bir süre çaylak geldi, çaylak gitti, diye işin rezilliği çıkınca o da fazla dikiş tutturamayıp çekilip gitti, dedi. Hacı biraz durakladıktan sonra bir sigara yakıp güzel savatlı ağızlığına yerleştirdikton sonra sözlerine devam etti:

— Sonra aradan yine birkaç gün geçti. Bu sefer de başı sarıklı cüppeli oldukça şişman bir hoca çıka geldi. Tabii biz bepimiz kuşkuda olduğumuz için gelen ister hoca, ister papaz olsun bemen şüphelenip pireleniyorduk. Daha doğrusu aramıza katılmak isteyen değil bir boca gökten melâike inse biz ondan da kuşkulanacak haldeydik. Bu sefer de bocayı denemeye başladım. Ben kahveden çıkınca o da benim peşime düşüyor, elindeki tespihi ile güya dualar ediyormuş gibi yaparak beni

kovalamaya devam ediyordu. Geldiğinin ikinci gecesiydi. Bizim evde Hoca Mustafa Sabri, Halil Hoca ve daha birkaç misafirim vardı. Bir kaçı konuşuyor, bazıları da satranç oynuyorlardı. O sırada evde kahve bitmişti. Hemen fırlayıp kahveden biraz kahve tedarikine gittiğimde bir de ne göreyim tombul hoca karşıdaki bostan duvarından bizim evi gözlemiyor mu Beni birden görünce kaçmaya başladı. Ben de ardından seyirterek olanca gücümle «Hoca efendi, Hoca efendi, burası aradığın medrese değil yanlış geldin galiba, benim bildiğim kadarı ile sizin medrese Beyazıtta'dır deyip (Beyazıt'taki medrese dediği Emniyet Genel Müdürlüğü'dür).

Hacı Kemal artık konuşmaktan bayağı yorulmuştu. Biraz duraladıktan sonra tekrar anlatmaya başladı. Ama bu sefer kelimelerin üstüne basa basa anlatıyordu:

— Bundan sonra birkaç gün geçince bu sefer sen çıka geldin. Senin kahveye gelişinden hemen sonra bana haberini verdiler. Ben de yeni gelen bu «Çaylağı» göreyim dedim. Henüz seni görmüştüm Seni de denemek için bilmem dikkat etti isen kahvede hiç bir şey içmeden yine Çarşamba'ya doğru yürümeye başladım. Maksadım senin beni izleyip izlemiyeceğin idi. Ama o gün bu denemeyi dört beş defa yaptığım halde hiç birinde benimle ilgilenmedin. Üstelik arkamdan gelmediğin gibi, beni gözlerinle bile aramadığını kahvedeki benim dostlarım da bana söylediler. Her şeye rağmen tahminlerimde yanılabileceğimi düşünerek her defasında arkadaşlarıma yüksek sesle veda ettiğim halde sen hiç oralı olmuyordun. Bir başka taraftan da onlar seni izliyorlardı. Bunlar da benim tayfalardı. Onların bana bildirdiklerine göre Fener'de yemeğini yediğini, sonra da Fatih'deki Taşhan'a gelip yattığını tespit ettirdim. Daha sonra da Halil Hoca ile Hasan beyin evine gidip geldiğini bana anlattılar. Bütün benim gördüklerim ve dostlarımın bana vasıtalı olarak verebildikleri tüm müşahadelere rağmen ben kendimi yine iyice tatmin edebilmek için seninle karşı karşıya gelip konuş-

maktan kendimi alamadım, dedi. Ben bütün bunları dinledikten sonra dönüp ona:

— Çok haklısın Hacı Bey böylesine kötü bir takım ters olayların ardından çıkıp kahvenize gelmem üzerine boşuna günahıma girmişsiniz, dedikten sonra tekrar söze devamla:

— Meğer ben ne kadar önemli bir kişiliğe sahipmişim de haberim yokmuş, diyerek rakının verdiği keyifle gülmeye başladım. Sözlerimin burasında biraz duralayarak başarı sağladığım bu tekniğimde daha da başarılı olabilmek için:

— Hacı Bey galiba size biraz evham da bastırmış. Bunca zamandır süre gelen bu haller karşısında şimdi her yabancıyı birer polis gibi görecek hale gelmişsinizdir dedim. Kemal bey başını sallıyarak:

— Vallahi kardeşim, biz neler görüp geçirdik, çok tecrübe sahibi olduk. Şimdi herşeyden kuşkulanmaktan kendimizi alamıyoruz.

Artık onun gerçekten ilk ravundda iyice sırtını yere getirmiştim. Bana her türlü kuşku ihtimallerini bir tarafa iterek iyice inanmıştı. Görünüşe göre iki korkunç rakip olmamıza rağmen etimiz ve kemiğimizle candan birer dost haline gelmiştik. Ben iç dünyamdaki bu duyguları bir tarafa iterek tekrar ona:

— Kemal bey affedersin ama ben sana bir şey sormak istiyorum, deyince o yine hafifçe kuşkulu bir bakışla:

— Buyur sor bakalım, dedi. Bu sözleri üzerine ona daha sıcak ve daha müşfik bir eda ile:

— Kuzum kardeşim nedir bu senin polisten olan ürkekliğin? Bir sıkıntın varsa belki ben de sana yardımcı olur bu heriflerle mücadelende hizmetim olabilir. Sonra bir suçun filan yoksa ne diye bunlardan çekinip duruyorsun deyince Kemal bey biraz duraklayıp sonra sözlerine devamla:

— Vallahi kardeşim adi bir suçum olduğunu düşünemem. Herkes gibi namusumuzla hayatımızı kazanmaya devam ediyoruz. Ama, dedi ve dur-

du biran için. Aradan birkaç saniye geçtikten sonra bana yavaşta:

— Biz, dedi, politik inançları itibariyle bugünkü hükümete tam manâsiyle karşıyız. Biz bu görüşleri aramızda bir fikir ve bir gaye haline getirdik. İşte bu köpekler bizim bu halimizi bildikleri için koşar dururlar, dedi.

Hacı Kemal bu sözleriyle öyle bir heyecanlanmıştı ki, yavaş yavaş aralarında kurdukları bu cemiyetin içine girmek üzere yaklaştığımı hissetmeye başlamıştım. O tekrar sözlerine devam ederek:

— Sen bu işlere karışma, eksik olma duygularına teşekkürler ederim ama bu işler senin harcın değil. Eğer bir hizmet gerekirse elbette senden çekinmeden mertliğine güvenerek hizmet isterim, dedi. Ben de ona:

— Ben garip bir gurbet adamıyım, elbette siyasetten anlamam ama yine de kaybedecek bir şeyim olmadığı için böyle bir hizmeti yerine getirerek size karşı olan minnetimi ödemeye fırsat bulmuş olurum, dedim.

Artık sofradan kalkmaya davranınca beni omuzlarımdan tutarak tekrar iskemleme oturtmaya çalışırken garsona yeniden bir şişe rakı daha ısmarladı. Onu da hatırı için içmemi ve yemeğimi de yememi rica etti.

Ben bu ısrara karşı çıkmayarak ve yine dengemi de ayakta tutarak hem yemeğimi yiyor hem de içkimi bitirmeye çalışıyordum. Hacı da kendine ısmarladığı kendi yemeğini yerken tamamen değişen haliyle bana:

— Her şeya rağmen itiraf edeyim ki çok cana yakın sıcak kanlı bir insansın, seni bu gece büyük bir azaba soktum ama artık olanları unut da yemeğini ağız tadıyle bitirmeye bak, diyordu.

Yemekten sonra birlikte kalktık. Ben önce Taşhan'a uğramak üzere izin istedim. Bir saat sonra da tekrar kahvede buluştuk. Artık en büyük imtihanı vermiş bir insan gibi hafif ve keyifli bir halim vardı. Bu hava ile kahveye gelip oturdum ama

ortalıkta Kemal bey yoktu. Bir kahve ısmarlayıp birez bekledikten sonra yatmak üzere odama geldim. Yatağıma uzandığım zaman başarımın bana sağladığı keyfe diyecek yoktu. Bu derece şöhretli, kurnaz, şüpheci ve kolay kolay kapana girmeyecek kadar zeki bir komiseri bu kadar çocuk yenebileceğimi düşünemezdim.

Bütün bunlar benim bu meslekte olan başarılarıma bir yenisini ekleyeceğini düşünerek gerçekten keyifliydim. Her vesile ile tekrarlayacağım gibi meğerse bu sevinç ve ümitlerin ardında ne büyük hüsranlar ve ıstıraplar varmış. Bazen kendi kendime keşki bunlar da başarım olmasaydı da bu acıları tatmasaydım. Ama kader böyle örmüştü hayatımın ağını.

Günler gelip geçtikçe Hacı Kemal ile gayet sıkı fıkı bir dostluk kurmuştuk. Bütün bunlara rağmen ben halâ daha onun benden kuşku duyabileceği taraflar olabileceğini var kabul ederek davranışlarımı ona göre dikkatle devam ettiriyordum. Bu bal aslında bir polis için her an her şeyi septik bir açıdan görmeye kendini alıştırmak çok yararlı bir düşünceydi. Şimdi asıl konu bu hususlarda Azmi beye gerekli şifahi olarak bu bilgileri vermek beni bayağı düşündürüyordu. Zira buralarda yazılı olarak herhangi bir raporu yazabilme imkânları olmadığı gibi gönderecek yer ve hele postahaneye gidebilmek burada olacak şey değildi. Han içinde de kapanıp böyle bir şeye davranmak yine bir takım muhataralar yaratabilirdi. Kaldı ki bu durumu Kemal bey görmese bile, belki de Hancının Kemal beye bu hususta bilgi vermiyeceğini kim temin ederdi. O gece bunları düşünerek uzun saatler uyuyamadım.

Ertesi sabah kısa bir süre uyuduktan sonra erkenden uyandım. Hava puslu ve yağmurluydu. Yağmura aldırış etmeden Fatih taraflarına doğru yürüdüm. Yine her zamanki gibi birçok tenha sokaklardan girip çıktım. Olmadık yollarda ardımdan gelen kimselerin olmadığına iyice inandıktan sonra Azmi beyin evine vardım. Her zamanki gibi yi-

ne hiç bekletilmeden içeri alındım. Azmi bey sanki hiç uyumayan bir yaratık gibi salondaki koltuğunda her zamanki gibi oturuyordu. Kendisine olanları en ince ayrıntılarına kadar anlattım. Hele Hacı Kemal'in soruları, Fener'deki yemek sofrası ve oradaki konuşmalar, benim temkinli ve inandırıcı cevaplarım ile adamı nasıl ikna edebildiğimi anlattım. Azmi bey benim özel bir iş için Tekirdağı'na gidip gelirken oradaki polise nüfus kâğıdımı mühürletmemin çok isabetli olduğunu söyleyerek bana dönüp:

— Çok memnun oldum, çok iyi bir yolda olduğunu görüyorum. Belki bu iş daha bir iki ay sürebilir. Dikkat ve teyakkuzu elden bırakma. Kimseyle temasın olmamalıdır. Hatta görebileceğin polis arkadaşlarını tanıma dedi. Sonra yine:

— Aman evladım bu rakı denilen içkiye pek güvenme sonra bunların bahsettikleri cemiyetlerine girebilecek misin? Bunu ihmal etme bir yolunu bularak bu cemiyete girmenin yollarını ara diyordu.

Bu görüşmelerin sonunda ben de kendisine, bu içinde bulunduğum son derece kritik şartlar altında her sabah şifahi bilgiler vermemin pek mümkün olamayacağını, zira bu sık sık ziyaretlerin umulmadık falsolar yaratabileceğini söyleyerek bu hususta beni serbest bırakmasını rica ettim. O da bunu anlayışla kabul etti. Tabii ayrılırken Azmi bey yeniden bana bir takım masraflarıma karşılık olarak para verdi. Yine kimseye görünmeden evden ayrıldım ve doğruca o ünlü köftecinin yolunu tuttum. Aslında benim Azmi beyi kendi evinde ziyaret etmemin de son derece tehlikeli olabileceğini, bu gibi temasların evinde olacağına başka bir yerde, hiç bir resmiyeti olmayan bir yerde olmasını da gerekli görmekteydim. Zira nasıl olsa Azmi bey o devrin adeta poliste tabulaşmış bir ünü vardı. Onun da düşmanları olması gayet doğal bir haldi. Ama nasıl oluyor da beni evinde kabul etmeye cesaret ediyordu bunu anlamak benim için çok zordu. Tabii böyle bir konuda da be-

nim konuşmam tam manasiyle çizmeden yukarı çıkmak olurdu.

Bu köfteci çoğu bizim kahve ziyaretçilerinin uğrağı olduğu için beni de erkenden orada gördükleri için ayrıca bir kuşkuya sebep olamazdı. Birkaçı ile sohbet ederek bu nefis köfteleri yedikten sonra aklım başıma geldi. Zira sabahları o erken saatte kahvaltı edebilecek hiç bir yer yoktu. Tabii serbe gençlik de olunca böylesine bir yiyeceğe ihtiyacım fazlaydı.

Yemekten sonra bizim Halil Hoca'nın Çarşamba'daki medresesine doğru yürümeye başladım. Hoca bu saatteki ziyaretimden memnun olduğunu ama herhangi bir şey temin edemediği için özürler dilemeye çalışıyordu. Bu ziyaretten sonra tabii kahveye uğramak gerekirdi. Havanın serinliği içinde, dışarıda oturmak pek uygun olmayacağı için içeri girdim. Ama Hacı Kemal ortalarda yoktu. Onun yokluğundan faydalanarak bizim mizansenin içindeki rolüme göre, bir kere de Hasan beyi dolaşmak fena olmayacaktı. Onda da pek olumlu bir sonuç yoktu. Bu da gerçekten benim için son derece müsait bir ortam yaratıyordu. Zira işin böylece uzaması benim oradaki çalışmalarıma daha da geniş fırsat ve imkânlar veriyordu. Ben bu ziyaretimi de bitirdikten sonra yine kahveye döndüm ama o gün bizim Koca adam akşama kadar kahveye uğramadı. Onun yokluğu gerçekten bir iş gereği miydi, yoksa başka dolaplar içinde miydi? Ama bunları da öğrenmek elbette benim için pek olacak şeyler değildi. Bununla beraber, kahvedeki öteki aşinalar da artık benimle konuşup yalnız bırakmıyorlardı. Tabii vakit öldürmek için iskambil, tavla veya domino oynayarak akşamı buluyordum. Böyle günler tabii çok sıkıntılı olarak geçiyordu.

Yine bir sabah yeniden güneşli ve tatlı bir hava ile başlamıştı. Erkenden kahveye geldim. Avludaki çınarın altında nefis bir serinlik vardı. Bir iki gün evvel yağan yağmurun tavı geçmiş yerini güneşli ve aydınlık bir sabaha bırakmıştı. İsmar-

ladığım kahvemi yudumlarken, bundan sonra olasakları ve olacaklar içinde kendimi düşünmeye başladım. Bu sırada uzaktan bizim Hacı'nın kahveye doğru geldiğini gördüm. Neşeli ve güleç bir yüzle sanki kırk yıllık ahbapmış gibi beni tatlı bir şekilde selamlayarak hemen yanıma oturdu. Yine gözlerinde bir takım şüphe kıvılcımları bulunduğunu fark ettim. Bu hakikaten feleğin çemberinden zıplayarak geçmiş koca adam bana gülerek:

— Bak evlad her şeye rağmen sana hâlâ daha inanmamıştım. Dün bütün gün yine senin için soruşturmalar yaptım. Ama inan ki artık sana söyleyecek tek sözüm kalmadı. Ne yazık ki hem seni üzdüm hem de kendimi. Boş yere günahına girecektik, dedi.

Ben de bu adamı fazla sıkıcı ve insanı bıktıran halinden dolayı adeta isyan edercesine:

— Eh Kemal bey galiba benim bu polislik hikâyem sana da bana da kabak tadı verdi. Sen ne biçim adamsın yahu, insanı bezdirecek usandıracak hale getiriyorsun. İstersen benimle olan ilgini kes sen de ben de rahat ederiz, yeter artık birader. İstanbul'da yer mi yok ben de çeker gider bir başka semte konaklarım. O bu sözlerimden hakikaten üzülmüştü. Bana da sıcak bir hava içinde:

— Haydi bırak şimdi benim bu deli saçması evhamlarımı. Keyfine bak, dedi sonra daha ciddi bir tavırla ilave etti:

— Bak dinle beni, ben iki haftaya kadar Hürriyeti Ebediye tepesinde büyük bir gazino açmak niyetindeyim. Seni de oradaki işlerin başına getireceğim. Bırak bu Haliç Vapurları işini, sen hem zeki hem de dürüst bir insansın. Benim işlerin gün boyunca hep sağda solda olduğu için ancak geceleri işimin başına gelebilirim. Ben yokken de sen bu işlere bakarsın olur biter, dedi. Ben bu sıcak öneriye karşı:

— Teşekkür ederim eksik olma Hacı bey. Bilmem ama bu pek sürekli bir iş gibi gelmiyor bana. Olur da bu gazinoyu daha kârlı görüp bir başkasına dev-

redersiniz, benim gibi garibin hali ne olur, dedim. Hacı ise ısrarla:

— Canım onları düşünme, şunu bil ki bu iş öyle gelip geçici bir iş değil, sürekli bir ekmek kapısı olacaktır. Sonra burada eline geçecek para Haliç şirketi vapurlarından alacağın paradan daha fazla olacaktır. Sonra iş yorucu değil. İleride biriktireceğin para ile sermaye sahibi olur, belki sen de böyle bir işin sahibi olabilirsin, dedi. Ben bu konuda daha fazla mızıkçılık etmenin adamı kuşkulandırması ihtimalini düşünerek razı olduğumu kendisine söyledim. Bundan memnun olduğunu gülerek bana ima ediyordu.

O yıllarda devletin en büyük ve zor işlerinden biri de «Girit» davası idi. Yunanlılarla olan çekişmelerimiz arasında halk dilinde şöyle bir söz gazetelerin manşetlerine kadar çıkmıştı: «Girit Bizim Canımız, Helâl Olsun Kanımız.» Ayrıca sokakları dolduran göstericilerin dilinden düşmüyordu. Bu hava içinde İstanbul'un çeşitli semtlerinde olduğu gibi, Sultan Selim'de de gönüllüler toplanıyor, askerlik şubelerine yazılıyorlardı. Biz de Sultan Selim'de bir gönüllü listedi hazırladık. Bunn da o zamanki gündelik gazetelerden birine gönderdik. Ben de bu listeye kendimi Tesviyeci olarak göstermiştim. Bu da benim oradaki durumuma daha büyük bir rahatlık getirmişti. Bu olaylar devam ederken ben de Azmi beyin evine son derece dikkat ve itinalı davranışlar içinde izimi hissettirmeden ancak haftada iki defa gidebiliyordum. Tabii bu Hürriyeti Ebediye Tepesi'nde açılacak gazino işi gerçekleşecek olur ben de oraya gidersem tabiatıyle Azmi beyin evine oralardan kalkıp Gedikpaşa'ya gelebilmem olacak şey değildi. Ona bu konuyu açınca o hiç aldırmadı. Ve bana:

— Hele öyle bir şey olsun o zaman icabını düşünürüz.

Bu son ziyaretimden sonra, aşağı yukarı bir ay kadar süren bomboş ve avare günlerimin içinde hiç bir olay gelip geçmediği gibi, Hacı Kemal de kahvemize pek o kadar sık sık gelmiyordu. Onu gör-

dükçe bu seyrek buluşmamızın nedenini sorunca Gazino için para ve bazı möble tedariki ile meşgul olduğunu söylüyordu. Tabii bu haber kahvedeki tanışlara da duyurulmuş olmalıydı ki, herkes beni artık açılacak o muhteşem kahvenin kâtibi olarak görüyorlardı.

Hacı beni artık kendi işlerine angaje etmiş olduğunu düşünerek vakit vakit kendisine ait ufak tefek işlerinin yapılması maksadıyla alış verişlere gönderdiği de oluyordu. Ben de bunu hiç yadırgamadan yapmaya gayret ediyordum. Ama bunca yakınlığımıza rağmen benim için en önemli olan Azmi beyin bahsettiği cemiyete ait hiç bir bilgi edinemiyordum.

REZALETİN BÖYLESİ GÖRÜLMEMİŞTİR

Hayatta galiba biraz da toyluğun verdiği inançla talihimin hep bana güleceğini ummakta ne kadar hata ettiğimi biraz sonra daha iyi anlamış olacaksınız. Buraya kadar son derece başarılı ve inandırıcı bir şekilde varabildiğim işimin en verimli dönemine girmek üzere bulunduğum ve dünyanın en kurnaz tilkisini avucumun içine aldığım bir sırada polis adına sadece «BÜYÜK REZALET» diye belirleyeceğim bir korkunç gafın kurbanı olarak akıl almaz bir akıbete maruz kalmak benim bu meslekte hiç de hak etmediğim halde ilk yediğim acı bir tokat oldu. Gerçekten her zaman şansa güvenmenin nekadar boş olduğunu, çok defa tali oyunların malum isabet oranının daima aynı biçimde sonuçlanabileceğini düşünmek galiba önce matematikten ve ihtimali hesaptan anlamamak demekti. Hiç bir günahım olmadığı halde bir idraksiz meslekdaşımın akıl almak laubaliliğinin neticesi maruz kaldığım bu feci hali onca yıl gelip geçtiği halde hâlâ unutamadığımı özellikle belirtmek isterim. Bu gerçekten bir mesleki rezaletti.

Şimdi Hacı Kemal serüveninin son perdesinin açıldı ve rezalet diye vasıflandırdığım sonucunu anlatayım:

Sıcakça bir sonbahar akşamıydı. Kahvenin önüne serilmiş hasırlardan biri üzerine konulan minderlere dirseklerimizi dayıyarak Hacı ile başbaşa vermiş Hürriyet Tepesi'ndeki kahvenin kuruluş ve işletmesine ait konular üzerinde konuşuyorduk. Bana Hacı bir ara:

— Artık hazır ol, bir iki güne kadar o tarafa göçüp bu işi bir düzene sokmamız gerekecek. Bu

nedenle artık Taş Hanı da bırak boşuna para ödeme. Nasıl olsa orada kalacak bir de yerin olacak, diyordu. Ben de artık bıkkın bir hava içinde ona:

— Aylar gelip geçiyor Haliç işi hala bir sonuca bağlanmadı. Artık bu kahve laflarından da usandım. Bunlar daha bir iki gün içinde bir yola girmezse ben de çekip kendi köyüme dönerim dedim. Hacı bu lafları duyunca bana tam bir güvence verebilmek için:

— Yahu bukadar gün bekledin, şunun şurasında daha bir iki gün sabredemiyor musun? diyerek beni böyle bir kararımdan döndürmeye çalışıyordu.

Biz tam bu konuşmaları sürdürürken, Sultan Selim Camiinin kapısından Istanbul Polis Müdürlüğü sivil zabıta memurlarından adının Mevlut olduğunu bildiğim bir memurla komiserlerden Edip adındaki bir diğerinin bana doğru gelmekte olduklarını gördüm. Birden içimde sıcacık bir şeyin adeta kanadığını hissettim. Kendi kendime: «— Eyvah mahvoldum bir koca başarılı iş bitti.» diyebildim. Görüntüşe göre, bunlar burada hem de Hacı'nın önünde kıracakları pot ile kaç aydır elde ettiğim bütün her şeyi berbat edeceklerdi. Kaldı ki Hacı Kemal bunların ikisini de çok iyi tanıyormuş. Vaktiyle Abdülhamit zamanında Hacı bu meslekte iken bunlarla arkadaşlığı da varmış. Ben onların beni görmemesi için başımı gerilere doğru çevirmeye gayret ediyordum. Işte bu sırada Hacının ateş saçan gözlerini bana dikerek tüm hiddetiyle:

— Haydi kalk bak beklediğin arkadaşların geldi, seni çağırıyorlar deyince başımı çevirip onları karşımda gördüğümde, Mevlut adlı olanı beni yanına çağırıyordu. Artık olanlar olmuştu. Ama yine de halimi ve durumumu kurtarmak için direterek:

— Ne istiyorsunuz, her halde beni birine benzetmiş olacaksınız galiba, dedim. Ama ikisi de tam bir pişkinlik ve futursuzluk içinde:

— Gel yahu seni çağırıyoruz. Biraz konuşup çekip gideceğiz, diyorlardı. Tabii yapılacak başka

bir şey kalmamıştı. Kalkıp yanlarına gittiğimde hayatımın en ağır sözlerini söyledim. Ama ne çare ki onlar işledikleri bu akıl almaz hatayı çok geç olarak anlayabilmişlerdi. Mevlut dediğim polis benim koluma girerek caminin avlusuna kadar götürüp hiç bilmediğim birinin adresini sorup çekip gittiler Benim yerimi nasıl öğrendiklerini sorduğumda Azmi beyin polisinden öğrendiklerini gayet sakin bir şekilde söylediler. Artık olanlar olmuştu. Şunu belirtmem lâzımdır ki, böyle bir aptallığı belki de Afrika'nın en ilkel ülkesindeki polis bile yapmazdı. Bu derece ahmaklığa nasıl tahammül edecektim. Bundan sonra ne yapabileceğimi bile kestiremiyordum. Ben onlara olanca ağırlığı ile sözler ettiğimde onlar yine gayet pişkin bir halde:

— Biz senin bu denli önemli bir iş üstünde olduğunu bildiyorduk diyerek af talep ettiler ama ne faydası olurdu bu af talebinin.

Onlar çekip gittikten sonra tekrar ağır ağır ve mümkün oiduğunca her zamanki soğukkanlılığımla, Hacı Kemal'in yanına geldim. Artık bu sefer Hacı Kemal karşımda korkunç bir dev olmuştu. Kalın kaşlarının altındaki o simsiyah gözlerini bana dikerek acı ve ezici gülüşleriyle:

— Aşkolsun sana be. Bu güne kadar bu Hacı Kemal kimseden böylesine bir zoka yememişti Herkesin gözünde kurnaz ve dikkatli geçinen Hacı Kemal'i ilk defa sen atlattın. Seni herşeyden evvel eski ve emekli bir meslektaşın olarak benim kutlamam gerek. Sen gerçekten çok yaman bir polismişsin. Artık bana koca bir İstanbul halkını şahit göstermiş olsalar ben sana inanmam, diyordu.

Biraz duralayan ve şaşkın şaşkın benim bu güne kadar olan başarımı sanki bir kere daha yaşar gibi ilave etti:

— Artık inkâra gerek yok. Çünkü bundan sonraki her hareketin faydasız. Seninle yedik içtik. Arkadaşlık ettik. Hepsi helâl olsun. Üstelik seni sevmeye hatta kendi işlerimin içine bile sok-

maya karar vermiştim, onların hepsi bir yana, söyle Allah aşkma ben ne gibi bir zan ve şüphe altında bulunmaktayım?' diye adeta yalvarıyordu.

Tabii bunlara verilecek ne cevabım vardı. Ne de konuşmaya cesaretim kalmıştı. Ama bütün bu olanlara rağmen yine de bir şeyler yapmak gerekiyordu. Ben bunları düşünürken • koca dev hâliyle yalvarıyordu:

— Söyle Allah aşkma beni askeri cihet mi, yoksa mülki cihet mi izlettiriyor? Hiç olmazsa bunca arkadaşlığımızın hatırı için bunu bana söylemelisin diyordu. Bu soruda haklıydı. Ve onun için de çok önemli olabilirdi. Ama görevimin kudsiyetini yüreğimde hissettiğim gibi, hizmet için ettiğim namus yemini benim için o kadar büyüktü, ki böylesine bir yalvarışa kendimi kaptıracak değildim. Fakat bir yandan da bu adamın ekmeğini, yemeğini, vemiş kahvesini, çayını içmiş bir kimseydim. Ama bütün bunları bir tarafa iterek duygusallıktan uzak ona ipucu vermekteki zor şartlara rağmen susmak ve bu soruyu cevaplamamak gerekiyordu. Önce ona polis olmadığımı, inancının sarsılmamasını izah etmeye çalıştımsa da • bana kesin olarak:

— Yok dedi. Artık bana daha fazla yutturamazsın. Bu lafları bırak, sen sadece benim sorduklarımı cevapla diyordu. Benim suskunluğum devam ederken o yeniden ve acele ile:

— Peki bu iki memuru nereden tanıyorsun? Sen eğer polis olmasaydm bunlar durup dururken seni gelip yanlarına çağırırlar mıydı Ben artık bir sürü yeni yalanlar uydurmaktan başka bir şey yapamazdım. Bunları hazırlarken her şeye rağmen yine inandırıcı olması gerekirdi. Bu s oruya karşılık olarak sakin sakin anlatmaya başladım:

— Ben bu adamı İstanbul'a geldiğimde ilk uğrağım olan Beyazıt meydanındaki kahvelerin birinde tanımıştım. Orada bu adamla tavla da atmıştım. Ben iyi tavla oynadığım için, bu güya yenilmez adamı yeniverdim. Dostluk böyle başladı.

Ben daha sözlerimi bitirmeden Hacı hemen söze karıştı:

— Peki bunu anladık ama ne diye aramış? Elimle telaş etme diye işaret ettikten sonra sözlerime yine aynı tonla devama başladım:

— Sakin olun Kemal bey, benim Tekirdağlı olduğumu da biliyor. Benim beraber yola çıktığım Ömer adlı bir köylüm vardı. Bu hemşerim birini yaralamış galiba onu arıyorlarmış. Benim burada oluşumu da dolaştıkları birçok han, otel meyanında Taşhana da sorup burada olduğumu öğrenmişler. İşte mesele budur. Başka ne sebep olabilir? dedim. Dedim ama bütün bu anlattıklarımın artık hiç bir etkisi kalmamıştı. Hacı gibi bir kurtun artık bu masalları yeniden kabul etmesi imkânı yoktu. Ama bütün bu konuşmalar hiç değilse beni akşamın geç saatlerine kadar dinlendirmeye yardımcı oldu. Ama Hacı ile olan konuşmalarımız iyice kesilmişti. Uzunca bir süre karşımda hasır üzerindeki yerinde uzun uzadıya düşündü, sonra da hiç bir şey söylemeden çekip gitti.

İçinde bulunduğum şartlar hiç parlak değildi. Sanki beni tanıyan kahvedeki herkes bir suçlu gibi görüyordu. Kendi kendime ne yapabileceğimi kestiremiyordum. Bunca emeğime iki akılsız ve polislikten nasibi olmayan iki, güya meslektaşımın bu onarılmaz hatası yüzünden sünger çekmekten başka yapılacak bir şey kalmamıştı. Akşamı dar ettim. Yine Fener'e doğru yürüyerek çok zor duygular içinde akşam yemeğini birkaç kademle desteklemekten başka ne yapabilirdim? Çok bunalmış bir haldeydim. Bu durumda ne yediğimi ve ne içtiğimi bile bilmiyordum. Lokmalar sanki boğazımda düğümlenmiş kalıyordu.

Tekrar lokantadan çıkarak o artık benim için bir cehennem azabı haline gelmiş olan kahveye doğru yürümeye başladım. Sanki ayaklarım geri geri gidiyordu. Kahvede yine Hacı yoktu. Geç vakte kadar oturdum, sonra da Taşhan'daki odama çekildim. Bütün gece uyku tutmuyordu. Bin türlü sıkıntının içinde yine her zamanki gibi alaca karan-

likta kalkıp sokağa fırladım. Azmi beyin yanına çıktığımda beni o sinirli ve heyecanlı halimi görünce telaşla sordu:

— Ne oldu Bir şeymi var? Nedir bu halin evladım, diye sordu. Ben de kendisine olanları bütün ayrıntılarına kadar anlattıktan sonra kendisine:

— Beyefendi beni artık bu görevden affediniz. Zira benim o çevrede artık barınmam mümkün olacak gibi değil, dedim. Azmi bey müthiş ve o derece korkunç bir asabiyete kapılmıştı. Ben hayatım boyunca amirlerim arasında Azmi bey kadar öfkeli ve o derece yüzü gülmeyen ama altın gibi kalpli bir insan tanımadım. Bana dönerek:

— Sen aldırma evladım, bu işe daha birkaç gün devam et. Neye mal olursa olsun buna katlanmanı istiyorum. Ondan sonra da döner gelirsin, dedi.

Ben tekrar itiraz ederek:

— Dünkü olanlardan sonra benim orada şahsen maruz kalacağım alaylar bir yana, fakat polislik mesleğine karşı yapılacak hakaretlere ve bir takım uygunsuz davranışlara tahammül hiç de kolay olmayacak. Bu nedenle beni lütfen affedin, diyerek inat ettim. Ama Azmi bey daha ağır basarak kesin olarak ve gayet sert bir sesle:

— Hayır, dedi daha iki üç gün gideceksin, ondan sonra görevin bitmiş olacak dedi. Artık buna karşı söylenecek sözüm olamazdı.

Böylece geri kalan o üç günlük yaşantımın bir nevi cehennem azabından farkı olmayan Sultan Selim kahvesi havasını şimdi ne tekrarlamak istiyor ve ne de hatırlamak istiyorum.

Polislik hayatımda yediğim bu ilk tokat benim evvelki başarılarımı da sanki siler gibi olmuştu. Oysa daha ileriki yıllarda daha ne tokatlar yiyecekmişiz de haberimiz yokmuş. Bunlar artık bu mesleğin kaderinde bulunan umulmadık pek garip cilveleridir.

MEDİNELİ ŞEYHİN TEVKİFİ

Sultan Selim'deki son üç günlük cehennem azabı gibi geçen süreyi doldurduktan sonra Azmi bey beni bu görevden almış oldu. Sonradan işittiğime göre bu iki kahraman (?) meslektaşımın onbeşer günlük yevmiyelerini kestirmiş. Yanındaki muhafız polis atılmıştı. Ben de yine tekrar Murat Beyime kavuşmuştum. Ona da olanları başından sonuna kadar bu Hacı'nın konusunu ve uğradığı akibeti anlatınca o da buna son derece kızmıştı. Ama bu kızmaların olaya artık bir faydası olamazdı.

İki gün kadar dinlendikten sonra Murat Bey bana yeni bir görev daha verdi. Verilen görevin mahiyeti şöyleydi:

Beyoğlu'nun Aynalı Çeşme semtinde oturan Medineli bir şeyh var. Bu şeyh hemen her sabah veya bazen de haftada birkaç defa Galata'daki Fransız Postahanesine mektup vermekte veya mektup almaktadır. Bunun aldığı mektupların elde edilebilmesi gerekiyor. Oldukça zor bir iş. Daha önce Bekir adlı bir arkadaşa bu görev verilmiş ama bunca zamandır hiçbir sonuç alınamamış. Bekir arkadaşın her seferinde bu Medineli şeyhin postahaneye giriş çıkış saatlerini bildirmekle yetiniyordu. Elbette bu sonuç yeterli olmamaktadır. Murad Bey bana bu görevi verirken yine o ters hareketleriyle:

— Sen de sadece bunları bana bildireceksen o zaman bu işten vazgeçerim, dedi.

Kuşkusuz bu gerçekten yine ayrı özellikte ve fakat o derece de güç bir görev olarak görünmekteydi. Böyle bir işte ip ucu elde etmek için bir takım başka yolları denemek gerekiyordu. İşin zorluğu veya kolaylığı mühim değildi, mesele ona uygun

bir sistemi başarılı bir şekilde uygulamaktı. Bu nedenle böyle yepyeni ve biraz da kişinin özgürlüğüne dayanacak kadar zor bir işte başarılı olmak için çok başka bir biçimde dikkat ve itina ile çalışmak gerekiyordu. Üstelik o yollarda kapitülasyonlarm bizlere yüklediği bazı mahrumiyetler, yüzünden başarılı olmak elbette kolay olmuyordu. Hele yabancı uyruklu birinin durup dururken üstünü başını aramak olacak şey değildi. İşte en zor olan bu noktaya gerçek ve pratik bir çözüm bulmak gerekiyordu. En önemlisi adamın her zaman alıp verdiği bu kuşkulu mektuplardan bir veya ikisini elde etmek gerekiyordu. Bunun için uygulanacak tek yol bana göre polislikle yankesicilik arasında öyle bir çare gerekiyordu ki, bunu çözebilecek olursam bu mektuplardan bir veya ikisini elbette ele geçirebilecektim. Asıl önemli olan nokta benim yankesicilikten anlamam mümkün olmadığı gibi bunu taklit etmenin bile bin türlü sakmcaları olabilirdi. Bütün bu olur olmaz çeşitli tahminlerimi ve düşüncelerimi zihnimde şekillendirirken bu işi birkaç zamandır kovalayan Bekir arkadaşımla birlikte Galata'daki Fransız Postahanesine gittik. Bekir bana bu Medineli şeyhi oraya geldiğinde gösterecekti. Tabii bu işle bir süredir uğraşan arkadaşım bana işin zorluğunu anlatıp duruyordu. Gerçekten de adama hak vermemek kabil değildi. Ama daima olumlu sonuç almaya kendilerini hazırlamış olan polis amirleri ufak bir başarısızlıkta hemen bozuluyorlardı. Bekir de Murad Beyin ona kızmış olmasını doğru bulmuyordu. Ben onu bir yandan teselli ederken öte yandan benim de bu işteki başarısızlığım halinde bana olan güvenden birkaç puvan daha kaybedeceğimi pek âlâ biliyordum. Biz bu konuşmaları yaparak postahanenin koca taşlığında dolaşırken Derviş kıyafetli, üzerinde deve tüyü aba biçimi bir hırka olan elli yaşlarında olduğu umulan uzunca boylu zayıf ve kemikli yüzlü biri çıka geldi. Sırtında bunlardan başka kaptşonu arkaya atılmış bir de ipekli güzel cübbesi vardı. Başında güzel ve gösterişli bir sarık ve çenesinde de itina ile taranmış

siyah sakalı vardı. Bekir bana hissettirmeden:

— İşte Medineli şeyh efendi budur. Ben adamın bu şekline bakarak aklımca böyle bir şeyhin yaşlıca bir kişi olabileceğini umarken karşıma sırım gibi güçlü kuvvetli filinta gibi bir adam çıkınca doğrusu şaşırmıştım. Hani adamı soyup da sırtına bir frak veya smoking geçirilmiş olsa rastgele bir yabancı devletin hariciye memurlarından üst düzeyde biri olarak görmemeye imkân yoktu. Postahanenin kapısından girerek yavaş yavaş içeri girip bankodaki memurdan bir şeyler alarak tekrar kapıya doğru yürüyerek dışarı çıktı. Artık Bekir arkadaşımın işi bitmişti. Kapıdan çıkan Medinelinin elinde bir iki mektup zarfı vardı. Bir ara kapı önünde bunlardan birini yırtarak açıp okudu sonra cübbesinin içindeki cebine koydu. O gün adam şehirde çok dolaştı. Ben de onun peşinde gide gele çok yorgun bir halde onu evine kadar izledim.

Ertesi gün yine Fransız Postahanesinde Şeyhi bekledim. Şeyh o gün görünmedi. Yavaş yavaş bu yavan işten sıkılmaya başladım. Postahaneye müdahale yok. Adam yabancı uyruklu üstünü aramak mümkün değil. Şu şekliyle işin nereye varacağını kestiremiyordum. Üstelik adamın öylesine bir ruhani havası vardı ki onun bu haline içimde anlaşılmaz bir de saygı belirmeye başlamıştı. Daha sonraki günde yine postahaneye geldi, biraz sonra yine dışarı çıktı. Sakin ve çok hoş adımlarla önümden geçerek Galata rıhtımına doğru yürümeye başladı. Rıhtım boyunda biraz yürüdükten sonra o gün postahaneden aldığı mektubu açarak okumaya başladı. Okuma bittikten sonra yine evvelkisi gibi bunu da cübbenin iç cebine soktu. Tekrar o tempolu yürüyüşüne başladı. Bu sefer Galata'nın ara sokaklarına girmeye başladı. Orada da bir kere daha mektubu çıkartarak yeniden okumaya başladı. Ben de bu davranışlardan kuşku duymaya başlamıştım. Zira işin içinde gerçekten önemli bir şey olmamış olsa bu adam tenha sokaklarda dura dura bu mektubu okumaya neden gerek duysundu?

Dikkat ve heyecanla izlemeye devam ettim. Bu

ara sokaklardan şimdiki Necati Bey caddesine çıktı. Burada biraz daha yürüdükten sonra, oranın namlı Kapıiçi hamamına girdi.

Şimdi ben ne yapmalıydım. Girip girmemekte tereddüt ettim. Sonra düşündüm ki bu adam hamama sohbet etmeye girmemişti. Her halde yıkanacaktı. Buna göre benim de girmem gerekecekti. Sonra bu mektubu alabilmek için bundan daha elverişli bir fırsat da olmazdı. Hamama girdiğimizde Şeyh efendinin peştamallara sarılarak hamama girmek üzere olduğunu gördüm. Ben de hemen üst kata çıkarak orada soyunmak üzere kendime yer aradım. Kabil olduğu kadar da şeyhin soyunduğu yere yakın olmak istiyordum. Sağa sola bakınırken bizim şeyhin kendine özgü o göze çarpan cübbesini duvarda asılı olarak gördüm. Bu arada bana soyunmam için takım getiren hamamcıdan ilaç alacağını bir bardak su getirmesini rica ettim. Adam aşağıya inince ben de hiç kimseye hissettirmeden cübbenin içindeki mektubu alıp cebime yerleştirdim. Suyumu içer içmez hemen içeri kendimi attım. Gözüm hep şeyhdeydi. Hazret, hamamın soğukluk denilen bölümünde minderler üzerine oturmuş nargilesini nefesliyordu. Bu beni sevindiren başka bir şeydi. Buna göre şeyh efendi oldukça uzun bir süre burada kalacağa benziyordu. Ben hemen acele ile yıkanıp işimi bitirir bitirmez dışarıya kendimi attım. Ben hamamdan ayrılırken Şeyh efendi halâ daha nargilesinin keyfini çıkartmaya çalışıyordu. Ben kurulanırken cebimdeki sigara paketini minderle yastık arasına sokarak sokağa çıktım. Açık olan mektubu açmca bunun Fransızca yazılmış olduğunu gördüm. Ben bu yabancı dili bilmediğim için neler yazılı olduğunu anlamam kabil değildi. Halbuki ben bir an önce sonucu almak istiyordum. Geçirilecek vakit yoktu. Yol üzerinde bir eczahaneye girdim. Sahibi galiba Rumdu. Ona nazik bir sesle selam verdikten sonra:

— Affedersiniz, akrabalarımızdan birinden gelen bir Fransızca mektubumuz var. Uzun za-

mandır Fransa'da yaşıyor. Pek Türkçe de bilmediği için yine böyle yazmış, merak ettik acaba bize tercümesinde yardımcı olur musunuz? dedim.

Eczacı yaşlı biriydi. Gözlüklerini takarak:

— Yazınız, dedi. Ben de söylediklerini baştan sona kadar not ettim. Zaten mektup çok da uzun değildi. İhtiyar eczacıya kandilli bir Rumca ile teşekkür ederek dışarıya çıktım. Her şeye rağmen eczacının Rum oluşu beni takip ettirmesi ihtimalini de dikkate alarak böyle bir şeyin olmadığını görünce tekrar Kapı İçi hamamma geldim. Natır aşağıda beni tekrar karşısında görünce biraz da hayretle sordu:

— Hayır ola beyim bir şey mi unuttunuz, dedi. Ben de ihtiyarca olan adama:

— Evet tütün tabakamı unutmuşum, diyerek merdivenleri ikişer ikişer atlayarak önce mektubu cübbeye koydum, sonra da tütün tabakasını minder arasından çıkartarak aşağıya indim. Natır halâ daha tabakayı orada göremediği için özür diliyordu. Ona da bir sarımlık tütün ikram ettikten sonra yola çıktım. Aslında bana verilen talimatta mektubu almam gerekmediği için tek yapılacak şey içindekileri öğrenmekti. Ben de bunu eczacının tercümesiyle baştan sona kadar tespit etmiştim. Hemen Merkeze giderek Murad beyi gördüm. Mektubun alınış biçimini, tercüme edilişini ve sonra da cübbeye nasıl konulduğunu anlattıktan sonra bana teşekkür edip dışarıda beklememi söyledi. Bu arada onun Beyoğlu ve İstanbul polis müdürlüklerini aradığını görmüştüm.

Aradan çeyrek saat geçmeden Murad bey beni tekrar odasına çağırdı. Bana pek seyrek görebileceğim bir tebessümle:

— Aferin, elde ettiğin bu mektup tercümesi çok işe yaradı. Ama bunun gibi bir iki mektubu daha elde edebilir misin demez mi? Ben de gülerek:

— Bunun için Şeyh efendiyi ikinci bir defa daha hamama sokmak gerek. Ama bu pek olacak gibi gelmez bana. Yoksa bunu denemek bile çok zor

dedim. Ama Murad bey bana olan güvenini bir kere daha ima ederek:

— Haydi bakalım evel Allah sen bu işi de halledersin, diyerek beni kapıda arkamı sıvazlıyarak yolcu etti.

Ben yeniden düşünmeye başladım. Şimdi nasıl bir yol bulmam gerekiyordu? Haydi bundan evvel haruani hikâyesi güzel bir fırsattı. Bunu da güzelce değerlendirmiş oldum. Bu sefer ne yapabilirdim. Uzunca bir süre bunları düşündükten sonra şuna karar verdim.

Madem ki bu adam Aynalı Çeşme'de bir yerde oturuyor, sokağa çıktığı zaman bu yoldan geçtiğine göre, yaratılacak bir çatışma veya sarkıntılık havasını polise aksettirip birlikte posta edilmemiz gerekiyordu. Ancak böyle bir çatışma ve sarkıntılık nedeniyle her ikimiz de karakola getirilmemiz halinde usule göre üst başın aranması gerekecekti. Bu suretle Medineli şeyhin o çok önemli olan mektupları ele geçebilirdi. Buna göre, tek yapılacak şey, Şeyh efendinin Fransız postahanesinden mektuplarını aldıktan sonra, benim tarafımdan çıkartılacak bir sataşma ile, işi kavgaya çevirmek ve sonunda da ya Aynalı Çeşme veya Beyoğlu karakollarından birine intikali gerekmekteydi. Bu da oldukça zor bir mizansendi. Hatta sinema filmlerine taş çıkartacak biçimde adi bir sokak marazası halindeki bu işi sonuçlandırmak hiç de göründüğü kadar kolay bir iş değildi. Bu karara vardıktan sonra, önce Aynalı Çeşme karakoluna gidip oradaki komiseri gördüm. Kendisine bu işin tüm ayrıntılarını anlattım. Bu görüşmemize ve mutabakatımıza göre, karakol önlerinde çıkacak bu çatışmadan ben davacı olarak ortaya çıkacağımı, bizi içeri alır almaz hiç bir karşı koymayı dinlemeden ikimizin de Murat Beyin karşısına çıkartılmamızı, bu nedenle ikimizi de bir arada posta etmelerini kararlaştırdık. Özellikle karakoldaki polislerin beni hiç bir şekilde yumuşak değil, tersine son derece haşin bir muameleye tabi tutmalarını tenbih ettim. Diğer taraftan adamın

üzerindeki mektup ve diğer vesikaların gözden uzak bir şekilde öteye beriye atılmamasına da itina edilmesini söyledim.

Artık sahnenin planı çizilmiş, baş artistlerle figüranlar bile tam olarak tespit edilmişti. Ertesi gün uygulanacağını tahmin ettiğim bu sahnenin bütün bir gece uykumu sardığını bilhassa belirtmek isterim. Kaldı ki, durup dururken her hangi bir kimse ile çatışma veya daha açık deyimi ile kavga çıkartmak benim için hem kolay değil hem de hoş bir davranış olamazdı. Buna bir bakımdan vicdan azabı demek isabetli bir görüştü. Ama bir görevin yerine getirilmesi için insan bunları yapacaktı. Hele polis olunca.

İŞE BAŞLIYORDUK

Ertesi sabah erkenden kalktım. Yine bütün gece bu çok önemli operasyonun ağır havası ile uykumu bile uyuyamamıştım. Hava çok güzel güneşli bir yaz sabahı idi. Merkezde yine vakit vakit kılık kıyafet değişim için kullandığımız garderoptan yine bol paçalı külhan vari bir pantalon bulup giydim. Bundan sonra, sıfır kalıp bir de koyu renkli fesi başıma geçirdim. Daha sonra da sırtıma kolları yırtmaçlı içersi mavi kadifeli bir de külhan çeketi giydim. Tabii belime de bunları tamamlayan sakız kuşağını sarıp ayağına arkası basık tulumbacı yemenilerini de giyince kırk yıllık bir sokak şirreti olup çıkmıştım. Tabii cebime bir ufak şişe rakı ile konyağı koymayı da unutmamıştım.

Biraz sonra da bu kıyafetimle Fransız postahanesinin önüne postu sermiş oldum. Kendimi oldukça sıkıntılı bu kıyafet içinde biraz rahatlandırmak için biraz rakıdan, biraz da konyaktan yudumlamaya başladım. Bu halimle sanki çevrilecek böyle bir filmin baş aktörü gibi kendimi iyice hazırlamıştım. İş sadece yolda kararlaştırdığımız yerlerde çıkartılacak marazanın işleyişine kalmıştı. Zaten işin en zor yanı da burasıydı. Hele böylesine ihtirama layık bir şeyh efendi gibi bir kimseye durup dururken sataşmanın ne kadar zor ve insafsızca bir şey olduğunu çok iyi biliyordum. Ama yapılacak başka bir şey yoktu. Şunu da vicdanımın sesi olarak belirtmek isterim ki, yıllarca içinde bulunduğum bir çok serüvenlerin içinde Medineli Şeyh efendiye yaptığım bu münasebetsiz davranış kadar beni üzen hiç bir olayı hatırlamıyorum.

Vicdanım beni mütemadiyen suçluyordu. Adamın ne gibi bir zararlı işi vardı? Tabii bunların ne olduğunu bilmiyordum. Sonradan bu işin bir siyasi kuruluşun yurdumuz aleyhine yönelmiş bir takım dış dünyanın bu Şeyhle olan zararlı işbirliği olduğunu öğrenmiştim. Bu bana biraz rahatlık vermişti. Ama politik entrikaların her zaman polisi maşa gibi kullanıldığı hemen her devirde görülmüş bir haldir. Biz kendimizi böyle badirelerde harcarken maruz kaldığımız bir çok acı sonuçların hiç birine bu politikacılar deva olmasını bilmemişlerdir. Kısacası oyunu hep biz oynamış, parsayı da hep onlar toplamışlardır. Bunlardan biri de, ileride daha geniş olarak açıklayacağım gibi, İstanbul'un işgalinde Taşnak Komitecilerinden yediğim namert bir kurşun ile kazandığım koca bir yara, bana tam dört buçuk yıl en korkunç acıları ile kan kustururken çeşitli hastahanelerde bin bir yoksulluk içinde gerek ben ve ailemle çocuklarım perişanlık içinde yuvarlanırken, kimse adımızı bile sormuyordu. O bizi oradan oraya koşturan «Partizan» ların hiç biri değil adımızı anmak, sanki hatırlamıyorlardı. Bana daima «Koş, çalış istikbalin parlaktır» demişlerdi. Koştum, gerçekten çalıştım, en sonunda evimin bir kaç parçalık eşyalarını satarak anlatılmaz derecedeki sefaletimizi gidermeye çalışırken patlak ve üzerinde yirmi bir ameliyat bıçağı iz bırakmış bağırsaklarımla ve işleyen yaramla İstiklal Savaşına da katılarak görevimi devam ettirdim. Eşin dostun delaleti ve yardımı ile fukaradır diyerek mahalle muhtarından alınan bir ilmühaber olmasaydı kurşunu yaramdan çıkartamayacak belki de ölüp gidecektim. Çoluk ve çocuklarım büsbütün sefaletin içine düşeceklerdi. Medineli şeyhin hikâyesini tamamlamadan, bu çirkin oyunun vicdan musahabesini yaparken böylesine işlerin içindeyken ne gibi zor ve ıztırap dolu yıllar yaşadığımı da ortaya koyarak, bir an için olsun kendimi ibraya çalışmış bulunmaktayım. Bu gerçek ve çok acıklı öykülerimize ileride daha geniş olarak

sırası geldiğinde açıklayacağım. Biz şimdi yine Medinelinin hikâyesine dönelim.

Bu plana göre Şeyh hazretleri artık kafesteydi. Öğrendiğime göre, hamamda tercümesini elde ettiğim mektubun önemi bakımından adamın tutuklanması bile gerekirmiş. Madem ki bu adamın tutuklanmasını gerektirecek kadar bir suç işlediği biliniyordu da ne diye bunu yapmayıp beni bu çok sıkıntılı işin içine itiyorlardı. Bu duygular içinde amirlerime de kızıyordum.

Şeyh efendi her zamanki gibi postahaneden çıkınca Tünele doğru yürüdü. Ben de onu bir gölge gibi izlemekteydim. Birlikte Tünele bindik. Bu sırada şeyhin yanına bir genç adam yaklaştı. Birlikte tünelden çıktık, fakat adam şeyhin yanından ayrılmıyordu. İkisinin bir arada olması canımı sıkmaya başladı. Zira tek kişi olarak yoluna devam etmesi işi kolaylaştıracak bir durumdu.

Bu ikinci adam hesapta yoktu. Yine biraz daha cesaret kazanmak için konyaktan bir iki yudum daha çektim. Her ikisi de Tepebaşı'ndan Hamal Başına ve oradan da Aynalı Çeşme'ye doğru yürüyorlardı. Burası oldukça tenha idi, ne olacaksa burada olmalıydı. Ama bu genç adam yanında iken ben ne yapabilirdim. Ben böyle bir ihtimali hiç düşünmemiştim. Artık karakola pek az bir mesafe kalmıştı. Birdenbire hızlanarak yürümeye başladım. Tam Medineli Şeyh hazretlerine yaklaşınca ayağım taşa takılmış gibi yere düşerken birden bire olanca gücümle şeyhe çarptım. Ve sonra da yere yuvarlandım. Diz kapağım incinmişti, yerden inleye inleye kalkarken Şeyhe gayet sinirli bir halde bakarak bir şeyler söylemeye çalışıyordum. O ise kendi dili Arapça ile «Koca yola sığmadın mı?» der gibi bir hali vardı. Ben ise bu hale daha fazla sinirlenerek «Bana kâfrettiğini» ileri sürerek o planladığım şirretlik rolüme devam ediyordum. Gerçi ben Arapça bilmiyordum ama yine de bana Arapça küfrettiğini ileri sürerek bağırıp çağırmaya başladım. O ise bana halâ bilebildiği ufak tefek Türkçesiyle bana küfretmediğini, işi-

me gitmemi söylemeye devam ediyordu. Bu tartışmalar karşılıklı olarak sürerken biz de zaten Aynalı Çeşme Karakolunun önüne gelmiştik. Artık işin son perdesi ve son sahnesi başlayacaktır. Hemen karakol önünde bu olayın olacağını bilen polise hitaben:

— Polis efendi, bu adam bana hiç yoktan küfretti. Ben bu adamdan davacıyım, dedim. Onlar da zaten bu sahneyi bekledikleri için bizim üçümüzü birden karakolun içine Komiserin yanına aldılar. Önce beni Komiserin yanına çıkardılar. Komiser olayı benden sordu. Ben sorguya çekilirken ötekilere karakol personeli gayet nazik davranıyorlar ve rahat etmelerini rica ediyorlardı. Ben tam bir İstanbul külhanbeyi edasiyle olayı anlattım komisere. Yolda giderken ayağımın taşa takılıp yuvarlandığımı, bu esnada bu adama çarptığımı, elimde olmayan bu kaza nedeniyle düşerken bu adama çarptığımı, o da bana yardımcı olup yerden kaldıracağına bana ağıza alınmadık küfürler etti. Ben bundan davacıyım dedim. Komiser bu soruşturma sırasında rolü gereği hep benim sözümü keserek ters laflarla beni azarlamayı da ihmal etmiyordu. Sonra ötekilere de bir şeyler sordu. Soruşturma bitince, aradaki görevli polislere:

— Alın bu herifleri Beyoğlu Merkezine götürün, orada davalarını halletsinler dedi. Bundan sonra üçümüz bir arada iki polis yedeğinde Beyoğlu Merkezine getirildik. Tabii bizi hemen Murat Beyin odasına aldılar. Murat Bey önce olay hakkında bizi Merkeze getiren polisten bilgi aldı. O da olayı olduğu gibi anlattı. Bundan sonra Murat Bey de tam bir aktör gibi, bana olanca şiddetiyle bağırarak azarladı. Buna karşılık Şeyh efendiyi ve yanındakini de son derece nazik bir şekilde karşısına alarak oturttu. Sonra bana dönerek:

— Söyle bakalım davacı olmanın sebebi nedir? diye sordu. Ben de olayı baştan sona kadar anlattım. Ayağımın taşa takıldığını, istemiyerek üzerlerine düştüğümü, halbuki Şeyh efendi bana yardım edip yerden kaldıracağına ağıza alınmadık

küfürler ettiğini, bu durumda da karakola başvurarak davacı olduğumu bildirdim. Onlar da bizi buraya getirdiler. O bana ters bir şekilde:

— Peki senin işin nedir

— Kasabım efendim dedim.

— Dükkânın nerede?

— Fatih'de efendim.

— Peki burolarda ne işin var? deyince doğrusu bayağı afalladım. Zira böyle sorularla karşılaşacağımı hiç düşünmemiştim. Hem şaşırdım, hem de Murad beye içerlemeye başladım. Birden:

— Efendim burada Kalyoncu Kulluğunda bir dükkânımız daha var, oradan hesap almaya geldim, dedim. Murad bey bundan sonra Şeyhe dönerek sordu:

— Efendi Hazretleri sizi bir yerden tanıyorum galiba, dedi ve ardından da ilâve ederek:

— Sizin Avrupa'da akrabalarınız var değil mi? Şeyh şaşkın:

— Evet efendimiz vardır.

— Onlarla mektuplaşırmısınız?

— Evet efendim.

— Hangi postahane ile mektuplaşırsınız Şeyh biraz daha şaşkın:

— Çokluk Türk postahanesiyle ama bazen de Fransız postahanesiyle mektuplaşırız efendim, dedi. Murad bey inadla sorularını sürdürüyordu:

— Fransız Postahanesine haftada kaç gün gidersiniz?

— Bazen bir defa, bazen de onbeş günde bir uğrarım dedi. Murad bey bu soruları sorarken ben yine ayakta bekliyordum. O biraz daha ciddileşerek:

— Yok dedi. Galiba siz her gün Fransız Postahanesine uğramaktasmız, deyince şeyh efendi bunu inkâra kalktı. Murad Bey tekrar:

— Yalan söylemektesiniz Şeyh Efendi Hazretleri diyerek polis Bekiri çağırarak sordu:

— Bu efendi Fransız Postahanesine ne zamanlar gidiyordu? Bekir arkadaşım hiç tereddüt etmeden cevapladı:

— Her gün gidiyordu, dedi ve tekrarlayarak evet her gün Fransız Postahanesine gider oradan mektuplar alırdı, dedi. Bunun üzerine Murad bey Şeyhe:

— Yakında bir mektup daha aldınız mı? Şeyh yine yalan söylüyordu:

— Hayır beyefendi almadım, deyince Murat bey kesin bir şekilde:

— Arayın şeyhin üzerini, dedi. İlk aramada o sabah benim aldığını gördüğüm mektuplar ele geçmişti. Murad bey bu sonucu elde ettiği zaman, Şeyhin hali görülecek şeydi. Murat bey birden bana dönerek gayet sert bir halde:

— Ne dikilip duruyorsun orada, defol git. Davan için mahkeme kapıları açık. Haydi çek arabanı diyerek bağırınaz mı. Bayağı bozulmuştum ama başka yapılacak şey yoktu.

Bundan sonra polisler şeyhin evine giderek çok önemli vesikalar elde ettiklerini öğrendim.

Daha sonra öğrendiğime göre Şeyhin yanındaki genç de onun oğlu imiş. Adam beni haklı olarak yankesici sanmış. Ve güya ben gerekli paraları çarpamadığım için onların şikâyetlerine meydan vermeden atik davranarak şikâyetçi olmam yüzünden başlarının derde girdiğini söylemiş. Zira adamın o gün Osmanlı Bankasından birkaç yüz lira gibi o zamanın bir nevi servet mertebesindeki parası da üzerindeki aramada bulunmuş. Bu bir hizmet olarak gelip geçmiş bir gerçek öykü olmakla beraber, halâ daha içimde bir garip vicdan azabı olarak yaşım süresince devam edip gitmiştir.

İSTANBUL SOKAKLARINDA FISTIKÇILIĞIM

İki gün dinlenmemi yeni bitirmiştim ki, yine Murad bey beni yanına çağırarak yeni bir görevden bahsetti. Bu görevin özelliği İstanbul'un belirli semt'erinde fındık fıstık satıcılığıydı.

Bana böyle bir görevi yapıp yapamayacağını sordu Ben de artık polislik gibi bir görevde bulunduğumu, verilecek her görevi yerine getirmekten başka düşünülecek ve tartışılacak bir şey olmadığını söyledim. Bunun üzerine bana:

Baş Komiser Tevfik Hadi Beye (Eski Valilerden) söyledim sana bir fıstık tablası yaptıracak, içine de gerekli fındık fıstığı koyacak, bununla Nişantaşı'nda caddenin ikinci sokağında bir memurumuz var. Bu memur İstanbul polisindedir. Önce onu göreceksin, ondan izleyeceğin yeri öğreneceksin. Zira oraları oldukça tenha olduğu için bir sivil polisin bile orada dikilip durması herkesin gözüne batabilir. Bu sebeple sen onun yerine bir fındık fıstık satıcısı olarak göreve başlayacaksın. İzlenen adam oradaki evinden çıkınca oraya yakın bir yerde kahvede oturan arkadaşına aranızda kararlaştıracağımız işareti vererek onun izlenmesine yardımcı olacaksın dedi.

Bu talimatı aldıktan sonra kendisini selamlayarak yanından ayrılarak işi ertesi sabaha bıraktım. Sabah olunca erkenden Tevfik Hadi beyin yanına gittim. O bana hazırladığı fıstık tablasını, terazi ve yemişleri gösterdi. Tüm her şeyi dirhemlere kadar bana teslim etti. Böyle bir işe başlarken bir de bu işin icabına göre kıyafetin de hazırlanması gerekiyordu. Yine bizim mahut gardrop (?)'a giderek kendime bir şeyler aradım. Bir Rumeli bonusu, bir kuşak.

kısa bir ceket bana yetti de arttı bile. Bunları güzelce ayarladıktan sonra başımda fıstık tablası olduğu halde Merkezin arka kapısından çıkarak yavaş yavaş arka sokaklardan geçerek Taksim'e çıktım. O zamanlar Taksim'in Talimhanesi bomboş bir sahaydı. Etrafında demir parmaklıklar ve yanında da yaya kaldırımı vardı. Bu yaya kardırımlardan yürümeme devam ediyordum. Biraz yürüdükten sonra alışmamış olduğum bu işte ilk tefa tablanın başıma sürtmesi nedeniyle başımda acıma başladı. Tabii ben bu gibi başta taşınan tablaların başa konmasından evvel araya bir «simit» denilen bezden yapılma bir şeyin konması gerektiğini bilmiyordum. Sonra ikinci noktada bir yandan canım yanarken, tablayı da tam bir düzende tutamıyordum. Bir ara yanımdan geçen genç bir kadının kolu bizim tablanın ayaklığına çarpınca az daha tüm tabla üzerindeki yemişlerle caddeye dökülecekti. Ufak tefek döküntüleri yerden kaldırdıktan sonra, yeniden yola koyuldum. Kuşkusuz Galatasaraydan Nişantaşı'na şimdi beş dakikada gidilen yere hiç alışmadığım bir yükle nasıl gidebileceğimi tahmin etmek zor değildir. Tarif edilen sokağa gelince, tıknazca, eli şemsiyeli bir adamın orada gezinmekte olduğunu gördüm. O da benim gelişimi görmüştü. Yanıma yaklaşarak:

— Bana on paralık fıstık versene, dedi. Bu arada, da adımı sordu. Ben de onun adını sordum, sonra bana gözlenecek evi göstererek:

— Bu arkadaş, gözleyeceğin bu ev Piriştineli Mebus Hasan beyin evidir. Bu adam evden çıkınca bana terazini eline alarak işaret vereceksin. Ben de adamı buradan itibaren gideceği yere kadar takip edebilirim. Bu anlaşma üzerine ben de tablamı uygun bir yer bularak oraya yerleştirdim. Artık yapılacak şey evden çıkacak olan adamı gözlemekten ibaretti. Biraz sonra iki kişi gelerek fmalık fıstık aldılar. Ama bizim memur arkadaşımız aldığı on paralık fıstığın parasını ödememişti. Aradan yarım saat geçmemişti ki kapı açılarak tarif edilen şekildeki adam kapıdan çıktı. Ben de teraziyi elime alarak gerekli işareti vermiş oldum. Artık benim belki de

o günlük işim bitmişti. Sağa sola bakınmaya başladım. Bir ara yanıma kozhelvacı bir arnavut geldi.

Görüşmeye başladık. Sokaktan geçen hanımların yanımdaki çocuklar önümüzden geçerken çocuklar «Fıstık isteriz» diye tutturuyorlardı. Bunlardan biri çocuğuna fıstık aldı. Ben de kendisine elli dirhem fıstık verdim. Hanım bana yirmi para vermişti. Bu durumu gören sahici esnaf kozhelvacı Arnavut bana:

— Bre hemşerim yirmi paraya elli dirhem fıstık verilir mi hiç? deyince, ben yaptığım falsoyu fark ettim. Ama durumu kurtarmak için paketin verilmesine kadar susmasını işaret ettim. Kadın fıstık paketini aldıktan sonra memnun olmuş olmalı ki, bana dönerek:

— Oğlum biz şu caminin yanındaki sokakta oturuyoruz, oralardan geçersen bize de uğra yine alırız, dedi. Ben teşekkür ederek uğurladıktan sonra, Arnavuda dönerek:

— Be hemşerim böyle güzel hatunlara can mı dayanır, vallahi ne dirhem, ne de terazi aklıma gelir diyerek gülüşüp bu olayı geçiştirdik. Tabii bu fıstık ve diğerlerini ben almadığım için fiyatını bilmediğim gibi kimse de bana buna ait bir şey söylememişti.

Artık akşam oluyordu. Buradan yola çıkarak sokak aralarından geçerken «eğlencelik taze fındık fıstık» diye bağırarak yoluma devam ediyordum. Bağırmasını da pek bilmediğim gibi sesim de bana bir garip geliyordu. Sanki herkes bana bakıyormuş gibi geliyordu. Camiye doğru yürürken bir kapı açılarak bir kadın bana sesleniyordu:

— Gel fıstıkçı, işte bizim ev burası demez mi? Ben yeniden bol keseden elli dirhem daha fıstık vererek yoluma devam ettim. Ama bir daha da buralardan geçmedim. Teşvikiye camiine gelince orada meşhur Hacı Kemal işini rezil eden Mevlut Efendi ile diğer bazı sivil memurları gördüm. Tabii bu sefer kulakları iyice çekildiği için beni gördükleri halde hiç renk vermediler. Günlük alış veriş hiç de fena değildi. Tabii zamanla fiyatları ve okka ile dir-

hemi de öğrenince diğer satıcıların yanında falsolarım olmuyordu.

Sonradan öğrendiğime göre bizim evvelki polisler işi okadar fena bir biçimde sürdürmüşler ki, Piriştineli Hasan bey kendisinin izlendiğini fark etmiş tam Teşvikiye camiinin önüne gelince onu götürmek üzere her sabah alıştığı arabacı yanına yaklaşınca o gayet alaylı bir biçimde:

— Arabacı, evladım sen önce arkamdaki beyleri al götür onlar belki araba bulamazlar, ama ben nasıl olsa bir başka araba bulurum diyerek, kendisinin peşinde olan bizim polis arkadaşları fena halde şaşırtmış. Camide rastladığım öteki arkadaşlar da, eski sadrazamlardan Ferit Paşa'yı izliyorlarmış. Ben kendime ait işimi bitirince akşama kadar bu eğlenceli panoramayı da hem fısndık fıstık satarak hem de bayağı eğlenerek seyrettim durdum. Akşam üzeri olunca, Osman beye çıkarak yolun başındaki meyhanenin önünde durarak bir iki kadeh atıp düşünmeye başladım. Maksadım bu münasebetsiz ve hiç alışamadığım tablayı tekrar Galata merkezine kadar taşımamak için çareler bulmaktı. İçkimi içerken meyhaneciye bu sıkıntımı açarak tablayı oraya bırakmama yardımcı olmasını rica ettim. Meyhaneci efendi ve iyi bir kimseydi hiç bir itiraza, sapmadan benim bu isteğimi kabul etti. Hemen birkaç kuruş daha fazla vererek tablayı meyhaneciye emanet ederek merkeze gelince ilk işim tabla için bir simit tedarik etmek oldu.

Bu görev aşağı yukarı bir hafta kadar sürdü. Bu sürenin sonunda Nihat Beyle Murat bey beni de yanlarına alarak birlikte Nişantaşı'na gittik. Harbiye okulunun önünden geçerek Vali Konağı caddesinden Nişantaşı'na sapacak köşede Sultan Hamid'in kızı Nimet Hanımın konağı varmış. Bu konağa o tarihlerde birçok kimseler gelip gidiyormuş. Bunu bana anlatırlarken köşe başında arabadan indik. Bana hissettirmeden bu konağı gösterdiler. Konağın köşesinde Nişantaşı'na sapılacak yerde mermer yalaklı musluksuz bir kuru çeşme vardı. Murat bey bana burayı işaret ederek:

— Bundan sonra fıstık tablanı alıp burada bu konağı gözleyeceksin, dedi. Ertesi sabah yanıma bir memur arkadaş alarak Nimet Sultan'ın evini izlemeye gittik. Konağın karşısında şimdiki apartmanların biri yoktu. Buraları boş arsalar halindeydi. Bu boşlukta da beş altı fayton arabası müşteri bekliyorlardı. Bunların arasında oradaki esnafa kahve ve çay pişiren gezici bir kahveci de vardı. Biz ikimiz tablasız olarak oraya giderek kahveciden aldığımız hasır iskemlelere oturup birer kahve ısmarladık. Karşıda da bir boyacı ile bir de ayrancı ve onlarla konuşan arabacılar vardı. O gün akşama kadar orada kaldık. Ama hiç biç bir şey göremedik. Zira bu konağın yanında bir de araba kapısı vardı. Asıl işleyen kapı da burasıydı. Durumu aynı günün akşamı Murat beye anlatınca Murat bey bana:

— Sen yine oralarda bu işi başarı ile yapabilmen için kılık kıyafetini ona göre uydur fıstık tablanla bu işi devam ettir, dedi. Yine eskisi gibi parola ile hareket edecek bir de yardımcı izleyici vereceklerdi. Ertesi sabah kendime gerekli çeki düzeni verdikten sonra o hiç sevmediğim fındık fıstık tablasını başıma simitle beraber yerleştirdikten sonra Nişantaşındaki o köşeye geldim. O gün benim yerime başkalarını göndermişlerdi. Onlar da bizim gibi kahvecinin yerden bitme hasır iskemlelerine oturmuşlardı.

Ben oraya varınca, çeşmenin yanında bir kundura boyacısı, bir ayrancı, bir iki de arabacı vardı. Oraya yerleşince oradaki esnaf beni selamladılar. Ben de onları selamlayınca bana nereli olduğumu sordular. Ben de onlara Rumeli muharıcı olduğumu söyledim. Tabii konuvma aksammı da tam bir Rumeli şivesile yaptığım için onları inandırmak hiç de zor olmamıştı. Onlar kendi aralarında konuşuyorlar ben de uzaktan uzağa kulak misafiri oluyordum. Bir ara ayrancı arabacılara:

— Hafiyeler gene geldiler. Bu günlerde buralardan hiç eksik olmuyorlar, dedi. Ben hiç bir şeyden anlamaz gibi birden soruverdim:

— Nedir bu hafiye dediğin be hemşerim deyince onların hepsi benim bu cahilliğime gülmeye başladılar sonra ellerini sus der gibi ağızlarına götürerek:

— İşte bak bunlar hep hafiye, yani polis onlar dediler. Ben yine anlamamış gibi onlara:

— Peki hani ya Hürriyet ilan edildiği gün hafiyeleri çöp arabalarıyla attıklarını biz ta Bulgaristan'da muhacır olmadan duymuştuk. Burada halâ hafiye kaldı mı ki, bunları söylersiniz, dedim. Aralarında arabacılardan biri gülerek, kılağıma eğilerek:

— Oğlum o zamankiler Abdülhamid'in hafiyeleriydi. Bunlar da İttihadı Terakki'nin hafiyeleridir. Sonra durup durup ilâve etti:

— Dün, dedi, bunların arasında biri daha vardı ama bu sabah o gelmedi, deyince anladım ki benim kılık kıyafet değiştirmeden dolayı tanıyamamışlardı. Sonra biraz geçince ayrancı yanıma yaklaşarak:

— Arkadaş sen yabancısın buraları ve bunları pek bilemezsin. Burada sen ancak öğleden sonra iş yapabilirsin. Öğleden sonra aşağıda bir mesire (Gezi) yeri vardır. Oraya Topağacı derler, oraya gidecek olursan daha çok iş yaparsın diyordu. Ben bunun isabetli bir iş olacağını söyleyerek oraya gitmek üzere hazırlık yaparken o Hacı Kemal hikâyesindeki gibi ikinci bir maskaralığın kurbanı olmak üzere bulunduğumu anlamaya başladım.

Zira tam bu konuşmalar olurken karşıdan, Nişantaşı tarafından bir hafta önce Galatasaray merkezinden Nişantaşı karakoluna verilmiş olan Suleyman adh bir polis memurunun bana doğru yaklaşmakta olduğunu görmüştüm. Bunun da davranışına bakılırsa evvelki serüvendeki işi berbat eden Mevlut efendi gibi davranacağını tahmin ederek elimle yüzümün bir tarafını öteki satıcılardan gizliyerek bana bakmadan geçip gitmesi-

ni işaret ettiğim halde, bu zavallı arkadaşım bana iyice yaklaşarak işaretlerine hiç kulak vermeden yüksek ve alaylı bir sesle:

— Aman birader amma da yakışmış sana bu fıstıkçılık diyerek gülmeye başlayınca fena halde sinirlenerek bunun ne biçim bir polislik olduğunu, bu maskaralıkların devamı halinde bu mesleğe veda edilmesini adeta kararlaştırır hale gelmiştim. Sanırım ki dünyanın en geri kalmış ülkelerinde bile bir polisin bu derece laubaliliği olamazdı. Sanki bu yetmezmiş gibi bir de çok komik bir şey görmüş gibi kasıklarını tuta tuta gülmesi beni çileden çıkarmaya yetti ve arttı bile. Hemen tablamı toplayarak oradan ayrılmaya çalışırken arkamdaki arabacılarla diğer esnafın konuşmaları kulağıma geliyordu. Onlar da büyük bir şaşkınlık içinde birbirlerine:

— Yahu artık kendisinden değil gölgesinden korkacak hale geldi. Herif bize saf saf hafiye nedir diye soruyordu. Oysa kendisi hafiyenin alâsı imiş, diyerek gülüşüyorlardı. Tablayı bizim iyi yürekli meyhaneciye bırakıp bir tramvaya atlayarak Beyoğlu Polis Müdürlüğüne geldim. Tam öğleyin yemek zamanıydı. O gün tesadüfen Murat Bey, Azmi Bey ve Giritli Kemal Bey Beyoğlu Polis Müdürlüğünde bulunuyorlarmış. Ben onları da orada bir arada bulunca, kendilerine durumu bütün sinirliliğimle anlatmaya çalıştım. Her üçü de yemeğe gitmek üzere iken vaz geçip oldukları yerde kaldılar:

Her üçünün de son derece canları sıkıldı. Kendilerine üzülerek:

— Beyefendiler bu kaçmcı falsodur ki sürüp gider ve hep beni bulur. Doğrusu çok üzgünüm, dedim. Onlar da bana dinlenmemi sonra tekrar görüşeceklerini bildirdiler. Yemekten sonra müdüriyete gelen bu üç müdür beni tekrar yanlarına çağırdılar. Beni teselliye çalışırlarken, bundan böyle görev başmda olan polisler birbirlerini bu şekilde tanıdıklarını belirledikleri takdirde derhal azledileceklerini kesin bir dille bütün teşkilata

duyurulacağını bana bildirdiler. Tabii o zavallı Süleyman efendi de adamakıllı hırpalandıktan sonra İstanbul'un en uzak semtlerinden birine atıldı. Ayrıca maaşmdan kesinti yapıldı. Biz de böylece ikinci defa halk arasmdaki bu davranışlara hedef olarak polislik itibarımızın zedelenmesinde değişmez bir kaderin ta kendisi olarak bu acıları yaşamış olduk.

MİLLETLER ARASI KASA HIRSIZLARININ HAZİNEİ HASSAYI SOYMA TEŞEBBÜSLERİ

Zaman yine geçiyordu. Ben bu iki defa hırpalanan şahsi gururumun acısını silmeye çalışıyordum. Bu gibi davranışlar beni değil polis adeta bir palyaçoya çevirmişti. Bunlar aklıma geldikçe bu mesleği bırakmayı bile düşünüyordum. Keşki bunu o sırada yapabilmiş olsaydım nekadar mutlu olacakmışım. Ama kader bir kere bizi bu işe bulaştırdıktan sonra, kendimize gelip bu ayrılma cesaretini gösteremedik.

Aradan bir iki hafta geçmişti. Bu dönemde de Azmi Bey İstanbul Polis Umum Müdürü olmuştu. Murat Bey de İstanbul Polis Müdürlüğü Adli Kısım Müdürlüğüne atanmıştı. Tabii Beyoğlu Merkezinden ayrıldı. Ben önce kendimi biraz alıştığım bu amirimden uzak kalmakla kendimi yalnızlık içinde hissettim. Ama bir hafta geçmeden beni de İstanbul Polis Müdürlüğü kadrosuna naklimi yaptırdı.

Bu dönemde İstanbul Polis Genel Müdürlüğü Sivil Taharri polisliğine verilmiştim. Burada ilk işe başlarken vaktiyle Hacı Kemal işini berbat eden Edip ve Mevlut arkadaşlarımın tadsız davramşlarıyla karşılaştım. Bereket gerek Murat beyin ve gerekse, Azmi beyin bana karşı olan tutumları nedeniyle bir şey yapamıyorlardı. Ama bütün bunlara rağmen yine de ellerine geçebilen her fırsatı kullanarak beni rahatsız edecek şeyleri yapmaktan geri kalmıyorlardı. O günlerde bu kadrolara dahil edilmiş olan Bulgar Sadık adı ile amlan bir mert arkanu baş taharri olarak vermişlerdi. Bulgar Sa-

dık gerçekten çok namuslu ve faziletli, cesur bir vatan evladıydı. Her işi ciddiyetle planlayan, daima başarılı sonuçlar almasını bilen bu değerli amirimiz bize polisliğin çok ince yönlerini daima hatırlatır, bundaki hata ve sevaplarımızı her işin sonunda olduğu gibi ortaya koyar, böylece yetişmemize yardımcı olurdu.

Bir sabah beni ve Mevlut ile Edip arkadaşlarımızı da kendi odasına çağırdı. Bize kısa bir kaç sözden sonra; son derece ciddi bir tavırla:

— Sizlere çok önemli bir iş vereceğim. Her şeyden evvel beni iyi dinlemeniz gerektir. Bir polis dinlediğini iyi anlayamazsa, başarı sağlaması elbette kabil değildir. Polislikte her görevde, cesaret, kurnazlık ve zekâ büyük bir yardımcıdır kişiye, diyerek bu öğütünden sonra konuya girdi:

— Bütün Avrupa'ca tanınmış, Fransa, İtalya ve Yunanistan'da mühim servetlerin kilitli bulunduğu son derece sağlam kasaları kırarak büyük çapta hırsızlıklar yapmış olan ünlü kasa hırsızlarından «Viyolet» değişik adı ile birisi İstanbullu yine ünlü sabıkalı hırsızlardan «Aleko» ile yine İstanbullu sabıkalı kasa hırsızlarından Büyükdereli Arabacı «Koço» ile birleşerek Dolmabahçe Sarayındaki «hazinei-Hassa» kasasını soymaya karar vermişlerdir. Bildiğiniz gibi bu gibi kasa soygunları için içeriden yardımcı ellerin sağlanması gerektir. Tabii bunu da bulmuşlar. Bu elde vaktiyle Yunanistan'da işlediği bir önemli suç nedeniyle idama mahkûm olmuş, sonra buraya kaçarak gelip Müslüman olan ve adını da Ahmet olarak almış bulunan bın kuruş aylıklı Hazinei-Hassa'ya memur birini elde etmişler. Adam oranın girdisini çıktısını gayet iyi bilmektedir. Ahmet Meşrutiyetin ilanı ile kadro harici edilmiş. İşinden olan ve üzerinde biraz mağduriyet havası bulunan Ahmet'i hemen bulup ondan faydalanmayı planlamışlar. Bu kanalla içeride bulunan son derece değerli mücevherleri ve kıymetli taş, hediye eşyaları ve paralar hakkında yeterli bütün ayrın-

tılı bilgileri de almışlar. Tabii Ahmet'i de bu soygun ortaklığına hissedar kılmışlar. Ahmet'in orada çalıştığı sıralarda yakın arkadaşı olan Hüseyin adlı bir odaçı ile çok iyi arkadaşlığı varmış. Önce onunla bir ilişki kurmak istemiş. Fakat asıl adı «Jan» olan «Viyolet Ahmet'in Hüseyinle konuşmasından önce bir fotoğrafını ister. Bu fotoğraf bulunur ve Jan'a verilir. Bu fotoğraftan yirmibeş adet olarak çoğaltılır. Ertesi gün Dolmabahçe'deki gazhanenin arkasında o zamanlar «Belvü» adını taşıyan yazlık gazinoda Hüseyinle buluşmaya karar verilir. Ahmet buraya kararlaştırılan saatte Hüseyin'i getirir. Üçü bir masaya otururak görüşmeye başlarlar. Önce Jan Hüseyin'e hitaben:

— Ahmet efendi seni çok meth etti. Senin bukadar hizmetine karşılık aldığın paranın çok az olduğunu söyledi. Sen genç bir insansın, bu kadar az bir para ile gençliğinin en güzel çağlarını ziyan ediyorsun. Yarın ihtiyarlayacaksın. Çalışamayacak hale gelebilirsin. O zaman sana kalk git dedikleri zaman eli boş olarak köyüne döneceksin. İnsanın gençlikte eli ayağı tutarken biraz para yapabilirse, ihtiyarlık çağında sıkıntı çekmez. İşte örneğin bir bu Ahmet efendi diyerek o Yunanistan'dan kaçarak güya müslüman geçinen herifi göstererek bütün gayretiyle zavallı Hüseyin'i kendilerine yardımcı olması için «Bak bunca senedir Ahmet, Hazinei-Hassa'da çalıştı. Ama ne oldu? Bugün adamın açlıktan nefesi kokuyor. Unutma ki senin de geleceğin bundan farklı olmayacak, demiş ve yine sözlerine devamla: «— Bak önümüzde bu fırsat varken biraz para yap sonra da sırt üstü yat. Seni buraya çağırmamızın sebebine gelince, diyerek adama iyice yüklenmişler.

Önce bu konuştuklarımızı hiç kimseye açmayacaksın. Biz de fukara kimseleriz. Padişahın kasasında pek çok para ve mücevherat var. Sen bize yardım edecek olursan bunları koaylıkla alabiliriz. Hiç kimse de duymaz. Bu işi başarı ile bitirdiğimiz takdirde buradan en çabuk giden bir vası-

ta ile Çanakkale'ye gidecek, oradan da boğazın dışında bizi bekleyecek bir Yunan torpitosu ile Yunanistan'a gideceğiz. Sen de bizimle gelirsen ömrünün sonuna kadar rahat edersin. Sonra çalınacak her şeyi üçümüz aramızda taksim edeceğiz, demişler.

Bundan sonra da işi biraz da tehdide vardırıp:

— Eğer bu teklifi kabul etmeyip hükümete haber verecek olursan, cebinden çıkardığı fotoğrafı göstererek bunu bizim çeteye mensup fedailere dağıtarak, bilmediğin bir adamın kurşunu ile genç yaşında hayatından olursun, demişler. Bundan sonra da:

«Şimdi vaziyeti anladın, seninle bu işte uyuşabilirsek hem sen hem de biz zengin oluruz» diyerek konuşmayı bitirmişler.

Bulgar Sadık burada katlı bir şekilde hikâyenin alt tarafını tamamlamaya devam etti:

— Ama Anadolu'nun bu tertemiz evladı birden cevap vermeyip onlara: «— Bu çok çetin bir konu, ben buna hemencecik cevap veremem, izin verin de birkaç gün düşüneyim, işin olup olamayacağını araştırayım» demiş. Jan da bunun üzerine Hüseyin'e üç günlük bir süre tanımış.

Ahmetle Hüseyin Belvü'den ayrıldıktan sonra, Hüseyin Ahmet'e kendisini bu uygunsuz işe bulaştırdığı için söylenmiş durmuş. Ama Ahmet adını sonradan korku belası almış mayası hıristiyan olan Ahmet ona, Jan'ın Yunanistan'da çok önemli bir mevkii olduğunu, bu işten korkmaması lazım geldiğini söylemiş.

Hüseyin ise işin sonunda kendi hayatına mal olabilecek tehdid havası içinde işine dönmüş. İki gün iki gece uykusuz ve perişan bir biçimde düşünmüş durmuş sonra da Baş yaver Hurşit Paşaya durumu anlatır. Paşa da bu haberi alınca Emniyet Umum Müdürü Galip beyi (Sonradan Paşa olmuştur.) saraya davet ederek işin tüm ayrıntılarını Hüseyin'den dinler. Yapılan görüşmelerden sonra Hüseyin'in hırsızlarla birlikte iş birliğine

devam etmesi kararlaştırılır. Bu noktaya kadar gelen bu iş sonunda Galip bey beni çağırarak bu işi benim halletmemi emrettiler, diyen Bulgar Sadık bey anlattıklarının bizim üzerimizdeki tesirini görebilmek için gözlerini üzerlerimizde bir süre dolaştırdıktan sonra sözlerine devamla:

— Zannederim ki konunun önemini ve hikâyenin de tüm ayrıntılarını anlatabildim. Şimdi sizlere göstereceğim bu adamları izlerken kendinizi hiç hissettirmiyeceksiniz. İşin ince tarafı da budur. Unutmayın ki telaş bu işlerde son derece fena sonuçlar verir. Bu nedenle kabil olduğu kadar soğuk kanlı hareket etmeniz şarttır. Baktınız ki adam izlendiğini hissetti, o zaman izlemeye devam etmeyin. Ben onların nerelere gideceklerini bilirim. Bana yalnız izlemeyi bıraktığınız yerleri söyleyin yeter. Bu sözlerinden sonra:

— Haydi birlikte size giyeceğiniz elbiseleri ben seçeceğim, diyerek bizim mabut gardrobumuza gittik. Bana yine bir muhacir poturu düştü. Diğerlerine de başka kıyafetler seçildi. Sonra bu kılıkta bizleri karşısına dikerek son talimatını da ekledi:

— Bu kılıkta akşam saat beşte Taksim'e gelerek beni bulacaksınız. Ama hepiniz birden değil Ayrı ayrı geleceksiniz. Bundan sonra akşam saatini bekliyerek onun verdiği talimata uygun olarak Sadık Beyi Taksim'de belli yerde bulduk. Önce Edip'le Mevlud'u alıp oradan uzaklaştırdı. Onlar gelinceye kadar yanımdaki öteki arkadaşımla, sanki birbirimizi tanımıyor gibi hiç konuşmadan Sadık beyin dönmesini bekliyorduk. Yarım saat geçmeden geri gelerek beni Taksim meydanındaki kahveye götürdü. Bana bir ara yolda:

— Dikkat et sen burada oturup beni gözleyeceksin. Ben buradan geçerken cebimden mendilimi çıkartıp terimi sildiğimi görürsen beni takip edeceksin. Ellerimi arkaya bağlayacak olursam hemen yanıma gelip görüneceksin. İşte o zaman senin izleyeceğin adamı sana göstereceğim, dedi.

Ben de bundan sonra kahveye girerek pencere kenarında bir yere oturdum. Sadık bey tekrar Taksim meydanına doğru yürüdü. Böylece Sadık bey görevli olan bizleri münasip gördüğü yerlere yerleştirmiş oldu. O gün kahve kapanıncaya kadar orada kaldım ama Sadık bey görünmedi. Bir ara son dakikada bize katılan Fahri efendi kahvenin önünden geçiyordu. Ufak bir işaretle beni çağırınca hemen kalktım. Kendisine yetiştiğimde Fahri efendi bana:

— Bu gece kasa hırsızları ortalıkta görünmemişler. Yarın yine buraya Sadık beyin talimatı gereği geleceğiz. Şimdi yatmaya gidiyoruz, dedi.

Ertesi sabah Sadık beyi görünce kendisine sırtındaki bu elbise ile uzun süre o kahvede kalmam şüpheye sebep olacağını, uygun görürse başka bir kıyafet tedarik etmemi söyleyince o da bunu doğru bularak temizce bir kıyafet edinmemi tavsiye etti. Ben de kıyafetimi değiştirip daha derli toplu bir kılıkla beni bu sefer Tepebaşı'ndaki ünlü «Kanuni-Esasi» adıyle tanınan kahveye bırakacağını, bu göreve ayrıca Fahri efendiyi de katacağını söyledi. Bu adamların hemen her gün orada bulunduklarına işaret ederek:

— Ben onları size orada tanıtacağım. Ondan sonra da siz gerekeni yaparsınız, akşamları da bana günlük raporlarınızı verirsiniz, dedi. Bu konuşmalardan sonra Fabri efendiyle birlikte Kanuni-Esasi kahvesine gittik. Caddeye bakan bir yere oturduk. Aradan iki saat geçmemişti ki Sadık bey çıka geldi. Hemen yanımızdaki iskemleye ilişerek çok yavaş bir sesle:

— Karşıdaki masada iki şapkalı adam oturuyor. Kısa boylu beyaz yüzlü olan Rus Aleko'dur. Onu sen izliyeceksin, diye bana talimat verdi. Diğeri ise uzun boylu kara kaş ve bıyıklı olanı ile Büyükdereli arabacı Koço'dur. Jan şu anda burada değil. O ise uzun boylu sert bakışlı bir kimsedir. Umarım ki bunlar onunla nasıl olsa buluşacaklardır. Böylece onu tanımak da sizler için zor olmayacaktır, dedi.

Biz gerekli talimatı aldıktan sonra Sadık bey tam kapıdan çıkmaya hazırlanırken içeriye tarife uygun uzun boylu sert bakışlı biri girdi. Aleko ve Koço'yu kahvede gördüğü halde İan onlarm yanına gitmedi. Bir süre sonra Aleko ile Koço onun oturduğu masaya gittiler.

Artık Sadık bey gitmişti. Bu üç arkadaş yarım saat kadar konuştular. Konuşan sadece Jan olup ötekiler dinliyorlardı. Sözleri biten Jan kalkıp gitti. On dakika sonra da Aleko ile Koço kalktılar. İkisi de Galatasaray'a kadar birlikte yürüdüler. Orada Koço Aleko dan ayrılarak Tünel'e doğru yöneldi Fahri de ardından gitti. Aleko ağır ağır Harbiye Maçka yolu ile Maçka'nın taşlığına kadar geldi. Oradan denizi değil de Dolmabahçe Sarayındaki kasanın içindekileri düşünüyordu. Oysa onun bu hayalini başına geçirecek onca muhafızların bunlara neler hazırladıklarının farkmda değildi. Onun hayal ettiğine göre bu kadar kolay sandığı bu mücevherleri alıp Avrupa'da nasıl yaşayacağmı düşünmesi gerçekten pek ham bir düştü. Aleko bir saat burada bu tatlı hayal ve umutlar içinde kaldıktan sonra Gazhaneye doğru inmeye başladı. Oradan da Taşkışla yolu ile Beyoğluna çıktı.

Böylece devam eden dört günlük izlemelerden sonra Sadık bey bana ve arkadaşlarımı bir araya toplayarak:

— Artık bu gece görevimiz Dolmabahçe Sarayında olacak dedi. Bize verilen talimata göre o gün akşam üzeri, Kabataş'da buluşacaktık. Vakit geldiğinde buluşma yerimizde birleşerek ortalık iyice kararınca, Dolmabahçe Sarayına girdik. Saraydan içeri girince, Hüseyin efendi bizi karşıladı. Ve önümüze düşerek yukarıya çıkardı. Hüseyin efendi üç günün bitiminde polisin verdiği talimat gereğince bu kasa soyma işine yardımcı olacağmı Jan'a bildirmiş, onlar da bu olumlu karar üzerine Hüseyin' den kasanın anahtarlarını temin için kendisine verilmiş olan balmumlarıyle gerekli kalıbın alınmasını istemişler.

Şimdi alınacak olan kalıp içinde bizlerin de bulunması uygun görülmüş, hatta bu olayın belgelenmesi için bir de zabıt tutulması kararlaştırılmış. Kalıplar bu şartlar içinde bizim de bulunduğumuz topluluk önünde alındı. Bu kalıpların Hüseyin tarafından Jan'a hiç bir telaş ve korku belirtisi hisdeniyle sarayda bizim için de hazırlanmış olan gerçek bir saray yemeğini de yemek fırsatı olmuştu. Yemekten sonra da kahvelerimizi içerek oradan teker teker ayrıldık.

O gün ve ertesi gün önemli bir olay görülmedi. Zira bu sessiz geçen dönemde kasa hırsızları aldıkları balmumu kalıpları ile kilitlere uyacak anahtarların imali ile meşgul oldukları anlaşılıyordu. İki gün sonra Jan'ın yaptırdığı kilitlerin Hüseyin'in elile yerinde denenmesi gerekiyordu. Bu deneme için bizi yine saraya davet ettiler. Gelen anahtarlar kaba saba yapılı olup üzerlerine siyah boya sürülmüş ve bir de kağıda sarılı olarak gelmişti. Hey'etçe yapılan denemelerde bu anahtarlar uygun gelmedi ve fakat boyaları üzerinde çıkan izlerin belirdiği yerlerin yeniden düzeltilmesi için tekrar geri gitmesi lâzım geliyordu. Zaten bu işin ustası olan Jan Hüseyin'e anahtarları verirken, bunlarm denenmesi sonunda kilidin anahtar üzerinde bıraktığı izlerin kaybolmaması için hiç ellenmeden kendisine geri verilmesini de sıkı sıkı tenbih etmişti. O gece de yine sarayın nefis yemekleriyle ağırlandık.

Hüseyin ertesi sabah Jan'a anahtarları talimatındaki koşullara uyarak vermiş Jan bunları akşama kadar gerekli şekilde işaretli yerlerini eğeleyip düzelttikten sonra Hüseyin'e geri vermiş. Tabii o akşam yine saraya gittik. Bu sefer Sarayda Hazinei-Hassa veznedarı da gelmiş ve bu son uygulamada bulunmuştu. Anartarlar yapılan denemeler sonunda mükemmelen çalışmıştı. Gerçek oydu ki, bu azılı kasa hırsızları iki deneme sonunda koca Osmanlı İmparatorluğunun asırlık ve çok değerli «Hazinei-Hassa» kasalarını soyacak kadar müke-

mel anahtar yapabilmişlerdi. Anlaşılıyordu ki, boğuşacağımız bu herifler teknikte oldukça ileri idiler. Eğer bunlar aynı derecede cesaret ve kabadayılıkta da bizden ileri iseler boğaz boğaza gelmemiz ihtimalini ortaya koyuyordu.

Artık kasa hırsızları için herşey bitmiş, şimdi sadece saraya girmek için gerekli çareleri kullanmak gerekiyordu. Ahmet efendi (Yunan'dan dönme) ile Jan soygun için en münasip zamanın Cuma günleri yapılan Cuma selamlığı saatinin olabileceğini kestirmişler, bu hususta Hüseyinin de olurunu almışlar.

O zamanlar Sultan Reşat sıra ile birçok camilerde Cuma namazını kıldığı için bu camilerden hangisine gidileceğini daha önceden bilmek lazımdı. Çokluk ilk Cuma selamlığı Beşiktaş camiinde, ikincisi ise, Dolmabahçe'de yapılacakmış. O andaki, duruma göre, ilk Cumayı geçirmiş bulunuyorduk. İkinci Cumanın yapılacağı caminin Dolmabahçe olduğu belliydi. Bu durumda bizler bir gün önce Dolmabahçe sarayına girdik. O geceyi sarayda geçirdik. Ertesi sabah Cuma selamlığında Hüseyin'in yardımı ile herifler içeri alınacak ve biz de sessiz sedasız herifleri kıskıvrak yakalıyacaktık. Bunun için de Saray içinde her türlü önlemleri almıştık. Bu plana göre, ben Sadık Beyle beraber vezne odasmm karşısındaki merdiven altında saklanacaktık. Ediple Mevlut efendiler vezne odasmm sol tarafındaki kapının iç tarafına gizleneceklerdi.

Diğerleri de Fahri efendiyle birlikte bir kısmı taşlıkta, bir odada, Küçük Fahri de Gazhane yokuşunun başında bulunup soyguncılardan içeri girmiyenleri takip edeceklerdi.

HIRSIZLAR DOLMABAHÇE SARAYINDA:

Gelen ilk haberlere göre, içeri sadece Jan girecekti. Aleko ile arabacı Koço dışarıda kaçmamaları için memurlarca gözlenmekteydi. Herkes plan gereği görevini biliyordu. O gece erkenden sarayda bize tahsis edilen yerlerde yattık. Ertesi gün sabah güzel bir kahvaltıdan sonra kahvelerimizi içerken o günün Cuma selamlığı merasiminin Dolmabahçe camiinde olacağı bildirilmiş gerekli hazırlıklara başlanmıştı. Sarayla Cami arasındaki uzaklık çok az olduğu için, o sıradaki merasim telaşı içinde meydana gelecek kalabalık arasında Hüseyin'in hedifleri kimsenin dikkatini çekmeden Dolmabahçe'nin kasa dairesine sokmasına yardımcı olması hiç de zor olmayacaktı. Öğle ezanı yaklaşıyordu. Bizlere verilen taktiğe göre yerlerimizi almıştık. Oldukça heyecanlı olduğumuzu da itiraf etmek lazımdı. Bu sırada Hüseyin telaşla içeri girerek Sadık beye:

— Aman Sadık bey polisler kordondan içeri kimseyi bırakmıyorlar. Bir iki defa Jan'ı içeri almak istedimse de başaramadım. Buna bir çare bulmalısmız, dedi. Gerçekten çok kısa süren bu zaman geçerse bütün plan bozulacaktı. Sadık bey hemen dışarı koşarak orada bulunan Emniyet Genel Müdürüne durumu anlatınca polisler kordonu gevşettiler. Bundnn kısa bir süre sonra da Hüseyin Jan'ı içeri getirmişti. Şimdi bu anda bize sadakatle yardımcı olan bu tertemiz memleket evlâdı Hüseyin'in bu kahbe herifin elinde hayatını kaybetmemesi de bize ayrı bir görev oluyordu. Canı yanan ve gözü pek bir herif olan Jan yakalanırken belki de tabancasiyle Hüseyin'i temizleye-

bilirdi. Zaten Jan da içeri gelmeden önce durumunu emniyete alabilmek için Hüseyin'e, saraya bomba ile geleceğini de söylemiş. Şayet polise bir ihbarı oldu ise, hem Hüseyin'i hem de kendisini yakalamaya gelenleri temizleyeceğini açıkça anlatmış. Bu duruma göre, çok dikkatli bir biçimde hareket etmek gerekiyordu. Hüseyinle olan anlaşmamıza göre, Jan anahtarları kasaya soktuğu zaman bize vereceği bir işaretle yerlerimizden çıkarak derhal herifin sağ yakalanması için üzerine atlayacaktık. İan ve Hüseyin sessiz ve sedasız bir şekilde kasa dairesine kadar gelmişlerdi. Artık bulunduğumuz yerden onları görüyorduk. Jan son bir defa daha, ürkek etrafına baktıktan sonra anahtarları kasaya sokarken Hüseyin'in işaretini alır almaz Edip ve Mevlutla birlikte herifin üzerine çullandık. Adam hem kuvvetli hem de atletik yapılı olduğundan elimizden yılan gibi kayıyordu. Bu sırada Edib'in tabancasının sesi duyuldu. Bereket boşa giden bir mermiydi hu. Ben hemen tabancamı kılıfına sokarak bizim Rumeli usulü bir paça kapma ile herifin ayaklarını yerden kesiverdim. Bu arada da ayağının kalem kısmına vurduğum şiddetli bir tekmenin acısı ile Jan yere seriliverdi. Hemen ellerini arkasından bağlamıştık ki silah sesini duyanlar içeri girmişlerdi. Sadık bey daha ortalarda yoktu. Bu sırada bir subayun emrinde on silahlı er içeri girdiler. Subay işin mahiyetini ve bizim de ne maksatla içeride olduğumuzu bilmediği için önce bize çok sert davrandı. Durumu anlatıncaya kadar Polis Genel Müdürü içeri girmişti. Subay bizim dışarı çıkmamızı söyledi. Biz de ortalıkta bize şefaat edecek kimse bulamadığımız için elleri bağlı Jan'ı subaya bırakarak dışarı çıktık. O ana kadar içeri gelmeyen Sadık bey Jan'ın içeri girdiğini görerek: — «Nasıl olsa bu herifi bizim çocuklar haklar diyerek selamlık kordonu dışında Jan'ı bekleyen Koço ve Aleko'yu yakalamış, Atina'dan Türkiye'ye gelerek Müslüman olan ve Hazinei-Hassadan atılmış olan Ahmet de evinde yakalanmıştı.

Hepsi saraya getirilerek orada sorguları yapılıyordu. Galip beyden başka Baş yaver Hurşit paşa ile savcı da saraya gelmişlerdi. Önce bize bu işi nasıl başardığımızı sordular. Gerekli cevapları verdik. Böylece işimiz bitmişti. Sonradan öğrendiğimize göre, bu işte büyük yararlığı olan Hüseyin'in yaptığı gerçek fedakârlığı karşılığı olarak Jan'ın söylediği gibi bilinmedik namert bir kurşuna hedef olmaması için Saray onun almakta olduğu maaşı hayatı süresince almak şartıyle ve ayrıca 100 altın lira ile mükâfatlandırılarak geldiği köyüne gönderilmiş.

Bu olaydan sonra önemli bir görev çıkmadı. Bu sıralarda Beyazıt'da bulunan Polis Müdüriyeti, tüm teşkilatıyla buraya sığmadığından eski Yemen Valisi Ahmet Ratıp Paşa'nın Duyunu Umumiye binası karşısındaki konağa taşındık. Bu konak bir süre İttihadı Terakki Partisi'nin merkezi olmuş, sonra bu bina Cumhuriyet Gazetesi'nin malı olmuştur. Bu yeni binaya taşındıktan sonra burada «Parmak İzi = Dactyloscopie» sistemi kurulmuş oldu. Bu sırada Komiser muavinliği imtihanı açılmıştı. Buna ben de katıldım. İmtihanı başarı ile kazandım.

İmtihandan sonra Murad beyin başında bulunduğu adli kısımda Cemiyetler Masası'na atadılar. Diğer bazı arkadaşlarım da bu şubede görev aldılar Benim bürodaki bu işlerim dışında yine bazı önemli işler çıkmakta ve ara sıra dışarıda da görevler yapmaktaydım. Gerçekten bu terfi bana bir başka gayret vermişti.

AZILI CASUS BULGAR ALBAYI İLE MÜCADELE

İtalya ile Trablusgarp'ta savaşın başlamasından bir süre sonraydı. O günlerde İstanbul Polis Müdürü eski valilerden Mazhar beydi. Bir gün beni odasına çağırarak şu talimatı verdi:

Sofya Sefaretimizden alınan bir şifreli telgrafta Bulgar Kurmay Albaylarından ve aynı zamanda Bulgar gizli teşkilâtının çok önemli bir üyesi olan Albay «İvan Borgief» uydurma adıyla İstanbul'a hareket etmiştir. Bu adamın durumu son derece şüpheli ve hatta tehlikeli olduğunu da bildirmektedirler. diyerek bana işin önemini anlatmaya çalışıyordu. Sonra sözlerine devamla:

— Bugünkü Avrupa treninden çıkacaktır. Yanına iki dikkatli polis memuru alarak bu adamı gece gündüz demeden izleyecek, temas ettiği adamları, yerleri her akşam bana raporla bildireceksin, dedi. Sonra ilave ederek:

— Git hemen hesap memurunu gör, muhtemel masraflarınız için yeteri kadar avansınızı alın, zira bu adamın bazı yerlere araba ile gitmesini de hesaba katmak gerekir, dedi. Verilen talimat arasında trendeki seyyar polis memuru bize bu adamı gösterecekti. İşin hiçde kolay bir konu olmadığı ve üstelik düşman bir ülkenin en tehlikeli adamı olarak karşımıza çıkacaktır.

Her şeyden önce bu derece önemli bir iş için yetenekli arkadaşları seçmem gerekiyordu. Bu iş için vaktiyle Yıldız'a bomba atmış olan meşhur komitecilerden bizim teşkilâtta memur olan Karabet ile İzzet efendiyi yanıma aldım. Tren öğle-

den sonra Sirkeci'ye gelecekti. Biz de öğle üzeri birer lokma yedikten sonra Sirkeci garına gittik. Yarım saat geçti geçmedi Sofya'dan gelen tren Sirkeci garına girdi. Trendeki resimi polisi bularak adamı sordum. Bana verilen vazifeyi anlatarak adamı bize tanıtmasını söyledim. Biz yolcuların çıkacağı kapı civarından gelen polisle beraber çıkanları bekliyorduk. Bu sırada yolcular arasında dik duruşlu tahminen kırk yaşlarında kalan olan her halile asker yapılı olan takına adlı Albay «İvan Borgief»i bize gösterdi. Adam tabiatiyle sivildi. Yüzünde gerçek bir sertlik onun askerliğini adeta bağırıyordu. Bir süre sonra İvan efendi elinde bir orta boy çanta ile Sirkeci garından çıktı. Orada duran arabalardan birine atlayarak yola çıktı. Biz de ikinci bir arabaya atlayıp arabacıya öndeki arabayı izlemesini söyledik. Araba köprüden geçip Beyoğlu'na doğru yöneldi. O zamanlar Beyoğlu'nda «Hotel Kroker» adlı bir otel vardı. Albay burada durarak arabadan indi. Ve otele girdi. Anladığımıza göre burada kalacaktı. Burada da bizim gibi polislerin gerekli takip işlerini rahatlıkla yapabilmek için münasip kahve, meyhane, muhallebici, pastahane gibi yerler araması gerekirdi. Ne yazık ki burada böyle bir yer bulmak mümkün değildi. Hotel Kroker bugünkü Amerikan Konsolosluğu civarındaydı. Sadece bu konsolosluğun biraz ilerisinde ufak bir birahane vardı. Ama hem otele uzak, hem de hiçbir şekilde gerekli kontrole elverişli değildi. Üstelik müşterisi de fazla değildi. Otel biraz içerlekti. Önünde sadece ufak bir pasaj vardı. Burada da bir ayakkabıcı ile ayakta içki verebilen basit bir koltuk meyhanesi vardı. Bundan yararlanmaktan başka yapılacak bir şey yoktu. Hemen içeri girerek bu erken saatlerde birer kadeh atarak işimize başlamış olduk. Bir yandan kadehlerimizi dudaklarımızın üzerinde gezdirirken diğer taraftan da hissettirmeden adamın yolunu gözlüyorduk.

Allahdan dükkânın içi çok dar olduğundan içki içenlerin çoğu fazla sıcaktan bunalınca ara sıra

dışarıya kapının önüne kadar gidip taze hava almaya çıkabiliyorlardı. Bulgar Albayın otele gelişi bir buçuk saat kadar olmuştu. Henüz daha ortaya çıkmamıştı. Belki de yorgun olduğu için uzanmıştır diye düşünürken, adam otelden çıkarak Tepebaşı'na doğru yürümeye başladı. Albay hiç bir yere uğramadan doğruca Bulgar sefaretine gitti. Tahminen bir saat kadar burada kaldı. Biraz da içkinin tesiriyle karnımız açıknuştı ama işin peşini bırakamadığımız için bir şey yiyemiyorduk.

Albay buradan çıkarken yanında hafifçe topalca birini de almıştı. Birlikte yürüyerek Tokatlıyan oteline girdiler. Üç saat kadar da orada kaldılar. Dönüşte topal adamı bırakıp tek başına otele döndü. Topalın sefarete mensup bir kişi olduğunu öğrenmiştik.

Ertesi sabah Koroker oteli önündeki gecekiler den görevi devralarak izlemeye devam ettik. Albay İstanbul'daki ikinci gününü yine Tokatlıyan'da yemek yemek üzere otele girdi. Ve burada üç saat kadar kaldı. Orada ayakta durmak kabil olmayacağı için biz de İzzet efendi ile birlikte içeri girerek bir köşede oturduk. Öğle yemeğinden sonra Bulgar sefaretinden gelen bir başka görevli ile birlikle otelden çıkarak bir arabaya atlayıp yola çıktılar. Biz de hemen bir başka araba ile onların peşine takıldık.

Albay araba ile köprüden geçerek İstanbul tarafına doğru yol alıyordu. Divan yolundan Beyazıt yolu ile Laleli'ye doğru devam etti. Sonra da Saraçhane yolu ile Edirnekapı'ya doğru devam etti.

Sonunda Kaariye camiinin önüne gelince arabadan inerek içeri girdi. Burası eski bir kilise olması ve tarihi bir değeri olması sebebiyle buraya ayrı bir önem verdiği anlaşılıyordu. Bundan sonra da surları seyredip yanındaki sefaret mensubundan bazı bilgiler aldığı anlaşılıyordu. Bütün bu işler bittikten sonra oteline dönen albay bir süre otelde kaldıktan sonra Tokatlıyan oteline geldi. Burada buluştuğu sefaret mensup-

larıyla birlikte akşam yemeklerini yediler. Yemek gecenin saat onikisine kadar sürdü. Yemeğin bitiminde kapı önüne çıkan albay ve yanındakiler birbirlerine veda ederken biz de kendi aramızda takip edilecekleri paylaşmıştık. Biz iki kişi albayı izleyecektik, diğerleri de öteki sefaret mensuplarının peşine takıldılar. Albay sefaret mensuplarından birini yanına alarak Taksim'e doğru yürümeye başladı. Burada sokakların birisinde o zamanki adıyle «Skating Palas» adı verilen bir yere girdiler. Burası yanılmıyorsam bugünkü Melek sinemasi veya komedi tiyatrolarının bulunduğu yerlerden biri olmalıydı. Eskiden burada patinaj yapılırdı. Albay burada yanındaki adamla beraber bir saat kadar kaldılar. Albay buradan çıktıktan sonra bugünkü Galatasaray Lisesi karşısında bulunan «Parisiana» adlı bir eğlence yerine daha girdiler. Burada çok kalmadılar. Tekrar çıkarak Hamalbaşı'ndaki «Kataklum» adlı bir gece kulübüne girdiler. Burada da kısa bir süre kaldıktan sonra gece yarısını bir hayli geçe oteline döndü. Albayın yemeğinde bulunan siyah şapkalı uzun boylu kimsenin Alman sefaretine mensup bir kimse olduğunu onu izleyen arkadaşlarımızdan öğrenmiş olduk.

Albay Ivanof'un bu anlaşılmaz gezileri hemen hemen günlerce devam etti. Yaptığımız bütün izlemlere rağmen ortada müspet bir sonuç yoktu. Öyle acaip yerleri geziyordu ki bunlardan bir mana çıkarmak hiç de kolay olmuyordu. Bu gezileri arasında Eyup sırtları, Boğaziçi, Hürriyet tepesi gibi yerler de vardı. Artık ben ve arkadaşlarım bu sıkıcı işten sıkılmaya başlamıştık.

Yine bu günlerin birinde öğle yemeğini Bulgar sefarethanesinde yedikten sonra Alman sefaretine mensup kimse ile Tokatlıyan'da beş saat süren bir konuşmada bulundular. Biz de bu uzun ve sürekli konuşmalardan şüpheye düşmüştük.

Onca beklememize rağmen adamlar saatlerdir dışarı çıkmamışlardı. Bir ara arka kapılardan çıkmış olabilmeleri aklımıza geldi. Ama biz bu ih-

timallerin tartışmasını yaparken bizim Albayımız yalnız olarak Tokatlıyan'dan çıkıyordu. Buradan yürüyerek Kumbaracı yokuşu başında olan ozamanki Avusturya postahanesine girdi. Ancak postahanenin kapanmış olduğunu görünce acele ile bir arabaya atlayarak Fransız postahanesinin bulunduğu Galata'ya indi. Ancak orası da kapalıydı. Bundn sonra geriye büyük postahane kalıyordu.. Fakat orası da bu saatte kapanmıştı. Albay bundan sonra Sirkeci garındaki postahaneye geldi. Burası da son çantasını kapatmış durumdaydı. Bu nedenle elindeki mektubu buraya da veremedi. Albay uzakta olmamıza rağmen oldukça hiddetli ve sinirli bir haldeydi. Bu durumda ne yapacağını bilemeyen Albay Sirkecinin ara sokaklarına girerek elindeki mektubu ufak parçalara ayırarak yırtarak yerlere atıyordu. Kararımız gereğince yapılacak tek şey bu yırtılan mektubu birer birer toplayarak bundan bir sonuç çıkarmaktı. Arkadaşlarımızdan İzzet efendi bu mektup parçalarını topluyordu. Aramızdaki parola gereği İzzetle Tokatlıyan'da buluşacaktık. Allahdan İzzet efendi çok titiz ve dikkatli bir arkadaşımızdı. Okadar itinalı ve dikkatli idi ki yırtılan bu mektubun ancak iki parçası noksan olarak toplanmıştı. Belli bir süre sonra İzzetle Tokatlıyan'da buluşarak zarfın içindeki parçaları alarak işi gececilere devrettik. Ertesi sabah erkenden gerekli raporla birlikte yırtık mektubu zarflarıyla birlikte Mazhar beye verdik. Mektubun okunması işi, o sıralarda aslen Bulgar olup İstanbul zabıta komiserliğinde Baş Komiserlik görevi yapan «Üstüyan» efendi adlı biri ile Bulgar Sadık beye verilmişti. Tamamının okunabilmesi için iki gün iki gece süren çalışma ile mektubun metninde şu bilgileri derlemişlerdi:

«....Küçük Türk balıkları boğazdan çıkmaya hazırlandıklarını, buna pek istekli olmadıklarını, fakat kara avcılarının da bu günlerde Trakya'da av mevsiminin geçmiş olması sebebiyle. birşeyler alacak ortamı bulamadıklarının asıl sebebi av si-

lâhlarının çok eski olduğunu, bu silahlarla sürek avlarının yapılamayacağını, Afrika'daki (Trablusgarp savaşı) avcılığın çok zor bir şekilde geliştiğini, bu suretle buralarda av mevsimi olmasa bile, tecrübeli avcıların Trakya'da ve Boğazlarda kara ve deniz avcılığını çok rahatlıkla yapabileceklerini .....» şeklinde devam ediyordu.

Bu mektup hükümetin çok işine yaramıştı. Biz adamın burada devam eden ikametince izlememize devam ediyorduk.

Bu sıralarda eski mabeyncilerden Faik bey de İstanbul'a gelmişti. Uzunca bir süre Avrupa'da bulunan Faik beyin İstanbul'a gelmesi üzerine o da Albayın otelinin yakınında bulunan bir Alman oteli olan «Karadeniz Oteli»ne yerleşmişti. Beyoğlu Polisi Faik beyin de izlenmesini başka sivil polislere vermişti.

Ancak bu polis arkadaşlarımız polisliğin gerektirdiği inceliği ve dikkati yeterince kullanmasını bilemedikleri için, bunlardan biri Karadeniz Otelinin tam karşısındaki bizim mahut pasaja hasır iskemlesini çekerek buraya oturmuş, adeta orayı bir polis noktası haline getirmişti. Kapütilasyonların varlığı nedeniyle bu Alman otelinden Faik beyi çekip almak mümkün değildi. Onu ancak dışarı çıktığı zaman yakalamak mümkün olabilirdi. Ben bu durumu görünce, her şeyden evvel Albayı ürkütebeceğimizi düşünerek durumu İstanbul Polis Müdürü Mazhar beye arz ettim. O bana: «— İcabına bakarız» dedi ise de bu icap ancak iki gün sonra yerine getirilebildi. Tabii bu durumu sezen kurnaz Bulgar Albayı, İvan Bergiyef Faik beyi gözleyen polislerin kendisini izlediklerini zannederek bir sabah erkenden Sirkeci'den kalkan trenle Bulgaristan'a gittiğini gördük. Bu öykünün bitişinden bir süre sonra İstanbul Polis Müdürü olan Mazhar bey terfi edip gidince yerine Selanik Polis Müdürü olan Edip bey bu makama getirilmiş oldu. Edip beyin işe başlamasıyle İstanbul'daki mu-

halifler çoğalmış hatta birtakım ttutuklama da olmuştu.

Yine polisin polise ettiği böylesine bir azizlik sonunda Bulgaristan'ın en azılı bir istihbarat elemanının daha başka marifetlerini tespit etmek başarısını sürdürememiştik.

MUHALİFLERİN İZLENMESİ

Edip beyin İstanbul Polis Müdürlüğünde kalması çok sürmedi. Kısa bir süre sonra bu makama Murad Gerınen bey tayin edilmişti. Edip bey daha ayrılmadan önce bizleri bir araya toplayarak bir takım emirler ve görevler verdi. Bunların aralarında bilhassa muhalefete mensup mebusların izlenmesi vardı. Takibi gerekenler arasında Piriştineli Hasan Bey, Hoca Mustafa Sabri efendi, Konyalı Zeynelabidin Bey, Gümülcineli İsmail Bey ve **nihayet ünlü Lütfi Fikret Bey de vardı.** Görev bölümüne göre bana Lütfi Fikri beyle Mustafa Sabri Efendi ve Gümülcineli İsmail beyler vardı.

Şunu da hemen açıkça belirtmek gerekir ki, bu izlemeler tam bir ciddiyetle yapılamıyordu. Çoğu arkadaşlarımız akşamları verdikleri raporlarında:

— «Bu kişiler meclisten çıktıktan sonra evlerine gittiler.» denilerek iş oluruna bırakılıyordu. Verilen bu raporlar akşamları «İttihadı Terakki'nin Genel Merkezinde» okunuyordu. Oysa bahis konusu olan muhalif mebuslar çok defa Tokatlıyan'da buluşarak görüşmelerini yapıyorlardı.

Bunun farkına varan Edip bey bir gün beni odasına çağırarak, muhtelif kişilere verilen bu izlemelerin ciddiyetle yapılmadığını ileri sürerek bu işin tümünün benim tarafımdan yapılmasını emretti. Bu iş için de güvenilir ve başarı sağlayabilecek kimi istersem alabileceğimi de de sözlerine ekledi.

Gerçekten Edip beyin görüşünde isabet vardı. Arkadaşlarımız görevlerini tam manasıyle yapmadıkları gibi yapmış gibi davranmaktaydılar. Bu derece zor bir işin sorumluluğu da beni düşündürüyordu. Kendime ait bu konuya elverişli kadroyu hazırlarken, Eyup merkezinde bulunan ve benimle çalışmayı öteden beri isteyen Ziya adında gençle çalışmaya karar verdim. Gerçekten yaradılış itibariyle çok zeki ve işinin ehli olan bu zat sonradan İstanbul Polis İkinci Şube Müdürü ve nihayet Polis Müdürü olmuş başarılı bir arkadaşımdı. İsteğim kabul edildi. Ziya'yı yanıma aldım. Onunla beraber kurduğumuz çalışma planını son derece titizlikle yerine getirmeye başladık. Ziya okadar görev anlayışma sahipti ki, bunu şu ufak olayla belirtmek isterim. Bir gün hava çok kapalı ve karlı idi. Ben de bir iş gereği şimdiki Cumhuriyet gazetesinin ahşap köşkü olan yerdeki Polis Müdürlüğüne gitmiştim. İşimi bitirdikten sonra, daireden çıktım ve Iran Sefaretine doğru yürüyordum. Dört yol ağzına geldiğimde bir arabada Lütfi Fikri beyin önümden geçtiğini gördüm. Onun izlenmesini Ziya'ya verdiğim için ardından bir başka arabanın gelip gelmediğine bakınca ortalıkta böyle bir şey görünmüyordu. Ozaman Ziya'nın bu takibi yapamadığını ve Lütfi Fikri'yi gözden kaçırdığına hükmettim. Fakat kar tipisi arasında arabanın arkesına bakınca faytonun arka dingiline arkasındaki boşluğuna asılı olarak izlemesine devam ettiğini görünce şaşırıp kaldım. Lütfi Fikri bey o zamanlar Nuru Osmaniye'de Şeref sokağında «TANZİMAT» adlı bir gazete çıkarmaktaydı. Ziya onu matbaaya kadar izledikten sonra yamma gelince o günkü görevinin sonuçlarını bana anlattı.

Verdiği bilgilere göre, Lütfi Fikri vapurla Meclisi Mebusan'dan Sirkeci'ye gelmiş oradaki tek arabaya binmiş, Ziya da başka çare bulamayınca bir çoçuk kadar ufak ve incecik vücudu ile çok defa görülen bir çocuk eğlencesi gibi faytonun ardına

asılarak matbaaya kadar gelmiş. Kar yağışının fazlalığı nedeniyle bu hal kimsenin de pek gözüne çarpmadığı gibi çarpsa bile herhangi birinin bu konuda bir müdahalesi de olacak gibi değildi.

Ben kendisine böyle tehlikeli şekilde iş görmenin doğru olmadığını ve fakat yaptığı bu işin de takdire değer olduğunu söyleyerek onu manen desteklemiş oldum. Bu zeki ve kavrayışlı çocuğun aslında gerçek bir değer ifade eden kişliği olduğunu da kabul etmek gerekirdi. Bu davranışlarile onun bu meslek için biçilmiş kaftan olduğu da daha o zamanlarda belli olmuştu. Bu izleme daha bir süre devam ettikten sonra vaz geçildi. Biz de bu tatsız çekişmelerin içinde çektiğimiz son derece zor üzüntülerimizi gidermiş, nefes alma fırsatı bulmuştuk.

Bu arada Edip beyin de ayrılmadan evvel oynadığı bir azizliği de burada belirtmeden geçemiyeceğim.

Bu sıralarda Selanik'e Polis Müdürü olarak tayin edilen eski başkanım Murad beyden bir mektup almıştım. Bu mektubu ile Murad Germen beni bir arkadaşım ile beraber Selanik'de vazife görmeye davet ediyordu. Bunun üzerine bir dilekçe ile yeni Müdürüm Edip beye başvurdum. Dilekçeyi eline alan Edip bey oldukça belirli bir hiddetle:

— Bu dilekçe senin mi? dedi. Ben de:

— Evet efendim, Selanik'e tahvilimi istiyorum.

Edip bey durumu anlamış olmakla beraber yine bana aynı sertlikle sordu:

— Neden Selanik'e gitmek istiyorsun?

— Orası da bir vatan parçası. Biraz da orada çalışmak istiyorum. Bu sözlerim onu daha da hiddetlendirmiş oldu ki birden:

— Seni katiyyen vermem. Başka kimi isterlerse verebilirim. Bunu aklından çıkartma, Sonra terfi için buradan gitmek istiyorsan burada daha çabuk terfi edebilirsin. Oysa Murad bey biraderimiz

benim en iyi memurumu almak istemektedir. Eğer Murad bey fazla direnecek olursa, ben de orada kendisine tavsiye ettiğim tecrübeli iki memuru buraya çekersem, onun da eli ayağı kurur, hiç bir işte başarılı olamaz. Böyle bir ortamda sen de oralara alışıncaya kadar hiç bir şey yapamazsın. Gerçi ben Selanik'ten getireceğim bu memurlardan faydalanamam ama, Murad bey de müşkil vaziyete düşmüş olur, dedi.

Bütün bu tehditlere rağmen yine de ben araya Nihat beyi koyarak bir ay içinde Edip beyin olurunu alarak Selanik'e tahvilimi yaptırdım. Tabii işi bir inad haline getiren Edip bey de bahis konusu o iki memuru İstanbul'a aldırdı. Bütün bu gayretlerimiz içinde boğuşurken Murad bey Selanik'in o devredeki valisi ile aralarında çıkan bir ihtilâf üzerine Selanik'te daha fazla kalmayıp ayrılınca ben de bilmecburiye İstanbul'a eski yerime geldim. Geldim ama, Edip beyin gazabını üzerime çektiğim için terfi sıram geldiği halde beni Polis Müdürlüğü süresince terfi ettirmedi. Ettirmediği gibi, bir gün beni yanına çağırarak:

— Bu terfi hakkı senindi. Ama benim bütün ısrarıma rağmen senin Selanik'e gitmen nedenile seni terfi ettirmiyorum. Ve benim bu yerde bulunduğum sürece sen de benden terfi beklememelisin, demişti.

Aradan geçen bir zaman sonra beni o zamanki sadırazam Talat paşanın muhafazasına memur etti. Böylece Talat paşanın ilk muhafızı olma şansı bana nasip olmuştu. Talat paşa o zaman daha «Talat Bey» idi. Makamı da «Posta ve Telgraf Nazırlığı» idi. Evi Yerebatan'da, cami yanında alelade bir ahşap evdi. Evi o derece halk seviyesinde idi ki, onun içindeki yaşamı İstanbul'un orta halli bir ailesinden zerrece farkı yoktu. Her sabah erkenden evden çıkar, birlikte yürüyerek Posta Telgraf Nezaretine gidilirdi.

Bir sabah evden çıkmıştık. Nezarete giderken (Ozamanlar Nafia Nezareti) olan bugünkü, Mil-

li Eğitim Müdürlüğü binasının köşesini dönerken kendisinin olumlu bir anında: — Beyefendi, memleketin bir Nazırısınız neden kendiniz için bir araba almamaktasınız? dedim. Bana yumuşak ve dokunaklı bir eda ile Talat paşa:

— Oğlum, ben de seni akıllı bilirdim! deyince, yine cesaretlenerek:

— Neden Beyefendi

Öyle ya, biz İstibdat Nazırlarının milleti aç bıraktıklarını, buna mukabil kendilerinin saltanat arabalarında gezdiklerini, milletin ayağına giyecek çarığı bile olmadığını söylüyorduk. Eğer bu millet bizleri arabaya bindirecek iktisadi bir gelişme içine girecek olursa, o zaman bunları düşünebiliriz, dedi. Bu sözleri üzerine kendisinin ne kadar vatansever bir anlayış içinde olduğunu görmüş, söylediklerimden dolayı mahçup olmuştur.

Yine bir başka gün Meclisi Mebusandan çıkıyorlardı. Talat Paşanın yanında Maliye Nazırı Cavit beyle iki nazır daha vardı. Beni yanına çağırarak:

— Bize bir araba tutuver, dedi. Ben hemen koşarak Meclisin önündeki arabalardan birini almaya gittim. Ancak o sırada çok harap bir araba vardı. Bunu Nazırlara yakıştıramadığım için onun arkasında daha iyi yapılı ve körüğü sağlam bir arabayı işaretle onu, binmeleri için getirmiştim. Paşanın gözünden bu davranışım kaçmamış olacak ki, bana biraz da tariz dolu bağışlarile:

— Neden böyle haksızlık yaptın? Nöbet bu arabanın idi. Arkadaki arabayı çağırmakta ne mana vardı diyerek beni azarlamıştı. Onun bakka ve nizama olan saygısı beni ona daha fazla bağlamıştı.

Bir süre sonra İttihadı Terakki hükümeti düşmüş, yerine İtilafçılar gelmişti. Kamil Paşa da bu yeni hükümetin sadırazamı olmuştu. Bunu müteakip Talat Paşa da bana: — Haydi sen de Polis Müdürlüğündeki vazifene dön, demişti.

Yerime dönmeme rağmen bana bir görev verilmedi. Sadece Sirkeci'deki istasyon civarındaki

yan kesicilerin takibine gönderdiler. Tabii hükümet değişimi ile beraber Edip bey de Polis Umum Müdürlüğünden ayrılmış, yerine Kurmay Yarbay Rasih Bey gelmişti. Ama benim işim hep bu şekilde devam ediyordu.

ABDÜLAZİZ ÇAVİŞ'İN MISIRA GÖNDERİLMESİ

Sirkeci civarındaki o hiç beğenmediğim işime devam ederken bir akşam üzeri taharri dairesinde otururken telâşla odaya taharri komiseri girdi. Bana hitaben:

— Çabuk yürü Adli Kısım Müdürü seni istiyor, dedi. Birlikte binanın yukarı katına çıktık. O zamanlar Adli Kısım Müdürü Nazim Beydi. Beni odasında telaş içinde bekliyordu. Odaya girer girmez ayağa kalkarak:

— Çabuk şu zarfı al, sana gösterilecek adamla birlikte İskenderiye'ye gidecek bu zatı ora muhafızlığına teslim edecek ve buna ait tesellüm makbuzunu ve zaptını alıp bana geleceksin, dedi ve cebime zarfı soktu.

Ben olanlardan hiç bir şey anlamamıştım. Bu Eminönü'nden Galata'ya bir kimseyi götürme değildi. İstanbul neresi, İskenderiye neresi. Anlayamadığım ve yapılması gereken işlerin ne olduğunu iyice anlayabilmek için tekrar Nazım beyin yanına girince, son derece şiddetli bir şekilde:

— Daha halâ duruyorsun! diyerek beni merdivenlere sürüklemeye başladı. Ben her ne kadar evime haber vermem, aileme para bulmam gerektiğini mütemadiyen tekrarlamakta isem de, Nazım bey beni hırpalarcasına yoluma hemen devam etmem gerektiğini bir an bile gecikmemem icap ettiğini bağıra bağıra anlatmaya çalışıyordu. Bu karşılıklı bağrışmalar, konuşmalar Polis Müdürlüğünün kapısına kadar devam etmekteydi. Artık kapının dışında idik. O sırada Ali adlı bir taharri memuru arkadaşım da içeri girerken o da fırt-

naya yakalandı. Kapıda körüklü bir araba duruyordu. İçinde de uzun boylu sivri uzun fesli bir Mısırlı ile arabacının yanında da çiçek bozuğu yüzlü biri vardı. Bizi de arabaya bindirerek yola çıktık. Araba köprü üzerinden geçerek Galata'ya doğru gidiyordu. Yolda düşünüyordum. Evde eşimin haberi yoktu. Nereye gidiyorduk.? Kimi götürüyorduk? Biraz sonra araba Galata rıhtımına geldi. Burada o zamanlar işleyen Hidiv Kumpanyasının (Neferle) adlı vapuru hazırdı. Araba ile gemi arasındaki büyük kalabalığı ancak polis yardımı ile geçerek gemiye girebildik. Vapur bizi bekliyordu.

Sonradan öğrendiğimize göre, Arabadaki kırmızı fesli olan kişi Mısır Hükûmeti sivil memurlarının şefi İtalyan tabiyetli bir musevi ile diğer çiçek bozuklu adamın da Mısır hükûmeti sivil memurlarından Giritli Osman bey olduklarını öğrendik. Bizler vapura girdikten bir süre sonra da başka bir araba ile Mısırlı meşhur «Abdülaziz Çaviş» efendiyi getirmişlerdi. Bu zatı ite kaka vapura soktular. Ben iyice şaşırmıştım.

Üzerimdeki elbiseden başka hiç bir şeyim yoktu. Evden bir şeyler alamadığım gibi, onlara haber de verememiş ve para da bırakamamıştım. Üstelik havalar serin olduğu halde ne pardesü ve nede paltom yoktu. Artık vapur halatlarını almış yola çıkıyordu. Bu sırada rıhtımdaki bir resmi polise evin adresini yazarak bir kömür parçasına bağlayarak evime haber verebildim.

Hele o sıralarda yeni evlenmiş bir polisin bu azizliğini anlamak bilmem kolay olacak mıydı. Ama ne yazık ki bu meslekdaş işi angarya telakki etmiş ve evime hiç bir haber götürmemişti. Fakat son anda Mısır'ın Polis Şefi İtalyan tebalı olan Musevi İstanbul'da kalmış bize katılmamıştı.

Yolda Abdülaziz Çaviş efendi Türkçe bilmediği için anlaşmamız mümkün olamıyordu. Ben bu zatı daha önce Talat Paşa'nın muhafızlığı zamanında tanımıştım. Sık sık Paşaya gelir ve Paşa da

ona büyük saygı gösterirdi. Bir aralık kamarasmda dilimin döndüğü şekildeki beyanımla vaktiyle Talat Paşa'nın yanında olduğumu, Paşa'nın kendisine büyük saygısı olması nedeniyle benim de saygımın var olduğunu, kendisini Mısır Hükûmetine teslim etme gibi bir görevde olmamdan çok müteessir olduğumu ve vapura gelinceye kadar kim ve nereye götüreceğimi bilemediğimi, ama buna rağmen saygım nedeniyle rahat bir yolculuk yapacağmı anlatmak istedim. Memnuniyetini belirtti. Gece yattıktan sonra su dökmek üzere çıkmak istediğimde kamara kapısmm kapalı olduğunu gördüm, belki de Abdülaziz Çaviş kapamıştır, dedim, ama uyandırmaya cesaret edemedim. Ertesi sabah vapur Çanakkale'ye gelmiş ve durmuştu. Bu sırada vapurda bir telaş ve koşuşma başladı. Öğrendiğimize göre gemiden denize atlayan bir «Darülfununlu» genç kurtarılmış ve makine dairesinde kurunuyormuş.

Güvertede gezinirken bir ara yanıma gelen Giridli Osman efendi bana hitaben: — Seni bir bey görmek istiyor, dedi. Gittim, şişman gözlüklü olan bu zata yaklaşarak: — Beni istemişsiniz, buyurun, dedim. Bana adımla hitap ederek: — Sizin muhafazasma memur olduğunuz zatı iyi muhafaza ediniz o da kendisini denize atmasm! dedi. Ben soğuk bir şekilde: — Merak etmeyin beyefendi o muhterem zat kendini denize atmaz, dedim ve çekildim.

Adam, öğrendiğime göre Hidivin baş teşrifatçısı imiş. İşin bu şekilde önemini düşünerek tekrar o baş teşrifatçınm yanına giderek:

— Beyefendi, dedim, dün akşam biz Abdülaziz Çaviş ve diğer arkadaşımla birlikte yattığımız kamaradan su dökmek için dışarı çıkmak istediğimizde kamaranın kapısmm dışarıdan kilitlenmiş olduğunu gördük. Dünyanm hiç bir yerinde bu kadar acaip davranış olamaz. Sizin Giritli polisiniz pek zalim bir insan galiba. Ben de Osmanlı Hükûmetinin memuruyum. Bu adam kaçar veya başına bir şey gelecek olursa sizin memurunuzdan daha çok benim sorumluluğum vardır. Lüt-

fen kendisine söyleyin, bu maskaralık devam etmesin, dedim.

Baş teşrifatçı Giridliyi çağırarak kendisine yaptığı saçmalığı anlatarak böyle bir şeyi yapmaması emrini verdi.

Yol sakin geçiyordu. Hava güzeldi ve git gide ortalık daha sıcak ve daha güneşli bir hal almaya başladı. Gemide gezerken bir ara Deniz Polis Merkez memuru iken Kamil Paşa kabinesinin iktidaraiktidara gelmesi üzerine vazifesinden alınan Sudi beyi vapurda gördüm hemen yanına giderek hal hatır sorduk.

O benim ne maksadla vapurda olduğumu öğrenince bana dönerek:

— Sen bu işi kabul etmemeliydin. Eğer Talat Paşa Abdülaziz Çaviç'i Mısır'a götürdüğünü duyacak olursa çok canı sıkılacaktır, dedi. Ben de kendisine:

— Ben bu işi isteğimle kabul etmiş değilim, kimi, ne için ve nasıl götüreceğimi bilmeden hatta evime bile haber veremeden ve üzerimde hiç bir yol eşyam olmadan, anlaşılmaz bir emri vaki ile buraya gelmiş olduğumu anlatmaya çalıştım. Ayrıca Sudi beyin Fransızca dili olduğu için kendisi ile görüşerek benim saygılarımı bildirmesini ve hatta gerekirse kendisini kaçırmaya bile amade olduğumu bildir, dedim.

Sudi Bey yine bana: — Sen Abdülaziz Çaviş'i götürmemeliydin. İnanıyorum ki Talat Paşa seni çok severdi. Böyle bir işe bulaştırılmanı kat'iyyen kabul etmeyecektir. Deyince kendisine cevaben:

— Talat Paşa'ya ben bir mektup yazarak durumu olduğu gibi anlatabilirim. Eğer ben bu işe verilmemiş olsaydım başka biri, belki daha ağır şartlar içinde bu işi yapacaktı. Oysa ben bu zatın Talat Paşa ile olan mütekabil saygılı münasebetlerini bildiğim için son derece saygılı bir şekilde refakat etmekteyim. Bunları bütün açıklığı ile belirtirim. Asıl konu senin nereye gittiğindir, deyince, Sudi bey, İzmir'e gidiyorum, dedi. Bunun üze-

rine ben yazılacak mektubu Sudi beye verecek, O da Paşaya bu mektubu iletecekti.

Sudi beye tekrar rica ederek kendisinin Fransızca dili ile Çavişle görüşmesini, gerekirse bu gece Midilli'de geceleyecek olan vapurdan bu zatı kaçırmamızın mümkün olabileceğini, ancak diğer arkadaşımı pek tanımadığım için ona güvenemediğimi, söyledim. Sudi bey önce Çaviş'in kararını almak gerektiğini söyledi. Eğer kendisi razı olursa Çaviş Mısır'a teslim edilmeyecek idi. Kararımıza göre, ben birlikte kamaraya gidecek ve Sudi ile Çaviş'in görüşmesi için öteki arkadaşımı alarak güvertede dolaşacaktık. Nitekim iki saat kadar baş başa kalan Sudi ile Çaviş'in konuşmalarını sonradan öğrendim.

Sudinin uzun uzun görüşmeleri sonunda Çaviş, benim Talat Paşa'nın çok sevdiği eski muhafızı olduğunu, kendisine bu nedenle derin bir saygısı olduğunu, gerekirse kendisini kaçırabileceğimi söylemesi üzerine kendisi:

— Beni İstanbul Hükûmeti gönderiyor. Benim her hangi bir suçum olmadığıma inanıyorum. Ailemi ve beni bütün Avrupa tanır. Bu hale göre benim emin olduğum durumum karşısında firar zilletine razı olamam. Eğer Mısır Hükûmeti'nde adalet varsa, beraatim muhakkaktır, dedi. Bu sözlerin karşısında söylenecek başka bir şey kalmamıştı. Artık yapabilecek başka bir şey yoktu. Ben yazdığım mektubu Sudi beye verdim, o da bu mektubu bir yandan Talat Paşa'ya verecek ve diğer taraftan da cereyan eden hali ve durumu bütün açıklığı ile anlatacaktı.

ZÂLİM GİRİTLİ

Artık akşam oluyordu, vapur da Midilli limanına giriyordu. Daha vapur demir atarken bir kaç sandal vapurun etrafında içindeki polislerle nöbet tutmaya başladılar. Diğer taraftan vapura giren bir başka sivil polis de beni buldu.İstanbul'dan verilen telgraf emrile geminin etrafmda kaçmasına mani olacak tedbirler alınması istenmiş. Ayrıca Midilli'deki sivil polis yardımcı memura ihtiyacım olup olmadığını da sordu. Ben böyle bir gerek olmadığını söyledim. Komiser gemide kalmaya ait emir aldığını söyleyince ben de yemek zili üzerine salona gittim. Ama bu arada Sudi beye işin ne kadar ciddi tutulduğunu anlattım, o da şaşırdı. Yemekten çıkarken bir ara Giritli Osman efendi yanıma gelerek bana:

— Vapurda uzun boylu bir polis var. Bu zat İstanbul'da Deniz Polis salonu merkez memuru imiş, kendisi ittihatçılardanmış, dün Çavişle görüşmüş ben bu adamdan şüphe ediyorum. Siz kamaraya girin, kapıyı kilitliyeceğim.

— Neden kamaraya kilitleyeceksin? Burada biz iki memuruz. Bir de sen varsın etti üç. Vapurda Midilli'den gelen bir komiser var, ayrıca denizde de sandallar içinde polisler etrafı sarmış bir halde, bu adam kuş olsa buradan bir yere uçamaz. Bu şartlar içinde kapı kitlemek ne demektir

Giritli ısrar ederek:

— Ben amirlerimden şiddetli emirler aldım. Bu adam kaçarsa ben mahvolurum. Korkarım ve kapıyı kilitsiz bırakamam. Ben daha ağır basarak:

— Böyle saçma şey olmaz. Kapı kilitlenmez. İstersen sıra ile nöbet de tutarız. Buna da itiraz eden bu herif cevaben:

— Ben uykusuz kalamam. Nöbet de tutmam. kendimden başkasına da inanmam. Kapıyı mutlaka kilitleyeceğim. Ben yine itiraz ederek baş teşrifatçının kendisine kamara kapısını kilitlememesi için emir verdiğini hatırlattım. O buna da yine ters bir şekilde:

— Kim emir verirse versin. Ben kimseyi dinlemem! deyince kendisine bütün şiddetimle bağırarak:

— Bana bak arkadaş, bu adamın teslimi ile ben görevliyim. Ben seni tanımıyorum. Daha fazla ısrar edersen seni bir güzel döver, ağzını burnunu parçalarım. Defol buradan, diyerek herifi kovdum. Amaı iş böyle de bitmedi. Biraz sonra geminin kaptanı ile birlikte gelip ve kapıyı kilitlemeye başlayınca gece su dökme ihtiyacı için ne yapılacağını söylemeye çalıştımsa da İngiliz suvariye bunu anlatmak kabil olmadı ve kapı kilitlenerek arkadaşımla Abdülaziz efendi içeride kaldılar. Ve anahtarı da Giritliye teslim ettiler.

Vapurun suvarisine söz söylemek kabil olmadığı gibi bu sersem ve korkak harifin zulmüne de şaşardım. Giritliye anahtarı güveneceği bir kamatora vermesini söylediğimde:

— Ben korkarım, Abdülaziz efendi, ya kendini denize atarsa? ne olur! diye cevap verdi. Ben de kendisine cevaben:

— Serteşrifatçı ile birlikte çok korkuyorsunuz. Bu adam kendini denize atmaz, atsa bile boğulur. Zaten Mısır hükümeti de, siz de bunu istersiniz. Uzun konuşmamdan sonra Koço adlı bir kamarota anahtarı teslim ettirebildim. Giritlinin benim Rumca bildiğimden haberi yoktu. Giritli gemi Midilli'den kalkmadan anahtarı bana vermemesini de sıkı sıkı tenbih ederek yatmaya gi ti. Düşünün ki Müslüman geçinen bu herif kendi dinine sahip olana değil de, bir Ruma inanıyor-

du. Kamara kapalı ve içeridekilerin halinin ne olduğunu düşünmeye başladım.

Her şeye rağmen Giritli'nin Sudi beyi tanıması ve bu konuda ondan şüphe etmesi bütün bu ters davranışlara sebep olduğunu anlamıştım. Artık sabaha karşı idi gemi Midilli'den demir almaya başlamıştı. Şimdi yapılacak şey Koço'yu bulup anahtarı almaktı. Ancak bütün kamarotlar gibi o da yatmaya gitmişti, adamı bulmak kolay değildi. Araya araya bin bir güçlükle epey bir zaman geçtikten sonra Koço'yu bulabildim. Hemen anahtarı alarak kamaranın kapısını açabildim. Tabii kapı açılınca içerideki pis kokulardan ne mertebe bir maskaralık cereyan ettiğini anlamış oldum.

Artık bu böyle devam edemezdi. Bu hali görünce baş teşrifatçıyı bularak durumu şikâyet ettim. Ve kendisini alarak kamaranın halini gösterdim ve bu ana kadar bu Giritli Osmanla olan mücadelemizi anlattım ve neticede anahtarın bize değil de Koço adlı bir Ruma teslim edilişin ne derece insafa sığdığını anlattım. Kaldı ki bu adamın haşına gelecek bir halden dolayı benim yetkili bir kimse olmam ve bunun teslimine ait vesaike de sahip olarak ne derece büyük bir sorumluluk içinde olduğumu belirterek bu herife gereken emri vermesini ve bu halin devamı ile meydana gelecek durumlardan dolayı mes'uliyet kabul etmeyeceğimi anlattım. Biraz sonra Osman çağrıldı ve gereği gibi azarlandı ve bu hale son vermesi emredildi.

Artık bundan sonra kamara kilitlenmesi gibi maskaralık devam etmedi.

Tabii durumu yine bizim Sudi bey delaletile Abdülaziz efendiye de anlattık ve bu hususta mücadelemizi de kendisine anlatmca çok müteessir oldu. Bu arada bana eş olarak verilen diğer memur arkadaşıma hissettirmeden hemen şunu sordum:

— Giritli memurla dün hiç görüştünüz mü? deyince, o gayet saf bir şekilde:

— Evet dedi. Dün bana geldi, vapurda uzun boylu olan bir adam var kimdir o? deyince ben de; eskiden Deniz Polis Merkez Memuru idi, dedim, dedi. Ben hiddetle:

— Neden polis olduğunu söyledin? Tanımıyorum, deseydin olmaz mıydı? Üstelik Sudi bey İttihatçı idi, demişsin. Böyle düşüncesizlik olur mu Bak bu sebeple dün geceki kapıt kilitlenmesi kaptanla olan çatışma ve Osmanla yapılan münakaşaların tümü hep senin akılsızlığından oldu, deyince adam üzüldü ama, denecek başka şey yoktu.

O gün öğlene doğru vapur İzmir'e geldi. Daha demirini atmadan birçok polis sandalları gemiyi sardı. Ayrıca gemiye bir de komiser çıktı. Ve bizi bularak yolcunun birlikte olup olmadığını sordu. Kendisini görmek istedi ve gördü. Anlaşıldığına göre İstanbul'dan gelen telgrafta adamın gemide olup olmadığı kontrol edilecekti.

Etrafta sandallara da bakarak, bizim kendi kendimize, adamı istemiş olsaydık bile kaçılmamız, bu şartlar içinde pek de kolay olmayacağı anlaşılmaktaydı. İşi bu derece sıkı tutan İstanbul hükümetinin polislerile sardıkları gemiden kuş uçmayacağını anlayarak kısa bir süre de olsa İzmir'e çıkarak biraz kendimizi topladık ihtiyaçlarımızı tedarik ettik.

BİR BU EKSİKTİ...

Gemi akşam üzerine doğru demirini alarak yola çıktı. Artık kamara kapısının kilitlenmesi konusu yoktu. Rahat ve sakin bir yolculuktan sonra ertesi sabah Pire Limanına girdik. Biz rıhtıma yanaştığımızda İskenderiye'den İstanbul'a gitmek üzere Hidiv Kumpanyasına ait «Osmaniye» vapuru rıhtımda bağlıydı. Bu gemiler hep burada karşılaşırlarmış. Vapurumuz rıhtıma bağlanır bağlanmaz Osmaniye vapurundan bizim vapura ikisi İtalyan, birisi de Arap olmak üzere üç memur daha geldi. Bunlar önce Giritli Osman'ı gördüler. Onunla konşuyorlardı. Biz de güvertede oturmuş, etrafı seyrediyorduk. Abdülaziz efendi de yanımızda idi. Bu sırada iki resmi süngülü Yunan jandarması karşımıza dikilip, gemide mevkuf bir Mısırlı bulunduğunu, vapurun hareketine kadar kendilerinin burada bekleyeceklerine dair emir aldıklarını söyleyince Abdülaziz efendi bana şunları söyledi:

— Oğlum, beni kamaraya götürünüz. Ben cani değilim. Çok müteessirim, deyince kendisine şefkatle:

— Üzülmeyin efendi hazretleri, bu sıcakta kamaraya inilmez, dedimse de benim ricama rağmen:

— Bu manzaraya tahammülüm kalmadı, rica ederim beni kamarama götürün ve vapurun en yetkilisine söyleyin, beni kamaramda kilitlesinler, dedi. İnanıyorum ki kamaranın vereceği sıcaklık zorluğu, bu manzaranın verdiği azaptan daha az olacaktır, diyordu. Bu konuşmalar tabii yarısı işa-

ret yarısı Arapça ve kısmen de Türkçe olarak yapılıyordu.

Abdülaziz efendinin bu sözlerine hak vermemek kabil değildi. Bunun üzerine ben bildiğim Rumcamla Yunan jandarmalarına durumu anlatarak resmen sorumlu kişiler olduğumuzu, ayrıca Mısırlı polislerin de gemi olduğunu onlardan değil de, birer caniyi gözler gibi süngü ile buraya dikilmelerinin adamı çok rencide ettiğini, kabilse, gemide değil de iskelenin başında beklemelerini rica ettim. Onlar da anlayış göstererek iskele başına çekildiler.

Abdülaziz efendinin buna rağmen ısrarı üzerine kamaraya indik. Yatağına yatırdıktan sonra biraz da mevcut koruma şartlarının yeterliliği üzerine Pire ve Atina'ya kadar gidip geldik. O zamanlar Pire ve Atina arasında çok rahat elektrikli trenler çalışıyordu. Atina'da, stodyumu, Akropolis'i ve civarı gezerek gemiye geldik.

Vapurumuzun hareketinden sonra Mısır memurları aldıkları talimat üzerine artık kamara kapısını kitlemiyorlardı. Hava sıcak olduğu için kapı açık yatıyorduk. Pire'den hareket ettiğimiz gece yatakta uzanmış, halimi ve bundan sonra başıma gelecekleri düşünmeye dalmıştım. Bir ara gözüme bize bakan bir baş ilişti. Yatağımdan fırlayarak koridora çıktım. Baktım ki bu gelen kişi Mısır'dan gönderilen bir başka memur olup, bizim kamarada olup olmadığımızı kontrol ediyordu. Bu hali de yadırgamakla beraber, doğru olup olmadığını kontrol için tekrar yatağıma uzandım. Gözlerim uyur gibi aralık olarak kapıyı gözlemeye başladım. Bir çeyrek saat geçmeden yine aynı kimsenin bizi gözetlemeye başladığını görünce dayanamayıp tekrar dışarı çıkarak bu davranışının sebebini sordumsa da, herif, bana Arapça bir şeyler söyleyip duruyordu. Baktım ki olacak şey değildi, Giritli Osman'ı bularak bu kontrole açık denizde neden gerek olduğunu sorunca bana:

— Bize böyle talimat verdiler. İskenderiye'ye kadar bu kontrollerin nöbetle devam edeceğini tek-

rarladılar. Oysa İzmir'den itibaren İskenderiye'ye kadar başka hiç bir limana uğramayacak olan bir gemiden kendini Akdeniz'in buz gibi derinliğine atabilecek hiç bir kimsenin olamayacağını, üstelik Abdülaziz gibi bir kimsenin bu yaşda böyle birşeye cesaretinin mümkün olamayacağın, kaldı ki yanında bulunduğumuza göre, aynı konuda vazifeli kişilerin hangi memleketin polisi olursa olsun, birbirinden şüphe etmesi en hafif deyimle nezaketsizlik olduğunu anlatmaya çalıştım. Buna ilâveten de eğer mutlaka bu zatı nöbetle bekleme emrini yerine getirmek gerekiyorsa, bunun için ikide birde başınızı içeri uzatarak kontrol yerine bu kamara kapısına konacak bir sandalyede nöbet tutulmasının daha uygun olacağını da söyleyerek kamarama çekildim. Ama uyku tutacak halde değildim. Hemen güverteye çıkarak biraz hava aldım. Gece sakin ve güzide bir mehtap vardı. Bir iki saat kadar temiz havada dolaştıktan sonra kamarama geldiğimde Mısırlı bu acaip polislerin tavsiyeme uyarak bir sandalye üzerinde nöbete devam ettiklerini gördüm.

Ertesi gün yolculuğumuz nispeten daha sakin geçti. Hava duru ve sallantı yoktu. Bu sırada vapurda Cemal bey adında bir zatla tanıştık. Cemal bey İran konsolosluğunun bulunduğu binanın karşısındaki şimdiki Basın Sarayı'nın olduğu yerde eskiden İstanbul Muhafızlığı vardı. Bunun sahibi olan Cemal beyle yol boyunca tavla oynayarak vakit öldürmeye çalışıyorduk.

Vapur artık Girit adasının son görüntülerini de geride bırakarak daha ılık bir hava içine doğru girdiğini hissettiriyordu.

Nihayet o günden sonra ertesi sabah İskenderiye'nin ilk çizgileri belli olmaya başladı. Birkaç saat sonra vapur limana girince ilk gelen sağlık kontrolünü yapacak olan Karantina istimbotu gemiye yanaştı. Bu inceleme ve kontrolden sonra gemiye büyükçe bir çatana (İstimbot) yanaştı. Buradan çıkan bir kaç kişi acele acele merdivenleri çıkarak gemiye girdiler. Biz daha ne olduğunu an-

lamadan bu gelenler gemiden apar topar bizim Abdülaziz efendiyi alarak merdivenlerden aşağıya inmeye başladılar. Bu durum karşısında hemen seğirterek merdiven başına gelince, burada nöbet tutan vazifeli Mısırlı askerler bize karşı dikilerek:
— Yasak diye aşağıya inmemize müsaade etmediler. Artık hem adamlar, hem de bizim teslimle mükellef olduğumuz Abdülaziz efendi gelen istimboat ile limana doğru giderken gemide yeniden hareketle limandaki rıhtıma doğru yol alıyordu. Rıhtım çok kalabalıktı, adeya mahşer gibiydi. Bir de garip bir uğultu vardı. Sonradan öğrendik ki Mısır'daki Fellahlar Abdülaziz efendiyi gemiden almak için rıhtımda toplaşmışlar. Orada bir uygunsuz hale maruz kalmaması için Mısır yetkilileri Abdülaziz'i bu şekilde bir istimboat ile bu kalabalığa sokmadan dışarı çıkartmayı daha isabetli görmüşler. Şimdi yapılacak şey İskenderiye'deki resmi makamları bulmaktı. Oysa biz hem İskenderiye'yi bilmiyor, hem de dil bilmiyorduk. Bu durum içinde iken Mısırla çok ileri ticari ilişkileri olan Cemal bey imdadımıza yetişmiş oldu. Zira o bu şehre sık sık geldiği için buranın girdisini, çıktısını pek iyi biliyordu. Bir yandan buna üzülürken bir yandan da bu önemli kişinin yanında vazifeli olan bizlere buranın yetkili emniyet mensupları hiç bir şey sormadıkları gibi, yapılacak işlere ait hiç bir şey de sorup söylemeden çekilip gitmişlerdi. Cemal beyin önerisi üzerine Muma mahallesinde İbrahim efendinin oteline gittik. Biz vapurdan bu kalabalık topluluk dağıldıktan sonra çıktık. Cemal bey oradaki evine bir arabaya atlayarak gitti. Biz de sonra tavsiye edilen oteli bulduk.

Artık canım burnuma gelmişti. Madem ki gemide bunca Mısır memuru vardı ve yine mademki İskenderiye'de bu herifin teslim ve tesellümü böyle olacaktı, ne diye bizi buralara kadar gönderdiler? Adamı İstanbul'da Mısırlı yetkililere verebilirlerdi. Tabii anlaşılır şeyler değildi, bizim

için. Üstelik buradaki tabii ihtiyacımız için üzerimizde yeteri kadar da para yoktu.

Otel parası, yiyecek ihtiyacımızı ne ile karşılayacaktık. Bukadar maskaralık olmazdı. O gün geç vakit olmuştu. Yanımızda yarımşar lira vardı. İlk önce karnımızı doyurduk. Ertesi sabah İskenderiye muhafızlığını sora sora bulduk. İlgililere Abdülaziz efendiyi getirmekle görevli Türk polisleri olduğumuzu söyledim. İçlerinde yalnız biri Türkçe bilmekteydi. Onunla daha rahat anlaşma imkânım olabildi. Durumu bütün teferruatile anlatarak elimdeki tesellüm ve teslim işine ait mektubu vererek buna ait bir makbuz rica ettim. Bana Paşanın o gün bulunmadığını, zarfı kendilerine vermemi istediler. Ben önce buna «olmaz» dedimse de bana muhatap olan kişi:

— Makbuzu paşa değil, ben vereceğim, dedi. Ben de elimdeki vesikaları vererek karşılığında bir makbuz aldım. Artık iş bitmişti herifler suratımıza bön bön bakarak lisanı halle: — Haydi makbuzu da alın, çekin arabanızı, der gibi bir halleri vardı. Makbuz elimde olduğu için bir köşeye ilişerek onlara biraz da anlayacakları dozda sertçe bir şekilde:

—— Biz Osmanlı devletinin bir komiseri ve polisi olarak Abdülaziz efendiyi buraya getirmeye memur edildik. Okadar acele ile bize bu önemli vazife verildi ki, ne evimize haber verebildik, nede, yanımıza bu yolculuk için para alabildik. Buraya gelince sizler bize mevdu bu zatı sorup sormadan, hiç bir haber dahi vermeden alıp gittiniz. Biz kendimiz burayı bulabildik. Nerede yattığımızı ve nasıl geçindiğimizi bile sormamaktasınız. Birer ayrı ülkede de olsa meslektaş olarak sizden bir misafirperverlik bile görmemekteyiz. Otelimizi bile biz bulabildik. Bu ne biçim iştir? dedim. Türkçe bilen memur bunları paşanın muavinine tercüme edince bize son derece mahçup bir halde:

— Affedersiniz, bizler bu hususları bilmiyorduk. Nerede kalıyorsunuz deyince bizim Cuma

mahallesindeki İbrahim efendinin otelini bulduğumuz söyledik. Hemen itirazla:

— Orası muvafık değildir. Otelinizi değiştireceğiz. Otel ücretleri Muhafızlıkça ödenecektir. Muhafız paşa bugün burada değil, yarın bu işi teşrifinde halederiz. Hatta gerekirse makbuz mukabili para verelim, deyince ben kendilerine:

— Burada parayı borçlanarak almaya mezun değiliz, yarın sabah İstanbul'a tel çekerek gerekli yolluğumuzun gönderilmesini isteriz, diyerek çıktım.

Fakat salona gelince aklıma vapurdaki Mısırlı Baş teşrifatçı geldi. Oradaki telefon santraline bu adamın telefon numarası olup olmadığını sordum. Vardır, diyerek beni santrale aldılar.

Benim kim olduğumu neden telefon etmek istediğimi sorunca maksadımı anlattım. Kısa bir süre sonra ser teşrifatçı bey karşımdaydı.

KAHİRE YOLCULUĞU

Kendisine Iskenderiye'ye gelişimizi, gemiden Abdülaziz efendinin sorgu sual edilmeden apar topar bir istimbotla götürülmesi, buna mukabil bizim de bu tekne ile birlikte çıkmamıza askerlerin mani olduğunu, gelirken hiç bir yolluk da almadığımız için şimdi perişan bir halde kaldığımızı, gerekli makbuzu muhafızlıktan aldığımızı, ancak buradan dönene kadar son derece müşkil bir halde olduğumuzu, Muhafızlığın karzen para verebileceklerini söylemeleri bizi fena halde üzdüğünü bütün teferruatile anlatınca baş teşrifatçı bey bana gayet tatlı ve sevimli bir hava içinde:

— Aman efendim, azim hata işlenmiştir. Memurlarımızın bu hatasını tamir edeceğim, hemen. Bunun için Dahiliye nazırına telefon ederek size gerekli her türlü yardım ve bakımın yapılmasını isteyeceğim. Ayrıca size bir de rehber vererek Kahire'ye hareket edecek ilk trenle orayı da gezdemizi temin edeceğim. Bir hafta sonra kalkacak ilk vapura kadar bizim misafirimiz olarak her türlü iaşe ve ibateniz temin edilecektir, dedi.

Daha santralden çıkıp yola düzülmeden gelen bir memur bizi bularak hemen Dahiliye nazırına götürdü. Kendisinin huzurunda bize çok iyi davranışla önce benim vazife ve memuriyetimi sordu. Ben komiser olduğumu, arkadaşımın da polis memuru olduğunu söyleyince, derhal bana 14, arkadaşına da 12 Mısır lirası verdi. Bir yaveri ile derhal bir bankaya giderek bu Mısır liralarını İngiliz lirasına çevirdik. Artık önemli bir sıkıntıyı geride bırakmıştık. Yanımıza katılan bir rehbet meslektaşla birlikte bindiğimiz araba ile İstasyona yö-

neldik. Biraz sonra birinci mevki biletlerile trenin rahat koltuklarına yerleşerek Kahire'ye doğlu yol almaya başladık.

Tren çok hızlı gidiyordu. Ekspres olan bu tren Tanta istasyonundan başkasında durmadan Kahire'ye vardı. Burada yol rehberimiz olan meslekdaşımız bizi çok iyi bir otele indirdi. Biraz dinlendikten sonra otelin lokantasında yemeğimizi yedik. Bundan sonra Kahire'yi gezmeye başladık O tarihlerde Kahire'de yollar asfalt ve geniş tramvaylar bol ve itiş kakış yok. Tramvaylardan başka otobüsler de vardı. Kahire'deki İstasyon karakolu unutamadığım zerafette bir binadır. Biz o tarihlerde İstanbul'daki köhne karakollarda perişan oluyorduk. Bu binayı ömrümce unutamadım.

Tramvayların o zamanki ücreti çok ucuz olduğu gibi nereden biner ve nereye giderseniz gidiniz yirmi para ile kırk para arasındaydı. Özbekiye'de bir belediye bahçesi vardı. Buradaki ağaçların ve çiçeklerin renk saltanatı ve renk cümbüşü görülecek şeylerdi. Bu bahçede sinemalar, çalgılı yerler vardı. Ozbekiye'den sonra yine tramvayla uzun bir süre giderek Kahire'nin yeni kurulan modern mahallelerine geldik.

Buradaki bahçelerdeki kahvelerde ayrıca müşterilere ikram edilen sinemalar dışarıdan bile görülmekteydi. Saatler süren gezintilerden sonra otelimize geldik. Otel odalarında sivrisineklerden korunmak üzere kurulu cibinlikleri açarak yatağımızı bulduk.

Sabahleyin uyandığımız zaman otelin aşağısındaki salonda kahvaltımıza indik. Buradaki kahvaltı havyarına kadar çeşitli zerafette ve lezzette idi. Mısır'da havyarın sabah kahvaltısında verilmesine aklımız ermemizti. Rehberimiz bize kahvaltıdan sonra Mısır'ın adetlerinden biri olan «Ful» yemeğe götürdü. Mısır'daki bu ful yeme adeti pek eski bir gelenekti. «Ful» bildiğimiz bakliye sınıfından bizim baklaya benzeyen lezzeti hoş bir sebzeden başka bir şey değildi. Bunu d ageçiştirdikten sonra yine rehberimizin teklifi ile birer kahve

içip tutulan merkeplerle «Cebeli Muazzam» denilen yere gittik. Burası bir kale idi ve içinde o zaman İngiliz askerleri vardı.

Bu kalede eski İslam tarihinde geçen Hazreti. Yusuf'un kuyusu varmış. Vaktile tarihlerde geçen bu kuyuyu görmek istedik. Bilindiği gibi tarih kitaplarında ve özellikle dini kitaplarda Hazreti Yakub'un on iki evladını Hazreti Yusuf'un kardeşleri güya bu kuyuya atmışlar. Kuyu etrafı geniş bir merdiven şeklinde topraktan yapılmış basamaklarla aşağıya iniyordu. Oldukça derin bir noktaya kadar geldik ki buradan aşağıya inilemiyordu. Buradan bakılınca daha bir hayli derin bir mesafe belli oluyordu. Bundan sonra yine bu Cebeli Muazzamada bulunan Bektaşi tekkesine gittik. Ben de eski bir bektaşi tarikatı mensubu olarak bu dergâhın Lütfü Baba adındaki şeyhini ziyaret ederek duasını aldım ve bu vesile ile o civarda bulunan bir mağara içindeki «Kaygusuz Sultan» namındaki maruf zatın türbesini de ziyaret ettim.

Artık Kahire'deki günlerimiz dördüncü gününü bulmuştu. Bundan sonra Kahire'nin hayvanat bahçesini de gezerek pek çok şeyler görebildik. Kaldı ki koca Osmanlı İmparatorluğunun o günkü baş şehri olan İstanbul'da böylesine geniş çaplı bir hayvanat bahçesinin olmaması bizim için hakikaten ayıplanacak bir haldi. Bu nedenle bu gezinti benim için çok etkili bir hava yaratmış oldu. Dönüşümüz yine tramvayla oldu. Ancak bu dönüş sırasında her tarafı açık olan tramvaydan atlayan genç bir adam düşerek yaralandı. Bu hal karşısında olayın polisçe incelenmesi için gelecek kimseleri bekliyeceğiz diye hayıflanırken tramvayın biletçisi hemen en yakın bir direkteki telefona gidip ilgililere durumu bildirince kısa bir süre sonra gelen polisler yaralıyı alarak gittiler. Öğrendiğimize göre buradaki tramvay direklerinde bulunan polis telefonları hadiselerin çok çabuk giderilmesi ve yaralananların kısa sürede hastahaneye nakillerine yardımcı olmaktadır.

Artık Kahire'deki günler bitmişti. Şimdi ertesi sabah hareket edeceğimiz İskenderiye için son hazırlıklarımızı yapıyorduk.

Ertesi sabah trene binerek yine üçbuçuk saatte çok süratli bir şekilde İskenderiye'ye varmış olduk. Buraya varınca polis meslektaşlarımız bizi Mısır Dahiliye Nazırının aradığını ve görmek istediğini bildirdiler. Bir süre sonra bizi Paşanın yanına götürdüler. Paşa bizi son derece nazik bir tavırla karşıladı, yer göstererek oturdu. Bizim için ertesi gün kalkacak vapurda biletlerimizi aldırdığını söyleyerek hayırlı yolculuk dileğile bizleri kapıdan uğurladı. Buradaki son gecemizi Akdeniz'in kenarındaki sahil kordonunda garip garip dolaşarak geçirdik.

İTALYAN HARP GEMİLERİ YOLUMUZU KESİYOR

Vapurumuzun İskenderiye'den hareketinden evvel Mısırlı polislerden biri İstanbullu olduğunu bilerek bize o tarihlerde Trablus garpte başlamış olan muharebe için İstanbul'dan Trablus garbe giden zabitleri aramak üzere bir iki İtalyan harp gemisinin Akdenizde dolaşmakta olduklarını ve hemen her gemiyi durdurarak aradıklarını söyledi.

Bu haber hiç de hoş değildi. Zira bizim gelirken uğradığımız Pire'de gemiye gelen üç memurdan ikisi İtalyan polisi idi. Belki de bizi bu polisler kendi hükümetlerine ihbar da etmiş olabilirlerdi. Vapurumuz «İsmailiye» adlı buharlı bir gemiydi. İskenderiye'den ayrıldıktan birkaç saat sonra uzaktan iki bacalı bir İtalyan harp gemisini görmüştük. Arkadaşımla beraber resmi tabancalarımızı, üzerimizdeki bütün vesikaları hatta Abdülaziz Çaviş'in teşellüm makbuzlarını bir arada geminin baş tayfası olan Rizeli Hasan Reise teslim ettik. İşe bakın ki onca ikrama rağmen Mısır Dahiliye Nazırının bize bedelini vererek satın aldığı biletler güverte bileti imiş. Ama baş tayfa olan Hasan Reise birer İngiliz verince geminin baş tarafında bize ikişer mükellef yatak verdi.

Harp gemisi geminin durması için bir işaret topu attı. Gemi tabii durdu. İtalyan gemisinden indirilen bir botla iki subay gemiye geldiler. Önce geniyi gezdikten sonra bütün yolcuları bir araya toplodılar ve sıra ile önlerinden geçmelerini istediler. Son derece dikkatle geçenleri inceliyor-

lardı. Özellikle gençlerin üzerinde duruyorlardı. Bu iş bitip de bir sonuç almadan çekilip gittiler.

Oysa, bir şey bulamadıkları gemide Trablus garptan dönen iki Türk zabiti baş tarafta zincirlikte Hasan Reisin tentelerle örttüğü bir bölümde bulunuyorlardı. Tabii her ihtimale karşı bu iki zabit Türk limanlarına gelinceye kadar burada kalacaklardı.

Yolumuz yine sakin bir havaya girince Hasan Reis bizi alıp bu kahraman subayların yalnızlıktan ve yerin pek elverişli olmamasından bunalmış hallerine yardımcı olmak üzere baş tarafa götürdü. Onlar da konuşacak, dertleşecek güvenilir vatandaşlarını aramaktaydılar. Geminin tayfalarının çoğu Karadeniz'in mert evlatlarıydı. Onlar her zaman bu gibi zabitlerin Trablus'a gidiş ve dönüşlerinde her türlü hizmetlerini gördükleri gibi, sakh oldukları yere pişirilen çaylarını, yemeklerini bile bazen mutfaktan, bazen de kendi kuzinalarında pişirdikleri gemici yemeklerini paylaşarak gerçekten takdire şayan yardımları olmuştur.

O gece uzun uzadıya bu kahraman subaylarla sohbetimizi devam ettirerek kamaramıza çekildik. Ertesi sabah henüz daha çaylarımızı hitirmeden yeni bir İtalyan gemisinin üzerimize doğru gelmekte olduğunu gördük. Hasan Reis bize ciddiyetle dolu bir sesle: — Aman beyler, bu geminin gelişini pek beğenmiyorum. Galiba ihbar kuvvetli. Bu sefer ellerinden kurtulmak kolay olmayacak, diye bizi uyarıyordu. Ayrıca önlerinden geçerken mümkün olduğu kadar sersem bir eda ile yürüyün ve sakın ola ki baş tarafdaki zincirliğe doğru bakmayın, dedi.

Gemi yine top atarak bizi durdurdu. Yine bir botla bu sefer üç zabit çıkageldi. Yine yolcular bir araya toplandı. Uzun uzadıya bize baktıktan sonra kaptanla bir şeyler konuştular. Ve bundan sonra da hepimizi birer birer önlerinde yürütmeye başladılar. Sıra bize gelince bir sinema aktörü gibi garip bir budala edasile bu düşman subayla-

rının önünden olaysız bir şekilde geçtik. Bundan sonra zabitler kaptana yine bağıra bağıra bir şeyler söyledikten sonra ikinci ve daha ciddi bir geçide tabi tuttular bizleri.

Allaha şükürler olsun, ne bize dokundular ve ne de baş taraftaki zincirlikte bulunan kahraman subaylarımızı göremeden çekilip gittiler.

Vapurumuz Pire'ye selâmetle varmıştı. Yine kalacak süreden istifade ederek bu sefer cebimizdeki paraya da güvenerek Pire ve Atina'yı dolaştık.

Pire'den kalktıktan sonra İzmir'e doğru yol almaya başladık. Artık memleketimizin sularına yaklaşmaya başlamıştık. İzmir'e gelişimizden evvel baş altındaki zincirlikte saklanan sevimli ve yorgun subaylarımız vatanın hür ve taze havasile ciğerlerini doldurmaya başlamışlardı. Bir gece İzmir'de kalan gemimiz ertesi gün öğleden sonra İstanbul'a varmıştı. Gemiden çıkarak hemen Polis Müdurlüğü Adli Kısım Müdürü Nazım Bey'e tesellüm makbuzlarını vererek evime geldim. İşin garibi şu ki rıhtımdaki arkadaşıma rica ettiğim halde evime haber verilmemişti. Meslektaşlık tesanüdüne de diyecek sözüm yok tabii.

TALAT PAŞA'YI ZIYARETIM

İstanbul'da ilk gecemi evimde geçirdikten sonra, yerine getirilecek en önemli işim, bir an evvel Talat Paşa yı bularak ona Abdülaziz Çaviş'in hikâyesindeki benim başıma gelenleri gerçek yönü ile anlatarak bu konuda yanlış bir zehabın kurbanı olmaktan kurtulmaktı. Paşa yine Yerebatan'daki evinde oturuyordu. Eve yaklaşmadan gözetlemede bulunan polisleri gördüm. İçlerinden tanıdığım bir ikisine Paşa'yı mutlaka görmem gerektiğini, bu hususta bana yardımcı olmalarını rica ettim. Onlar bunun mümkün olabileceğini, ancak evin karşısında askeri bir gözetim yerinin bulunduğunu, buna dikkat etmem gerektiğini söylediler. Ben bunun önemi olmadığını söyledim. Planıma göre tebdil kıyafet edecektim. İçeri girerken kapı önüne bir taş parçası koyacağımı, bu taş oradan alınmadıkça arkadaşlarınızla eve yaklaşmamalarını rica edecektim.

Hemen daireye giderek gerekli bir biçimde kıyafetimi değiştirerek eve yaklaştım. Beni gören arkadaşlarım diğer memurları da alarak öteki yöne doğru yürümeye başladılar.

Ben eve yaklaşırken evden çıkan Mühürdarlı Fuat beyi gördüm. Kendisine Paşa'nın evde olup olmadığını sorunca — Evet evdedirler, dedi. Hemen kapıyı çaldım. Biraz sonra arap bir hizmetçi kapıyı açtı. Arap bana bir sürü soru soruyordu. Okadar uzadı ki bu sorular, birden içeriden Paşa'nın Refikaları hanımefendi araba bağırarak: — Bacım tanımadınsa kapıyı aç, kim olduğunu anlarız, deyince ben hemen içeri sıyrılıverdim. Hanımefendi beni hemen Paşa'nın oturduğu odaya götürdü.

Paşa odasında geçirdik ertesi ile idi. Beni görünce hoş geldin evladım diyerek yer gösterdi. Bir de sigara ikram etti. Ben tabii nezaketen sigarayı yakmadım. İlk sözü o aldı:

— Sudi beyle gönderdiğin mektubu aldım. Teşekkür ederim. Mektubu okuyunca ve Sudi'nin de anlattıklarını öğrenince senin nasıl bir emri vaki ile bu işe sürüklendiğini anladım. Bunun için tasa etme, dedi. Bir ara durakladıktan sonra yine bana mülayemetle:

— Eğer Abdülaziz Çavişi kaçırabilmiş olsaydın, istikbalin müemmen idi, dedi.

Ben tabii cereyan eden hali, Mısırlıların bize karşı davranışlarını, parasız kalışımızı ve yollardaki Mısırlı polislerin hareketlerini bütün ayrıntılarına kadar anlatınca Paşa üzgün bir halde:

— Tabii dedi, Kâmil Paşa Hükümeti'nden başka bir şey beklenmezdi. Ama unutma. Tarihde bu vak'a büyük bir leke olarak kalacaktır, dedi. Sözlerini bitirdikten sonra Talat Paşa birden iri siyah gözlerini açarak:

— Ya, sen ne cesaretle buraya gelebildin? Seni görebileceklerinden korkmuyor musun? Bir yandan beni gözleyen polislerden başka, ayrıca askeri bir gözlem de karşıda bulunan bir ev yapılmaktadır. Girenlerin çıkanları araştırıyorlar. Ben kendisini temin edercesine hareketimin hesaplı bir planla olduğunu, arkadaşlarımı bu hususta temin ettiğimi, girerken sırtımdaki koyu ceket yerine çıkarken beraberimde getirdiğim açık renk ceketle çıkacağım için ve ayrıca kapıdaki taş işaretinin kalkmadıkça bu tarafa gelmiyeceklerini temin ettiğimi anlatarak getirdiğim açık renkli ceketi giydim elini öpmek istedim müsaade etmedi. Sadece çıkarak izin alıp dışarı çıktım. Önce yüzümü sakladım ve işaret taşını aldım, doğru daireye gittim ve yeniden verilecek görevimi beklemeye başladım.

Bir süre sonra İstanbul - Edirne trenlerine seyyar polis verdiler. Bu epiyce devam etti ve ar-

kasından başlayan Balkan harbi nedeniyle yeniden Sirkeci İstasyonundaki eski işime döndüm.

Artık Balkan harbinin korkunç manzarası, gelen yaralılarla İstanbul'u büyük bir kedere sokmuştu. Çok defa Sirkeci'den yüklenen un ve diğer yiyecek vagonları yerlerinde boşalmadan üzerlerine konan yaralılarla birlikte geri geliyordu. Bazen de zavallı ehmetçikler hayvan vagonlarında gübreler içinde geliyorlardı. Bunların tatanosdan çoğunun öldüğü muhakkaktı. Gelen yaralılarla meşgul olan da yoktu. O sırılarda Sirkeci İstasyonunda Emin Paşa adlı bir doktor vardı. Hemen ona giderek durumu anlatarak yaralıları oradaki bir barakaya taşımak için eli yağı tutan askerlerden vermesini rica ettim ise de, paşa bana bunu kapıdaki askere söylememi emretti.

Dışarıdaki emir eri olan asker de tek başına olduğunu, paşanın hizmetine baktığını, ikide birde zilin çaldığını söyleyerek bu işten yan çiziyordu. Yapabileceğim tek şey benim emrimde olan sivil polisleri bu işe tahsis etmekti. Hep birlikte tedarik ettiğimiz sedyelerle bu zavallı yaralı gazilerimizi istasyon yanındaki barakalara götürmeye başladık. Buraya gelen yaralılar sonradan hastahanelere nakledilliyordu. Balkan harbinin bu korkunç tablosu halâ aklımdan çıkmamaktadır.

İTTİHADI TERAKKİ'NİN İKTİDARA GELİŞİ VE MAHMUT ŞEVKET PAŞA YA YAPILAN SUİKAST

İtilafçılar kısa bir süre sonra düşmüş ve düşerken de memleketi büyük bir uçurumun kenarına kadar getirmişlerdi. Harp bitmemiş devam ediyordu. Enver Paşa ilk olarak harekete geçerek Edirne'yi geri almıştı. Azmi bey yeniden İstanbul Polis Umum Müdürü olmuş ve hemen işe başlamıştı. Azmi beyin işe başlamasından sonra beni Sirkeci İstasyonundan merkeze aldı. Mahmut Şevket Paşa'nın Çarşıkapı'ya gelirken önüne çıkartılan bir cenaze vesilesile birlikte öldürülmüştü. Bu son derece ağır vak'a üzerine Azmi bey bütün işe yarar memurlarını katillerin yakalanması için görevlendirdi. Bu meyanda ben de aralarına katıldım. Katillerden biri olan Topal Tevfik adlı olanı Beyazıt civarında bir meclada yakalanmış, diğerleri de Topkapı'ya doğru bir otomobille kaçmışlardı. İstanbul polis teşkilatı katilleri her yerde aramaktaydı. Diğer taraftan katillerden bir kısmı da Beyoğlu'nda Pire Mehmet sokağında bir evde bastırılmış, silahlı çatışma sonunda orada yakalanmışlardı. Şoför Abdurrahman Nazmi, Kavaklı vesairenin tevkifleri için çok sıkı araştırmalara devam ediliyordu.

Bir sabah Azmi bey beni çağırtarak çok sert bir eda ile:

— Katilleri bulmadıkça buraya gelmesin! Sizi burada görmek istemiyorum, dedi. Eldeki istihbarata göre, katillerin İstanbul'un Kağıthane ci-

varındaki köylerde olduğu bildiriliyordu. Azmi bey bu noktaya basarak:

— Kağıthane civarında yeteri kadar memur var. Gerekirse Beyoğlu Polis Müdürü Murad (Murad Germen) beye de başvurarak yardımcı alın. Ne yapıp yapıp bu herifleri bulacaksınız, emrini verdi.

Biz beş kişi idik. İçimizden bir çoğunun kıyafetlerini değiştirmesi lazımdı. Bir kısmımız Edirnelilerin poturlarını, bir kısmı da avcı elbisesi, biri de eskiden pek rağbet edilen tulumbacı kıyafetine girdiler. Biri de Elbasanlı bir Arnavut kılığını seçmişti. Hep birlikte Topkapı'dan çıkarak Eyub'un arkasındaki Küçük köye geldik. Kendimizi Trakya muhaciri olduğumuzu ve hayvan satın almaya çıktığımızı ora köylülerine söylemekteydik. İlk temaslardan bir şey çıkmamış ve akşam olmuştu. Geç saatlere doğru Ayasağa köyüne geldik. Köye vardığımızda akşama kadar çalışan köylüleri dinlenmek üzere kahvenin önünde oturmuş bir halde bulduk. Bize tecessüsle kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi sordular. Biz de bildiğiniz gibi muhacirliğimizi, hayvan satın almak için yola çıktığımızı anlattık. Ama içlerinde eski köy korucusu olup şimdi çiftçilik yapan birisi bize en çok soru soran kişi olmuştu. Onu da gereği gibi cevapladıktan sonra köy bakkalından tedarik ettiğimiz ekmek, peynir ve zeytinle birer de çay içerek akşam yemeğimizi yedik. Ve tabii yatacak yerimiz olmadığı için kahveciden müsaade alarak kahvenin peykelerinde geceyi geçirmeye razı ettik. Son yatış hazırlıklarımızı yaparken birden içeriye dört jandarma giriverdi. Daha biz bir şey demeden jandarmalardan biri sert bir ifade ile:

— Arkadaşlar dışarıya, karakola gideceğiz, dedi. Ben de saf bir eda ile:

— Ne o hemşerim, bir şey mi var? diye sorunca:

— Çok laf etmeyin ve beni de zor kullanmaya mecbur etmeyin. haydi dışarıya! diye bağırmaya başladı. Artık bir şey söylemeye gerek yoktu. Arkadaşlarıma hitaben:

— Haydi arkadaşlar kalkın dışarı çıkalım, dedim. Biraz sonra biz de arkada tüfeklerine fişek sürülmüş jandarmalarla yola düzüldük.

Bir ara başımı geri çevirerek

— Bizden şüphe mi ettiniz, dedim. Jandarma laf anlar gibi değildi Ciddi bir eda ile:

— Katiyen laf istemem. Karakola kadar birbirinizle konuşmayacaksınız. Biriniz azıcık kımıldar ve elini beline atarsa derhal kurşunu yersiniz, deyince işimizin hiç de kolay olmayacağını anlamış olduk. Gece yarısı Maslak karakoluna doğru yol alıyorduk. Bir iki saat sonra karakola geldik. Onbaşının odasına aldılar bizi. Sorgu sual başlayınca kimler olduğumuzu ne maksatla buralarda bulunduğumuzu anlatıp hüviyet vesikalarımızı da gösterince onbaşı bizim oturmamıza izin verdi. Durum hakkında onbaşıdan bilgi aldıktan sonra karakoldan Azmi beyi arayarak durumu anlattık. Hüviyet vesikalarımıza rağmen bize pek inanmayan onbaşı, Polis Müdürü Azmi bey ile görüşünce iyice inanarak bize çay kaynatarak ikramda bulundu. Çaylarımızı içerken onbaşı bizi ihbar edenin köyde eski koruyucu olan kişinin bizzat karakola kadar gelerek ihbarda bulunduğunu anlattı. O gece bize onbaşı yatacak yer de gösterdi. Rahat bir uykudan sonra ertesi sabah kalktık, hafif bir yağmur yağmaktaydı. Yeniden Büyükdereye doğru yol almaya başladık.. Niyetimiz Zekeriya köyüne gitmekti. Yolda bizden evvel geçen bir francala arabasından dökülmüş taze francala görünce arkadaşlar acıkmış oldukları için bunları toplamaya başladılar.

Ben bunun doğru olmadığını, civarda bulunan köylüler yine dikkatlerini üzerimize çekeceğimizi belirterek yaz geçirdim. Hacı Osman Bayırına gelinceburada birkaç otomobil vardı. Şoför-

lerden biri, bizim memur arkadaşlardan Çolak Hayri adlı arkadaşımızı o kıyafetine rağmen görüp tanımış ve ondan şüphelenmişti. Zira bu şoför de katillerden olan Abdurrahman'ı iyi tanıdığı, beraber dolaştıkları için onu tanıyordu.

Ben bu hali doğru bulmayarak arkadaşımın her gördüğü ile bu vazife esnasında konuşmasının çok tehlikeli olduğunu hatırlattım. Tekrar yol almaya başladık. Ama bu sırada Büyükdere üzerinden geren bir bora birdenbire bastırınca çocuklara Zekeriya köyüne bu havada gidemiyeceğimizi, burada kalarak hava açtıktan sonra yola devam ederiz, dedim.

Güçlükle yağmurun geçmesinden sonra bulunduğumuz sığınaktan çıkarak Büyükdereden vapura binerek evlerimize döndük. Akşam üzeri, anlaşmamıza göre yine Topkapı dışında buluşacaktık. Evde iyice dinlendikten sonra akşam üzeri Topkapı'ya geldik. O zamanlar akşamları (Tercümanı Hakikat) diye bir gazete çıkardı. Gazete dağıtanlar mütemadiyen bağırıyorlardı:

— Katilleri yazıyor, katiller tutuldu, diye. Hemen bir gazete alarak merakla okumaya başladım. Okudukça gülmeye başladım. Zira buradaki yazılı haber bizim akşamki başımıza gelenleri bir havadis kılığına sokarak gazete attığı manşetle o gece için iyi bir para sağlamıştı. Okadar ki, bizim kaçtığımızı, polis ve jandarmaların atlı müfrezelerle bizi kovaladıkları, yakalanmamızın dakika meselesi olduğu da bildiriliyordu. Ben bu havadisi okuduktan sonra Betoğlu Polis Müdürü Murad Beyi Topkapı Karakolundan telefonla aradım Durumu kendisine sorunca Murad bey ciddiyetle:

— Evet yakalanmaları için süvari jandarma birliği ile otomobilli polisleri gönderdik! deyince ben sakin bir sesle:

— Beyhude göndermişsiniz. Gazetenin yazdığı kıyafetteki kişiler bizlerdik, dedim. O bana hemen:

— Nereden telefon ediyorsun? diye sorunca kendisine:

— Topkapı Karakolundan dedim.

— Hemen bir arabaya atlayarak buraya gel. Bana gerekli izahatı ver, bekliyorum, dedi. Biraz sonra bir araba ile Beyoğlu Polis Müdürü Murad beyin yanına gittim Kendisine gerekli olan şekilde hadiseyi anlattım. Oysa bizim Çolak Hayri'yi tanıyan şoför de bu olayı ihbar edince bizlerin artık birer polis değil de sahici katiller olduğumuz içinci Polis Müdürlüğünü de iyice yanıltmıştı.

Bundan sonra bizi geri çektiler. Diğer taraftan biz de bir takım araştırmalar yaptıksa da hiç bir ip ucu ele geçiremiyorduk.

SAPANCA ORMANLARINDA KATİLLERİN BİRİNİN YAKALANMASI

Günlerden bir sabah Azmi bey beni odasına çağırdı. Azmi bey her zamanki ciddiyetile bana kısaca şu emri verdi:

— Hemen Üsküdar'a git. Orada Üsküdar Polis Müdürü Nihat beyi bul. O sana Gümülcineli İsmail'in Kartal taraflarında, Bostanlar içinde değişik bir kılık içinde dolaşıyormuş. Nihat bey sana gerekli bilgileri verecektir. Bu herifi yakalayıp buraya getireceksin, dedi. Yemen yanımdan çıkarak ilk kalkan vapurla Üsküdar'a geçerek Nihat beyin yanına girdim. Nihat bey beni karşısına alarak:

— Ben seni Gümülcineli İsmail için Azmi beyden rica etmiştim. Ama şimdi ondan daha önemli bir iş çıktı. Sana şimdi bir mektup vereceğim. Bunu Azmi beye götüreceksin. Aslında Azmi beyin bu işe seni memur edeceğini bildiğim için sana bu konuda biraz bilgi vermek isterim, dedi. Ve ilâve ederek:

— Sapanca'da Arap Nadir adında birisi varmış. Katillerden biri de Sapanca Ormanlarında saklanıyormuş. Nadir'i İstanbul'daki akrabasının birinin evinden çamaşır alması için göndermiş. Nadir çamaşırları alarak bu gece Galata rıhtımındaki Pandırma otelinde kalacak ve yarın ilk trenle çamaşırları Sapanca'ya götürecekmiş. İşte bu herifi takip edeceksin. Tabii daha geniş talimatı Azmi bey size verecektir, diyerek elindeki mektubu Azmi beye götürmek üzere bana verdi. Hemen Merkeze geldim, Azmi beyin yanına girerek mektubu kendisine verdim. Bana:

— Biraz bekle. Ben seni çağırırım, dedi. Ben de hemen odama gittim. Yarım saat geçmeden beni odasma emretti. Bana şu talimatı verdi:

— Hemen iki memur al yanına. Galata'daki Bandırma oteline git. Arkadaşlarına Arap Nadiri hissettirmeden tanıt. Herifi kaçırmasınlar. Nadr'i sana teslim edinceye kadar orada beklesinler dedi. Üsküdar mürettebinden Hasan ve Nusret adlı iki memuru bu işe verdim. Onlar da bir başarı elde edilirse terfi edeceğiz, diye pek heyecanlı idiler.

Azmi bey bundan sonra bana; devamla:

— Bandırma otelindeki işini bitirdikten sonra Beşiktaş'a git. Dolmabahçe Sarayı'nın karşısında İtfaiye bölüğü vardır. Orada Mülazım Nuri bey adında genç bir subay vardır. Bu subay Sapancalıdır. Bağlı olduğu Bölük Yüzbaşısına gerekli talimat verilmiştir. Nuri bey yanına yirmibeş asker alsın, ayrıca yirmi beş de jandarma verilecektir, Bunlar tekmil hazırlıklarını bu gece ikmal ederek yarın sabah Köprü'de Haydarpaşa iskelesinde, asker ve jandarmalar ilk vapurun hareketinden evvel mevcut bulunmalıdırlar. Siz de Bandırma otelini sabaha kadar göz altında tutacaksınız, Sabahleyin o iki memura yol verirsin Üsküdar'a dönerler, dedi. Ben hemen itiraz ederek:

— Beyefendi bu iki memur, adanu iyi tanıyorlar. Bunları da, izin verirseniz beraber alayım. daha faydalı olur kanısındayım, deyince bana:

— Peki onları da alabilirsin, dedi. Ben bu talimatı aldıktan sonra rıhtıma geldim. Sabaha kadar nöbetle sabahçı kahvesinde vakit geçirdik. İşe bakın ki Arap Nadir de biraz sonra sabahçı kahvesine gelmişti.

Ben bir ara memurları orada bırakarak Beşiktaş'a giderek Mülazim Nuri beyi buldum. Gerekli hazırlıklarda mutabakata vardıktan sonra yerime geldim. Ertesi sabah askerler ve jandarmalar iskeleye gelip bizi beekliyorlardı.

Bu sırada Arap Nadir koltuğundaki çamaşırlarla bilet gişesinden bilet alıyordu. Biz de ardından giderek Nuri beyle birlikte Arap Nadir'i vapurun

alt kamarasına indirdik. Hariçten kimsenin alt kamaraya girmemesini teminen kapıya bir iki silahlı nöbetçi diktik. Haydarpaşa'ya gelince Cemal Paşa'nın bizim için özel bir vagon tahsis ettiğini İstasyon Müdürü söyledi. Nadir'i de yanımıza alarak bize ayrılan vagonda gerekli emniyet tedbirlerini de alarak girdik. Mülazim Nuri bey Sapanca'nın ormanları içinde bukadar az bir kuvvetle başarı sağlanamayacağını Cemal Paşa'ya bildirmiş, o da bunu makul bularak İzmit'ten bize yeniden yirmibeş kadar jandarmanın iltihak edeceği bildirilmişti. Nitekim İzmit'e varışımızda bu jandarmalar da bize katıldılar.

Tren Büyük Derbent istasyonuna gelince Nuri beyin tanıdığı ve Arap Nadir'den çamaşırları almaya gelen yolcular arasındaki Dilaver adlı kişiyi çabucak tanımış oldu. Askerlere emir vererek bu adamın yakalanarak vagona getirilmesini emretti. Biraz sonra Dilaver de vagona getirildi. Arap Nadir'i aramızda gören Dilâver de şaşırıp kalmıştı. Nuri bey Dilâver'e neden Nadir'i aradığını sorunca o da şaşkın bir halde:

— İstanbul'dan bir emanet getirecekti, onu almaya geldim, diyordu. Ama adam son derece heyecanlı ve titil titil titriyordu. İlk ağızda bu beyanının yanlış olduğunu fark eden Dilâver sonradan tevile sapıp:

— Birinden bir alacağım vardı, onu getirecekti, dedi ise de Nuri bey oranın yerlisi olarak Dilâver'i çok iyi tanıyordu. Sabıkalı olduğunu da biliyordu.

İşin yalan olduğunu anlatmak için Nadir'i bir başka kompartmana alarak, Dilâver'in kimden alacağı olduğunu sorduk. Tabii Nadir şaşaladı. Bu defa da Dilâver'e alacağının kimden olduğunu sorduk cevap veremedi. Artık gayet açık ve seçik bir şekilde Nadir'le Dilâver bu getirilen çamaşırları buradaki aranan adama götüreceklerdi. Birkaç defa Nadir'den firarinin nerede olduğunu sorduksa da bizi aldatacak şekilde cevaplar vermişti. Tren artık Sapanca'ya yaklaşıyordu. Biz Nadir'le Dilâver'i ikisini bir parmak kelepçesine bağladık. Daha ön-

ceden Mülâzim Nuri ile Şeftren arasındaki anlaşma gereği Tren Sapanca'ya girmeden daha önce belirli bir yerde duracak, ve biz de orada trenden inecektik. İnişte askerler trenin her iki tarafından belirli miktarlarda ineceklerdi.

Plan gereği herkes kendine verilen talimat gereği trenden indik. Burada Sapanca'nın ormanları bir asker bir jandarma olarak ve birbirlerini görecek şekilde kordona alınmaya başlandı. Bu suretle ne ormana girecek lere ve ne de ormandan çıkacaklara müsaade edilmeyecekti. Benimle gelen jandarmalardan biri Sapancalı olduğu için buranın ormanlarını çok iyi biliyordu. Şimdi artık orman iyice sarılmıştı. Benim yanımda bir jandarma, bir asker, iki de sivil memur arkadaşım vardı. Bizler de mavzer ve silahlarla donatılmıştık. Ormanın içini bir kaç koldan dolaştık. Ama ormanın içi çok yerlerinde bataklık halinde idi, bazen dizlerimize kadar çamura batıyorduk. Ormandaki katilin yatmak üzere kendisini yüksekçe yerlerde çardaklar yaptığını gördük. Bazı yerlerdeki çardak ağaçlarının üzermde çakı ile kazınmış «Buda geçer yahu» diye yazılar vardı. Akşam üzeri Sapanca'ya döndük, yemeklerimizi yedik, nöbetteki askerlere de yiyecek gönderdik.

Mülazim Nuri hey sonradan garip bir tutum içine girdi. Yemekten sonra: — Aman kardeşim bu çizmeler ayağımı fena sıkıyor, yürüyemiyeceğim. Esasen bu iş Azmi bey tarafından sana verilmiş bir görevdir. Bizler de sana yardımcı olarak verildik. Sen asker ve jandarmalarla gerekli takibatı sürdür. Gece de firarinin köyündeki evinde akrabalarını araştır. Belki bir şeyler bulursunuz. Yarın sabah görüşürüz diyerek odasına çekildi. Artık anlamıştım, Nuri bey Sapancah olarak hemşehrisine karşı gelmek istemiyordu.

Ben yemekten sonra, yanımda Dilâver, Nadirle bağh olarak firarinin köyündeki evini aradık, bir şeyler bulamadık. Sabah olunca iki koldan ormana girmiştik. Bulunduğumuz yer 10 metre kare

kadar yeşillik bir saha idi. Biz buradan üç dört defa geçmiştik. Benim arkamda iki sivil, bir jandarma, bir de asker vardı. Güneş henüz doğmak üzereydi. Sol tarafımızda yeşil saha dediğimiz yerde Karamürselli Nişancı bir Baş çavuşla iki asker vardı. Benim bulunduğum yerde de ufak bir derecik vardı. Birden bire bizim nişancı Karamürselli Baş çavuş Davranma diye bağırınca iki metre solumda bir silah patladı. Silahın alevini görmüş, kendimi yere attığım gibi, arkamdakilere de bağırarak yere yatmalarını söyledim. Çatışma başlamıştı. Bir kaç dakika sonra solumda çok yakında saklanmış olan firarinin derin bir inlemesini duyduk ve bir daha da ses çıkmadı. Silâh seslerini duyan öteki asker ve jandarmalar da atışa başlamış, adeta bir muharebe havasına girmiştik. Bütün seslenmeme rağmen kimse laf anlamıyordu. Cebimdeki polis düdüğünü çıkartarak onu çalmak suretile birkaç dakika sonra silah sesleri durulabildi.

Çavuşla birlikte firarinin yerine vardığımızda, orada bir mavzerle yüzlerce fişek, dört beş boş rakı şişesi ve iki tane de dolusu mevcuttu. Firari o kadar güzel bir yer seçmiş ki, bir tarafı böğürtlen çalıları ile tabii bir duvar gibi kapatmış, yanında da gayet iri gövdeli bir ağaç vardı. Çalıları bir insan geçecek kadar kesmiş, kendisine girip çıkmaya yararlı yol açmış. İçindeki çardakta yatıyormuş.

Cesedi bir iki ağaçtan yapılma sedyeye koyarak ormandan çıktık. Dışarıda Nuri bey bizi bekliyordu. Elimi sıkarak başarımdan dolayı beni tebrik ediyordu. Yaldan geçen bir arabaya cesedi koyarak Sapanca'ya geldik. Jandarmalarla askerlerin de Sapanca'da toplanmasını söyledik. Sapanca'ya gelince Nahiye Müdürü ile Nahiye Polisi ve İstanbul'dan gönderilmiş sivil memurlar oradaydı. Hatta ayrı bir trenle gönderilen bir müfreze de oraya yeni gelmişti. Orada fotoğraflar çekildi. Nahiye dairesine geldik. Firarinin üstünden altı İngiliz lirası çıkmıştı. Nahiye Müdürü, Belediye teşkilâtları olmadığı için bu paranın birini kendilerine

ölünün gömülmesi için sarfedilmek istendiğini bildirdi. Ben de birini ona vererek kalan beşini ben aldım. İşimiz bittiği için ilk gelen trenle İstanbul'a döndük.

Bundan sonraki araştırmalarda hiç bir netice elde edilemedi ve anlaşıldığına göre bunların çoğu Avrupa'ya kaçmışlardı.

KAVAKLI MUSTAFA'YI RUS VAPURUNDAN NASIL KAÇIRDIK?

Bu sıradalarda Azmi Beyin istihbaratına göre katillerden Kavaklı Mustafa'nın Avrupa'dan gelen bir gemi ile Rusya'ya gitmekte olduğu öğrenilmişti. Azmi Bey beni ve Baş Taharri Osman beyi çağırarak:

İkimiz de düşünmeye başladık. O zamanlar Kapitülasyonlar olduğu için vapurdan adam alabilmek olacak şey değildi. Osman Bey bana dönerek:

— Sizden Kavaklı Mustafa'yı istiyorum. Ne yapıp yapın bu adamı vapurdan almaya çalışın, diye emir verdi.

— Sen beni vapurun yanında bekle. Bu iş oldukça güç bir mesele. Rus Konsolosu ile karısı benim iyi dostlarımdır. Ümit ederim ki bizi kırmazlar. Bu nedenle onları ziyarete gidiyorum. Beni rıhtımda bekle başarılı bir sonuç alırsam sana işaret vereceğim. Sen bu işareti alınca Azmi beye telefon et, hemen otomobilini göndersin, dedi. Ben işin şakaya tahammülü olmadığını düşünerek arabayı daha önce Azmi beyden istedim. O da makul bularak araba birkaç dakika sonra rıhtıma gelmişti bile. Bir iki saat bekledim, gelen giden yoktu. Ben orada beklerken Osman da Konsolosluğa gitmiş, onu madam karşılamış ve oturmasını söyleyince Osman bey:

— Aman madam Osman mahvoldu, deyince Madam aman Osman Bey ne oldu? Bir felâkete mi uğradınız? demiş. Osman daha hikâyesini anlatmadan Konsolos da içeri girip de Osman Beyi görünce çok sevinmiş ve:

— Osman sen bizim evi bilir miydin? diye iltifatta bulunmuşsa da karısı Osman'ın büyük bir sıkıntısı olduğunu söylemiş. Bunun üzerine Osman bey:

— Aman, demiş Konsolosa, benim bulunduğum bölgede bir Türk öteki Türk'ü öldürdü. Katil hemen sizin rıhtımdaki vapura kaçtı. Şimdi ben çok fena duruma düştüm. Bu adamı vapurdan alamazsam beni hemen işimden kovacaklardır. Bunun için size yardım etmeniz için ricaya geldim, deyince Konsolos, Osman Bey gibi bir kimsenin kendisine her zaman lazım olacağını bildiği için serin kanlılıkla:

— Merak etme Osman, ben o adamı şimdi sana teslim ettiririm, demiş. Hemen kapıdaki kavası çağırarak gemi kaptanına yazdığı mektubu ona vererek Osmanla birlikte rıhtıma gönderir. Zaten Kavad da Osman'ın çok iyi ahbabı olduğu için iş deha da kolaylaşmış olur.

Biraz sonra Konsolosun otomobili ile rıhtıma gelen Osman ile Kavas gemiye girdiler. Kaptan mektubu okuyunca hemen tayfalara emir vererek Kavaklı'nın kaldığı kamaraya giderek adamı bütün itirazlarına rağmen sille tokat dışarı çıkartarak merdivenlerden aşağıya indirmeye başladılar. Ben durumu bilerek daha önceden hazırladığım arabaya işaretle herifi içeri tıkarak Osmanla birlikte hareket ettik. Biz vapurdan hareket ettikten sonra işe Rus sefiri karışıyor.

Sefir fena halde hiddetleniyor, Konsolosa çıkışıyor ve sonunda Rus sefiri hükûmete bir nota veriyor. Konsoloshaneyi aldatan ve bu işin başında bulunan Polis Umum Müdürü Azmi beyin azlini talep ediyor. Hükûmet de o zamanki haliyle zavallı Azmi Beyi Beyrut Valiliğine tayin ediyor. Osmanla ben de güya açığa çıkarılmakla beraber görev yapmamakta ve fakat maaşımızı alıyorduk. Tabii Kavaklı, Harbiye Nezareti'ndeki bir harp divanında kısa bir muhakemeden sonra idama mahkûm ediliyor ve kısa bir süre içinde hüküm infaz edilmiş

oluyor. Böylece Mahmut Şevket Paşa'nın katillerinden Nazmi ve Şevki hariç diğerlerinin hepsi yakalanıyor ve fakat bu ikisi Avrupa'da yerleşip bir daha da memlekete dönmüyorlar.

Açıkta olmama rağmen ara sıra merkeze geliyordum. O sıralarda siyasi kısma nakil ve tayin edilmiştim.

ERMENİ KOMİTECİLERİYLE MÜCADELELERİM

Azmi Bey, İttihatçıların iktidara gelmesi üzerine yeniden Polis Umum Müdürü olunca İstanbul zabıtasında esaslı bir teşkilat kurmuş ve bu arada bir de (Siyasi Şube) teşkil etmişti. Bu şubelerden birinci şubeye Gözlüklü namile maruf (Cemal Bey), İkinci Şube Müdürlüğüne de (Mustafa Reşat) Bey getirilmiş ve Ermenice diline olan vukufu nedeniyle Ermeni işleriyle uğraşması kendisine verilmişti. Ben de bu yeni kuruluşta Başkomiserliğe terfi etmiştim.

Azmi Beyin Kavaklı hâdisesi sebebiyle Beyrut Valiliğine tayin edilince yerine (Bedri Bey) adında biri gelmişti. Yeni kurulan siyasi kısma taharri dairesinden bir kısım memurlar nakledilmiş, bu meyanda ben de siyasî kısım başkomiserliğine getirilmiştim. Başkomiser olmam nedeniyle icabında her iki şubenin vazifelerini de görmeye mecbur idim. Birkaç gün sonra «Abdullah Naci» Bey admda biri üçüncü şubeye atandı.

Birinci Şube Müdürü Cemal Bey Müslüman olan vatandaşlarla, Mustafa Reşat Bey Ermeni işleriyle, Abdullah Naci de Rum, Bulgar ve diğer ecnebi tabiiyetindekilerle meşgul oluyorlardı. Aradan iki gün geçince Reşat Bey tarafından Ermeni masası âmirliğine atandım. Bu atama kararı belki de hayatımın en zor ve acılı günlerinin belki de başlangıcı olacaktı. Bir terfiin arkasında saklı binbir eziyet ve ıstırabın yıllarca benim yakamı bırakmayacağını birçok defalar ameliyat masalarında, bazen nerbozsuz nice acılar çekeceğimi nereden bilebilir-

dim. Sonradan bu hayatımın en ıstıraplı ve en yoksul günlerimi yaşarken bu anı daima hatırımdan çıkarmadım.

Yeni işime daha henüz iyice ısınmadan, girdisini çıktısını pek bilmeden bir sabah Reşat Bey beni yanına çağırdı. Sözü hiç uzatmadan bana şu talimatı verdi:

— Mısır'dan Hınçakyan komitesi erkânından (Faramaz) adında biri yarın İstanbul'a geliyor, bu komitesi bir süre önce Rusya'dan İstanbul'a gelen Ermeni fedâileriyle ve komitenin diğer üyeleriyle birleşerek burada suikast tertibiyle meşgul olacaklarını öğrendik. Yarın yanına bu işlere yatkın becerikli iki memur olarak Deniz merkezine gideceksin. Orada sarı saçlı orta boylu siyah gözlüklü bir Ermeni bulacaksın. Bu adam bize sadakatle hizmet eden birisidir. Kendisi Mısır'dan gelenleri size tanıtacaktır. Bu size tanıtılan herifleri gece gündüz aralıksız izleyeceksiniz. Ketumiyete son derece dikkat edeceksiniz. Bunların ikamet yerleri belli olduktan sonra size her gün gereken talimatı vereceğim. Diğer taraftan onların emas ettiği kimseleri de izlemeniz lâzımdır. Dediklerime iyice dikkat edin, herifleri tanıdıktan sonra bana gel yeniden talimatımı alacaksınız, dedi.

Ertesi sabah Galata yolcu salonuna gittim. Tarif edilen ve adının Arşadir olduğunu öğrendiğim sarı saçlı siyah gözlüklü adamı buldum. Önce gelecek adamların eşkâlini kabil olduğu kadar anlatmaya çalıştı. Öğleye kadar bekledik. Öğleden sonra Hidiv kumpanyasının gemisi rıhtıma yanaşmaya başladı. Vapurdan çıkan yolcuların arasında bulunan orta boylu yüzünün elmacık kemikleri çıkık birisi çıkıyordu ki Arşadir çıkanı bize işaretle belirtti. Adamı sanki hafızamızda bir fotoğraf plakası varmış gibi iyice belledik. Adam vapurdan çıkınca bir araba tutarak önce Taksim'e ve sonra da Tarlabaşında bir eve girdi. Mısırlı komitesi hakikaten görüntüsü itibarile birçok cinayi filmlerdeki canilere taş çıkartacak derecede korkunç bir siması

vardı. Tarlabaşındaki evde bir saat kaldıktan sonra dışarı çıktı ve yürüyerek Taksim'deki Ermeni mezarlığı yanındaki bir gazinoya girdi. Burada bir kahve içtikten sonra Galata'da Roman hanına gitti. Orada da iki üç saat kaldıktan sonra ilk girdiği Tarlabaşı'ndaki eve geldi. O gece adam evde iken birçok ermeniler de ziyaretine geldiler. (Sonradan bunların Rusya'dan gönderilen komiteciler olduğu anlaşılamaktır.) Gözetleme ve izleme işlerinin gün geçtikçe çapı büyüdüğü için yanına bir iki memur daha aldım. Bu komitenin reisi Mısır'dan gelen bu herifti. İzlemelerimizde gördük ki, bu adam hemen ekseri zamanlarını Taksim'deki Ermeni Fikaraperver Cemiyeti namı altında toplanmış olan bir Hınçak şubesinde vakit geçirmekteydi. Herif o kadar pervasızdı ki, bazı akşamlar yanına topladığı ermeni gençlerile birlikte Beşiktaş'da Ihlamur gazinosuna gidip orada Ermeni Milli marşlarını okutmak suretile hareketlerde de bulunurdu.

Böylece Tarlabaşı'ndaki evde üç gün kaldıktan sonra Şişli'de bir apartmana taşındı. Burası daha tenha olduğu için pek göze batacak bir halleri yoktu. Toplantılar burada devam ediyordu. Öteden beri Ermeni militan komitecileri arasında Taşnaksagan komitesi ile, Hınçak komiteleri militanları arasında ezeli bir husumet de vardı. Bu nedenle bir yandan bu gelenler bir takım dolaplar çevirmeye hazırlanırken, öte tarafta Taşnaksagan komitesi mensupları olup da Yıldız vak'ası faillerinden biri olan (Karabet Yegiyan) efendi de İstanbul zabıtasında vazifelendirilmiş olup kendisinden her gün Mısır'dan gelen bu adamlara ait Polis Siyasi Şube Müdürüne gerçek ve taze haberleri vermekteydi. İstanbul polisi de bu iki militan gurubun münaferetinden en iyi şekilde faydalanabiliyordu. Mısır'dan gelen suikastçi reis daima Hınçakyan komitesinin İstanbul Merkez başkam olan (Hamparsom Boyacıyan) diğer mahalli adile (Murad) ile temas etmekteydi.

Biz hemen her gün Karabet efendinin çok sıkı bir şekilde elde ettiği son derece önemli bilgi-

leri alıyor ve onların hemen hergünkü davranışlarından bu değerli bilgilerle haberdar olabiliyorduk.

Aradan geçen birkaç gün sonra bize verilen talimatta onların tutuklanacakları sebebiyle ürkütülmelerine meydan verilmemek için izlemeye nihayet verilmesi talimatlandı. Hal böyle olmakla beraber bir onların kaçmalarına mani olmak üzere çenberi daha dar tutmaya başladık.

Günlerden birinde bu Mısırlı militanlar Sürp Agop'un yanındaki gazinoda toplanmışlardı. Reisleri olan adam bir süre sonra ayağa kalktı ve Taksim'e doğru yürümeye başladı. Biz bir yandan bu adamı gözlerken bizim de Ermeniler tarafından izlenip izlenmediğimizi anlamak için daha gerilerimize iki memur daha koymuştuk. Suikastçı gazinodan çıkınca iki kişinin de bizi takip ettiğini gören arkadaki memur arkadaşımız birden yanımızdan hızla geçerek takip edilmekte olduğumuz hakkında uyarıda bulundu.

Bu uyarı üzerine bir ara geriye baktığımda birisinin uzun boylu sarı bıyıklı, diğerinin otuz beş yaşlarında kısa boylu siyah saçlı ve bıyıklı biri olduklarını gördüm. Bizim önümüzdeki Reis yine Hayırperver cemiyetine girdiği için derhal oradaki posta merkezinden vaziyeti Reşat beye anlattım. Reşat bey, zararı yok, takibi durdurmayın, gerekirse sizi takip edenlerin hüviyetlerini öğrenin, dedi. Ben dışarı çıktığımda bizi takip eden iki Ermeni kaybolmuşlardı.

İki gün sonra hepsinin tutuklanması emredildi. Biz de verilen emri yerine getirdik ise bizi takip eden bu biri sarışın diğeri kısa boylu Ermenileri bulamadık. Oysa, anlaşıldığına göre, bu ikisi asıl teröristler olup yapılacak suikasdı bunlar yapacakmış

Reşat bey bunları da bulmamı benden istedi. İstemek kolaydı. O zamanki nüfusa göre bir milyondan kalabalık bir İstanbul içinde çok kısa süre içinde yüzlerini görebildiğim, adını bile bilmediğim iki Ermeni teröristi nasıl ve nerede bulacak-

tım? Bu konuda sadece ip ucu, bu iki adamın İzmir'den geldikleri idi. Bunu düşünerek Salondaki Deniz Polisine giderek isimleri incelemem gerekiyordu. Gerçi onlar isimlerini de saklayabilirlerdi. Nitekim oradaki isimler belli olmadığı gibi ikametgâh da belirlememişlerdi. Bunun üzerine Karabet efendiye giderek durumu anla

O da bana akşama kadar behemhal bana haber getirebileceğini vaad ederek gitti. Akşam üzeri çıkagelen Karabet efendi bunlardan birinin Beyazıt'da Çatal handa ökçeci Tatyos isminde birinin yanında bulunacağı ihtimalini bildirdi. Diğeri için ayrıca bilgi getireceğini söyledi. Tatyos efendi Tekirdağlı'ydı. Ben de oralı olduğum için bu iyi bir münasebet kurmaya yeterli olabilirdi.

Çatal hana gittiğim zaman Tatyos efendinin dükkânını kapalı buldum. Komşularına Tekirdağı'ndan geldiğimi kendisiyle bir tarla işi için görüşmem gerektiğini söyleyerek evini sordum. Komşularından birisi onun Kumkapı'da oturduğunu, ama mahalle ve sokağını pek bilmediğini söyledi.

Kumkapı, nede olsa o zamanlar geniş bir yerdi. Burada sokak mahalle bilmeden adam bulmak mümkün değildi. Polis merkezi vasıtasile aramak kabil ama şüphe uyandırmak istemiyordum. Mevsim Ramazandı. Kumkapı'da ökçeci Tatyos ustayı aramaya başladım. Ama sorarken ökçeciliğini karıştırmıyordum. Zira herif birden bire «benim» deyiş olsa falso edebilirdim. Onun için eğer o karşımı çıkacak olursa «a.. sen değilsin. Benim aradığım Tatyos başkaydı..» diyebilecektim. Tabii adam genç ise ben, bizimki ihtiyardı, diyecektim. Yok eğer ihtiyar çıkarsa, «hayır bizimki genç Tatyos'du» diyerek durumu hissettirmiyecektim.

Top patlamış, ortalık da kararmaya başlamıştı. Ben hâlâ Tatyos'u arıyordum. Bütün inadımla aradığım evi nihayet yatsıda buldum. Bir sokak aşırı yerde Tekirdağlı Agop adında biri oturuyormuş. Agob'un anası ihtiyar bir kadın olup

kapının önünde oturuyordu. Benim aradığım kimseyi söyleyince:

— Oğlum sen kimsin bana, söyle, ben burada herkesi tanırım, dedi. Ben de gayet saf bir Rumeli havası içinde:

— Ah madam, ben de Tekirdağlı'yım. Bizim hemşerilerden biri Tatyos efendidir. Onun Tekirdağı'nda Sulak çeşmede bir soğan tarlası vardır. Bunun tarlasının yanında da bizim bir tarlamız vardır. Bu tarlayı satacağını diye haber göndermiş, bize de onu görüşmeye geldim, dedim. Bir türlü evini bulamıyorum. Üstelik Ramazan, ben de oruçluyum daha ağzıma bir şey koymadım. Burası bizim Tekirdağı gibi değil büyük memleket. Eğer bugün bulabilseydim konuşup anlaşabilirsek pey bırakarak yarın Tekirdağı'na dönecektim, dedim. İhtiyar kadın gayet babacan bir halle:

— Oğlum, ben de Tekirdağlıyım, ama ben buraya elli sene evvel geldim. Bak saçlarım ne hale geldi. İhtiyarladım, ama herkesi tanırım. Burada bir Tatyos vardır. Kunduracılık eder. İhtiyarca bir adamdır. Dükkânı da Çatalhandadır. Ama bu adamın Tekirdağı'nda tarlası filan yoktur. Aradığın o ise şu sokağı dönünce sol taraftaki köşe başında kapısı içeri çekik bir evde oturur. Bildiğime göre bir haftadır dükkânına da gitmemektedir. Besbelli hastadır, galiba, dedi. Bunlar bana yetmişti, artmıştı bile. Ama kadında bir şüphe uyandırmamak için hemen sordum:

— Bu Tatyos, Çatal handa ökçecilik mi yapar? deyince kadın Ermenilere has deyimiyle:

— Hay babana rahmet, diyerek sorumu cevaplandırmış oldu. Ben de bunun üzerine hemen ilâve ederek:

— Madam, benim aradığım o değildir. Benim aradığım Tatyos hem genç, hem de dükkânı Çarşıkapı'dadır. Teşekkür ederim, dediğim zaman kadın üzülerek:

— Evladım, ben başka Tatyos bilmiyorum, diyebildi. Kendisine teşekkür ederek yanından ayrıldım. Hemen aceleyle Kumkapı karakoluna gele-

rek icap eden memuriarı alarak beklemeye başladık.

Kapıyı Tatyos'un karısı açtı. Bizi görünce kapıyı kapatmak istedi ve mütemadiyen evde kimse yoktur. Kocam hastadır, diyerek büyük bir korkuya kapılmıştı. Ama bir yandan kapıyı kapatmaya çalışırken diğer taraftan Ermenice: — İçeri adamlar girdi, diye bağırıyordu.

Başkomiser madama hitaben: — Telaş etmeyin, biz Tatyos efendi ile görüştükten sonra hemen gideceğiz, diyerek içeri girdik. Tatyosda hasta hali olmadığı gibi rakı tepsisi de önünde duruyordu. Tepsinin kalkmaması işi kolaylaştırıyordu. Zira tepside üç kadeh vardı. Bunlardan biri Tatyos'un, diğeri karısının, üçüncüsü de bizim aradığımız adamındı. Ama o ortada yoktu.

Ben kendisine evde araştırma yapılacağını, telaş edecek bir şey olmadığını söyledim. Her yeyeri aradık. Damdan kaçabilme imkânı da yoktu. Tepsi halâ orada idi. Üç kadeh, üç çatal ortada idi. Artık bu herif buradan uçamazdı.

Aramadığımız odanın minderleriydi. Oldukça yüksek olan minderin altını araştırmalarını söyleyince Tatyos'da renk atmıştı. Minderler kaldırılınca aradığımız adamın bu minder altında boylu boyunca uzandığını gördük. Adamı görünce derhal tanıdım. Bu beni Taksim'de takip eden sarı bıyıklı olan teröristti. Üzerini aradığımızda bir Browning tabanca ile elli fişek, iki şarjör bulundu. Adı İzmirli Ardaş idi. Hemen önce karakola ve oradan da bir araba ile siyasi kısma götürüldü.

Öteki tıknak yapılı olanın adının da Filibos olduğunu ve kendisinin şu anda Beyoğlu'nda Ziba sokağında Genel ev patronluğu yapan bir Ermeni kadının dostu olduğunu, onun evinde saklandığını öğrendim.

Hemen yanıma iki memur alarak eğlenmeye gelen üç taşralı gibi bir eve girdik. Bizi yağlı müşteri sandılar. Yanımıza bir takım kızlar geti-

rildi. Biraz oturduk. En ziyade çapkın yapılı olan üç tanesini seçerek güzel bir sofra kurduk. İçlerinde Virjin adlı birisi oldukça geveze olup ondan bilgi almaya çalıştım. Yemek ve içki sırasında bir yalunu bulup madamın dostu olup olmadığını sordum. Kız bana patronun dostunun bir Rum olduğunu söyleyince aradığımız evin bu olmadığını anladık.

Ama Virjin içtikçe daha da açılıyordu. Ağzından bir şey alabilmek için:

— Madmazel, sen de maşallah iyi içiyorsun. Bizim Filibos da çok içer. İçtikçe bülbül kesilir. İçmediği zaman da hiç konuşmaz, deyince kız birden duraklayarak:

— Kim bu Filibos..? Sakın bizim Çil Peruz'un dostu Filibos olmasın dedi.

Ben hemen hiç oralı değilmiş gibi sordum:

— Kim bu Çil Peruz Kız hemen atıldı: — A Çil Peruz'u burada tanımayan kimse yoktur. Adını da Çil Peruz diye biz koyduk. Onun da dostu yusyuvarlak bir şeydir.

Çil Peruz da onun gibi şişmandır. Tam dengi dengine birbirlerine uymuşlardır, dedi. Biraz duraklayarak ilave etti:

— Ama senin dediğin gibi o Filibos da çok içmez. İçtiği zaman da çok söylemez, kıyak bir çocuktur. Bir kaç kere onun sofrasında bulunmuş isem de öyle dediğin gibi fazla içmez ve gevezelik de etmez, kabadayı bir oğlandır. Onun için Çil Peruz onu sever ve bütün kazandığını da ona verir.

— Benim dediğim o Filibos değildir. Senin dediğin Filibos'u da tanıdım. Otuz yaşlarında kadar tıknazca esmer kara saçlı ve kara bıyıklı değil mi? deyince Virjin dayanamayarak:

— Ta kendisi. Ama çok da güzel gözleri vardır. Ama. bir haftadır buradan geçtiğini görmedim, dedi. Ben onu daha da sakinleştirmek için:

— Kızım, benim Filibosla bu ayrı şeyler, sen galiba onun gözlerine aşık olmuşa benzersin. Hem biz buraya Filibos'un güzelliğini konuşmaya gelmedik dedim. Bu sözlerim üzerine iyice kafayı bulan Virjin:

— Beyim, beni kıskanma, ben Filibos'u sevmiyorum. Zira Çil Peruz onu kimseye kaptırmaz. Onu bir gün görmese deli divane olur.

Ben bu sözler üzerine yine devamla:

— Yine Filibos lafını hem bırakmıyor hem de Çil Peruz onu seviyor diyorsun. Sonra da bir haftadır buralarda görünmüyor diye canın sıkılıyor. Belki de Peruz onu bir yere kapatmıştır.. Hem allahaşkına bu kadına neden çil diyorsunuz.? Yoksa yüzünde çil mi var?

— Yok canım, onun elinde bir gün çil altınlar vardı. Onları görünce ona sordum. Bunları ne yapacaksın? diye. O da bize, Ben Çilleri çok severim, deyince biz de Peruz'a bu adı takıverdik. Peruz oldukça güzel bir kadındır. Ayrıca bir evi vardır. Bel'ki de Filibos hastalandı ise evine götürmüştür deyince ben yine hiç hissettirmeden:

— Madamın evi bu taraflarda mıdır? dedim.

— Madamın evi çok güzeldir, hem buralarda onun evi, kadar güzeli yoktur. Koyu mavi boyalı bir evdir, herkes geçerken o eve bakmadan edemez.

Artık biz gerekli bütün bilgileri almıştık. Konunun üzerine daha fazla kalmamak için birdenbire Virjin'e:

— Artık bu Çil Peruz'dan da, Filibos'dan da usandım. Artık bizi ilgilendirmeyen bu lâfları bırakalım. Yoksa bana fenalıklar gelecek, dedim. Kız hemen lâfı kapadı. Şimdi iş buradan savuşmaya kaldı. Kızlar boyuna içip sarhoş oluyorlardı. Bir aralık kızlara:

— Bakın, biz buraya bu akşamın çilingir sofrası için geldik. Bize izin verin gidelim, görülecek işlerimiz de var. Başka zaman gelir yine daha iyi eğleniriz, dedikse de kızlar:

— A böyle vey olur mu? Sizi bu gece bırakmayız, diye tutturdular.

Ve bizim tekrar geleceğimize olan vaadlerimize inanmadıkları için «bize bir emanet bırakın ki tekrar geleceğinizi anlayalım» deyince biz de kurtuluş yolu bulamayacak hale geldiğimizden arkadaşım Salih efendinin gümüş saplı bastonunu bırakmaya razı olduk. Böylece bu konuşmalarımız sırasında Anjel adlı kız birden bire:

— İşte bizim Çil Peruz Gidiyor, diye seslenince pencereden baktık. Çil Peruz otuzbeş yaşlarında balık etinde ve oldukça güzel görünen bir kadındı. Kadına seslenen olduğu için yüzünü görünce onu daha iyi tanımıştım. Sırtında bir atkı vardı, civardakilere selâm vererek yürüdü. Ben hemen Salih'e işaret ederek Çil Peruz'u takip edeceğimi hissettirdim. Kızlara ben gidiyorum, arkadaşlarım da biraz sonra kalkarlar yine görüşürüz, diyerek dışarı fırladım. Ben Peruz'u azıcık takip edince evi tanıdım. Tekrar bizim arkadaşların yanına dönerek hesabı görmeye oturduk. Bir gümüş bastonu emanet olarak bırakarak hesabımızı ödeyip yine geleceğimiz vaadini tekrarlayıp evden çıktık.

Ben hemen Dolapdere merkezine giderek oranın Merkez Memuru Mehmet Ali beyi buldum. Çok eski arkadaşım olan Mehmet Ali, beni görünce yeni bir iş peşinde olduğumu anlamıştı. Kendisine iki evin tarassut edileceğini, bir başkasında arama yapılacağını, aklı başında bir komiser idaresinde bir gurup göndermesini, evden kimsenin çıkmamasını temin etsinler, dedim.

Bizim Mehmet Ali bey de dahil olduğu halde Çil Peruz'un özel evine gittik. Ev oldukça büyük ve yüksekçe idi. Evin kapısını bize bir hizmetçi açmıştı. Bizi gören hizmetçi Mama, Mama diye bağırmaya başladı. Biz hizmetçiyi susturduk. Her yeri arayarak üst kata kadar çıktık. Çil Peruz'un rengi sapsarı idi. Ne isteyor ve ne arayorsunuz?

deyince, biz de kendisine evi arayacağımızı söyledik. Bu sırada yukarıda bir gürültü oldu. Yukarıda büyücek bir eşya sandığı vardı. Öyle bir sandık ki içine dört beş kişi sığabilirdi. Odada ayna önünde bir resim gördüm. Bu benim aradığım adamın ta kendisi idi. Madama göstererek sordum:

— Kimdir bu adam? deyince, kekeleyerek:

— Kocamdır. Ama burada değildir. Kayseri'ye gitti, dedi ise de çok telaşlı idi.

Ben hayret dolu bir ifade ile:

— Kocanız pek genç. Adeta oğlunuz yaşında galiba madam?

— Bu resim gençlik resmidir, onun için genç görünüyor.

— Kocanız ne zaman Kayseri'ye gitti?

— Bir aydan fazla oldu nerede ise. Ben yine sordum:

— Kocanız ne iş yapar?

— Tüccardır, mal getirir, satar.

— Ticarethanesi var mıdır?

— Yoktur, ayaktan mal satar.

Bundan sonra üst kata çıkarak aramalar başladı. Ama Peruz daha çok gergin ve heyecanlı bir halde idi. Bizimkiler odaları ararken Peruz da bir yandan «Bizim evde fena adam olmaz, neyi arıyorsunuz?» diye söyleniyordu. Bir şey bulamadan bir kat aşağıya inen memurların bir şey bulamamış olması Peruz'u adeta sevindirmişti. Bu hali daha da şüphe çekici bularak yeniden aramaya çıktık. Peruz aşağıda söylenip duruyordu

— Bulamadınız işte, hiç bir şey yok, nedir bu eziyet. Ben artık oralara bir daha çıkamam yoruldum, diyordu. Girdiğimiz bu odada bir sürü eski eşyalar, kanape, yatak, çocuk arabaları, masalar vardı. Bunları birer birer çekip aramaya başladık. Bir aralık resmi bir memurun heyecanla bağırdığını duydum:

— Elindekini bırak yoksa yakarım, diye, tabancasını adama çevirince kanapelerin altından üstübaşı toz toprak içinde birisinin çıkmakta ol-

duğunu gördüm. Derhal ellerine kelepçeyi takarak onu zararsız bir hale getirdik. Bu da beni izleyen öteki teröristti.

Filibosun da bulunan tabancası Ardaşmki gibi «Browning» olup iki şarjörlü ve elli kadar fişeği de beraberdi. Peruz'un sanki dili tutulmuştu.

Filibos'u bir arabaya koyarak siyasi kısma getirdik. (Böylece bütün Ermeni suikastçilerin yakalanmaları başarı ile bitirilmişti. Öğrendiğimize göre bunlar divanı harpte verdikleri beyanlarile Talat Paşa ile Enver ve Cemal Paşaları öldürmeye memur edilmişlermiş.)

İSTANBUL'DAKİ DİĞER ERMENİ KOMİTECİLERİNİN TAKİBİ

Bu işleri bitirdikten biraz sonra biraz başımızı dinliyorduk. Zira epeyce yorulmuş, evizime bile gidecek fırsatı bulamamıştık. Aradan birkaç gün geçti geçmedi, Reşat beyin beni çağırdığı haberini getirdiler. Odasına girdiğimde beni güler yüzle karşılayarak oturmamı söyledi. Ben bir iskemleye ilişir ilişmez hemen söze başladı ve:

— Sana yeni vazifeler vereceğim, diyerek masasının çekmecesini çekip önüme oniki adet fotoğraf koyuverdi. Ben bir yandan bunları incelerken, o yine babacan haliyle:

— Bu fotoğraftaki adamları tanır mısın? Ben iyice baktıktan sonra resimlere:

— Hayır, dedim, tanımıyorum. Reşat bey devamla:

— Bunlar İstanbul'daki Ermeni komitelerinin en önemli üyelerinden ve ayni zamanda Taşnaksagan komitesinin ileri gelenlerindendirler. Önce bunları şahsen tanıyacak, sonra da izleyeceksiniz. İkamet yerlerini öğreneceksiniz, nerelere gidip geldiklerini, kimlerle temas ettiklerini, her gün yakından görüp bana raporlarla bildireceksiniz, dedi. Ben daha Reşat beyin sözleri bitmemişti ki gülümsemeye başladım. Reşat bey duraklayarak:

— Neden gülüyorsun? diye sorunca ben devamla:

— Sayın Müdürüm, şunun için gülüyorum. Zatı aliniz siyasi kısımda ikinci şube müdürüsünüz. Ve Ermeni işleriyle uğraşıyorsunuz. Ben de buranın başkomiseriyim. Ve aynı zamanda Ermeni Ma-

sası şefi bulunuyorum. Yeni kurulmuş olan bu siyasi şubenin üç müdürüne bağlı bütün memurlarm sayısı ben de dahil olduğum halde hepsi oniki kişidir. Bu hesaba göre bizim kısma sadece dört kişi düşmektedir. Oysa bana verdiğiniz fotoğraf adedi onikidir. Başka ülkelerde böyle bir iş için üç dört memur tahsis edilirken bizde ise on iki kişinin izlenmesi için eldeki dört memurla başarı sağlamamız istenmektedir. Kaldı ki bana verdiğiniz bu adamlarm resimlerinin çoğu taş basması olduğu için kimbilir kaç sene evvel çekilmiş ve basılmış bulunmaktadır. Sonra adamları da iyice bilmiyoruz. Diğer taraftan, İstanbul gibi bir büyük şehirde taş basması ile senelerce evvel basılmış resimleri ele alarak istenen adamları bulmak olacak şey değildir. Böyle zor ve önemli bir işte başarılı olabilmek için bir adama en az iki kişi gerekeceğine göre bizdeki tüm personeli bu işte görevlendirsek yine de yetmeyeceklir. Bu nedenle güldüm, efendim, dedim ve yine aynı nezaket havasiyle ilâve ettim:

— Beni af buyurun ama, zatı aliniz bu meslege hariçten teşrif ettiğiniz için bu işin inceliklerini ve zorluklarını elbette bilemezsiniz. Eğer aramızdan yetişmiş bir kişiliğiniz olsaydı bizim maruz kaldığımız bu zorlukları daha iyi takdir buyururdunuz, dedim. Reşat bey yine çok müşfik ve tatlı bir eda ile:

— Evlâdım, bunu Emniyet Genel müdürü beyefendi bize görev olarak verdi, ve tahsisen senin dirayetin ve becerinin bu işin üstesinden gelmeye yeterli olabileceğini de bana söyledi, diyerek fotoğrafları elime tutuşturdu.

Artık yapılacak başka bir şey yoktu. Odadan çıkarak işi planlamaya başladım. Önce yanıma Süleyman adlı inandığım bir memuru aldım. Sonra siyasi kısımda istihbaratta çalışan (Corci) adlı bir Ermeni katoliğini buldum. Bu orada memurumuz olarak çalışıyordu. İstibdad devrinde de uzun bir süre sivil zabıta memurluğunda bulunduğu için Ermeni Komiteleri erkânını tanırdı. Onu da yanıma alarak Beyoğlu'na gittik. Şimdi

ki İngiliz Konsoloshanesinin karşısındaki bir birahanede oturduk. Yerimiz pencere kenarı idi.

Fotoğrafları incelediğimizde ilk tespitlerimize göre bunlar İstanbul'un en maruf komitecilerinden (Doktor Paşayan), Muallim (Hajak Agnoni), diğer adiyle (Agop Malimyan) ve saireden ibaretti.

Bunların içindeki Doktor Paşayan'ın bıyıkları o kadar uzundu ki, halen bu bıyıkları aynen muhafaza ettiğini de Corci delaletiyle öğrenmiş olduk. Bu arada bu bıyıklara benzer birinin birahane önünden geçtiğini gördük. Corci'ye bunun Paşayan olup olmadığını sordum. O bize: «Hayır» dedi. Bu bir elbise taciridir.

Akşam üzerine kadar kimi sordumsa hep «değildir» diye cevap verdi. Bir ara gayet uzun boylu ve çok uzun bıyıklı biri geçti. Hiç tanımadığım halde eldeki verilere göre bu adam Paşayan'a o kadar benziyordu ki Corci'ye yine sordum • yine «hayır» diyerek ilâve etti:

— Bu adam terzidir. Üsküdarlı Terzi Kirkor derler ona. Bıyıkları da uzundur deyince içime bir şüphe düştü. O zaman anladım ki Corci de senelerin verdiği tecrübe ile iyice ustalaşmış, kendi milletine karşı bir koruma duygusundan tam olarak sıyrılamamıştı. Bizi atlatmak istediğini iyice anlamıştım.

Aslında biz hiç de bilmeyerek seçtiğimiz yeri çok isabetli bir şekilde yapmışız. Üstelik Taşnaksagan komitelerinin yeri de Merkez olarak seçilen yeri de pek yakınımızda imiş. Sonradan yaptığımız tespitlerde komite merkezi İngiliz konsoloshanesinin bahçesine karşı, Hamalbaşı'ndaki binada imiş. Aynı zamanda o zamanlar neşredilen ve bu komitenin adeta adına hizmet eden «**Azadamard**» adlı gazete burada çıkartılır imiş.

Çoğu bu nedenle oturduğumuz birahanenin önünden geçtikleri için onları bulmak da adeta özel bir talihimi varmış. Önce geçenleri eldeki fotoğraflardan basılmış taş basmalara rağmen ta-

nımış olmama rağmen, Corci bizi aptal yerine koyarak hepsine de «hayır» demiş olduğu anlaşılıyordu.

O akşam birahaneden ayrılırken Corci'ye kendi işine dönmesini söyledim. O gece yatağıma girince en iyi düşünebildiğim bu sakin anımda ertesi sabahın planlarını hazırlamaya başladım. Corci'den bize yarar yoktu. Bu herif geçimi için parasını aldığı hükümete açıkça hıyanet ediyordu. Bunda inkâr kabul etmez bir gerçek vardı.

Siyasi kısımda bir de (Artin) adında başka bir istihbarat memuru vardı. Bu da vaktiyle Hınçakyan komitesine mensup iken sonradan bu komiteden ayrılmıştı. Onda da eski bir Hınçakyan Komitesi bağlılığı olduğuna ve üstelik bunların da Taşnaksagan komiteleriyle kanlı bıçaklı bir durumda olduğunu düşünerek bundan faydalanmam pek âlâ mümkün olabilirdi.

Ertesi sabah ilk işim Müdürüm olan Reşat beyi görerek Corci'nin bizi atlatmaya başladığını ve bu nedenle aralarındaki görüş farklılıklarını kullanarak Artin'den faydalanmak istediğimi söyleyerek teklifimi onayına sundum. Reşat bey itiraz etmedi. Yine bir gün evvelki birahaneye giderek aynı yerde oturduk. Daha bir saat geçmemişti ki fotoğraflardan birine benzeyen bir kimse geçmekteydi. Artin bunu görünce hemen bana:

— İşte bu adam (Agnoni'dir) dedi. Ben de hemen yanımdaki Syleyman efendiye bu adamı izlemesini söyledim. Görünürde adam pek fotoğrafa benzemiyordu ama Artin çekilen ve taş basmasından kesilen bu resimlerin çok eski olduğunu ve aradan geçen zamana göre görünen farklılığın normal kabul edileceğini söyledi.

Aradan on dakika geçtikten sonra Süleyman çıkageldi. Ben önce Süleyman'ın adamı kaybettiğini zannettim. Ama o bize Agnoni'nin Hamal başından aşağıya inerken oradaki «Azadamard» matbaasına girdiğini söyledi. O zaman Artin bize bu matbaanın üst katında Taşnaksagan komite-

sinin merkezinin bulunduğunu hemen söyleyiverdi. Artık işimiz nispeten kolaylaşmıştı.

Akşama kadar Dr. Paşayan, Hajak ve daha birçok bu komiteye mensup kişiler önümüzden geçerek komite merkezine gittiklerini tespit ettik. Ve tabii bu kişileri de daha iyi tanımış olduk. Artin orada daha fazla kalmasının sakıncalı olacağını söyleyerek izin istedi. Ona güle güle dedikten sonra, biz de buradan ayrılarak komite merkezini daha yakından izleyecek başka bir yer bulmak mecburiyetinde idik. Süleymanla birlikte Hamalbaşı'nda tam Ingiliz konsoloshanesinin önünde münasip bir yer bulamadık. Çünkü dükkân nede başka sığınacak ve beklenecek yer var. Dümdüz, bir duvardan başka bir şey yok. Yol kenarında duvara bitişik sadece bir belediye kulübesi var.

Ancak orada yerleşerek girip çıkanları gözaltında tutmak kabil olacaktı. Fakat içeri girmek bir meseleydi. Içeride tanımadığımız bir takım Belediye memurları vardı. Ayrıca içeride bölünmüş daha temiz, içinde masa bulunan bir oda vardı fakat içinde herhalde âmir olacak kişiye ait olup kendisi meydanda yoktu. O günlük mesaimizi yeterli görerek şubeye dönüp Reşat beye durumu anlattık. Tabii Müdürümüz bu neticeden memnun olmuştu. Fakat hazırat bize yirmidört resim daha verince takiple yükümlü olduğumuz kişilerin sayısı otuzaltıyı bulmuştu. Artık biz de bu hale bakarak kendimizi iyice bu işe vermiş olduk. Ertesi sabah yine aynı yere geldikse de daha Belediyeciler yerlerine gelmemişlerdi.

Biraz dolaştıktan sonra geri geldiğimizde içeride Amir odasında benim vaktile Kabataş'da tanıdığım Hasan bey adındaki eski bir dostumu görünce çok sevindim. Hemen içeri girince Hasan bey benim boynuma sarılarak, yanaklarımdan öperek, çok sıcak bir kabul gösterdi, kahveler ısmarladı. Kahvelerimizi içerken bana burada ne işim olduğunu sordu.

Hasan bey çok vatansever, namuskâr ve güvenilecek yapıda bir kişiliğe sahip olduğunu yakından bildiğim için durumu kendisine bütün detayları ile anlattım. Be herifleri takip için arkadaşlarımın nöbetle içerideki memurlarla beraber bulunmalarını rica ettim. Hasan bey benim bu rlcamı memnuniyetle kabul ettiğini, içerideki memurlarının da kendisi gibi her bakımdan güvenilecek kişiler olduğunu, onların sık sık çarşı pazar dolaştıkları için bizim memurlarımızın rahat rahat vazife görebileceklerini bana bildirdi. Eğer hariçten birisi gelip de, buradaki sivillerin kim olduğunu soracak olursa biz onlara da bunların cezalı esnaf olduklarını söyleyerek işi idare edebiliriz dedi.

Burası okadar münasipti ki, komite binasının kapısını ayna gibi gösternekteydi. Ben Hasan beye son derece derin bir şükran hissiyle yanaklarından öperek oradan ayrıldım.

Arkadaşlarıma verdiğim talimata göre her seferinde yeni bir komiteci izlenecek ve oturduğu yer tespit edildikten sonra onun takibinden vazgeçilecek, bir yenisi için aynı uygulama yapılacaktır. Zira burası Genel Merkez olduğu için hemen hepsi buraya geleceğine göre kısa bir sürede bunların evlerini öğrenmek zor olmayacaktı.

GECE YARISI KOMİTECİ AVINA ÇIKIYORUZ

Bu şekilde bir ay içinde buraya gelen yüzlerce komitecinin evleri ve adları kolaylıkla tespit edilmiş oldu. Bu şekilde çalışmamız sonunda geçen zaman üç ayı geçti ama en azından ikametgâhı belirlenen komite üyesinin adedi de üçyüzü buluyordu. Bu komiteden başka (Reform Hınçakyan), (Vregazimpal Hınçakyan), (Rangavar) komitelerine mensup üyelerin de isimleri ve oturdukları yerler de iyice tespit edilmişti. Şunu hemen belirtmek gerekir ki, bu komitelerin içindeki (Taşnaksagan) komitesiyle (Reform Hınçakyan Komite) azaları çok faal ve şiddet taraflısı idiler. Ama (Vregazimpal Hınçakyan) lar ise nispeten daha mütedil bir yapıda idiler. Tabii bu arada bazılarının ikametgâh değiştirmeleri ihtimalini de düşünerek arada sırada yine izleme suretiyle durumu kontrol ettiriyordum. Bu sıralarda bir gün beni Reşat bey yanına çağırarak sordu:

— Şimdiye kadar komiteciler hakkında yaptığınız izleme sonunda belirlenen ikametgâhların doğru olduğuna emin misin? dedi. Ben hemen:

— Evet ikametgâhları doğru olarak tespit edilmiştir. Bunları ayrı ayrı ikişer memurlar tespit ve teyit ettirdim. Bu bakımdan doğru olduğuna eminim, dedim. Reşat bey bana sakin ve fakat biraz da endişeli bir halde:

— Evladım, yarın akşam bu heriflerin hepsinin tutuklanması lâzım geliyor. Bunların tutuklanma işinde başarımız olabilir mi? Yoksa mahçup olmak istemem. Elbet sen de istemezsin, dedi. Ben kendimden emin bir hava içinde cevaben:

— Merak etmeyin, alacağım tertibatla hepsinin aynı saatte tutuklanmasını başarı ile sonuçlandırabiliriz. Bundan eminim dedim.

Artık yapılacak iş gerekli tertibatı almaktı. Önce bu komitecileri semt itibariyle ayrı ayrı listeler yaparak kırk elli kişi için bir memur ve yanına beşer altışar adet de yardımcı memur ayırdım. En kalabalık olan Taksim ve Beyoğlu kısmını ben üzerime aldım. On iki listenin sorumlusu memurlarımı bir araya toplayarak önce saatlerimizi birlikte ayar ettik. Sonra da tam saat birde harekete geçilmesini ve bunda en ufak bir gecikmenin bile geçerli bir mazeret olamayacağını kendilerine bildirdim. Ayrıca tutuklanacaklar için Polis Genel Müdürlüğünce Avrupa'dan getirtilmiş olan büyük kırmızı renkli otuz kırk kişilik otobüsleri de bu işe tahsis ettik. Böylece hep birlikte gece saat birde tutuklama hareketi başlamış oldu. Tutuklama işi çok muntazam ve disiplinli bir şekilde başlanmış ve öylece bitmişti. Bunların arasında «Azdamard» gazetesinin yazarlarından olan ve Üsküdar'da İcadiye'de oturan «Şavarş Misakyan» tutuklanamamıştı. Sebebi de adam o gece evinde olmayıp Dolapdere'deki nişanlısı Mari'nin evinde bulunması idi.

Üçyüz kadar bir topluluğun tutuklanmasında bir tane fide verilmesi elbette mümkün olabilecek bir tolerans haddi idi. Ama bu olaydan sonra Şavars Misakyan bir daha ortaya çıkmayarak saklanmasını bilmiştir.

Yine aynı şekilde o gece evlerinde olmayan ikinci ve üçüncü derecedeki önemli bazı komitecilerin de tevkif edilemedikleri birer gerçekti. Reşat bey Misakyan'ın da bir an önce tevkifini ısrarla istiyorsa da onu bulmak böyle bir olaydan sonra daha da zorlaşmıştı. Hele bir Ermeni komitecisini bulmak hiç de diğerlerine benzemeyen güçlüklerle doluydu. Bunu, bu işe verildiğim günden itibaren çok iyi anlamıştım.

Türk veya Rum bir kimseyi soruşturmakta hiç bir zorluk yoktu. Sorulara muhatap olanlar

neden, kim olarak bu soruları sorduğunu aramadan size samimi ve doğru bir şekilde istenen bilgileri verirlerdi. Ama bir Ermeni'yi aramak ve soruşturmak hiç de o kadar kolay bir iş değildi.

Zira onlar önce kim olduğunuzu, neden araştırdığımızı, anlamadan cevap vermez veya verdiği cevapta öyle birini bilmiyoruz, veyahut böyle bir kimse burada oturmuyor, şeklinde olur. Böyle bir ortam içinde (Şavarş Misakyan'ın) uzun süre vaki araştırmalara rağmen tutuklanması kabil olamamıştı.

Bu sıralarda Birinci Dünya Harbi devam ediyor ve biz de bilinen sebepler içinde bu harbe katılmış bulunmaktaydık. Polis Genel Müdürlüğünden Beyrut Valiliğine tayin edilen Azmi Beyin yerine evvelce bahsettiğim gibi Bedri bey adında biri atanmıştı. Oradan intikal eden bir yazılı tezkereye göre, Hükümetin Doğu cephesine sevkettiği cephane ve diğer harp malzemelerini yollara pusu kuran Ermeni komitelerince zapt ve beraberindeki muhafazaya memur askerleri de şehit ettikleri haberi gelmişti. Bu halin başlaması ve devamı üzerine, Hükümet cepheye çok yakın olan yerlerdeki meskûn Ermenileri dahile ve cepheden uzak yerlere sevk etmeye karar vermişti.

Bu karar üzerine, Dahiliye Nezaretinin Polis Genel Müdürlüğüne gönderdiği bir emirle Taşralı ve bekâr olan Ermenilerin ve İstanbulla hiç bir sıhriyet ilgisi bulunmayanların İç Anadolu'ya sevkleri bildirilmiş ve bu emir de Siyasi Şubemize resmen tebliğ edilmişti. Bu emir üzerine bütün bekâr Ermeniler tutuklanarak Polis Genel Müdürlüğüne gönderilmeye başlamıştı. Bu suretle her gün toplanan bu Ermeniler Haydarpaşa'dan İç Anadolu'ya sevke başlanmıştı.

Bir taraftan taşralı bekâr Ermenilerle uğraşırken diğer taraftan da saklanmış olanların tutuklanmasiyle uğraşıyorduk. Bunların arasında yakalanamayan (Leon Garipyan) adında birisinin evinde yapılan aramada çok önemli vesikalar bu-

lundu, ama kendisi ele geçmedi. Yapılan incelemede bu şahsın çok önemli bir kişiliği olduğu da anlaşılmış oldu.

Bir ay kadar sonra idi. Bir evde Ermeni bir kimsenin saklandığı haberi verildi. Birkaç memurla ihbar edilen eve gittik. Evin etrafında sağlam bir çenber meydana getirdikten sonra kapıyı çaldık. Yaşlı bir kadın kapıyı açtı. Bizi görünce kapıyı hemen kapamak istedi ise de başaramadı. Biz içeri girmiştik.

Bu sefer aynı kadın bizi içerideki camlı kapıdan içeri sokmak istemiyordu. Ve bir yandan da:

— Evime polis sokmam, diye diremiyordu. Bu sesleniş içerideki adama bir parola idi. Nitekim bir anda cam kırılmasına benzer bir ses duyduk. İçerideki adam dışarı kaçmıştı. Bu şangırtı üzerine evin her tarafını aradık ise de bir kırık cama tesadüf etmedik. Ama kulaklarımız böyle bir sesi açık seçik duymuştu. Evdeki kadının kimseyi bulamamış olmamızdan dolayı neşesi yerine gelmişti. Bütün evi aradığımız halde hiç bir yerde en ufak bir kırık bile yoktu. Bu olacak şey değildi. Bu arada bodrumda da bir asker kaçağı bulunmuştu ama bizim aradığımız o değildi. Araştırmayı daha da derinleştirince, merdiven başındaki pencere dikkatimi çekti. Bu camın çerçevesi yukarı kaldırılmıştı. İki ev birbirine bu pencereden bağlantı halinde idi. Oysa cam burada kırılmış ve çerçeve yukarı itilmiş iki çerçeve üst üste gelince camın yokluğu fark edilemiyordu. Adam buradaki camı kırınca dökülen kırıkları hemen süpürüp kaldırmışlar. Nitekim evdeki çöp tenekesindeki kırık camlar, bunların biraz evvel kaldırılan kırıklar olduğunu gösteriyordu. Hemen sokağa çıkarak çenberde görevli polislere sordum. Evden çıkan oldu mu? diye sorunca içlerinden biri sanki polis değilmiş gibi garip bir umursamazlıkla:

— Evet, dedi, otuz beş kırk yaşlarında, başında fesi olmayan biri çıktı, dedi. Neden tutuklamadın deyince verecek cevap bulamadı. İşte böyle

önemli bir konuda bize yardımcı olarak verilen polisin ogünkü hali de böyleydi. Adam kaçmıştı. Sonradan (Şavarş Misakyan'ın defterlerinden öğrendiğimize göre bu kaçan adam (Leon Garipyan'ın) ta kendisi imiş.

Yine bu sırada tutuklanamayanlardan biri de (Aşod Matadyan) adında komitecinin Üsküdar'da Bağlarbaşı'nda bir evde saklı olduğu yine Ermeniler tarafından ihbar edilmişti. Yanıma iki memur ve bir de Bağlarbaşı polis merkezinden baş komiser Salih bey ve iki resmi memuru da alarak ihbar edilen eve gittik. Kapıyı açtırdık. Ev büyüktü. Evi bodrum katından itibaren arayarak yukarıya doğru çıkıyorduk. Evde sadece bir hizmetçi vardı. Odaların çoğu möblesiz idi. Üçüncü kata girince sol taraftaki odanın kapısını açtım. Odada yalnız bir karyola vardı ama dikkatlice bakınca karyolanın sarkan örtüsünün altından gözüme bir ayak ilişti. Hiç telaşa vermeden Baş komiser Salih beye hitaben:

— Salihçiğim bu odada eşya bile yok, adam nerede saklanacak bu odada da bir şey yok beyhude geldik, bir kere de yukarıya bakalım, dedim. Ben bu sözleri söylerken bir taraftan da tabancamı çıkartarak bakıyordum. Bu sefer ayakla beraber bir de tabanca namlusu görmüştüm. Hemen yanımdaki polislere tabancalarını çıkarmalarını işaret ederek kapıdan tekrar içeri girip hep birlikte tabancalarımızı karyola altına çevirerek:

— Sakın davranayım deme üç tetik birden beynine kurşunu yapıştırabilir. Çık dışarı diye seslendim. Karyola altından çıkan (Aşod Matadyan) titreyerek ellerini yukarı kaldırmış karşımda duruyordu. Başında katran gibi bir şey vardı, sorduğumuzda ekzaması olduğunu, onun için ilaç kullandığını söyledi. Yapılan araştırma sonunda karyolanın altında bir mavzer ile bir tabanca ve bir torba içinde ayrıca yüz kadar fişek vardı. Bunları da alarak Merkeze getirdik.

Bu sıralarda Anadolu'nun hemen her tarafında Ermenilerin evlerinde ve özellikle İzmit, Ada-

pazarı, Bahçecik'de mahalli zabıtaca yapılan araştırmalarda pek çok silah ve cephane çıktığı tespit olunmuştu. Bu görünüşe göre Ermeniler Osmanlı hükümetine karşı silahlı bir harekete başlamak üzere oldukları açıkça anlaşılıyordu. İstanbul hükümeti bu durum üzerine İstanbul Hapishanesi Müdürü İbrahim beye bu görevi vererek oralara göndermişti. İbrahim bey İzmit ve Adapazarı civarında yaptığı incelemelerde oradaki ayaklanmaya katılmakta olan ve bir kısmı da İstanbul'da bulunan Taşnaksagan komitesine mensup bulunanları tutuklamış ve bunların bir sürü işleri de bize verilmişti. Bizler bir yandan bu işlerle boğuşurken, diğer taraftan tutuklanamayan (Şavarş Misakyan) ve (Leon Garipyan'ın) izlenmesinden de geri kalmıyorduk.

ERMENİ KOMİTELERİNİN BENİ ZEHİRLEMELERİ

Günlerden birinde yapılan bir ihbara göre (Şavarş Misakyan'ın) bazen gündüzleri, bazen de geceleri Taksim'de Sulp Agop Ermeni Mezarlığı köşesindeki gazinoya geldiği bildirildi. O zamanlar bu gazino ve ya birahaneye Beynelmilel» adı verilmişti. Bu gazino Surp Agop kilisesinin vakfı olduğu gibi müşterileri de çokluk Ermeni komitecilerinden ibaretti. Zaten ilk tutuklama sırasında bu gazinonun müşterilerinden olan ikiyüze yakın kimse tevkif edilmişti. Müşterileri kadar orayı kira ile tutulan işleticisi Tekirdağlı (Zahar Çilingiryan) da komitecilerden biriydi.

Haberi alınca hemen yanıma bir memur alarak bu gazinoya gittim. Memuru dışarıda bıraktım. Kendisine vereceğim bir işaretle gelmesini tenbih ettim. Zakar Tekirdağlı olduğu için hemşeri sayılırdık. Ben bir kahve söyledim. O da biraz sonra yanıma geldi. Hatırımı sordu. Ben kahvemi bitirdikten sonra bana gayet dostana bir şekilde:

— Beyefendi, bir de şurubumuzu için, dedi. Ben hemen red ederek:

— Beyim bu özel bir şurup. Sadece dostlarım içindir. Diyerek benim olurumu bile almadan garsona şurubun getirilmesi emrini verdi. Ben huylanmıştım. «Olmaz» dedim, kahvenin parasını vererek acele işim olduğunu bahane ederek kalktım ve şurup da geri gitti. Maksadım Şavarş'ın orada olup olmadığını gözetlemekti. Olmadığına göre daha fazla kalmanın bir manası yoktu. Aradan

birkaç gün geçtikten sonra bu sefer gazinoya yalnız olarak gittim.

Gece gazinonun içi elektrikle donanmış olduğu için her yer daha açık ve seçik olarak görünmekteydi. İçeride pek fazla müşteri yoktu. Onlar da çoğu bahçe kısmında oturmaktaydılar. İçersinin bol aydınlığına mukabil bahçe daha loşça ve kişiler pek belli değildi. Ben Şavarş'ı içeride görmeyince bahçe kısmına indim. Yerim bahçenin tam ortasında olup hemen her tarafı görebiliyordum. Bir masaya oturarak bir kadeh rakı istedim. Bahçeye gelişimi garson Zakara söylemiş olacak ki, biraz sonra patron yanıma gelerek beni selâmladı. Hoş beşden sonra Zakar yine işi bu şuruba getirdi. Ve hep bundan ikram etmek istediğini tekrarladı. Ben ise rakı ısmarladığımı, şimdi şurubun pek sırası olmadığını, esasen ben kahveyi bile sade içtiğimi, şekerle başımın hoş olmadığını söyledim. Bu sırada rakımla mezelerim gelmişti ki onları getiren Bulgar tebalı olduğunu bildiğim garson Karabet'e Zakar Ermenice bir şeylerler söyledi. Ben bu konuşmanın ne olduğunu pek anlamamakla beraber, belki de daha iyi kaliteli mezelerin getirilmesini söylediğini ummuştur. Biraz sonra Karabet bir kadeh rakı getirdi. Mezeler değişmemişti ama kadehdeki rakının biraz bulanık bir görüntüsü vardı. Oysa öncekinin rengi daha berrahtı. Ben ise her türlü ihtimale rağmen bu rakının da özel bir çekimle elde edildiği kanısına varmıştım ki, bunda hata ettiğimi sonradan acı acı anlamış oldum. Rakıyı garson masaya koyduktan sonra Zakar, işi olduğu gerekçesiyle özür dileyerek yanımdan ayrıldı. Ben de bu sıralarda etrafa bakarken birden öyle şiddetli bir yağmur sağnağı başladı ki, bu hengâmede ben ancak ikinci gelen bulanık rakıdan bir yudum içip gerisini masada bırakarak parasını ödeyerek hemen içeri kaçtım. Böylece Zakar'ın beni zehirlemek için hazırladığı tuzak Tanrı'nın o mübarek rahmeti ile sanki önlenmiş oldu. O hâlâ

daha kalan rakımı içip içmeyeceğimi sormaya devam ediyordu.

Vaktin gecikmesi üzerine ve aradığımı da bulamayınca hemen gazinodan çıkarak eve geldim. Pek iştiham olmadığı için evde bir şey yiyemedim. Sabahleyin kalktığım zaman midemde hafif bir sancı hissetmeye başladım. Ama işime gidemiyecek kadar beni rahatsız etmemekteydi. Tramvayla köprüye doğru gelirken sancı daha da artmaya başladı. Kendimi güç hal ile masamın başına atabildim. Fakat duracak gibi değildim, hemen polislerin yatakhanesine kendimi zorla sürükleyerek girdim ve bulduğum ilk yatağa uzandım. Ağrı beni artık iyice kıvrandırıyordu. Sancı o kadar şiddetlenmişti ki üzerimdeki çamaşırları paralayacak bir hale geldiğimi fark edemiyordum. Bu durumu gören arkadaşlarım durumu Müdürüm Reşat beye söyleyince hemen idarenin nöbetçi doktoru çağrılarak beni muayene etti. Muayene sonunda bana yapılan bir morfinle eve gönderilmem temin edildi. Morfinden biraz sonra kuvvetli bir bulantı ile kustum. Arkadaşlarım midemden çıkanların içinde kan parçaları olduğunu bilmelerine rağmen bu muhtevayı dökmüş bulunuyorlardı. Biraz açıldıktan sonra beni araba ile evime gönderdiler. Beni evime getiren arkadaşlardan biri bana:

— Komiserim, sen ya kalaysız kaptan yemek yedin, yahutta bir başka şeyle zehirlenmişsin, gibi geliyor bana deyince, ben de kendi kendime Zakar'ın önceleri özel olarak yaptırdığı ve ısrarla içmeli salık verdiği şuruptan sonra yine onun delaletiyle ve daha açık deyimiyle güya (?) ikramı ile içtiğim ikinci kadeh gözümün önüne geldi. Üstelik sanki çok gerekli imiş gibi gazino sahibinin sağnak nedeniyle tamamını içemediğim rakının bitirilmediğini sormaya, o hengâmede ayrı bir rikkati gerektirecek bir durum değildi.

Artık kesinlikle inanıyordum ki Ermeniler beni Zakar'ın rakısı ve belki de gelen mezeleriyle zehirlemeye kalkmışlardı. Kaldı ki eve geldiğimde

hazırlanmış soframda da hiç bir şey yemeden yatmıştım. Bu durumu beni eve getiren arkadaşa anlatarak bir evvelki gecedeki olanları Reşat beye anlatmasını rica ettim. Aradan daha bir saat geçmemişti ki Reşat bey ile Murad bey yanlarına zabıtanın baş tabibi Halit beyi de alarak evime geldiler. Yaptıkları soruşturmalarda şurup hikâyesi ile, özel olarak getirilen bulanık rakıyı ve sağnak nedeniyle yarısını bile içemediğimi anlattım.

Baş tabib beni iyice muayene ettikten sonra şefkatle:

— Yavrum Allah sana acımış da o rahmetini nasip etmiş. O anda sen ancak bir yudum içebilmişsin. Ⓘysa tamamını içebilseydin belki de çoktan ölmüş olursun. Eyi bir şey de içindekileri atmış olmandır. Ama madem ki kan da görülmüş, anlaşılıyor ki midende bu zehir bir de yara açmış olabilir. Eğer atılan muhteva tahlil edilmiş olsaydı zehirin mahiyetini de tespit ederdik, dedi.

Tekrar yine devamla:

— Sana vereceğimiz ilaçları Polis Umum Müdürlüğü yaptıracaktır. Ama çok rica ederim bu reçeteleri Ermeni eczahanelerinde yaptırmayın, diye Reşat ve Murad beylere ikazda bulundu. Bana dönerek Baş tabib:

— Sana bir takım şurup, damla ve hap göndereceğim. Ⓘnları nasıl kullanacağını da ayrı bir tarifname ile bildireceğim. Senin hastalığını merak edip soranlar olacak ve özellikle bunlar Ermeniler de olabilir. Ⓘnlara veya soranlara Zatürrie olduğunu söyleyerek savarsınız. Ve kabil olduğu kadar Ermeni ziyaretçi ve ya yerli de kabul etmeyin. Vaziyet hakkında hergün en yakın karakol vasıtasiyle eve gönderilecek bir komiserle durumu bize bildireceksin, diye gerekli talimatı vermiş oldu.

Bu tedavi iki ay kadar sürdü. Sonra vazifeme başladım. İşe başlar başlamaz Baş tabib ve Reşat bey ile görüşerek bu Zakar'ın yaptığı melaneti öğrenmek üzere yeni bir işe koyulduk. Buna göre tekrar aynı gazinoya giderek Zakar'ın şurubun-

dan bir numune edinmeye bakacaktık. Yanıma bir arkadaşımı olarak gazinoya gittik. Ama arkadaşımın cebinde ufak bir şişe ve üzerinde de yine camdan bir huni vardı. Zakar beni görünce yine yanıma gelip merakla:

— Neo Beyefendi, çoktandır sizi buralarda göremedim. Hem renginiz de soluk, hasta mıydınız? diye sorunca kendisine:

— O gececi yağmurdan ıslandım, bir zatürrie hastalığı geçirdim, daha yeni yeni kendime gelmeye başladım, dedim. Gazinonun tenha bir yerine oturup iki arkadaş tavla oynamak istedik. Tabii bu meşhur şurubu istedikse de o garip bir gülümseme ile:

— Çok kızdı, dostlara vere vere kalmadı. Kusura bakma, dedi. Bunun üzerine iki kadeh rakı istedik. Hemen getiirldi. Şimdi Zakar uzaktan bizi gözler gibi bakıyordu. Bir ara arkadaşın zarı yere düşürmüş gibi yaparak elindeki kadehi cebindeki hunili şişeye aktarıvermişti. Sonra düzelerek birlikte güya rakıları içiyormuş gibi yaptık. Bize ikinci kadehler de gelince biz de bir meciidiye verip paranın üstünü beklemeye başladık. Bu sırada Zakar kasaya doğru giderken öteki kadehleri de şişeye aktardık. Zakar parayı getirdiğinde o zamanlar kadehi iki kuruş olan rakının parası dört kadeh için sekiz kuruş tutarken Zakar bizden yirmi para almak gibi bir acaiplikte bulununca ben ikaz ederek:

— Yahu sen sekiz kuruş alacağına yirmi para alıyorsun bunda bir yanlışlık var deyince şaşkın bir halde olan Zakar:

— Bugün, dedi, üzerimde bir dalgınlık var, kusura bakmayın! diyerek parayı tam olarak aldı ve bize de on iki kuruşumuzu verdi.

Durumu Baş tabib Halit beye anlattığımız gibi getirdiğimiz rakılar da analiz edildi ama tabii bir şey bulunamadı. Ancak Zakar'ın benim rengimdeki solgunluğun sebebini bildiği ve neden o yağmurun yağıp da rakının tamamının içilmemiş ol-

masından çok müteyakkız olduğu her halinden belli oluyordu.

Bu denemeden bir sonuç alınmayınca bu sefer gazinoda araştırma yapıldı. Taşralı ve bekâr olan Zakar ile garsonlar daireye getirildiler. Ama ben ilk önce rakı getiren Bulgar tebalı Karabet adlı garson yoktu. Sorduğumda, Bulgaristan'a gitti diye cevap verdi.

Bundan sonra yaptığımız soruşturmada şuruba ait hiç bir ip ucu vermediği gibi son derece heyecanlı bir şekilde geçen bunca hikâyede hiç bir şey bilmediğinde ısrarla durdu. Fakat artık gün gibi aşikârdı ki bu adam belirli bir gurubun aktif üyesi olarak beni zehirlemek için her şeyi yapmış, ama Tanrı beni yavrularıma bağışlayarak bu badireden ucuzca kurtulmama yardımcı olmuştu. Zakar uzunca bir süre polis nezarethanesinde kaldıktan sonra o da İç Anadolu'ya sevkedilenlerin kafilesine katılmıştı.

52.000 TL. LIK SERVET

Biz yine (Şavarş Misakyan) ile diğer Komitecilerin aranmasiyle meşguldük. O günlerin birinde Anadolu'da oturan iki Ermeni'nin gönderildikleri yerden kaçarak İstanbul'a geldikleri bildirildi. O zamanlar Dahiliye Nezaretinin emirleri gereği olarak İç Anadolu'ya gönderilen Ermenilerin herhangi biri İstanbul'a tekrar gelecek olursa yeniden tutuklanarak geldikleri yere gönderilmesi usuldendi.

Bu defa kaçan bu iki kişiyi bulmak zor olmadı. Daireye getirttim. Bunlar Gimis ve Kirkor Kamburyan adlarında iki Malatyalı kardeşlerdi. Ankara'da zengin bir iş adamı olarak yaşıyorlardı. Devletin emri ile Malatya'ya tehcir edilmişlerdi. O gün, bir Perşembe günü geç saatleri idi. Onlar gelince gerekli muameleleri yapılırken üzerleri aranırdı. Usulen yapılan bu aramada silah, bıçak ve buna benzer şeyler alınır, emanet dairesine verilir, diğerleri kendilerine sevkleri sırasında iade edilirdi. Fakat bu arama esnasında her iki kardeşin üzerinde üç yüz adedi altın, diğerleri, Osmanlı Bankası'nın beşlik banknotlarından büyük bir para çıkmıştı. Yaptığımız sayımda toplamı 52.000 TL. idi. Bunun bugünkü değerini bilmem hesaplamak kolay mıdır?

Kendilerinin önünde paraların miktarı tespit edilerek yaptığımız zabıt varakasına ben ve onların ve bir de arkadaşımın imzalarını katarak çekmeceye koyduk. Ancak bu kadar paranın alelade bir çekmecede saklanması kabil olamazdı. O zamanlar hafta tatili Cuma olduğu için geç saatlerde Reşat bey de yerinde yoktu, evine gitmişti. Emanet

memuru da çıkmıştı. Tek ümidim hesap memurunda idi. O da geç saatlere kadar kalmamış çekip evine gitmişti. Şimdi yapılacak şey, bir an evvel karar vermek gerekmekteydi. Nihayet bu oldukça büyük parayı eve götürüp, orada saklayıp hafta tatilinden sonra tekrar daireye getirmek lâzımdı. Altınları ceplerime ve mendilimin içine koydum. Kağıt paraları da bir paket yaparak, yanımda da bir resmi polis alarak eve geldim. Evde ise en emin yer karyolanın altındaki şiltenin arasına koymaktı. O geceyi korku içinde geçirdim. Ertesi günü tatil Cuma idi. Paralar için hiç bir muhatarayı göze alamayacağım için evden bir yere çıkmadım. Cumartesi sabahı yine Ortaköy karakolundan resmi bir polisi de yanıma alarak daireye geldik. Şimdi artık bu adamları geldikleri yere sevketmek gerekiyordu. Önce gerekli muameleleri yaptıktan sonra iki kardeşi odama getirip usulümüz gereği başka emaneten yedimizde olan bu paraları sevkleri sırasında tam olarak teslim aldıklarına ait müşterek iki kardeşin imzalarını da alarak işi istediğim şekilde neticelendirmiştim. Adamlardan biraz yaşlıcası bana yalvarır şekilde:

— Bey efendi, size çok teşekkür ederiz, paramızı tam olarak aldık. Ama bir ricamız var sizden, bizi bağışlayın, size bir şey demek istiyoruz, dedi. Ben de sükûnetle:

— Buyur, ne diyeceksin? dedim. Kirkor olanı ezile büzüle:

— Biz siyasi bir kimse olmadığımız gibi, cinayetten aranan bir kimse de değiliz. Kendi halimizde esnaflıkla iştigal ederiz. Harp nedeniyle hükûmet bizi Ankara'dan Malatya'ya göndermiş. Biz ise orada yapamayarak buraya geldik. Ama yeniden Malatya'ya gitmeye çoktan razıyız. Öğrendiğimize göre bizi Deyrizora götüreceklermiş. Bu sevkiyat oraya imiş. Oysa bizim böyle bir yolculuğa tahammülümüz yoktur. Yollarda ölmemiz pek mümkündür. Sizi mert ve dürüst olarak görüyoruz. Cesaretimizi affedin, diyerek durdu bir iki yutkunduktan, etra-

fa korkak bakışlarını dolaştırdıktan sonra ilâve ederek:

— Bu paraları size kahve parası olarak terk ediyoruz, size helal olsun, ama bizi ne olur serbest bırakın ve bu ricamızı da lütfen kabul edin, dedi. O devirlerde para her yerde vardı, ama bizde yoktu. Üstelik mes'uliyetin de mevcut bulunmadığı bir ortamdaydık. Elimde o derece yetki vardı ki, bu paraları alarak bu iki adamı bırakmış olsaydım, kimse bana bunu soracak durumda bile değildi. Sonra gerçek şu ki, o devirde bu derece büyük bir servet karşısında insanın doğruluk ve iman kuvveti, ne derece sağlam olursa olsun, bir an için sarsılmaması kabil değildi.

Fakat adamın bana: — Bu paraları size bir kahve parası olarak ikram ediyoruz, lütfen kabul edin ve bizi serbest bırakın, demesi üzerine sanki tavan kafama çökmüş, bir çok insanın — Hırsız adam, diye bana bağırdığını duyar gibi oldum. Kendi kendime bunalmış bir haldeydim. Dünyada bu kabil hadiseler insanların şahsiyetinin bir nevi ilahi sınavı idi. Böyle sınavları geçirenlerden biri olduğum için Tanrıya her zaman şükrederim. Namus bir defa elden gittikten sonra onu tedavi ve tamir veya yeniden tedariki mümkün değildi.

Kirkor'un bu sözü üzerine üzerimdeki bu olumsuz havadan silkelenerek zili çalıp nöbetçi polisi çağırdım. Ona:

— Bana baş komiseri ve baş kâtibi beraber çağır dedim. (Ben o zaman birinci sınıf Baş memur olmuştum). Biraz sonra ikisi de odama geldiler. Onlara karşımdakileri göstererek:

— Bunlar Ankaralı Kamburyanlardır. Malatya'dan kaçmışlar, buraya gelmişler. Bu nedenle tutuklanmışlardır. Bugünkü kafile ile Anadolu'ya sevk edileceklerdir. Tutuklanmaları sırasında yapılan aramada üzerlerinden çıkan ve şu anda masa üzerinde bulunan ve tesellümüne ait hazırlanmış zabıt varakasını da hazırladığım halde imzalayarak paralarını almalarını söyledim. Oysa onlar kendilerinin serbest bırakılmaları halinde bu paraları bana rüş-

vet olarak vermeyi teklif ettiler. Şimdi derhal zabıt yaparak bu paraları kendilerine iade edeceğiz. Gerek Baş komiser ve gerekse Baş kâtibin gözleri şaşkın şaşkın bir paralara, bir de bana bakıyorlardı. Nihayet zabıt yapıldı. Paralar Kamburyanlara iade edildi, ve kendileri de sevkiyata teslim edildiler.

Durumu bundan sonra Reşat beye anlatınca onun babacan ve tatlı gülümsemesi üzerimde dolaştı, ama hiç bir şey dememekle, ne derin bir takdir hissine sahip olduğunu fark etmem güç olmadı.

Aradan daha bir saat geçmemişti ki, Reşat beyin telaşla beni çağırdığını haber verdiler. Odasına girince:

— Senin paralarını red ettiğin Kamburyanlar Haydarpaşa'dan kaçmışlar, bunu şimdi Haydarpaşa baş komiseri söyledi. Ben de kafilenin hareketini durdurdum. Atla git işi tahkik et dedi. Sirkeciye çağrılan deniz motörüne binerek Haydarpaşa'ya geçtim. Bütün sevk memurlarını bir araya toplayarak bu iki Ankaralı kardeşin nasıl kaçtıklarının sorgusuna başladım. Tespit edildiğine göre, yemek yemek için büfeye gittiklerini oranın arka kapısından kaçabilmelerinin kabil olduğunu söyledi. Neticede anladık ki, o zamanlar polise yardımcı olmaları için Takviye kıtaları adı verilen Müstahfez sınıfından olan erlere jandarma elbisesi giydirilerek bunlardan güya faydalanılıyordu.

Adamlar büfeye gidebilmek için ve oradan dışarı kaçabilmeleri için daha az miktardaki paralardan rüşvet vererek dışarı çıktıkları anlaşılmıştı.

Zira orada senelerce sevk memurluğu yapanların büfenin arka kapısının olup olmadığını bilmemeleri elbette söylenecek bir mazeret değildi.

Böylece Kamburyanlar daha ucuz bir maliyetle oradakileri görerek rahatlıkla kaçmışlar ve bir daha da yakalanamamışlardır.

ŞAVARŞ MİSAKYAN'IN TUTUKLANMASI

Sıcak bir yaz sabahı daha masama oturmadan Reşat beyin acele olarak beni çağırdığı haberi geldi. Yanına gittiğimde orada uzun boylu Balkanlı tipli bir kimse vardı. Reşat bey onu bana göstererek:

— Bu efendi Bulgar Konsoloshanesinin kapıcısıdır. Bildirdiğine göre bir kısım Ermeniler Bulgaristan'a kaçabilmek için kendisine başvuruyorlarmış. Kendisiyle görüşün, gerekeni yapın. Belki de bunlar, ya taşralı bekâr Ermeniler veya komitecilerdir. Bu kişinin yardımı ile belki de bunları yakalamamış kabil olabilir, dedi.

Birlikte odama döndük. Adamın adı «Vladimir» imiş. Yanında bir kaç Ermeniye ait fotoğraflar vardı. Vladimir'in beyanına göre, bu fotoğraflar polisdeki muamelenin yapılması için gerekli olduğu bahanesile alınmış olup bununla polisdeki dostlarının yardımı ile, birer seyahat vesikası için aldığını söyledi.

Görüşmemizden sonra müracaatçı Ermenilere emniyet sağlamak maksadile, birer uydurma Bulgar ismi vererek bu istekli Ermenileri Bulgar tebaası gibi göstererek herbirine birer seyahat vesikası çıkartıp Vladimir'e verdik.

Yine planladığımıza göre bunların gece yarısı hareketlerinden evvel Sirkeci'deki bir belirli otele getirmesini de tenbih ettik. Tabii daha önceden Otel sahibi ile görüşerek gelenleri gereği gibi ağırlamasını tenbih etmiştim.

O gece akşam üzeri otele gelen Ermeniler Vladimir'in kendilerini kaçırması için gece yarısına

kadar uykusuz beklediler. Fakat gece yarısından sonra otele gelen Vladimir değil, bizim memurlar, onları iç ve dış temaslarla ilişkisini keserek müteferikaya koydular. İlk araştırma ve soruşturmalar sonunda bunların çoğu bekâr ve taşralı olup, dahile sevk edilmemek için saklanan kişiler olduğu anlaşılmıştı. Bu ilk uygulamadan sonra Vladimir her gün 7-8 kadar Ermeninin aynı şekilde Bulgaristan'a firarı için gerekli vesikaların hazırlanması maksadiyle yeni yeni fotoğraflar getirmekteydi. Günler geçtikçe biriken bu kimseler altmış kişiyi geçmeye başlamıştı. Ama bunların içinde bize göre tehlikeli hüviyette her hangi bir komitecinin bulunmadığı anlaşılınca; Reşat bey bana bir gün:

— Buna artık nihayet verelim. Zira bizim aradığımız kimseler bunların arasında yok, dedi. Ben itiraz ederek kendilerine:

— Beyefendi birkaç gün daha bekleyelim, aradığımız şahıslar da bu oltaya yakalanacaklardır. Bu nedenle müsaade buyurun da birkaç gün daha sabırla bekliyelim, emin olun ki netice daha iyi olacaktır, derim. Reşat bey benim bu rica ve önerimi red etmedi.

Aradan geçen bir kaç gün sonra Vladimir daireye yine geldi. Yanında bu sefer tek bir fotoğraf vardı. Fakat bu fotoğraf yandan profil olarak ve pek mahirane bir şekilde çekildiği için teşhis kabil değildi. Vladimir'e **sordum:**

— Bu fotoğrafı kim getirdi? Kime aittir biliyor musun? Vladimir hemen cevapladı:

— Tuhaf şey. Şimdiye kadar getirdiğim fotoğrafları hep kendileri getirmekteydiler. Ama bu fotoğrafı bir Ermeni kızı getirdi. Beyanına göre kardeşine aitmiş, ben kendisini görmedim ve kim olduğunu da bilmiyorum, dedi.

Kendisine tekrar sordum:

— Bu Ermeni kızı nasıl bir kimsedir? Giyinişi ve kıyafeti nasıl? Orta halli bir aile kızı mı, yoksa zenginee bir görüntüsü mü vardır? Bu taraflarına dikkat edebildin mi **Vladimir** cevaben:

— Bu kızcağız onsekiz yirmi yaşlarında kadar, temiz elbise giymiş, konuşmadı da oldukça düzgün, güzelce bir hali var. Zengin olup olmadığını bilemem, ama iyi bir aile kızı olduğuna eminim, dedi. Ben bir süre elimdeki resime bakarak adamı tanımaya çalıştım ve sonra yine Vladimir'e:

— Vladimir bu adam kimse, onunla görüşmenin yollarını ara, bul. Şayet görecek olursan çok dikkat et, adamın bir gözü şaşı mı? Ve ayrıca kulağı ağır mı işitiyor. Eğer benim dediğim gibi ise, bu işi bozmadan idare et ve kendisini şüphelendirecek bir harekette bulunma, dedim. Bu görüşmemizden sonra Reşat beyin yanına girerek elimdeki fotoğrafı kendisine verdim. O da uzun uzun fotoğrafa bakarak inceledikten sonra bana hitaben:

— Haklısın galiba, bunun aradığımız kişilerden biri olması ihtimali kuvvetlendi. Ona da bir vesika hazırlayalım, dedi. Ben de derhal adını «Dimitri Petrof» koyarak hazırladığım seyahat vesikasını mühürleyip Vladimir'e verdim. Ertesi sabah Vladimir kararlaştırmamıza rağmen görünmedi. Daha sonraki gün gelişinde de adamla görüşemediğini, ancak Madmazelle görüştüğünü tekrarladı.

Buna bir çare bulmak gerekirdi. Vladimir'e:

— Bu seyahat varakasile ancak kısa bir yolculuk yapılır. Türkiye'den çıkmak için ayrıca bir pasaport gereklidir, diyeceksin, dedim. Bu haberi de Vladimir kızın delaletiyle fotoğrafın sahibine iletti. Ancak onlar halâ daha Vladimir'in böyle bir pasaport çıkartacağına inanmıyorlardı. Bu pasaport'un çıkması halinde de Vladimir'e inanacaklarını söylemişler. Bu hususu da Müdürüm Reşat beyle müzakere ederek onun daolurunu alarak aynı adla bir pasaport çıkartılmasına karar verildi. Ancak işi daha ciddi bir şekle sokmak için Vladimir'den istek sahibi kızdan beş lira istemesini uygun gördük. Vladimir neticeyi almak üzere gitti. Ertesi sabah beş lira ile daireye geldi. Biz de Dimitri Petrof adiyle hazırlanan pasaportu kendi-

sine verdik. Giderken adamla şimdi temasa geçeceğini, mutlaka kendisine verdiğimiz şaşılık ve ağır işitmeye ait işaretlere dikkat etmesini tekrar hatırlattık.

O gün pasaport gelen adama verilmiş ve gelenin hakikaten bir gözünün şaşı ve kulağının da ağır işittiğini sonradan Vladimir bize anlattı.

Cumartesi gününe kadar hazırlık yapacak ve vapura binmek üzere yolcu salonuna gelmesi gerektiğini ve saat ondan evvel de gelmemelerini Vladimir'e bildirdim. O gün erkenden Deniz Merkezine gittim. Salondaki yolcu pasaportlarını kayd ettikleri defterin başına ben geçtim. O zamanlar Deniz Merkez Memuru Laz İsmail Hakkı adında bir eski arkadaşımdı. Plana göre yolcumuz giderken önce pasaportu deftere kayd edilecek sonra da «üzerinde altın var mı?» diye sorulacak, zira o zamanlar altın para çıkartılması yasaktı. Buna göre arama da yapılırdı. Kayıttan sonra bu aramanın yapılması için Merkez Memurunun cam bölmeli odasına getirilecek ve içeri girer girmez perdeler hemen kapanacaktı. Ondan sonrası tabii tutuklamaktı.

Bu talimat üzerine ben salona girdim. Ve yolcu defterinin başına geçtim. Bir süre sonra Vladimir bizim meşhur Şavarşla birlikte pasaportunn kaydettirmek üzere defterin başına geldi. Bir banko önünde duruyor ve kuşkulu ve heyecanlı bir hali vardı. Ben usulen kaydı yaparak mühürü de basarak çıkış için geçerli her şeyi yaptım. Bundan sonra pasaportu eline vermeden Şavaş'a sakin bir eda ile sordum:

— Üzerinizde altın para var mıdır? Eğer altın varsa onu burada kağıda çevirip öyle çıkabilirsiniz, dedim. Kulağı sağır olduğu için benim söylediklerimi Vladimir daha hızlı olarak söyledi. Şavarş telaşla ve son derece heyecanlı bir halde:

— Üzerimde heş altın vardır, deyince ben yine sakin bir şekilde:

— Buyrun içeriye, üzerinizi arayacağız. Eğer daha fazla çıkarsa hiç birini alamazsınız, dedim

ve koluna girerek hemen oraya yakın olan Merkez memurunun odasma soktum ve tertibata göre perdeler hemen kapatıldı.

Artık Şavarş parmak kelepçesiyle tutuklanmıştı. Perdeleri indirmekten maksadım böyle azılı bir komitecinin fedailerinin onu vapura girinceye kadar gözleyebilecekleri ve bu başarılı işi berbat etmelerine fırsat vermemek içindi.

Tabii Şavarş, bu ani tutuklamadan şaşkına dönmüş, solgun ve perişan haliyle Vladimir'i arar bir hali vardı. Fakat artık her şey geç kalmıştı. Üzerinde bulunan altı altından başka ayrıca Colt Otomatik Amerikan tabancasiyle iki şarjör, elli kadar fişekle siyah kaplı Ermenice notlar bulunan bir cep defteri ele geçti. Durumu hemen telefonla Reşat beye haber verdim. Evvelâ inanmak istemedi, teyiden hakikaten o mudur? diye telefonla sorup duruyordu.

Benim teminatını üzerine «hemen al, gel» diye emir verdi. Ben ise biraz vakit geçmesinin isabetli bir tedbir olacağını söyledimse de Reşat bey ısrarla hemen kendisini alıp yanına gelmem emrini verdi. Rıhtımda aradığım kapalı bir araba bulamayınca yanıma aldığım iki polisi de arabaya atarak Şavarşla birlikte Reşat beyin yanına geldik. Reşat bey son derece memnun, beni elinden geldiğince kutlamaya çalışıyordu. Şavarş ilk sorgusundan sonra özel bir defter üzerinde yaptığımız dikkatli incelemeler sonunda, 14 Nisan 1330 tarihinden itibaren başlayan Ermenilerin tutuklanma başlangıcından o güne kadar kimlerin aranıldığını ve kimlerle irtibatı olduğunu, İstihbarat memurumuz Artin efendinin tercümesiyle öğrenmiş olduk.

Defterin içindeki notların çoğu şifreli olduğu için sökmek kabil olamadığı gibi bir çok kimselerin bağlı olduğu örgütlerle bunların şimdiye kadar bulundukları yerlerle yaptıkları işlemler burada belli oluyordu.

Birçok faydalı ip uçlarının dışında Konya'da muhacir ermenilerin çadır teşkilatı yaptıklarını da

bize öğretmiş bulundu. O günlerde bir sabah Polis Umum Müdürü Bedri bey Reşat beyi ziyarete gelmişti. Beni hemen yanlarına çağırarak Şavarş'ın yakalanmasından dolayı beni elimi sıkarak tebrik ettikten başka Şavarş'ın üzerinden çıkan tabanca ve fişekleri de bana armağan olarak verdi.

Konya'daki Çadır Teşkilatı hakkındaki bilgileri Artin efendi çözünce Reşat bey beni yanına çağırarak:

— Yarın Artin efendi ile birlikte Konya'ya gidecek ve orada gerekli incelemeleri yaparak, buna ait durumu neticelendirerek buraya geleceksiniz, dedi.

Biz bu emri alınca hemen gerekli yol hazırlıklarımıza başlayarak birlikte ertesi sabah Haydarpaşa'dan bindiğimiz bir trenle yola çıktık. Yolda bir yandan düşünüyor, bir yandan da Artin'le yapabileceğimiz işlerdeki başarının ne mertebe verimli olabileceğini hesaplıyordum. Bir ara tren Eskişehir'e gelmeden Bozhöyük'te diğer bir trenle karşılaştık. Trende çok eskiden beri tanışıklığım olan Rahmetli Samih Rifat bey vardı.

Kendisi o zamanlar İstanbul'da «İttifak» adiyle bir gazete çıkarmaktaydı. Bu duraklamadan faydalanarak görüşmeye başladık. Seyahat sebebini belirledikten sonra Samih Rifat bey bana işimi kolaylaştırmak için Konya Polis Müdürüne bir kart verdi.

Gerçi buna gerek yoktu, ama ben yine de kartı aldım. Konya'ya varır varmaz hemen Polis Müdürlüğüne gittik. Kendimi ve bizde adı Harun olarak bilinen arkadaşım Artini de tanıştırdım. Artin'in Türkçesi son derece iyi ve şivesinde en ufak bir aksama olmadığı için bir yadırgama olmadı.

O gece için gösterilen bir otelde dinlenmemizi söylediler. Ertesi sabah Artin, Harun adını bir tarafa bırakarak Ermeni muhacirlerin arasına girdi. Üç dört gün süren bu temasdan sonra elde edilen sonuçlara göre bütün bu işlerin içinde sonradan Ermeni Patriki olan «**Mesrup Naruyan**»ın parmağı ile yürütüldüğü anlaşıldı.

Bundan başka bir de «Vahrant Vartabet» adındaki papas bu hareketin başlarından biri olduğu anlaşıldı. Konya'daki bu hareketi yürütenle İstanbul'la olan muhaberelerini son derece kolay bir yöntemle yürütmekte olduğu da tespit edilmiş oldu. O zamanlar bütün Anadolu Bağdat Demir yollarındaki istasyonlardaki hareket memurları ve istasyon şefleri çoğu Ermeni olduğu için ellerindeki muhabere vasıtalarını da bu maksad için kullanabiliyorlardı. Bu durumdan ne mahalli polisin ve ne de hükümetin haberi yoktu. Bir iki günlük bu incelemeden sonra Harun bu iki papasın İstanbul'a sevki gerektiğini söyledi. İşin garibi, bu günlerden sonra artık kimse Artin'e Harun'dan başka bir isimle hitap etmedi.

Konya'da iki gün daha kalarak bu iki papası da alarak İstanbul'a getirdik. Polis nezarethanesine konuldular. On beş gün kadar burada kaldıktan sonra bu iki papasın güya kabahatleri yokmuş beyanı

ile Müdüriyetin emriyle İstanbul'da kalmaları şartiyle serbest bırakıldılar.

Aradan yine günler geçiyordu. Bir gün Müdürüm Reşat bey beni odasına çağırarak: — Bu akşam Şavarş Misakyan'ın sorgusunu yapalım, dedi.

Ben de bir baş üstüne çekerek odadan çıkarken:

— Haydi önce Sirkeci Istasyonunda birer lokma yiyelim, sonra işimize başlarız, dedi. Birlikte İstasyon lokantasına gittik. O devirlerde Sirkeci İstasyonu son derece kaliteli ve çok temiz, yabancıların itibar ettiği bir lokantaydı. Yemeklerinizi birlikte yedikten sonra daireye gelmek üzere yolda yürüyorduk. Reşat bey yolda bana dönerek:

— Bu adam şimdiye kadar çok suskun bir durumda. Şimdiye kadar yapılan bütün soruşturmalarda ağzmdan tek laf almak kabil olmadı. Üstelik, benden bilgi almasınlar, diye kendini aşağılara da atmıyor, dedi. Bu intihar lafını hiç anlamadım. Sanki şeytan bu temiz adamın kulağına bunu fısıldamıştı.

Daireye gelip biraz dinlendikten sonra: — Şavarş'ı getirtelim, dedi, Reşat bey. Bu defa içimdeki garip bir endişe hissiyle dolu olarak, Şavarş'ı yanıma aldığım iki güçlü polisle birlikte müteferrikadan alarak odaya getirdik.

Şavarş, müteferrikada elleri kelepçeli olarak oturmaktaydı. Zira orada pek rabat durmadığı görülmüş ve zorunlu olarak ellerine kelepçe takılmıştı.

Şavarş'ı kendi odama getirdim. Bulunduğum daire zemin katı ile beraber dört kattı. Reşat beyle benim odam üst katta idi. Müteferrikadan çıkarırken Şavarş'ın ellerinden kelepçeyi çıkarmıştım. Şavarş'ı odaya yerleştirdikten ve başına iki güçlü polisle bir de Arnavut odacıyı dikerek Reşat beyi odaya davet için yanına gittim. Reşat beye durumu bildirince bana:

— Benim odama getir de birlikte sorguya çekelim, dedi. Ben odadan çıktım. Kendi odamdaki Şavarş'a hitaben:

— Buyrun Şavarş bey, dedim. Şavarş ayağa kalkarak yavaş ve sakin bir hava ile odadan çıktı. Reşat beyin odası ile benim odanın arasında büyükçe bir salon vardı. Ben önde Şavarş da arkadan geliyordu. Salonun ortasına gelince Arnavut hademeden istediği suyu almış, içiyordu. Bu sırada gecikmemizden bir ön sezi ile endişelenmiş olan Reşat bey odasından sesleniyordu:

Haniya nerede kaldınız? deyince ben Reşat beyin kapısına kadar hemen seğirterek:

— Su içiyor, deyince Reşat bey yerinden kalkarak:

— Bu adam her soruşturmaya gelirken hep böyle su istemektedir. Bu ne demektir? demeye vakit kalmadan salonda birdenbire bir gürültü duyuldu. Başımı Şavarş'a çevirir çevirmez adam elindeki bardağı yere fırlatarak dört resmi polis ve bir de odacının yanından Merdivinin başında açık bulunan camlı merdivenlere doğru koşarak kendisini aşağıya attığını gördüm. Memurlar ve ben onu bu hareketinden alakoymak için koşuşmalarımıza rağmen kendisini aşağıya attığını gördük. Aşağıya koşarak vardığımızda Şavarş'ı yatar vaziyette bulduk. Düşme sırasında merdiven parmaklıklarının kırılması onun yere düşme hızını kesmişti. Şavarş ölmemiş, ağır ağır nefes almaktaydı. Hemen nöbetçi polis doktoru telefonla çağrıldı. Yapılan muayene sonunda ciddi bir kırık ve sakatlık olmadığı fakat bu haliyle bir hafta on gün kadar istirahate ihtiyacı bulunduğu bildirildi. Bizde bu nedenle sorgudan sarfı nazar ettik. Ama Reşat beyin ön sezisi çok dikkate değer bir haldi.

İntihara kalkan Şavarş, üç gün sonra düzelmiş bir hale geldi. Fakat doktor raporu on gün için geçerli bulunduğundan bu süre içinde kendisiyle her hangi bir görüşme yapılmadı. On gün sonra yeniden soruşturma başladı. Artık Şavarş intiharın da bir işe yaramadığını ve yeniden sorguya çekileceğini görünce bu sefer de deli numarası yaparak kafasını duvarlara çarpmaya başlamıştı. Bu sefer el-

leri ayakları bağlandı ve yanına da iki resmi polis konuldu.

Bu delilik numarası da yirmi gün kadar sürdü. Sonunda bundan da bir yarar sağlanamayacağını görerek delilik numaralarını da bıraktı. Aradan bir iki gün geçtikten sonra Şavarş, Reşat beye mektup yazarak ifade vereceğini bildirdi. Bunun üzerine yapılan bütün soruşturmalarda, haberim yok, bilmiyorumdan başka bir karşılık alınamadı. Artık yapılacak bir şey kalmamıştı. Eldeki vesikaları birer mesned kabul ederek hazırlanan fezleke ile harp divanına verildi. Divan, Şavarş'a beş sene kalebentlik hükmü verdi ve İstanbul'daki hapishaneye gönderildi. Böylece Şavarş bir sene sonra kadar müzarekenin imzasını müteakip İngiliz işgal kuvvetlerince serbest bırakıldı.

BEŞİKTAŞLI KOMİTECİNİN HAREKETLERİ

Taşnaksagan komitesinin Beşiktaş'daki «Aharonyan» şubesi kuvvei müslüme gurubu reisi olan (M.B.) (*) adında birisi komitecilerin tutuklanmaları sırasında memurlar bunu da yakalamak için evine gitmişlerse de o evinin arka kapı ve bahçesinden kaçarak saklanmış ve bütün aramalara rağmen yakalanamamıştı. Bir ara Kadıköy'de bir Ermeni evinde saklanırken, evin kızını, seni nikâhla alacağım diyerek iğfal etmiş ve sonra da nikâhlamamıştı.

Adamın kendisi her devrin idarecilerine ve nüfuz sahibi kişilerine çok kolaylıkla ve elindeki geçerli işi nedeniyle çabucak sokulabilen bir kimsedir. Bu zatın Cumhuriyet devrinde de bu hali devam etmiş, bir çok Devlet adamının mahremi esrarı bile olma fırsatını bulabilmiştir.

Bir gün Reşat bey yine beni çağırarak o zaman Emniyeti Umumiye Şube Müdürlerinden olan «Mehmetçe» beyin (M.B.) hakkında şefaatte bulunduğunu ve sakın kendisine dokunulmamasını rica ediyor. Bunu memurlarınıza söyleyin de dokunmasınlar ona, dedi. Sonra bir an duraklayarak benim kafamdaki nedenleri sanki gidermek için:

— Mehmetçe beye söylediğine göre adam, bi-

(*) **Bu maruf şahsiyeti tam adı ile yazamıyorum. Hâlen Türkiye'de olan ailesi vardır. Bu nedenle adını değişik şekilde harflerle yazıyorum. kendisi ölmüştür.**

ze yardım da edecekmiş. Belki faydalanabiliriz, diye ilâve etti. Mütareke yıllarına kadar (M.B.) den işe yarar bir ihbar çıkmadığı gibi verdiği bazı ufak tefek haberler de Avrupa'da bulunan komitecilere ait haberlerdi ki, bizim bununla bir ilişiğimiz olamazdı.

Şunu hemen belirteyim ki ileriki paragrafta bu azılı ve insan kanına adeta susamış olan (M.B.), Mehmetçe beyi de çok rakatlıkla aldatmıştı. Bu paragrafa ayrıca başka bir bölümde devam edeceğiz.

RUS TABİİYETİNDEKİ ERMENİLER VE SERKİSOF'UN ÇORUM'A SEVKİ

Birinci Dünya harbi içinde bulunmaktaydık. Ruslar Bolşeviklik hareketine yeni başlamışlar ve bu arada Rusya'da bulunan zengin ve nüfuz sahibi bir çok Türkleri aileleri ile birlikte Sibirya'ya sürmüşlerdi. Bizim hükûmet de buna karşılık İstanbul'da bulunan Rus tebalı zengin ve nüfuz sahibi olan Ermenilerin Çorum'a sürülmeleri emrini vermişti.

Siyasi kısmın Ermeni meselesi ile bulunmam nedeniyle benden de dört Rus tebalı Ermeni istenmişti. Eldeki kayıtları inceledikten sonra, bilinen dört Rus tebalı Ermeni ailesinin adını tespit ederek bunları Polis Müdürlüğüne getirttim.

Bunların arasında bir de (Serkisof) adlı bir Ermeni vardı. Bunların muameleleri yapılarak bildirilen yere sevki için hazırlıklar sürdürülüyordu. O gece evimde ailemle birlikte idim. Ertesi sabah çok erken bir saatte Ortaköy'deki evimin kapısı telaşla çalınıyordu. O zamanlar evlerin kapı zilleri yerine sarı pirinçten yapılmış altındaki sarıya vurularak ses veren ve telaşlı anlarda insanı ürkütten bir hali vardı. Elim kapıda bir adamın olduğunu ve benimle acele görüşmesi gerektiğini bildiriyordu. İçeri alın, dedim. Hemen giyinerek odaya geçip gelen adamın kimliğini sorduğumda adının «Ohannes Yahşibekyan» olduğunu söyledi. Kendisine ziyaret sebebini sorunca, Ohannes büyük bir sıkıntı içinde imiş gibi çekinerek yutkunmaya başladı:

Ben önce onun bir ihbarda bulunacak bir kim-

se olacağını düşünerek odaya alınmasını söylemiştim. Nihayet baklayı ağzından çıkardı:

— Affedersiniz, sizi çok erken saatte rahatsız ettim. Sizinle çok önemli bir konu hakkında görüşmek istiyorum. Fakat burada söyleyemem, dedi. Ben hemen:

— Burası benim evim, kimse yok, ne söyleyeceksen söyle, dedim. Ohannes biraz daha durakladıktan ve yutkunduktan sonra:

— Beyefendi, beni Serkisof'un bir adamı gönderdi. Eğer Serkisof'u serbest bırakacak olursanız size bin adet altın sarı lira verecektir. Eğer bu teklifimizi kabul edecek olursanız paraları öğlene kadar getireceğim. Bildiğiniz gibi Serkisof çok yaşlı bir adamdır; yazıktır, diyordu.

Biranda yine içimdeki hamiyet ve vatanseverlik duygularından başka bir şey düşünemiyordum Bin altının ogünkü ve bugünkü değerlerini düşünmeye bile gerek görmeden benim hakkım olan helal maaşımın değerine sarılarak:

— Defol git buradan, şimdi seni de tutuklatır, seni de bu kafileye sokabilirim. Bana böyle olmayacak şeyler teklif etmeyin, çık git evimden, diyerek herifi kovdum. Ertesi günü de Serkisof ve diğerleri Çorum'a sevkedildiler.

Aradan üç dört ay geçmişti ki bir gün Dahiliye Nezaretinden gelen bir emirde «Rus tebalı Çorum'a gönderilmiş (Serkisof'un) İstanbul'a avdetine müsaade edilmiştir» deniliyordu. Bu emrin bir sureti de Çorum Valiliğine gönderildiği için (Serkisof) bir kaç gün sonra İstanbul'a çıkageldi. Serkisof'un İstanbul'a dönüşünden birkaç gün sonra da Ohannes Yahşibekyan yolda beni görerek yanıma geldi ve çok rahatlıkla:

— Ben size (Serkisof'un) bırakılması için müracaatımda bana çok acı laflar ettiniz ve evden kovdunuz. Eğer ozaman bunu kabul etseydiniz bin altını siz alacak, üçyüz altını da ben alacaktım. Fakat bu parayı biraz daha fazlasiyle (A) beye verdiler. O da Dahiliye Nazırı Talat Paşa'nın ahbabı olduğundan Paşaya rica ederek Serkisof'u serbest

bıraktırdı, dedi ve yüzüme bakarak gülümser bir eda ile zımnen: (Sen budalalık ettin ama bu işi yine aynı para kuvvetiyle başkaları faydalanarak yine yaptılar, sen budalalığınla kal) der gibi bir hali vardı.

Emir Dahiliye Nezaretinin emri olduğu için denecek bir şey yoktu. Ama bu hareket beni son derece üzmüştü. Sen vatan ve millet için üç kuruşluk maaşını namusunla ve binbir tehlike içinde kazanmaya çalışırken her türlü kanun dışı teklifleri elinin tersile tereddütsüz bir şekilde iterken üst kademedeki adamların bu davranışları beni son derece rahatsız ediyordu.

Aradan bir üç ay daha geçmişti. Yine bizim kısımdan altı Rus tebalı Ermeni'nin Çorum'a sevki Dahiliye Nezaretine emredilmişti. Ben de bu defa defterimde «Karabet veledi Serkisof» yazısının sonundaki «of» kelimesini belli olmayacak derecede sildim. Defterde sadece «Karabet Veled Serkis» kısmı kalmıştı. Verdiğim altı adın içinde of'u olmayan «Karabet veledi Serkis» adı da yazılıydı. Önce beş kişiyi tutuklattım, bir Serkisof kalmıştı. Tam sevkiyat günü Serkisof'un Kadıköyündeki evine Süleyman adlı bir memur gönderdim. Adamın evde olup olmadığını öğrenecekti. Serkisof evde ise bana telefonla haber verecekti. Bunun dışında da Haydarpaşa'daki sevk memurlarına da gerekli talimatı vermiştim.

Kendilerini takviye ettiğim memurlar o gece sabaha kadar evde olan Serkisof'un önünde beklediler. Sabahleyin Kadıköy Merkezinden gelen resmi memurlar evinden alelacele aldıkları Serkisof'u Haydarpaşa'daki talimatlı sevk memuruna verdiler.

Bu suretle adamın bütün itirazlarına rağmen yeniden Çorum'un yollarında yol alıyordu. Tabii Serkisof'un ailesi yeniden bir şaşkınlık içine düştüler. Ama verilmiş bir hükûmet emri sanarak önceleri ses çıkartmamışlardı. Ben bütün bu olanların ardından kopacak fırtınayı beklemeye başladım. Mutlaka bir yerden yeni sesler gelecekti. Ni-

hayet aradan geçen bir kaç hafta sonra yine (A) beye başvurarak ve yine evvelki kadar altınlar ödenerek (Esasen bu zat hem mebus, hem avukattı) iş tekrar Talat Paşaya kadar götürüldü. Tabii bu seferki (A) müracaatında Talat Paşaya hitaben:

— Beyefendi polis sizin emirlerinizi dinlemiyor galiba. Serkisof için yüksek şefaatinizle bu zat İstanbul'a dönmüştü. Her halde bu adamın polisde bir düşmanı var ki, adamcağızı yeniden Çorum'a izam etmişler. Tabii adamdan bir şeyler koparmak istiyorlardı alamayınca bu şekilde hareket ediyor, diyerek, kendi hırsızlığının başka temiz ellere bulaştırılmasından da çekinmiyordu.

Namuskârlığı bir şahsi huy haline getirmiş olan Talat Paşa için bu sözlerin son kısımlarındaki «— Birşeyler koparmak istiyorlardı alamayınca. ..» sözleri elbette onun hiddetini mucip oluyordu. Ama asıl hırsızın karşısında olduğunu ne bilecekti bu büyük adam.

Bu ihbar üzerine Paşa önce Polis Umum Müdürünü çağırır, haslar ve ardından konu Reşat beye intikal eder. Böylece günlerden birinde Reşat beyin beni çok acele kaydiyle odasına çağırdığı haberi verildi. Odaya girdiğimde Reşat beyin yüzündeki çizgilerin hiç de öyle sevimli bir durumu yoktu. Elindeki yazıyı bana uzatarak:

— Oku bakalım şu yazıyı da anla. Sonra ilave ederek:

— Evvelce Serkisof'un Nezaretçe İstanbul'a dönüşüne izin verilmişti. Bu defa yine Çorum'a gönderilmesindeki sebeplerin açıklanması ile, bu emrin kimin tarafından verildiğinin isim belirlemek suretile bildirilmesi isteniyor, bu mesele nedir bana açıklar mısın? dedi.

Ben konuyu daha yazıyı elime alınca anlamıştım. Dönen altın rüşvetlerin mahiyetini, miktarını ve kimlere verildiğini bilmekle beraber bilmemezlikten gelerek sakin ve yumuşak bir sesle:

— Müsaade edersenif defteri getireyim de gönderdiklerimizi görmüş olursunuz, diyerek odamdaki ana defteri getirdim. Defterde Serkisof'un kısmında «Karabet veledi Serkis» yazılıydı, amâ Reşat bey için bu açıklama olumlu bir kanaat edinmesine yararlı değildi. Bana dönerek o her zamanki kavrayışlı ve babacan haliyle:

— Bana bak, bu işi senin bilmemiş olmana imkân olmaz. Bunun dayandığı sebebi bana açıklarsan ikimiz de rahat ederiz, dedi. Ben gülerek

— Hakikatı tam olarak öğrenmek istiyor musunuz? deyince bana telaşla:

— Anlat oğlum, bunun altında yatan sebepleri iyice bilmek isterim. Yoksa bu yazı bizim şubenizi ağır bir töhmet altında bulundurmaktadır, dedi.

Ben bu istek üzerine hikâyenin başından sonuna kadar cereyan eden halleri, evime gelen «Ohannes Yahşibekyan'ın» teklifini ve sonra Serkisof'un avdetinden sonra gayet safiyane bir şekilde benim abdallığımı yüzüme vururken yaptığı gevezelikten dolayı parayı alanın (A) bey olduğunu anlattım. Biraz duraksayarak tekrar:

— Beyefendi ortada büyük paralar dönüyor ama bizim çatımızda değil. Üstelik de bu çirkefliklleri bize bulaştırmaya çalışıyorlar. Ben de bu işe daha fazla tahammül edemiyerek «Serkisof» adındaki «of» ekini kazıyarak bu işi yaptığımı ve benim emrimle bu adamı ikinci defa Çorum'a göndermiş oldum, dedim.

Reşat bey uzunca bir süre düşündükten sonra bana dönerek:

— Seni Talat Paşa çok iyi tanır. Üstelik onun emrinde muhafız olarak da bulundun. Biz buna resmi şekilde gerekli cevabı vereceğiz ama sen hemen Talat Paşa'yı bulup kendisine konuyu bildiğin gibi şifahen de arz etmende yarar var, bu pislikleri adamın bilmesi lâzım, dedi. Hemen daireden fırlayıp Paşa'nın Alemdar'daki evine gittim. Yanında beni de yakından tanıyan Hacı Nuri bey vardı. Paşa beni birden karşısında görünce

— Hayrola evlat, ne var? dedi. Ben kendisine gerekli selamımı verdikten sonra çok önemli bir konu hakkında bilgi arz etmeye geldim, dedim. Bunun üzerine Hacı Nuri bey dışarı çıktı. Bundan sonra Serkisof'un hikâyesini başından sonuna kadar bütün ince noktalarına kadar aniatarak (A) beyin bu işde en azından iki üç bin altın rüşvet aldığını ve üstelik bu çirkef hareketin bizim gibi namuslu kalmaya ahdetmiş kimselere de bulaştırılmasma razı olamayacağımızı izah ettikten sonra Paşa son derece hiddetlenmiş ve bana hitaben:

— Teşekkür ederim evlat, ama bak biz artık kime inanacağız? Böyle hükûmet edilir mi? Sen üzülme, seni tanırım, keyfine bak, endişeye mahal yok, diye gönlümü de almasını unutmadı. Ben yanmdan ayrılmak üzere kendisini selamlarken Paşanın yüzündeki üzüntü ve tedirginlik çizgileri daha da derinleşmişti.

Dönüşte Reşat beye durumu arz ettikten başka, o da Polis Genel Müdürüne olayı açıklamış ve bu gelen yazıya da münasip bir cevap vererek işin kapanması sağlanmıştı ama altınlara ait hiç bir şey yapılamamıştı.

TAVAN ARASINDA SAKLANAN KOMİTECİLERİN YAKALANMASI

Reşat bey ogün yine beni çağırarak Şişli'de Kır sokağında bir evde iki Ermeni komitecisinin saklanmakta olduğunu haber aldıklarını, bunların acele tutuklanmaları emrini verdi. Ben de bu emir üzerine Harun efendi (Eski Artin) yi de yanıma alarak eve gittik. Evin her yeri arandığı halde kimseye rast gelinemedi. Durumu Reşat beye söyledik. Ertesi günü Reşat bey bana:

— Muhbir israrla söylüyor, sizin kimseyi bulamadığınız evde iki kişi saklanmaktadır. Evi iyi aramadığınız anlaşılıyor, dedi. Tekrar Artınle gittik, yeniden yapılan araştırmada bir şey çıkmadığı gibi, evdeki kadınlarda da herhangi bir telaş ve panik havası sezilmiyordu. Ayrıca bu adamlara ait elbise, ayakkabı, çorap veya benzeri hiç bir şey de görünürde yoktu. Yine geri geldik ve durumu Reşat beye bildirdik. Ertesi günü yine aynı ihbarcı muhbir evin iyi aranmadığını beyan edince, bu sefer iyice canım sıkılmış ve işi daha sıkı tutmaya karar verdim. Üçüncü defa eve geldiğimizde kapıda bıraktığımız memura yine gerekli talimatı vererek Artin'den başka yanımıza aldığım iki memurla içeri girerek yeniden araştırmaya başladık. Şimdi artık kat kat evi ararken kadınların yüzlerini de gözlemekten geri kalmıyordum.

Kadınlar mütemadiyen bizleri boşuna gönderdiklerini, evde kimsenin olmadığını, erkeklerinin Rusya'da olduklarını, harp nedeniyle gelemediklerini anlatıp duruyorlardı. Bir yandan bunların devam eden beyanları, bir yandan da inatçı muhbi-

rin ifadesi arasında buradan yeniden eli boş çıkmayı kendime yediremiyecektim.

İkinci kata çıktığımızda kadınlarda biraz sükunet başlamıştı. Biz buna rağmen bir şey bulamamış olmanın havasını yaşayarak yukarılara doğru çıkıyorduk. En üst kata çıkınca burada daha fazla kalacağız diyerek bir yandan da kadınların yüzlerine bakıyordum. Bu sözlerim tesirini göstermiş ve kadının renginin hafifçe sarardığını farkettim. Sonra kadın buradaki beyanlarında aynı metaneti gösteremiyordu. Önce sandıklara baktık sıra dolaplara gelmişti. Buradan da bir şey çıkmadı. Bu sıralarda madamın solgunluğu artmaktaydı. Artık tek kalan çatı arası idi. Artin'e seslenerek çatıya çıkılacak yerdeki sandığın üzerine çıkarak etrafa bakmasını söyledim. Artin çatının içine baktı ise de bir şey göremedi. İçerisi karanlıktı. Bir lamba getirmelerini söyledim. Bu isteğim üzerine madamın telaşı daha da arttı ve bir yandan da buralarda kimseler yok, lambayı ne yapacaksınız? diye direnirken ben ısrarla lambayı istedim. İlk giren Artin oldu ama bir şey bulamadı. Artık tavan arasındaki bir dolabın tozlu tahtaları elimize geçti. Bu tahtaları aşağıdan yukarı iterken içeriden mukavemet edildiğini fark ettim. Artık her şey anlaşılmıştı. Madam ağlamaya başladı, ama bu tozlu ve perişan dolap aralıklarından sakalları iyice uzamış, üstü başı toz toprak içinde olan biri indi. Uzun boylu olan bu adamdan sonra çatının en son ucunda gördüğümüz bir çift ayak da bize ikinci adamın da ihbar edildiği gibi burada olduğu anlaşılmış oldu. Yapılan soruşturmalarda bunların baba oğul oldukları anlaşıldı. Ama komitecilikle bir ilgileri olmadığı anlaşıldı ve serbest bırakıldılar.

MÜTAREKEDE KOMİTELERİN TAŞKINLIKLARI, MEMURLARIMIZIN ÖLDÜRÜLMELERİ

Artık mütareke olmuştu. İstanbul'un işgali içinde polisde kalmak bir nevi delilik olacaktı. Ben de diğerleri gibi çekildim. Zaten kalsaydım başıma gelecekleri kestirmek zor değildi. İşimden ayrılınca bir iş yapabilmek için tek kuruşum bile yoktu. Değil sermaye bulup bir şeyler yapmak, evimi geçindirecek param bile yoktu. Bu sıralarda evvelce oplisde evrak müdürlüğü yapmış ve bilahare ticarete atılmış olan Hakkı Şevki Bey adında çok sevdiğim bir dostumun yanma girdim. (Hakkı Şevki Bey rahmetli, sonradan İstanbul'un Van der Zee Vapur Acentalığı'nın Müdürlüğünü yapmıştır.) Ben işe sermaye değil sadece mütevazı çalışmamı eklemiştim.

Burada bu hamiyetli arkadaşımın sayesinde evlatlarımı geçindirebiliyordum. 78 senelik hayatımda gördüm ve öğrendim ki, Tanrı doğru ve namuskâr kullarına, daima yardımcı olmaktadır. Ona olan şükran duygularımı bu devrede daha da engin bir duygu ile içimde yaşamış oldum. İş yerimiz Galata'da bir yazıhane odası idi. Her akşam evime gelirken Hakkı bey bana üç beş lira vererek geçimim için olan imkânları esirgemiyordu.

İstanbul'un işgal kuvvetleri tarafından her tarafını ele geçirmeleri üzerine şehrin muhtelif köşelerine sinmiş olan komiteciler böylesine müsait ve biraz da şımarık ortamda gemi azıya alacak hale gelmeye başladılar. O zamana kadar sureti haktan görünenlerin bir çokları bile, birer sırtlan kesilmişlerdi. Hatta evvelce bahsi geçen «Mehmetçe» beyefendinin himayesinde nefes alabilen (M.B.) de Ermenilerin en ileri kahramanları arasına girdi. Bunların ilk icraatı (Hinçakyan) komiteleri mensuplarından olup bir müddet siyasi poliste is-

tihbarat memuru olarak hizmet etmiş olan «Hımayak Aramyans» adındaki Ermeniyi Gedikpaşa'daki evine giderken gündüz sokak ortasında öldürdüler. Tabii failleri tutulamadı. Zira İstanbul'daki polis hiç bir şeye karıştırılmıyor, onların yerine yer yer İngiliz, Fransız ve İtalyanlar zabıta ile meşgul oluyorlardı.

Ben bu haberi alınca, ciddi şekilde düşünmeye başladnn. Zira bu mimli listede en başta benim adımın bulunduğuna inanmamak için hiç bir sebep olamazdı. İstanbul'dan kaçmayı düşündüm bir ara. Ama bunun için önce para gerek, sonra da gidilecek yerde ne yapabilirdim. Aradan bir ay geçmemişti ki, Dolapdere'de oturan Bulgar konsoloshanesi kapıcısı ve bizimle iş gören «Vladimir»i de evinin kapısı önünde vurdular.

Sonradan öğrendiğime göre, Artin'e o kadar kin beslemişler ki, (Mesrup Naruyar) ile (Hayrant Vartabet) adlı papazlar Artin'in Ermeni mezarlığına gömülmesine bile mani olmuşlardır.

Mütarekenin ilânı üzerine, evvelce bahsettiğim gibi, Şavarş Misakyan da hapishaneden İngilizlerin delaletiyle çıkartılmıştı. Bildiğim kadariyle bütün bu öldürmeler (Şavarş'ın) başının altından çıkmakta olup, bunlara ait kararlar Sultan Hamamında kebapçının arkasındaki bir han odasında yapılan toplantılar sonunda kararlaştırılıyordu. Vladimir'in katlinden sonra, evinden dışarı çıkamayan Artin Mıgırdıçyan (Harun) efendi de Beşiktaş'daki evinin penceresi önünde çocukları ile otururken (M.B.) nin idaresindeki iki üç Rus tebalı Ermeni tarafından sokaktan atılan kurşunlarla vurulmuş, ancak on gün kadar yaşadıktan sonra ölmüştü.

Bundan sonra sıra (İhsan Manil müstearile siyasi kısımda istihbarat memurluğu yapan «Vahe» efendiyi de Taksim meydanında güpe gündüz temizlemişlerdi. Gayet tabii bütün bu olanların suçluları hiçbir zaman tutulmadı ve tutulmazdı da. Zira her yerde polise hakim İngiliz askerleriydi.

SIRA BANA GELMİŞTİ

Birinci Dünya Harbi içinde Ortaköy'de Cavit Ağa Mahallesinde üç odalı ahşap bir evde oturuyordum. Daha mütareke olmamıştı. Bir gün evime gelen Ermeni zenginlerinden dost geçinenlerin bazıları bana:

— Babamız çok ihtiyardır. Her gün bu yokuşları inip çıkmak kolay değildir. Size aşağıda Yahudi mezarlığı yanındaki bir evi vermek istiyoruz. Bu ev bir dost Ermeni evidir. Sahibi Anadoludadır, siz burada kira ile değil sadece oturduğunuz sürece evin vergisini vereceksiniz, dediler. Ben ise kendi küçük ve mütevazı evimden çok memnun olduğumu, hatta kışlık odun ve kömürümü bile aldığımı beyan ederek red ettim.

Aradan birkaç gün geçmiş ve ben de eve gelememiştim. İşlerin baskın halinde devamı sırasında bazen eve gelemiyordum. Böyle gecikmeli bir akşam eve gelirken Ortaköy çarşısında bir Ermeni tacire rastladım. Nereye gidiyorsunuz, diye sorunca, ben de «eve» dedim ve Cavit Ağa yokuşuna yürürken o bana hitaben:

— Beyefendi, eviniz değişti, artık yokuş çıkmayacaksınız, size, eve kadar eşlik edeyim. Deyince canım çok sıkıldı. Nasıl olurdu bu evri vaki? Yolda yanımdaki adama dönerek:

— Nasıl yapabildiniz bunu? Ben evimden memnun olduğumu ve çıkmak istemediğimi ve teklifinizi red ettiğimi biliyorsunuz? Bunu kim yapar? dedim. Ermeni gülerek bana dönüp:

— Efendim, peder beyle görüştük. O bu isteği ileri sürdü. Yokuştan yakındığını söyleyince biz de sizin vazifede bulunduğunuz sıralarda evi bü-

tün herşeyi ile, odun kömür dahil, taşıyiverdik dedi.

Yeni evimiz beş katlı ve her yeri yağlı boya idi. Eve gelince ilk olarak yaşlı babama çıkışarak:

— Baba, sen mi bu işe razı oldun? Nasıl olur, benim haberim olmadan böyle bir şey yaparsın? dedimse de ihtiyar babacığım bana:

— Evladım beni yolda çevirdiler ve bana, sen ihtiyarsın her gün bu yokuşlarda canın çıkıyor, sana yazıktır, oğluna da söyle sizi bu yokuştan kurtaralım, dediler, ben odun kömürü bahane ederek oğlumun razı olmayacağını onlara anlattı isem de bana: — Biz onu ikna ederiz. Diyerek hemen senin yokluğundan istifade ederek bizi buraya apar topar taşıyiverdiler, dedi. Hatta Ortaköy'deki Ermeniye ait fırın amelesini getirterek bu eşyaları taşımışlar.

Bu Ermeni hamiyetinin ardında saklı bir şeylerin olacağını düşünerek yaptığım araştırmalar sonunda bizim buraya gelmemiz halinde,binanın askeri işgalden kurtulması sağlanmakta imiş. Bu acaip emri vakinin içinde daha pek uzun bir süre kalmadan, Mütareke gelip çatınca, bize her gün eve kadar gelip bir emrliniz var mı diye soran civarımızdaki ve yanımızdaki Ermeniler suratımıza düşmanca baktıkları gibi, evle ilgili Mihran efendi kapıyı çalıp bize:

— E, beyefendi mütareke oldu. Seferberlik bitti. Artık bu evi asker işgal edemez. Siz de derhal evden çıkınalısınız. Demez mi? Bu durum karşısında hemen tramvaya atlayarak Bebeğe gittim ve tramvay durağı karşısında tuttuğum eve taşınıverdim. Artık buradan her sabah Hakkı Şevki beyin yazıhanesine gidip geliyordum.

Üst üste suikasdlerin devamına bakarak ve bana da sıranın gelmekte olduğunu düşünerek oldukça kalabalık bir Ermeni ailesi ile dolu Ortaköyden Bebeğe gelişimi biraz beni rahatlatmıştı. Bebek bu bakımdan daha çok Türk ve yabancı uyruklularla dolu idi. Günlerden bir gün İstanbul'a iner-

ken eski meslek arkadaşlarımdan birine rastladım. Bana hemen:

— Aman, kardeşim, ortalıkta dolaşma. Kulaklarımla işittim, seni öldürecekler! Dedi. Bundan fena halde ürkerek hemen Hakkı beyden onbeş gün kadar izin istedim. Tanrı rahmet eylesin, bir darlığa düşmemek için yanıma da bu süre için biraz da para verdi. Böylece 15 gün kadar evde saklandım.

Tabii çalışmadan, hazır yiyecek halimiz yoktu, çalışmak gerekiyordu. Mecburen yine şehre indim. Bir gün İstanbul tarafına iş için giderken yolsa Siyasi Kısımda baş kâtip, Uzun Ahmet Beye rastladım. Beni görünce yanıma gelerek kulağıma eğilip:

— Aman, kardeşim, vaziyetin çok tehlikelidir. Buralarda dolaşmaman gerek. Tanıdığımız bir çok Ermeniler hep seni soruyorlar, ben de bilmediğimi, belki Anadolu'da olabileceğini söylemekteyim. Ama ortalıkta görünme. Hayatın tehlikede. Dedi. Bu sözler beni daha da fazla sarsmıştı. Hemen köprüden bindiğim bir vapurla Bebek'deki evime geldim. Mevsim sonbahar ve ramazandı. Gündüzleri evde kalıyor, sonra da geceleri Hikmet Kaptan adlı Egeli bahriye kaptanı bir dostumun evinde geceliyordum. Bazen de gündüzleri, o zaman Bebek Postahanesi Müdürü olan Rıza Tevfik beyin kardeşi dostum Ziya Tevfik beyin odasında vakit geçiriyordum.

Bir gün Postahanede Ziya beyin odasında otururken dışarıdan gelen bir muzika sesiyle irkildik. Muzika takımı Ermenilerin tertip ettikleri bir geçit resmi idi. Muzikanın hemen ardında Erdeni delikanlıları, göğüslerinde kordonlar, kendi şarkılarını söyleyerek postahane önünden geçiyorlardı. Ne gariptir ki, Mehmetçe Beyin şefaat ettiği (M.B.) bu bandonun ardındaki gençlerin önünde küstah bir eda ile yürüyor ve onları coşturuyordu. Bunlar Bebek bahçesinde eğlenmeye gelmişlerdi. Ben hemen arka sokaklardan eve kaçtım. Aradan daha bir saat geçmemişti ki, kapımız ça-

lındı. Oturduğumuz müslüman evleri gibi bu evin de cumbalı ve cumbasız kafesli pencereleri vardı. Buradan kapı görünüyordu. Eğilip bakınca başında şapkasile (M.B.) ve onun yanında da başlarında Rus kalpaklarından bulunan üç Kafkas Ermenisi vardı. Kapıyı açan baldızıma, beni soracak olurlarsa İstanbul'a gittiğimi söyleyin, demiştim. Kapıyı açmadan baldızım kafesten «Kim o, kimi istiyorsunuz?» diye sorunca (M.B.), beni istediğini söyleyince, baldızım, Istanbul'da olduğumu, ne zaman geleceğimi bilmediğini, söyledi. Küstah (M.B.) israrla:

— Vapurla mı gelir, yoksa tramvayla mı gelir? diye sordu. Baldızım da:

— Bilemem hazen biriyle, bazen de diğeriyle gelebilir, dedi. Adam bunun üzerine yanındakilerle çekip gitti.

(M.B.) bir kurbanını öldürmeden önce adeti üzere, önce tehdit mektubu ve sonra da evine kadar giderek aradığını belli ederdi. Gerçi bana daha tehdit mektubu gelmemişti, ama belki de bu seramoniye benim için gerçekten lüzum da yoktu. Nitekim Artin'in karısından öğrendiğime göre, öldürülmeden evvel ona tehdit mektupları da gelmişti. Hemen bu ziyaretin ardından çok geçmemişti ki küçük bir kız olan baldızıma yeldirmesini giyerek arkalarından gönderdim. Kızcağız koşarak onları yolda bulup sorusunu sordu:

— Affedersiniz, ben evde hizmetçiyim, beyle hanım evde değil. Ben de sizi tanımıyorum, geldiklerinde kim olduğunuzu, iyi anlatamazsam beni döverler, lütfen kim olduğunuzu, nerede bulabileceklerini söylermisiniz? dedi.

(M.B.) İstanbul'a nereye gittiler? deyince hizmetçi rolündeki baldızım:

— Bayram için öteberi almaya gitmişlerdi, deyince adam gerinerek ve bütün sırtlanlığım ortaya koyarak:

— Söylersin (M.B.) geldi aradı, o anlar, dedi ve ilaveten «Demek bayramlık almaya gitti, ba-

kalım bayraım görebilecek mi?» diyerek, çekip gider.

Baldızım eve geldiğinde rengi sapsarı ve gözleri yaşlı idi. Mesele anlaşılmıştı. Bu vaziyette iyice şaşırmıştım. Ne yapabilirdim. Tekrar Hikmet Kaptanın evine gittik. Bir müddet bu çok nazik ve sevimli vatanperver kaptanın evinde kaldıktan sonra Hikmet beyle müştereken satın aldığımız (tabii Hikmet Kaptana borçlanarak) Riva ormanından odun kestirmek üzere bu ormanlık yere gittim. Bu suretle bir süre öldürülmek tehlikesinden uzak kalmıştım. Üç ay kadar Riva'da kaldım, ama kış gelince tekrar Bebek'teki evime döndüm Riva'dan dönükten sonra çocuklarımın geçimi son derece zorlaşmıştı.

Bir gün Beyoğlunda, İmam sokağında bir apartmanda oturan eski müdürlerimden Murad beyi (Mazhar Germen'in biraderidir) ziyaret ettim. O da bir kenara çekilmiş olup bir iş ile uğraşmak istediğini söyleyince derdimizin benzerliği içinde kendimize yeni bir geçim yolu seçmeye karar verdik. Bir türlü yapılacak işi kestiremiyorduk. Bunların içinde en elverişli olanı ve şehirden iyice uzakta yapılabilecek tek şey tavukçuluk olabilecekti. Esasen ben de bu besicilikte tecrübeli ve başarılı bir takım devreler geçirdiğim için bundan elde edilecek gelirle ikimizin de geçimi temin edilmiş olabilecekti. Kaldı ki, ogünün şartları içinde fazla bir sermayeye de gerek yoktu. Bu teklif, Murad beyce de uygun görüldü. Şimdi bu işe elverişli yer bulmaya kalıyordu. Aslında tavukçuluk bahanesiyle yerimin bilindiği Bebek'ten de uzaklaşmış olacak, böylece bir kere daha izimi kaybettirmiş olacaktım.

Eşimin köyü olan Beykozu çok iyi bilirdim. Buraya en yakın ve bu işe en müsait olan yer (Akbaba Köyü) olabilirdi. Üstelik bu köyün halkı da tamamen müslüman Türklerden ibaretti. Bu da bana biraz olsun cesaret vermekteydi. Ertesi günü hemen vapura atlayarak Beykoz'a ve oradan

da Akbaba köyüne gittim. Kısa bir süre içinde köyün en sonunda, önünde yedi dönüm bahçesi olan ve içinden billur gibi su akan bir evi aylığı dört liradan kiraladım.

Ertesi günü de Murad beye giderek hemen bu haberi verdim ve hem de ondan bir miktar para aldım. Zira hem kira için pey verilecek hem de eşyalarımın Bebek'ten arabaya nakli gerekiyordu.

Hiç vakit geçirmeden hemen bir motör tutarak eşyaları, Beykoz'a ve oradan da arabalarla Akbaba'ya taşımış olduk. Tavukçuluk konusunda beklenmedik aksaklıklar olursa diye yedi dönümlük bahçede o zaman da geçerli olan ve kolaylıkla yetişebilen fasulye, salatalık, domates ve benzeri sebzeleri de yetiştirmek üzere harekete geçtik. Aslında Akbalalıların çoğu sebzecilikten iyi para kazanabiliyorlardı. Zira hem toprak müsait ve hem de sulama kolaydı.

YUNUS NADİ ANADOLU'YA KOŞUYOR

İşin en enteresan tarafı, vaktile yine Ermeni işleriyle uğraşırken Beykoz'da oturan ve orada eczacılık yapan Sahak efendi ile Doktorluk yapan Kazancıyan efendiler de zamanında tutuklanarak poliste günleri geçmişti. Benim Beykoz'a gelişimden birkaç gün sonra Eczacı Sahak'ı Beykoz çarşısında gördüm. Yanıma yaklaşarak büyük bir kinle dolu kara gözlerini bana doğru dikerek:

— Bana bak bey, bilirmisin bizi tevkif ederek divanı harbe gönderirken acaba bu günleri hiç düşündün mü? diye sorunca ben fazla bir sinirlilik hali göstermeden:

— Ben memurdum. O zaman aldığım emirleri yerine getirdim. Bu işleri ben yapmamış olsaydım başkası yapacaktı. Dodim, ise de herif «Seni de elbet bir gün layıkın olan hale sokarlar. Diyerek yanımdan uzaklaştı. Bu da benim için hoş bir rastlantı değildi, ama yapacak başka şey yoktu.

Her şeye rağmen Akbaba'ya taşındıktan sonra tavuk tedariki için bazen İstanbul'a da inmek gerekiyordu. O zamanlar bugünkü verimli et ve yumurta için yetiştirilmiş tavuk ırkları olmadığı için yerli tavukları almak mecburiyetinde kalıyorduk. İlk ağızda 3-400 kadar tavuk tedarik edebilmiştik. Bunlar için yem tedarikini de İstanbul'daki değirmenlerden, kalbur altı dedikleri çeşidinden temin edebiliyorduk. Sık sık Beykoz'dan İstanbul'a gidip gelirken boğazda oturan belirli kişilerle de karşılaşıyorduk.

Günün birinde akşam üzeri Beykoza dönerken vapurda sonradan yüzelliliklere dahil edilmiş olan

Saim admda ve o sıralarda Beykoz'da sivil polislik yapan birine tesadüf ettim. Ama benden bir iki kişinin ötesinde oturuyordu. Hafifçe bir selamlaştıktan sonra Saim elindeki gazeteyi yanındaki dostuna uzatarak pek keyifli bir şekilde:

— Bugün haber aldım. Yunus Nadi bey bir öküz arabası ile ve tebdili kıyafet ile Anadolu'ya, Milli kuvvetlere iltihak için kaçmış. Ama daha İzmit'e varmadan yolda gebertilecektir. Zira onun takibine bir çok müfrezeler gönderildi. Tavşanlar nasıl fazla kaçamazsa Yunus Nadi de öylece bir çalı dibinde tepelenecektir, diyordu.

Yanmdaki zavallı yaşlı adam da, bu hali ve beyanı başını sallayarak tasdik ediyordu. Bu konuşmalar beni son derece rahatsız etmişti. Milli kuvvetlere iltihak eden vatanseverlerimize karşı bu denli ağır sözler beni bir anda böylesine bir işgal havasmdaki İstanbul'da konuşmama imkân vermiyordu. Hemen hissettirmeden yerimden kalkarak vapurun daha tenha bir köşesine çekildim. Yüzelliliklere katıldığına göre bu Saim ve yanmdakiler; İşgal kuvvetlerine bağlanmış, vatan ve memleket duygusundan yoksun kişilerdi.

Esasen bu hali bildiğim için o zamanlar boğazda oturan ve birbirlerini çok iyi tanıyan bu kimselerin arasında ben yabancı bir kimse olarak göründüğümden çok defa vapurda tenha ve kuytu köşelere gidip oturmaktaydım.

İşleri yoluna koyup bizim ufak ekmek kapısı olan tavuk çiftliğimizi işler hale getirdikten sonra, hem eski Müdürüm ve hem de, şimdi iş ve kader ortağmı Murad beyi çiftliğe davet ettim. Birlikte Akbaba'ya geldik. Mevsim Şubattı. Bahçede dolaşan tavukların canlı halleri ona da biraz olsun geçim kaygusundan kurtulacağımız ümidini vermişti. O gece başlayan ve üç - dört gün arasız olarak başlayan kar fırtınası nedeniyle her taraf kapandı. Kar kalınlığı nerede ise iki metreyi bulacak hale gelmişti. Murad bey bizim mütevazı köy evi-

mizde yaktığımız ocak ve sobalarla rahatlıkla ısınabiliyordu.

Günler geçtiği halde ve karın da devam etmesi sonunda tavukları dışarı çıkartmak kabil olmuyordu. Şimdi evin altında özel olarak kestane dalları ile örerek yaptığım kümesteki dörtyüzden fazla tavukların dışarı çıkıp hava almaları, temiz yemlenmeleri yapılamadı ve en fenası pisliklerinin temizlenmemesi sonunda muhtemel bir hastalık sonunda tüm sürüyü kaybetme tehlikesi vardı.

Bu maksatla hemen kara kışa bakmadan hastalanabilecek tavuklar için ayrıca bir tecrit yeri yaptım. Bir süre de böyle sürüp gitmesine mukabil tavuklarda belirlenen bazı hastalıkları gördüm. O devirlerde tedavi için yeterli ilaçların da olmaması gözümüzü korkutunca, tavukları yine tavukçulara satmaya karar verdik. Ben tavukların tanesini 75 kuruştan alınış, üç dört ay sonra da yumurtaları caba olmak suretiyle hirer liradan pazarlarda sattırdık. Şimdi gücümüzü 7 dönümlük sulaması daima mümkün bu bahçede sebze yetiştirmeye verecektik. Esasen gerek Akbaba ve Dereseki civarı hep taze fasulye ve diğer sebzeleri yetiştirmekle geçinmekteydiler.

Bizim de bu şekilde hayatımızı kazanmamız daha az rizikolu iş telakkisiyle buna başladık. Artık bahara yaklaştığımız bir sırada İstanbul'a inerek tohumculardan fasulya tohumluğu aldım. O zamanlar tohumluklar yine de pahalıydı. Okkası bir liradan otuz okka tohumluk fasulye aldım. (Taze fasulye okkası 10 - 15 kuruştu).

Beykoz'a gelince, evvelce hallaca verilmiş olan yatakları ve diğer bazı müteferrik ev eşyalarını da tohumluk fasulyalarla birlikte Akbaba'ya getirmek için bir at arabası arıyordum. Köyde komşumuz Ziya Çavuş adlı çok sevimli ve hatır güden bir komşumuz vardı. Onunla karşılaşmca kendisinden arabası ile eldeki eşyalarımızı köye kadar atmasını rica ettim. Ziya Çavuş güleç ve sevimli haliyle:

— Aman bey, benim Beykoz'da daha bir sürü işim var, sen arabayı al, eşyalarını yükle, köye git. Ben akşama dönen sebze arabaları ile gelirim, dedi.

Araba tek atlı temiz de bir arabaydı. Önce hallaçtaki yatakları aldım. Sonra da fasulye çuvalını diğer eşyalarla birlikte yerleştirip iple de bağladım. Kaymvaldem de Beykoz'da oturmaktaydı. O da çoktandır kızını ve torunlarını görmediği için, hazır bir vasıta varken birlikte gelmek istedi.

Birlikte Beykoz'dan çıkarak çayır boyu yolumuza devama başladık. Daha çayırı geçmemiştik ki kaymvaldem arabadan inerek, yolda yürümek istediğini bildirdi. Ben de onu arabadan indirdim. Sanki burada olacak şey bu kadının içine doğmuştu. Üstelik de yaşlı ve oldukça şişman olan kaymvaldem bu sırık arabasında pek de rahat etmemişti. Yola girdikten ve bir miktar gittikten sonra Kaymakdonduran denilen yere gelmeden yol üzerinde bir devenin serbest bir şekilde yattığını gördüm. Diğer develer de yamaçlarda devecinin nezaretinde otlamaya çalışıyorlardı. Ben devenin pek netameli bir hali olmadığını sezerek arabanın başında hayvanı yedekte götürüyordum. Beygir bu deveye yaklaştıkça ürküntüsü artmaya başladı. Çok geçmeden hayvan birden bire dört nala kalkmaya başladı, ben bütün gayretimle hayvana sahip olmaya çalışmakta isem de bunda da başarılı olamadım. Beygir bu defa arabayı yolun solunda bulunan ve kenarları böğürtlenlerle kaplı bir derenin içine doğru koşmaya başlamıştı. Ama bu arada ayağım bir taşa takılarak yere yuvarlandım ve araba da üzerimden geçerek dereye doğru indi.

Bereket araba fazla yüklü olmadığı için üzerimden geçen tek atlı arabanın bende bıraktığı bir kaç günlük bel ağrısı olarak gelip geçti. Ama yataklar ve fasulye tohumlarının hemen hepsi derenin içine yuvarlanmıştı. Onları bu berbat dikenli böğürtlenlerin arasından çekip çıkartmak beni çok yormuştu.

Bir yandan fasulyelere mi acırsın, bir yandan yeni hallaçtan gelen yataklara mı? Dökülen fasulyeler yerlerden toplandı. Ama araba kaçıp gitmişti. Bereket ki karşıdan gelen bazı yaya köylüler başı boş araba ve beygiri tutarak bir ağaca bağlamışlardı.

Köylülere teşekkür ederek tekrar arabayı çözdüm, hayvanı biraz tımarlayarak iyice sakinleştirdikten sonra geriye gelip kalanları o perişan haliyle tekrar yükleyerek köye geldik. Onca tohumluktan toplanabilen miktar sadece bir okka kadardı. Diğerleri hep dağılıp gitmişti, devenin yüzünden.

Durumu ertesi günü Murad beye anlatınca haksız olduğu halde geçirdiğim bu kazadan dolayı çok hiddetlendi. Oysa bunda benim bir suçum yoktu, ben bu hengâmede hayatımdan da olabilirdim. Yeniden tohum parası vermek istemeyen Murad beyin bu davranışı üzerine ekilecek tarlayı ortaklıkla ekmeye razı olduk. Aslında Murad beyin ticaretde pek şansı yoktu. O sıralarda Galatasaray'da bulunan bir mağazanın Rus tebalı sahibine o zamanki para ile bin lira vererek bundan geçimini sağlamayı düşünmüş ise de neticede ne kâr edebilmiş ve ne bin lirayı geri almıştı. Böylece büyük zararlara uğramıştı.

Bir yandan bu para gittikten başka, bizim fasulye paraları da ziyan olunca havası değişivermişti.

Biz böylece kendi yaşantımızın ne mertebe bir hal alacağını bilmeden toprak üzerinde çalışmalara devam ediyorduk. Günlerden birinde Akbaba'da bakkalhk eden Ömer ağanın oğlu Ahmet efendi adlı bir delikanlı ile acele bana verilmek üzere bir mektup getirilmişti. Bu pusulada: (— Şimdi Beykoz'dan sivil ve resmi polisler geldiler, burada siyasi kısım baş memurunu... oturuyormuş evi nerede diye sordular, ne iş yaptığını da soruyorlar. Ben oyaladım onları, belki eve gelirler saklanmaya bak» diyordu.

Ben bunun üzerine tabancamı da yanıma alarak bahçenin dere kenarından itibaren başlayan ormanlığın içine daldım. Evdekilere sordukları zaman İstanbul'da olduğumu söylersiniz ve orada on beş gün kadar önemli bir işimi kovalamak üzere kalacağımı ilâve edersiniz, diye eşime tenbih ettim.

Arayanların köyden gittiğimi, bana duyurabilmek için evin penceresine bir çamaşır asarsınız, dedim.

Arayanlar evde bir şey aramamışlar, zaten arasalardı da bir şey bulmaları pek mümkün değildi. Yaptığımız işin de tavukçuluk ve sebzecilik olduğunu, bununla geçimimi temine çalıştığımı, günden beri de köyde olmadığımı, eşimi teyiden köylüler de polislere anlatmışlar, onlar da çekip tekrar Beykoz'a dönmüşler. Durum böyle olmakla beraber evden bakkala gönderilen bir çocukla adamların Beykoz'a döndüğünü, evin penceresine asılan çamaşır parolasiyle anladıktan sonra evime dönebildim.

Artık bundan sonra Beykoz'a ve İstanbul'a inmekte bir yarar yoktu. Her şey bin bir tehlike ile doluydu. Bir yandan geçim zorluğu diğer taraftan polis tarafından tutuklanma tehlikesi vardı.

Bahçedeki mahsulün olmasına daha vakit vardı. O zamana kadar evdeki bazı kanape vesaire gibi eşyaları satmak mecburiyeti doğmuştu. Ama bu arada memleketin kurtarılması için bu semtteki bazı hamiyetli ve vatansever kişileri burada rahmetle anmak benim için bir borçtur. Akbabalı Ömer ağanın oğullarıAhmet ve Refik beylerin Milli kuvvetlere olan hizmetleri ve özellikle Ömerli üzerinden, kuvvayi milliye ile temasları ve hamiyet sahibi kimselerin kurtuluş savaşma katılmalarını binbir tehlikeyi göze alarak yapmaları bu hizmetlerin en büyükleridir.

Bunlardan başka Beykoz'da Eczacı Ferit Recep bey, Bahriye Binbaşısı Vasıf Kaptan, Bahriye Çarkçı Yüzbaşısı Asil beylerin bu küçük boğaz köyünde milli kurtuluş için hizmetleri her türlü övgünün üstündedir.

Onların halka ve Beykoz'daki kimsesizlere yaptıkları maddi ve manevi yardımlar halâ daha eski günleri bilenlerin hatıralarında yaşamaktadır.

Akbaba'dan dışarı çıkamadığım için daima köy civarında idim. Bir gün Ömer ağanın oğlu Ahmet efendi beni acele yanına çağırttı. Hemen dükkâna gittim. Birlikte yukarı kata çıktık. Burada bir zat oturmuş, bize bakıyordu. Adı Topçu Binbaşısı Behçet beydi. Beni kendisiyle tamştırdıktan sonra kendisinin Beykoz'dan geldiğini, Alibahadır ve Ömerli yolu ile Şile üzerinden Anadoluya, Milli kuvvetlere iltihak edeceğini söyledi. Benim durumumun da çok tehlikeli bir hal aldığını bilen Ahmet Efendi bana da, lisanı hal ile, gözümün içine bakarak:

— Sende gitmeyi düşünürmüsün? gibi.. demek istiyordu. O sıralarda askeri birliklerinin konakladığı Beykoz çayırındaki işgal kuvvetleri için de başda, İngilizler sık sık bizim köylerimize kadar gelip araştırmalar yapmakta ve bizleri rahatsız edecek hale getiriyorlardı. Artık Akbaba'da daha fazla kalmak benim içinde mümkün değildi.

Ahmet efendiye hemen : — Bende Behçet bey le gitmeye hazırım. Ve derhal eve giderek çamaşır alacaktım. Yarım saat içinde evime ve fedakâr eşime gerekli talimatı verip elimdeki paraların son meteliğini de onlara bırakarak iki çocuğum ve eşime veda ederek dükkâna döndüm. Artık eşimin yapacağı şey, eldeki var olan her şeyi satacak ve ben Anadolu'dan göndereceğim parayı alıncaya kadar kendisini idare edecekti. Evimden ve çocuklarımdan ayrılmak hiçde kolay bir şey değildi. Üstelik benim yarınım nekadar karanlıksa, onların da geçim derdi benimkimden daha berbattı. Şimdi artık yola çıkma zamanını hesaplıyorduk. Gündüz yola çıkmayı doğru bulmadığımız için geceyi bekliyorduk.

KAÇIŞIMIZ ERTELENİYOR

Biz odada bu suretle akşamın basmasını bekler ken Ahmet efendi yine telaşla dükkanının üzerinde ki evine, yanımıza gelerek :

— Beykozdan Vasıf bey tarafından biri geldi. Behçet beyin vaziyeti son derece nezaket ikespet miştir. Kendisini İngilizler ısrarla her yerde aramaktadırlar. Eger tutulacak olursa idam edileceği ilan edilmiştir. Bu nedenle hiç vakit kaybetmeden Behçet beyi yola çıkarın, diye haber gönderdiler. Şimdi bu sebeple Behçet bey hemen yola çıksın. Dedi ve bana dönerek :

— Sen birkaç gün daha kal. Başka ve daha büyük bir kafile ile yola çıkarsın! dedi. Ben birazdan bu habere, sanki tekrar evime dönüşüm nedenile sevinmiş gibiydim. Değerli vatansever Osman Behçet Binbaşı ile vedalaşarak ve onu köyün hamiyetli korucusuna teslim ederek Alibahadır köyüne doğru yola çıkardık. Aslında bu hareket tarihinin değişmesi, sonunda kaderimde meydana gelen değişikliğin bendeki tahribatını, sonradan arz eyleyeceğim gibi, bütün bir ömür boyu acı ve ız dırap içinde geçmesine sebep olmasına ne diyebilirdim. Bu kader ve alın yazısı sonradan bana nelere mal olacaktı!

Artık kararım kat'i idi. Anadolu'ya geçerek buradaki Kuvayı Milliyeye katılacaktım. Mademki daha bir kaç gün evimde kalacaktım, bu süre içinde çocuklarımın geçimini daha sağlam bir şekle sokmak gerekti. Önce çocukların benim yokluğumdaki geçimlerini sağlamam, sonra da yerime varıncaya kadar yeterli ihtiyaçlarını giderecek pa-

ra bulmam gerekiyordu. Oysa bunları yapabilmek için Beykoza veya İstanbul'a inmek gerekti. Ama bütün muhtemel tehlikelere nasıl katlanacaktım O gece eşimle birlikte kararlaştırdığımız gibi eşime ait kulaklarında taşıdığı küpelerini baldızımla İstanbul'da kapalı çarşıya inerek satacaklar ve bundan bir kısmını bana verecekler, geri kalanlar da kendilerini idareye çalışacaklardı. Böylece ben onları Anadolu'ya aldırıncaya kadar böyle idare edeceklerdi. Ertesi günü Eşimle Baldızım Kapalı çarşıda küpeleri 75 liraya satmışlardı. Ama aldıkları paralar hem eski ve hemde yırtıkça idi bu paraların sonradan kadınlara sıkıntı vereceğini düşünerek birlikte İstanbul'a inerek bunların değiştirilmesini sağlayacaktım. Fekat o gün Beykoz'dan gelen bir haberde, Eski Dahiliye Nazırı Hazım bey ile Siyasi kısım Şube Müdürlerinden gözlüklü Cemal beyin Akbaba yolu ile Anadolu'ya geçeceklerini, benimde bunlarla gitmekliğim gerektiği bildiriliyordu. Buna sevinerek bu kişilerin gelmesini bekliyordum.

O gün öğleye doğru Ali Bahadır köyünden Bin başı Osman Behçetten aldığımız bir habere göre vaziyetin nezaket kespetmesi nedenile oradan Ömeriye geçemediğini, İngilizlerin köylüleri fena halde sıkıştırdıklarını, saklandığı evin sahibinin evini biran evvel terk etmesini, aksi taktirde başının belaya gireceğini bildirmiş. Şimdi Osman Behçet tekrar Akbabaya aldırılmasını istiyordu. Bu konu üzerinde Ahmet efendi ile konuşarak buna en iyi çarenin yine bizim hamiyetli koruyucuya bir kaç ku ruş vererek onu dag yollarından geçirerek bizim eve getirmesini istiyecektik. Ertesi günü Osman Behçet bey bizim eve getirildi. O gece bizde misafir oldu. Fakat İngilizler Elmalı Çiftliğinde çok miktarda silah buldukları için bütün arama ekiplerini buraya çektiklerinden, Beykoz'da her hangi bir araştırma yapılmamaktaydı. Bunu hesaplayarak Behçet beyi Beykoz'daki Vasıf beyin evine göndermeyi isabetli bulduk. Bu nedenle sabaha karşı daha ortalık agarmadan kılığını da biraz daha değiştire-

rek köyün ağzına kadar getirdik ve oradan uğurladık. Çok şükürki her hangi bir tehlike olmadan Beh çet bey Vasıf beyin evine gidebilmişti.

O sıralarda Beykoz'la Ömerli arasında Şile üzerinden gelip giden «Kara Mehmet» adlı bir yiğitin kumandasındaki Milli Kuvvetlere bağlı çete de son günlerdeki yoğun araştırmalar nedenile köye kadar pek sokulamamaktaydılar. Çok defa bu çetenin mensupları (Kara Mehmedin) önderliği ile köye gelirler ve burada geceler, sonra sabahın alaca karanlığında dağlara çıkarlardı. Her gelişlerinde Ahmet efendinin evinde toplanılır, vaziyetin gidişine ve muhtemel olacaklara karşı alınabilecek önlemler görüşülür, onlara ait yiyecek ve cephane ikmalini de yapardık. Çete beni artık «Tavukçu Komiser» diye adlandırmışlardı. Bu çete aynı zamanda bizim Milli kuvvetlerle olan ilk irtibatımızı ve gerekli bir takım haber alma ve vermede bize yardımcı olmaktaydı. Evvelce belirttiğim gibi, eşimin, geçim derdimize yokluğumda çare olmak üzere kapalı çarşıda sattıkları küpelerin yetmiş beş liralık tutarı olan ve geçirilmesi oldukça zor olan yırtık paraları değiştirmek ve aynı zamanda gelecek hareket emri ile birdenbire Anadolu'ya geçmem halinde, bu para ile işlerini yürütemiyeceklerini düşünerek, birlikte bir sabah İstanbul'a indik. Ben artık Köyde Yaşadığım için sakal bırakmış ve kılığımla kendimi bütün muhtemel düşman gözlerden saklayacak hale gelmiştim. Paraları hem değiştirecek ve hemde eve gerekli erzakları ve bir miktarda bahçede ekimini kararlaştırdığımız sebze fidelerini alacaktık. Akşama kadar para değişimi işlerini bitirdikten sonra da bir kaç demet doyates fidesi ile salatalık kabak fidesi almıştık. Mevsim Mayısdı. Tam bu fidelerin dikilecek zamanıydı. Geç saatte Köprüden kalkan bir vapurla Beykoza geldik. Vapurda başkaca Akbabalı komşularda vardı, ama biz onlarla köye dönmeyip Beykoz'da oturan Eşimin ailesini ve kain valdemizi ziyaret edecektik

Bu sırada vakip epeyce ilerlemiş ve Beykoz'da da Akbaba'ya dönecek son sebze arabalarının boş olanları da kalmamıştı. Hemen her zaman yapığımız gibi köye Beykoz'dan yaya gitmeye karar verdik. Bu mesafe en çok bir saat sürmekteydi. Saat gecenin dokuzunu çoktan geçmişti. Kayınvalidenin gecenin gereği olmadığını, sabahleyin dönüşümüzün daha isabetli olacağı bize söylendi ise de, çocukların köyde bizi merak etmeleri nedeniyle dönmeye karar verdik.

Elimizdeki torba ve o zamanki zenbiller de vardı, ama gençliğin verdiği gayretle bunları bir saatlik yolda taşıyabileceğimizi göze alarak yola çıktık. Her gün tabancalı olmama rağmen İstanbul'a merken İngilizlerin yapacağı bir araştırma ile yakalanmaktan çekindiğim için, her İstanbul'a inişde tabancamı köyün ağzında bulunan Ahmet efendiye bırakıyor, dönüşümde tekrar alıyordum. Sonra Anadolu'ya gitmeye karar verdiğim için böyle bir yakalanmaya sebeb olacak yasak tabancayı taşımaya cesaret edemiyordum. Aksi takdirde kimbilir başıma neler gelebilir ve Anadolu'ya geçemezdim.

KORKUNÇ BİR KARŞILAŞMA

Hava güzel, gök yıldızlı ve ortalık bütün karanlığına rağmen sakindi. Uzaktan bostanlardaki köpek seslerinden başka bir ses duyulmuyordu. Beykoz yolunun hemen hemen ortasında olan «Kaymak Donduran» adlı mevkie geldiğimizde biraz olsun yorgunluğumuzu gidermek, taşıdığımız yüklerin tanzimini yapmak üzere bir taş yığınının üzerine iliştik. On dakika kadar dinlendikten sonra tekrar yola koyulduk. Ancak, daha birkaç yüz metre gitmeden bahçeye aldığımız domates, kabak, ve salatalık fidelerinin oturduğumuz yerde unutulduğunu fark ettim. Eşimi oraya kadar yormamak için:

— Sen bir iki dakika burada beni bekle, ben fideleri alıp geleyim, dedim. O ise bana, korktuğunu, çabuk dönmemi söylemişti. Sanki eşimin bir ön sezisi başımıza gelecek felâketin ilk işaretini vermiş gibiydi. Ben koşarak fideleri aldım ve hemen yine beklemekte olan eşimin yanına geldim. Tekrar yolumuza konuşa konuşa devam ediyorduk. Akbaba yolunun bir tarafı ormana dayalı, diğer yanı ise bir çok sebze bahçelerini yoldan itibaren sınırlayan seksen, yüz santim yüksekliğinde kalınca bir duvarla çevrilidir. Bu duvarların bazı yerleri zamanla yıkılmış da olsa yine yol kenarında böyle bir sınır belli oluyordu. Biz gelecek günlerimizin bizlere neler getireceğini, yokluğumda, eldeki imkânlarla nasıl geçinebileceğini, oralardan nasıl ve ne şekilde para gönderebileceğimi eşimle konuşurken bir dönemece girmek üzereydik ki, birden bire büyücek bir kestane ağacının gövdesini kaplayan çalılar arasından iki kişinin bize silahlarını çevirmiş bir halde karşımıza dikildiğini gördük.

Adamlar iki kara suratlı heriflerdi. Yüzleri pek belli olmuyordu ama başlarına Rizelilerin sardıkları siyah başlıkları koymuşlardı. Bu (Kara Mehmet) çetesinin adamlarının kıyafetlerinin aynı idi. Bu çete bir yandan Millî Kuvvetlere silah, cephane taşımakla yararlı oldukları gibi, o zaman işgal kuvvetlerinin Türk halkına reva gördükleri ağır muameleye yardımcı olan Rum ve Ermenilerin zenginlerini de dağa kaldırarak onlardan para pul alıyorlardı. Ben ise bu iki adamı da onlardan zannederek düşünmeme mahal kalmadan sert bir sesle:

—Çavranmayın ve paraları çıkartın diye bağırdılar. Halâ daha onların Kara Mehmet'in tayfası zanniyle kendilerine hitaben:

— Beni tanımadınız galiba, arkadaşlar, ben tavukçu Komiserim! deyince onlar keyifli bir eda ile bana:

— Tamam. Biz de seni arıyorduk, diyerek yanında ve biraz önünde duran arkadaşına ateşle tabancanı demeye başladı. Diğer taraftan da ilk cüzdanı önlerine atmama rağmen: — Daha başka paraları da at, buraya demeye başladılar. İlk cüzdanımda beş altı lira kadar para vardı. İkinci cüzdanımda ise altmış liraya yakın bir para vardı. Onu da önlerine attım. Fakat öndeki adamın tetiğe asılmasına rağmen tabancada bir sıkışma olmuş, bir türlü patlamıyordu. Yukarıdaki ise tetiğe bastıkça fişekler patlıyor ama bana isabet etmiyordu. Bu sırada eşim bütün şefkat ve sevgi dolu gayretleriyle adamların ayaklarına kadar kapanarak: — Kocama kıymayın, çocuklarına acıyın, gibi sözler söylemekte olduğunu hatırlıyorum, ama bir ara bu haydutlardan biri tabancasının kabzası ile zavallı eşimin suratına vurarak ağzını ve dişlerinin yaralanmasına, birkaç dişinin de dökülmesine sebep olmuştu.

Aslında benim ogünkü kabiliyetimle pek alâ bu hengâmede yol kenarındaki taş duvarlı bostanlara atlayarak karanlıkta kaybolmam işten değildi. Fakat eşimi o durumda bırakamazdım. Öndeki adamın tabancasının sıkışması üzerine arkadaki adam onca attığı mermilerle beni vuramayınca öndeki

—Ulan, müslümanlığın mı tuttu, rnavut uşağı, doğru dürüst kullan tabancanı, yoksa seni de kaklarım, diyordu. Bu şive tam bir Ermeni şivesiydi. Nihayet bu korkunç dakikalar olan heyecanlı sahne onbirinci merminin bana karnından isabet etmesi üzerine tam bir faciaya dönmüştü. Yaralanır yaralanmaz hemen yere yıkıldım. Onlar benim ah sesimi duyarak vurulduğumu görünce hemen ormanın içine girerek kayboldular. Eğer o gün silahımı yanımda olsaydı, ben onları daha çabuk haklayabilirdim, ama neylersin ki İstanbul'da İngilizlere yakalanmamak için silahımı yanıma almamıştım.)

Beni vuran komiteciler, cüzdanlara el bile sürmemişlerdi. Yaram büyük bir acı veriyordu. Eşimden içimin yandığını, bana su vermesini istedim. ama bir yandan da gözlerim kararıyordu. Kendimi ölüme doğru yaklaştığımı hissederek eşime nefes nefese:

—Benden artık ümit yok, köye dönersin. Çocuklarıma sahip ol. Onları intikamcı değil iyi birer insan olarak yetiştirmeye bak. Onları sakın cahil ve tahsilsiz bırakma. Yokluğumu hissettirme, ve böylesine bir şekilde öldüğümü de onlara söyleme, diye sözlerimi sıralamaya çalışıyordum. Bir yandan ben bunları söylerken zavallı eşim ağzına çarpılan tabanca kabzasının meydana getirdiği yarayı elindeki mendille silerken dökülen dişlerinin farkında bile değildi.

Ortalık zifiri karanlık ve biz belki de Shakespeare'in bile tasavvur edemiyeceği nitelikte bir facianın içine düşmüştük. Ben yerde yatıyor, bir yandan kan kaybediyor ve ölüme yaklaşırken, eşim kimsenin bulunmadığı bu karanlık dünyanın ortasında bir kurtarıcıyı bekliyordu. Kimdi ve nereden gelebilirdi gecenin saat onikisinde buralara?

Su, su, diye yalvarıyordum. Ama eşim her nedense öğrendiği bir deyime bağlı kalarak, yaralıya su verilmemesi gereğine inanarak, bana bir türlü su vermiyordu. Bunun nekadar isabetli olduğunu daha sonra anlayacaktık. Nekadar süre böyle bir facianın içinde kaldık, bilemiyorum, ama ara sıra

yoldan geçen bazı arabalı veya beygirli köylülere eşimin beni kurtarmaları, köye kadar götürmelerini istediğini duymaktaydım. Ama hiç biri böyle bir işe cesaret edemiyordu. Geçen arabalı ve hayvanlı köylüler ne yazık ki eşimin onca yalvarmalarına kulak asmayarak çekip gitmeleri beni de, eşimi de son derece ümitsizliğe düşürüyordu.

Artık ümitlerin hepsi kaybolmuştu. Eşim adeta şuurunu kaybetmiş gibi gecenin o korkunç sessizliği içinde yolun kenarında ellerini havaya kaldırarak derin bir huşu içinde Tanrıya yalvarıyordu:

— Yarabbim, bu korkunç faciada benim de canımı birlikte al. Bu iş böylece bitsin, yahut bize senin o darda kalan kullarına yetiştirdiğin Hızırını gönder, bizi halâs et, diye çığlıklar halinde bağırıyordu. Bu bir dua bir yakarış değil, belki de engin bir münacaat idi. Bundan sonra yine derin ve karanlık bir sessizliğin içine gömülmüş, kaderimizin bizleri nereye sürükleyeceğini beklemeye başlamıştık. Aradan daha on dakika geçmemişti ki, Beykoz tarafından üç kişinin gelmekte olduğunu fark ettik. Eşim hemen onların kim olduğunu ve iyilik sever veya fenalık yapabilecek kişiler olduğunu düşünmeden yanlarına koşarak:

— Efendiler, eşimi burada vurdular. Kaç saattir buradayız. Zavallı kan kaybediyor, korkarım sokakta ölecek, ne olur Allah aşkına onun evinde ölmesine yardımcı olun, ücretî ne ise ödeyeyim. Onu Akbaba'ya kadar götürmeye yardım eder misiniz? diye yalvarıyordu. Bunlar dilleri itibariyle Karadenizli olduklarını anlamıştım. İçlerinden kısa boylu olanı yanıma yaklaşarak bir kibrit çakıp yüzüme bakarak:

— Ha beyefendi,. senmisin n'e oldu sana diye hitap edince şaşırdım. Adam yine şefkatle bana:

— Beni tanımadın mı, beyefendi, ben Riva'daki Hızır. Diyordu. Bu benim evvelce Ereğlili Hikmet Kaptanla orman işlerinde çalışırken amele başı olan Rizeli Hızır Çavuştu. Artık Koca Tanrım benim, eşimin bu münacaatını kabul etmiş ve bize Hızırını göndermişti. (Bu asil duanın sihibi fedakâr eşim

«P.....» burada gözleri nemli yadetmekten kendimi alamıyorum. Tanrı onu daima takdis etsin ve rahmetinden esirgemesin).

Beni iyice tanıyan ve halime bakarak çok müteessir olan Hızır Çavuş, arkadaşları ile beni sırtlarına alarak köye kadar getirdiler. Tabii sırtta taşınırken bir yandan acım artıyor ve kanama da devam ediyordu. Yollarda kalarak ölmektense, böyle bir hamiyetli Hızırın sırtında eve gitmek elbette evlâ idi.

Yirmi dakikalık bu sırtta taşınma bana büyük bir cehennem azabı kadar zor gelmişti. İlk uğrağım yine Ahmet efendinin köyün başındaki dükkânı oldu. Bütün köylüler kahvelerden fırlayarak, Ahmet efendinin dükkânına geldiler.

Onlar da bu işin Kara Mehmed'in çetesi tarafından yapılmadığına kani idiler. Zira atılan cüzdanların hiç birine el sürmemişlerdi. Ben konuşanların birinin Ermeni şiveli olduğunu söyleyerek işin ne denli bir Ermeni suikasdi olduğu belli oluyordu.

Ahmed'in kardeşi Tevfik Bey de aynı kanaati ortaya sürdü. Bir yandan beni alelacele hazırlanan bir sedye ile eve getirirlerken, bir yandan da Alişan adlı bir köylüyü Beykoz'a göndererek kaymakamlığa durumu bildirmekteydiler. Aradan bir saat geçmemişti ki Alişan'ın at terkesinde köye gelen hamiyetli Dr. Arap Cemil bey yaramı muayene etti. Birtakım ilaçları da beraberinde getirmişti. Giderken ertesi sabah Beykoz'a getirilmemi söylemişti. Bu fedakâr ve insanlığa örnek sayılacak değerdeki Dr. Cemil'e eşim durumun arz ettiği vahameti sorduğunda:

— Kızım, altı saat içinde ölmeyecek olursa, arkadan altı günü sayınız. Bunu da atlatırsa, korkmayın herşey düzelebilir. Demişti. Zira kurşun içeride olup onun ne biçim bir ihtilat yapabileceğini kestirmek hiç kabil değildi.

Evimizin içi köylü kadın ve erkek komşularla dolmuştu. Onların bu devredeki yakın ilgi, fedakârlık ve yardımlaşmalarını da burada bu geçmişin bu

hikâyesinde milli birliğe yakışır bir örnek olarak belirtmek bana görev olmuştur.

Doktor Cemil ertesi sabah beni götürecek köylülere yardımcı olmak üzere iki, üç jandarmayı da kaymakamlıktan tedarik ederek göndereceğini de bildirmişti.

O geceyi acılı ve korkunç kâbuslar içinde baygın bir halde geçirdim. Sabah olunca, köy koruyucusu, köyün delikanlıları ve beraberinde birkaç silahlı kişilerle, köy yolundan çıkarak Beykoz'a yol almaya başlarken Beykoz'dan gönderileceği vaad edilen iki jandarma eri ile karşılaştık. Jandarmalar beni vuranların yakalandıklarını söylediler. Kim oldukları sorulduğunda o zamanlar Beykoz'da (Kaymak Donduranda) bulunan Ziraat Okulunda koruyucu olan iki Ermeni oldukları söylendi. Sedyemin yanında beraberimde olan eşim jandarmalara onların nasıl yakalandıklarını sorduklarında içlerinde Akbabalı Sıdıka hanımın oğlu Hurşit adlı jandarma (ki sonra Ömerli'de İngilizlerce şehit edilmiştir.):

— Dün gece Alibahadır köyünden Şaban ağa adında birisi Kaymakdonduran'dan Beykoz'a gitmekte iken geç vakit sekiz, on el silah atıldığını işitince bir süre olduğu yerden silah seslerini dinlemiş ve silah seslerinin pek yakından geldiği için böyle geç vakit atılan silahların sebebini anlamak üzere bir ağacın altına oturmuş ve silah sesleri kesilince biraz sonra iki kişinin Şaban ağanın pek yakınından geçerek Mektebe doğru yola devam etmişler. Bunların Beykoz Ziraat Okulunda koruyucu Ermeniler olduğunu görmüş ve şahsen de tanımış. Ama işin ne olduğunu bilmediği için Beykoz'a gitmiş. Bir kaç saat sonra benim vurulduğumu duyunca, yine vaktiyle Riva'da beraber çalıştığımız ve beni sırtında taşıyan Hızır Çavuş'un da iyi arkadaşı olan Şaban ağa hemen karakola giderek bu işi yapanların Ziraat Okulu koruyucularından iki Ermeni olduğunu, kendilerinin silahlarını kullandıktan sonra, Kaymakdonduran'dan okula kaçtıklarını söylemiş ve karakol da bunun üzerine adam-

ları yakalamışlar. Şimdi sizi karakolda bekliyorlar, dedi.

Artık anlaşılmıştı. Bunca kaçmamıza ve saklanmamıza rağmen Ermenilerin bu korkunç öldürme planından kurtulamamıştım. Sonradan öğrendiğime göre, Bebek'teki evimize gelen (M.B.) nin icraat sahasından çıktığım için bu sefer Beykoz civarının sorumluluğunu taşıyan Sarafyan efendiye bu iş verilmiş imiş. Bu işi yapabilmesi için Sarafyan efendi bu iki Ermeni Okul koruyucusuna beşer yüz lira vermiş. Yolda gelirken sedye içinde bana vurulduğum yeri göstermemi istediler. Orada jandarmalar derhal aramalar yaparak, boş mermi kovanlarını topladılar, fakat bu mermi kovanları birlerinden farklı idi. Sonradan öğrendiğime göre bu silahların biri Parabellum, diğeri de Nagant tabancalara aitti.

(NOT: Beykoz Ziraat Okulu, şimdiki Beykoz Fidanlığı diye bilinen ve biri Onçeşmelerden, diğeri de çayırdan ve (Kaymak donduran) adı verilen düzlükten ibaret olup geçmişde ciddi bir Ziraat Okulu idi).

Polisçe okulda yapılan araştırmalarda adamlar bulunmuş, tabancaları ele geçirilmiş ve hatta adamlar yaptıklarını da saklamamışlar. Beykoz'a sedye içinde gelince yaralı halimde beni karakola götürdüler. Ozamanki Merkez Memuru, sonradan yüzelliliklerden olan Mazlum efendi idi. Bizi kurşunlayan Ermenilerle karşılaştırdılar. Eşim büyük bir hiddetle bir yandan kendi maruz kaldığı yaralı ağzının tabanca kabzasile ne hale geldiği ve dökülen dişlerini göstererek, diğer taraftan benim sedyedeki halimi belirterek:

— Vicdansız katiller, ne istediniz bu adamdan ve benden? diyerek adamları tartaklamaya başladı. Bu haline, mani oldum. Komiser bana hitaben:

— Seni vuranlar bunlar mıydı? diye sorunca hiç bir şey söylememeye karar verdim. Zira bu herifler bal gibi kiralık katillerdi. Aynı işi yeniden yapabilecek güce sahip, işgal altındaki İstanbul'da yeniden bir felâkete maruz kalmamak için ses çıkarmadım.

Kaldı ki bu işin bizim mahkemelerimize intikal etmesi de o sıralarda bunların mahkûm olmasına yetecek halde değildi.

Esasen adamlar beni tanımıyorlardı. Nitekim ben onların kılığına aldanarak Kara Mehmet Çetesi mensuplarından zannederek «Tavukçu Komiserim» diyerek kendi adımı verince, adamlar bana ateş açarken: — Ha biz de seni arıyorduk, demeleri onların kiralık kişiler olduğunu açıkça gösteriyordu.

Bu sebeple bu adamları ne yaparsak yapalım komitesi Ermeniler yeniden iki kiralık katili daha bulabilirlerdi.

Merkez memurunun bu bakımdan, seni vuranlar bunlar mı diye vaki sorgusuna bu sebeple cevap verinemiştim. Ama eşim bana dönerek:

— Niçin söylemiyorsun? Bunlar beni de, seni de ne hale getirdiler! Neden evet demiyorsun? de yince ona:

— Sen çekil aradan, ben işimi bilirim, karışma! Diyerek susturdum. Artık buradaki işimiz bitmişti. Karakoldan çıkınca Beykoz iskelesinin karşısında olan Rahmetli Eczacı Ferit Receb'in eczahanesine beni götürdüler. Bu hali gören ve duyan tanıdıklarım hep eczahaneye dolmuşlardı.

Bunların arasında Bahriye Binbaşısı Vasıf Kaptan, Çarkçı Yüzbaşısı sınıf arkadaşım Adil beyler, geldiler. Artık beni buradan hastahaneye götürüyorlardı. Tabii paralı bir kişi olmadığım için Haydarpaşa'daki Tıp Fakültesi'ne yatırılmamı istemiştim.

Ama Beykoz'da hamiyeti ve insanlığı ile her zaman örnek olan büyük Türk vatanseveri olan Akbabalı Ömer Aganoğlu Refik bey işini gücünü bırakarak beni paralı olarak bakım için kendi seçeceği hastahaneye götüreceğini bildirmişti. Beni köyden sedye ile getiren adamların çoğunun ayakları çarıklı idi. Sedyeyi birinci mevkie koydular. Vapurda herkes etrafımıza sokularak benim ve zavallı eşimin içinde bulunduğumuz çok acı levhayı seyrederek işin nasıl olduğunu, kimle-

rin yaptığını soruyorlardı. Rahmetli Refik bey vapurda adeta nutuk söyler gibi, bir vatanseverin hainçe vurulduğunu yolculara anlatıyor ve daha acımdan kavrayamadığım bir çok güzel sözler söylüyordu. Bu sıralarda yolcuların içinden tanımadığım bir zat yanıma gelip benim muztarip halime bakarak:

— Bu yaralıyı nereye götüreceksiniz? diye sordu; Refik Bey:

— Bu yaralıyı Alemdar Sıhhat Yurdu'na götürün, orada Operatör Orhan Abdi bey adında bir doktor vardır. Oraya giderseniz bu genci kurtarırsınız, dedi.

Ben ise paramız olmadığı için Alemdar Sıhhat Yurdu'na yatamıyacağımı söyleyince Refik bey hamiyet dolu sesi ile:

— Sen keyfine bak, gerekeni yapacak en iyi bir hastahaneye gideceğiz, dedi.

Bu sözümü duyan ve sonradan başında şapka bulunan bu zat Refik beye çıkartıp on lira vermiş. Diğer taraftan da vapurdaki yolcular kendi aralarında topladıkları paraları da Refik beye vererek benim Sıhhat Yurdu'na yatmama fırsat ve vesile vermişlerdi. Tanrı onlardan razı olsun, diye halâ dua ederim. Refik bey köprüye çıkınca beni yine sedye içinde Alemdar Sıhhat Yurdu'na yirmi günlük bedelini de yüz lira ödeyerek yatırdılar.

Beni Akbaba'dan Alemdar Sıhhat Yurdu'na kadar ellerinde taşıyan bu vefalı Akbabalı köylü kardeşlerime dilimin döndüğü kadar teşekkür ederek onları evlerine uğurladım. O gece nispeten hastahane bakımı ile kendimi daha iyi hissettim. Sabah olunca Orhan Abdi bey geldi. Muayene ederek kurşunun girdiği yeri biraz açtı. Tekrar sararak bağladı. Ancak ameliyat narkozsuz olduğu için canım çok yanmıştı.

Vurulduğumu duyan Murad bey, Sıhhat Yurduna kadar geldi ve yatağımın yanına kadar sokuldu ise de bende konuşacak hal olmadığını görerek şefkatle:

— Üzülme kardeşim, buda geçecek. Ben yarın yine gelirim, sen dünden, hastahane için meraklanma, demişti. Zavallı Murad bey zaten kendisi parakarının tümünü kaybettiği halde, bir dostundan benim hastahane param için borç aramaya çıktığında, İngilizler tarafından yakalanarak Malta'ya sürüldüğünü, kendisinin dönüşünde öğrenmiştim. Buna rağmen memnuniyetim o idi ki, borç olarak aldığı ve bana hastahane parası diye getirmekte olduğu para ile Malta'ya gitmesi ve oradaki esaret hayatında mahrumiyet çekmemesi idi.

Orhan Abdi beyin yaptığı ilk muayenede kurşun göbeğimin sağ yanına girerek havsala kemiğini kırmış ve kaba etle kalmıştı. Kendime geldiğimde bu kurşunun kaba etimdeki yerini rahatlıkla bulup hissedebiliyordum.

Bir hafta sonra Orhan Abdi bey ikinci ameliyatla kurşunu yerinden çekip almıştı. Eşim her gün Akbaba'dan kalkarak hastanelere kadar gelebiliyordu. O zamanlar refakat etme gibi bir hal olmadığı gibi, olsa da bunun bedelini ayrıca karşılamamız, elbette mümkün değildi. Birinci hafta geçtikten sonra eşim bana birgün yaptığı ziyaretinde:

— Artık hepimize geçmiş olsun, Ulu Tanrı seni bize bağışladı, diyerek ilk vurulduğumda Dr. Cemil'in altı saat, altı günün gelip geçtiğinin hikâyesini de anlatmış oldu. Burada garip bir tesadüfü de belirtmekte yarar vardır. İlk bıçağı yarama vuran Orhan Abdi bey, benim dörtbuçuk yıl süren koca bir İstiklâl Harbi süresince büyük hizmetlerimden sonra, üzerimde açık olarak taşıdığım bu yaramın son ve yirmibirinci bıçakla kapanmasına medar olan bu hazık ve otoriter insanı da burada rahmet ve minnetle anmak isterim.

Hastahaneye yatırılan yüz lira günde beş liralık ödemelerle bizi ancak 20 gün burada tutabildi. Beykoz'daki Belediye doktoru sevgili Dr. Cemil'in yapacağı pansumanlara razı olarak, yirminci günün sonunda hastaneden bilmecburiye çıktım.

Artık Akbaba'da oturmanın yararı yoktu. Kalan tavukları ve bir kısım eşyayı da satarak Beykoz'a kayınvalidemin evine taşındık. Burada her gün Dr. Cemil eve geliyor, bir kuruş almadan pansumanları yapıyor, Eczacı Ferit Recep de ilaçları ücretsiz olarak bana veriyordu. Tabii uzun süredir hiç bir iş de yapacak halde olmadığım için, ailemin geçimi de çok zor bir hal almaya başlamıştı. Gerçi dostlarım ve hamiyetli arkadaşlarım bana sık sık yardımda bulunuyorlardı. Ama bu böyle sürüp gidemezdi. Onların bu vefalı ve insani, hamiyetli davranışlarını hâlâ daha minnetle yad ederim.

Dr. Cemil her gün yaramı pansuman yaparken bazen kırık kemik parçalarını da hazaketle yaradan çıkartarak bana da gösteriyordu. Zira kurşun kemiği kırmıştı. Bu sırada bir gün eski siyasi şube müdürlerinden Gözlüklü Cemal bey Beykoz'daki evime geldi. Beni ziyareti sırasında, Reşat beyin Malta'ya sürüldüğünü söyledikten sonra, ilave ederek:

— Yarın sana ifadeni almak üzere bir Savcı muavini gelecektir, çekinmeden bildiklerini kendisine söyle. Dedi. Hakikaten ertesi sabah genç bir savcı yardımcısı evimize gelerek benim ifademi almaya başladı. Ben de kendisine İstanbul'da evvela «Himayak Aramyans» dan başlayarak «Vladimir'i», Artin (Mığırdıçtan Vahe'yi) öldürdüklerini en sonunda da beni vurduklarını (M.B.)'nin bebekte oturduğum evime kadar geldiğini ve bu sıradaki tehditlerini anlattım. Savcı bu bilgileri alarak gitti.

Bir sabah yine pansumana gelen Dr. Cemil bana gizlice:

— Yakın bir zamanda Kuvvayi Milliye'nin Beykoz'a geleceğini ve o zamanlar Beykoz çayırında bulunan işgal kuvvetlerini temizlemek istediklerini haber verdi. Bu bir bakıma iyi de olsa, Beykoz'da bir başka anlama göre sıkı bir çalışma meydana gelecekti. Bu ise benim yaralı olmam nedeniyle oldukça zor bir iş olacağı gibi, yürüye-

memekte olduğum için çabuk kaçmam da kabil olamayacaktı, kendisine teşekkür ederek:

— İyi ki doktor, önceden haber verdin, ben yaralıyım, bir yere gidemem, bu çalışma ortasında kalmanın alemi yok, ben bir yerlere gideyim dedim, ise de Cemil bey bana:

— Korkma, birader, o kadar, korkulacak bir şey değil, demişti. Demişti ama durum hiç de öyle değildi. Aradan iki hafta geçmemişti ki, bir sabah erkenden şiddetli bir yaylım ateşi ile uykudan uyandık. Bu haber Kuvvayi Milliye'nin Beykoz'a kadar geldiği haberini doğrulamaktaydı. İlk gelenler 30 - 40 kişilik bir müfreze halinde olup biraz sonra çekilip gitmişlerdi. İlk baskında İngilizlerin Beykoz çayırındaki askerleriyle çatışmışlar ve içlerinden birkaç İngiliz askeri ile bir Hintli subayı da vurmuşlar.

Öğleye doğru idi, yeniden ve evvelkinden daha şiddetli yaylım ateşi başlamıştı. Evimiz o zamanlar bugünkü Yalıköy camisinin yanından çatana iskeleri aliyle anılan Beykoz sarayının duvarlarına varan bir deniz kenarı yolunun başındaydı. Bu çatışma sırasında hepimiz evin bir merdiven boşluğunda toplanmıştık. Buranın arkası taş duvar olduğu için daha emindi.

İki taraf da çok şiddetli bir çatışma içine girmiştik. Makineli tüfeklerin kulakları yırtan sesleri dar sokaklar içinde bir başka korkunç hal alıyordu. Bunlar yetmiyormuş gibi yer yer patlayan el bombalarının meydana getirdiği şiddetli sesler içinde kendimizi kaybetmiş bir haldeydik. Çatışmanın en şiddetli bir döneminde evin üst katında patlayan bombanın ardından kalın bir dumanla bezlerin yanık kokusu etrafa yayılıyordu. Düşen bu bomba benim biraz evvel yattığım yatağıma düşmüş bulunuyordu. Eğer biraz daha geç kalmış olsaydım yataktan kalmayacak, belki de bu bomba benim bu ıztırabıma tam manasiyle son vermiş olabilirdi.

Çatışmanın bu dar sokaktaki süresi uzadıkça ve bu daracık merdiven sahanlığı halindeki yer-

de çocukların bağırmaları arttıkça eve yağan mermi sayısı da artıyordu. Bu durum karşısında çocukları sükûnete ve sessizliğe mecbur etmekten başka çare kalmadı.

Nitekim onlara yaptığımız bu telkinler sonunda evin çocukları hep birlikte dişlerini sıkarak susunca, çatışmanın bize dönük olan yoğunluğu da hafiflemeye başladı. Biraz sonra bu çatışma durunca, sokaktan gelen seslere kulak verdik.

Komşuların seslerine ve verdikleri habere göre çatışmanın yarım saat kadar duralamış olduğunu, evlerdeki halkın bu süre içinde Beykoz'dan kaçabileceğini haber veriyordu. Hakikaten silah sesleri kesilmiş ve bir tarafta İngilizler, diğer taraftan da bizim Milli kuvvetler halka daha fazla zarar vermemek amaciyle adeta kısa bir silah kesse razı olmuşlardı.

Bu haber üzerine evden bir miktar çamaşır almak üzere yukarı çıkan eşim karyolanın bomba patlaması nedeniyle tamamen yandığını görmüştü. O kadar zarar vermişti ki, ayakkabılarını bile çorapları ile parçalanmıştı.

Buna rağmen bir kaç parça çamaşır alarak ayaklarımda ayakkabı yerine birer terlik ile ve sırtımdaki hasta halimle giydiğim entarimle ve kadınlar da yeldirmelerini giyerek hep birlikte evden çıktık.

Ben yaralı olduğum ve yaram da sargılar içinde bulunduğu ve bedenen de çok zayıf bir halde olduğum için, yürümekte müşkülat çekiyordum. Bir tarafımda eşim diğer tarafımda da şimdi hatırlayamadığım bir başka yakınım ile iskeleye doğru yürümeye başladık. Bir ara Binbaşı Vasıf Bey çıka geldi, beni koluna aldı. İskleye kadar olan yolu bin bir acı ve ıztırap içinde geçirerek varabildik. Yollarda gördüklerimiz bize dehşet veriyordu, hemen her yerde işgal kuvvetlerinin süngülü askerleri bizim bu perişan halimize bakarken, bizler de evlerde ve dükkânlarda olan ciddi ve çok defa ağır şekillerdeki zararları ve yıkıntıları üzülerek seyrediyorduk.

İskeleye geldiğimizde, hemen bütün Beykozlu halk bu çetin savaşın içinden kurtulabilmek için yığılmış bekleşiyorlardı. Biraz sonra gelen bir Şirketi Hayriye vapurunda kapılar açılır açılmaz halk adeta koşar adımla hücuma geçmişti. Ben de yanımdakilerin bütün koruyucu gayretlerine rağmen, bu insan selinin içine karıştım. Sağdan soldan itenler, bilmiyerek çarpanlar, beni perişan etmişlerdi. Bütün gayretlerimize rağmen kimse benim yaralı bir kimse olduğumu ne düşünebiliyor ve ne de düşünecek halde idiler.

O zamanlar vapurlarda kadınlarla erkeklerin yerleri ayrı olmasına rağmen, şimdi bütün yolcular kadın ve erkek bir arada bulunuyorlardı. Sığınabildiğim bir yerde bana yer veren efendi bir adamın yerini de kullanarak yarı yatar bir halde yola çıktık. Vapur bu ağır yükü ile hiç bir yere uğramadan köprüye geldi.

O günlerdeki bu hengâmede Şirketi Hayriye de bizlerden bilet soracak halde değildi. Köprüye çıktığımızda bizim bu perişan halimizi gören İstanbul halkı hayretle ve merakla bizi seyrediyorlardı. Beni Köprüde tanıyan bazı Şirketi Hayriye memurları koluma girerek merdivenlerden çıkardılar ve tramvay bekleme yerine kadar getirdiler. Tramvaya bindiğimizde vatman başka hiç bir yerde durmadan ve bütün yolculardan da tek bir bilet parası istemeden Bebeğe doğru yol aldı. Esasen bizden bilet parası istemiş olsaydılar, bunu bile verecek halde değildik. Biz Ortaköy'e gelince tramvaydan indik. Burada çok eski bir emektarımız vardı. Fakat Ortaköy'ün dik bayırlarında olduğu için artık benim bu halimle bu yokuşları çıkmama maddeden imkân yoktu. Bu nedenle, Ortaköy karakolundaki meslektaşlarımdan tedarik edilen bir sedye ile bu zorlu yokuşu vefalı dostlarım çıkartarak beni varacağımız eve ulaştırmış oldular.

Tabii yollarda çok hırpalanmış olduğum için yaramın sürekli olarak acıması beni endişelendirmişti. Bir doktor çağırarak durumu incelemesini ve

gerekli müdahaleyi yapmasını istedim. Gelen doktor önce bir pansuman yaptı ve sonra yaranın vaziyetinin hiç de iyi olmadığını bu geçirdiğim yol sarsıntıları içinde fenalaştığını, mutlaka bir hastahaneye yatmamı tavsiye etti. Biz de kendisinden hangi hastahaneye yatmamızı tavsiye edersiniz, diye sorunca Cerrahpaşa hastahanesine yatmamı salık verdi. Ancak bu hastahaneye yatabilmek için o günün koşullarına göre, mahalleden, muhtarlıktan fakirliğimizi belgeliyecek bir ilmühaberin olması gerektiğini, böyle bir vesika olmadıkça bu hastahaneye yatamayacağını da doktor sözlerine ekledi.

Gelen doktor Franci'yi eskiden Ortaköy'de oturduğum zaman da tanımıştım. İyi ve dürüst bir insandı. Bu tavsiye üzerine evinde misafir olduğumuz ailenin oğullarından biri hemen muhtardan böyle bir ilmühaber alarak önce beni, o yokuştan Ortaköy dereboyuna indirdiler ve oradan da kiralanan bir araba ile Cerrahpaşa Hastahanesine götürüp yatırdılar.

Yanımda yine o vefalı eşim vardı. Geç vakitlere kadar yanımda kaldıktan sonra, eve döndü. Ertesi sabah, üçüncü defa yediğim bıçakla ameliyatım yapıldı. Bu ameliyatın zorluğuna ve o zamanki eterle bayılmanın sonradan meydana getirdiği nahoş neticelerine rağmen artık bu ameliyatla, yaramın iyileşeceğine inanarak seviniyordum. Her sabah yaralı olan hastalar lastik tekerlekli bir sedye ile pansuman odasına götürülür ve burada bir süre gelen feryatlar, inlemeler ve ahlar ve oflar insanı her şeye rağmen ürkütmekteydi.. Pansumanın yapılmasından evvelki ruh haleti böyle olduğu bir gerçek ise de, pansomandan sonraki ferahlık ve rahatlık da ayrı bir keyif oluyordu bizlere.

Hastahanede 15 kişinin bulunduğu bir koğuşda yatıyordum. Hastahane geleneklerine göre gelen hastaların oranın berberince saçları kesiliyordu. Bu arada benim yanımda bulunan hastanın başı kaldı. Berber onu tıraş edince sıra bana gelmişti. Oysa benim sakalım da bir hayli uzundu ama

kelden sonra hiç bir temizlik gereğine iltifat etmeyen berbere dayatıp:

— Ben tıraş olmayacağım, dedim. Berber ise bunun hastahane geleneklerine ve nizamlarına göre zorunlu olduğunu söylüyordu. Ben yine dayatınca berber gidip hademeyi çağırdı. Ona da hayırı çekince bu sefer Baş Hekim geldi. O zamanlar Cerrahpaşa Hastahanesinin Baş Hekimi Rahmetli «Rüştü Çapçı» idi. Baş Hekim bana niçin tıraş olmadığını sordu. Ben de kendisine nazik bir eda ile:

— Beyefendi ben vazife başında ve bu memleketin hizmetinde bu hale geldim. Burada yaramın iyi olmasını Tanrıdan niyaz ederek teberrüken sakal koyverdim. Bu benim inancıma göre uğurumdur. Onu kaybetmek istemiyorum. Üstelik temizliğine de dikkat etmekteyim. Lütfen mâsaade buyurunuz, dedim. Baba yürekli Rüştü Çapçı benim bu dileğimi olumlu karşılamış ve berbere dönerek:

— Bırakın bu hastayı, tıraşı gerekmez, diyerek bu berbat şeyden kurtulmuştum. Yaksa kel hasta arkadaşımın halini orada teşrih etmiş olsaydım hem o garip hasta yaralı arkadaşım incinecek, hem de Baş Hekimin bu işteki durumu hoş olmayacaktı.

Cerrahpaşa'daki dördüncü günümdü. Pansumana yeniden götürüldüğümde, o zamanın operatörünün muavini olan Süleyman Mehmet bey bana yaramın yeniden biraz daha açılması gerektiğini söyledi.

Pansuman odasının gündelik işleri, ufak pansumanlar için oda ortasındaki masalar, ufak ameliyatlar için de duvara yakın yerdeki masalar kullanılırdı. Doktor beni buraya yatırmıştı. Sebebini sorunca yaranın hemen biraz açılarak büyütülmesi gerektiğini söyleyince ben işi anlamıştım. Buradaki operasyonlarda narkoz da kullanılmazdı. İki kuvvetli hademe ile ellerim ve ayaklarım tutularak yarayı kesmeye başladı. Narkoz da olmayınca bayginlıklar geçirecek kadar acı duyınaktaydım. Bu nunla dördüncü ameliyatımı da yaşamıştım. Ameliyattan sonra doktor bana:

— Geçiniş olsun, artık yakında iyileşeceksin diyerek beni cesaretlendirdi.

Aradan bir hafta daha geçti. Hastahanede Ferrub bey adında gayet sevimli ve genç bir asistan vardı. Kendisi hem sevimli, hem müşfik, hem de işinin ehli bir hekimdi. Onun insana cesaret veren yakınlığından faydalanarak her pansumanda ona tatlı hikâyeler anlatarak güya yaramın dah az acımasını sağlıyordum. Ben tabiatiyle yaramı göremediğim için her pansumanda hep bu doktorların yüz hatlarını inceleyerek işin iyi ve vahim bir hal aldığını ancak bu sezilerimle anlayabiliyordum.

Böyle günlerden birindeydi. (Ferruh bey en son olarak 1950'lerde Eskişehir DDY Hastahanesi Baş Hekimi ve operatörü idi. Tanrı rahmet eylesin). Evet, dördüncü ameliyatımdan bir hafta sonra Ferruh bey yine pansuman yaparken yüzünün asıldığını farkettim. Ondaki bu ekşi yüzün sebebini sorduğumda bana:

— Galiba seni bir daha ameliyat etmek gerek! Deyince, ben şaşırmıştım. Kendisine merakla:

— Aman doktor, daha bir hafta evvel dördüncü defa masaya yattım. Bu ne iştir? Deyince Ferruh bey ciddi bir ihade ile:

— Haklısın ama kurşun havsala kemiğini de paralanıştı, burada bir iltihap var, onu temizlemek gerek dedi. Bunun üzerine yaramı sararak beni yine tekerlekli arabaya koyarak koğuşuma götürürken o sıralarda bu hastahanenin baş operatörü olan Kilisli Dr. Emin bey hastahaneden içeri giriyordu. Hemen kendisine seslenerek:

— Doktor bey siz buranın baş operatörü olduğunuz halde, şimdiye kadar benim yaramı bir kere olsun görmediniz. Buraya geleli onbeş gün oldu bu süre içinde asistanlarınız iki defa beni ameliyat ettiler. Bugün de asistan Ferruh bey bir defa ameliyat gerek diyorlar, bir kere de siz şu yarayı bir görseniz olmaz mı? Deyince Emin bey hemen emrini vererek:

— Arabayı pansuman odasına götürün, ben geliyorum, dedi. Emin bey yarayı inceledikten sonra:

— Evet, dedi, kemikte bir iltihap var, bunun için büyücek bir ameliyata gerek var. Dedi. Benden hemen bu ameliyatın yapılmasına kararımı bekleyen Emin beye:

— İzin verin de bir iki düşüneyim, dedim.

Beni bu sözlerimden sonra koğuşa getirdiler. O gün de hergünkü gibi eşim hastahaneye gelmişdi. Vaziyeti ona da anlattım. Aramızdaki görüşmelerden sonra yapılacak başka bir şey olmadığına göre, bu beşinci ameliyata ne derece büyük olursa olsun, razı olmaktan başka çâre yoktu.

Durumu o gün Emin beye bildirdim. Üç gün sonra beni ameliyat odasına aldılar. Bu defa bana narkoz olarak Kloroform verilmişti. Ameliyattan bilmem kaç saat sonra gözlerimi açtığım zaman kendimi koğuşta değil, dört yataklı bir oda içinde buldum. Yanımda bir de kadın hastabakıcı vardı. Yatak arkadaşlarım tanımadığım başka kişilerdi. Öğrendiğime göre, bu ameliyat üç saat sürmüş ve kalça kemiğinin iltihaplı kısmını keski ve çekiçle kırarak yarayı temizlediklerini anladım.

Bu durumu bana yine sevimli Ferruh bey adlı asistan bildirmişti.

Yine öğrendiğime göre, bu odalar hatırı sayılır kişilere tahsis edilen nitelikte imiş. O geceyi geçirdikten sonra sabah olunca yaramda yeniden acılar duymaya başladım. Ama pansuman derdinden kurtulmak için bu acıya katlanıp kimseye bir şey söylemiyor, hatta güya hademelerden saklanmak için başını kuma sokan devekuşları gibi, dizlerimi dikerek saklanmaya çalışıyordum. Üç ay olmuştu, arka üstü yatmaktan perişandım. İlk vurulduğum günlerde dört beş gün arka üstü yattığımda şikâyetçi olmuştum durumdan. Ama şimdi üç ayı geçtiğim halde, buna devam edince nekadar çok zor iş olduğunu görüyordum. Ama nereden bilebilirdim ki, ömrümün değil üç dört ayı, dörtbuçuk senesini hep arka üstü yatarak geçirecektim.

Bir gün evvel bu büyük ameliyata razı olduğumuzu bilen ve ertesi günü ameliyatın sonucunu anlamak ve beni ziyaret etmek için hastahaneye gelen eşimi ziyaret günü değildir diye geri çevirmeye kalkışan kapıcıya, kendisinin SAKALLI'nın eşi olduğunu söyleyince, girmesine müsaade etmişler.

Tabii Başhekimden de sakallı adiyle izin çıkmış. Eşim her zamanki gibi bildiği koğuşa girerek beni aramış ve fakat yerimin başka bir hastaya verildiğini görünce oradakilerin de sorgulara tam cevap verememeleri üzerine benim ameliyat esnasında öldüğüme hükmederek bu şokla düşüp oraya yığılmış, kalmış. Bu hali gören hastabakıcılar eşimi ayıltmışlar ve benim bir başka odada bulunduğumu söyleyerek yanıma getirdiler. Eşim fena halde bozuk bir halde ve ağlaya ağlaya odama geldi. Beni görünce ancak müsterih olup kendine gelebildi. Ameliyatın iyi geçtiğini, ama yine de ıstırabımın olduğunu ona gizlice söylüyordum. Bu odaya gelmeden evvel koğuşta verilen yemeklerin kalitesi ile bu odadaki yemeklerin kalitesi çok farklı idi. Olduk ça mükemmel nitelikteki bu yemekler de beni şaşırtıyordu. Hemen her gün pirzola, yumurta gibi yemekler, tatlılar ve kompostoları ile birlikte geliyordu. Sonra pansuman da odada yapılıyor ve pansuman odasının o vahşi havasına girmiyordum.

Bütün bu itinanın benim için reva görülmesinin sebeplerini de anlamak çok zordu. Tam dört yıl sonra bunun sebebini anlamıştım ama çok geç olarak. Bizzat Operatör muavini Süleyman Mehmet'den öğrendiğime göre, kemiğin temizlenmesi esnasında kullanılan çekiç ve keskilerin ucu ile kalın bağırsağın delinmesine sebebiyet vermişlermiş. Üstelik bu birinci sınıf denebilecek durumdaki odalarda hastalar en çok onbeş yirmi gün kalabildikleri halde ben hatta bu süreyi çoktan aşmama rağmen burada bakılıyordum.

Yine bir gün, odamda pansumanımı yapmaya gelen Dr. Ferruh bey yaramı çözünce çıkan yara üzerindeki gazlı beze dikkatli dikkatli bakmaya başladı. Bir yandan bunu incelerken, bana neler yedi-

ğimi sormuştu. Ben de hastabanede verilen yemekleri yediğimi söyledim. Ama o yine soruyordu:

— Zeytin yedin mi? deyince, evet dedim. Dedim ama merak içindeydim.

Ferruh bey hiç bir şey demeden odadan gazlı bezi de beraberinde alarak çıktı. Beş dakika sonra Başhekim Operatör, operatör muavini Süleyman Mehmet beyler odama geldiler. Onlar da bana neden zeytin yediğimi sorunca, ben de kendilerine, bana herhangi bir perhiz vermediklerini, her şey yiyebileceğimi söylemiştiniz. Ben de canım zeytin istediği için ondan da yedim. Bunun bir sakıncası olduğunu bilmiyordum, dedim.

Bana «Bir daha yeme» dediler» ve odadan çıkıp gittiler. Ben bu durumda bağırsağın delik olduğunu anlamıştım ama daha emin değildim. Ertesi günkü pansumanda bu sefer bir mercimek danesinin gazlı beze yapışık olarak çıkması durumu bünün çıplaklığı ile ortaya koymuştu.

Artık kaderim beni daha zor günlere doğru sanki itiyordu. Cerrahpaşa hastahanesinde yedi ay böylece yattım. Ancak bu hastahanede başıma gelen bu beklenmedik akibetin dışında, gerek Baştabibden ve gerekse doktor ve hizmetlilerden gördüğum şefkat, ilgi ve alâka her türlü sitayişin üstündedir. Yetmiş sekiz yıllık hayatımın süresince gerek İstanbul'da ve gerekse taşradaki birçok başka hastahanelerde yattım ama buradaki ihtimam ve disiplin başka bir yerde yoktu. Bunda tababet aleminde gerek hekimlik ve gerekse idarecilik bakımından örnek bir hizmet anlayışını kendisinden sonra gelen meslekdaşlarına birer unutulmaz menkibe haline getiren sayın rahmetli Rüştü Çapçı'yı burada anmadan geçemem.

Yedi aylık yaşantımın sürüp gittiği hastabanede artık herkes benim en kıdemli bir hasta olduğuma ve üstelik sakalım nedeniyle adım da sakallıya çıkmca bayağı bir sempati toplamış hale geldim. Ama bu sakal da fazla gelmeye başladı. Bir gün dışarıdan tedarik ettiğim temiz bir berbere sakalımı

kestirerek yeni bir çehreye sahip oldum. Başhekim Rüştü Çapçı beni sakalsız görünce bana yaklaşarak o kendine has şefkatli ifadesiyle:

— Ne o? sakalını iyileşinceye kadar saklayacaktın, ne oldu? Daha tam iyileşmedin, bu değişiklik neden? deyince kendisine cevaben:

— Efendim sakalımı cebimde taşıyacağım, ama asıl neden bu değildi, diyerek kendisine bundan evvelki tıraşı yaptıran kelin hikâyesini anlatınca, Rüştü Bey gülmeye başladı. Yedi aylık sürede ben de Başhekime bu hikâyeyi anlatacak hale gelmiştim.

Bu arada bazı enteresan vak'alar da başımızdan geçiyordu. Günlerden birinde bulunduğumuz odada iki günden beri boş olan yatağı hademeler düzelttiler. Onların dediğine göre, kibar bir hasta gelecekmiş. Biraz sonra da gelen tertemiz paltoskadan çarşaflar yatağa serildi, ipekli yastıklar kondu, ve çok şık pastel renkli bir de battaniye ayak ucuna devşirildi. Yatak adeta bir paşa yatağına dönmüştü. Biraz sonra (İ) bey adında biri çıka geldi. Genç ve temiz pak bir adamdı. Usulden olduğu üzere bizler kendisine geçmiş olsun diye bir ilk görüşme imkânını hazırladık. Genç adam pek az konuşuyordu. Elinde günlük gazeteler vardı, onları okuyordu, kendisi hemoroidden rahatsız imiş, ameliyat olacakmış.

Günler geçince konuşmaktan pek hoşlanmayan (İ) beyin çenesi açılmıştı. Bir gün bana okumak üzere bir gazete vermişti. Gazete'nin «Peyamı Sabalı» olduğunu görünce hemen iade ederek:

— Beyefendi, beni mazur görün, bu gazete Artin Kemal'in (Ali Kemal'e, o zamanlar, Artin Kemal derlerdi) okuyamam dedim. Adam şaşırmıştı bana dönerek:

— O nasıl söz öyle? Bu gazete Ali Kemal beyin gazetesidir, deyince, kan tepeme sıçramıştı. Ona sertçe bir şekilde:

— (İ) bey, Ali Kemal adında bir Türk tanımıyorum. Bu gazetenin sahibi Artin Kemal'dir. O bir

vatan hainidir! dedim. Genç adam şaşkın bir halde:

— Bu gazete muhterem bir gazetedir. Bir ara duraklayarak devam etti:

— Yoksa sen de mi «Kuvvayi Milliye» denilen Bagilerden misin? demez mi.

Ona bütün gücümü toplayarak şiddetle cevap verdim:

— Onlar Bagiler değildir, o lâfı burada kullanma. Ben de o memleket sever insanların bir ufak ferdiyim. Bununla ve onun adına aldığım yaramla iftihar ederim, dedim.

Genç adam iyice zırvalamaya başlamıştı:

— Memleketi mahvettiler, şimdi de bunu çıkardılar. Pek yakında akibetlerini sen de görürsün. Yalnız Ali Kemal bey gibi bir muhterem adama bu sözleri sarf etmenize teessüf ederim, deyince ben de bu sözleri karşılıksız bırakmadım, kendisine yatağımda doğrularak:

— Beyefendi. Size şunu söylemek isterim ki, ben vatan ve millet hizmeti nedeniyle kazandığım adavetten dolayı bir Ermeni kurşunu ile burada yaralı olarak yatıyorum. Yedi aydan beri bu menhus kurşun yüzünden beş ameliyat ve bir sürü acı ve ıztırap dolu günler geçirdim. Ailem sefalet içinde. Siz galiba ameliyatın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Ben vurulduğum zaman Ermeni gazeteleri «Bir düşmanımız daha geberdi.» Diye bayram ettiler. Bu karşı tarafın hakkı olabilirdi. Çünkü onlar Ermenilerdi. Fakat bir Türk adı altında bir müslüman vatandaşımızın bir Ermeniden daha Ermenilik davasına yardımcı olan bir adamın gazetesini elbette okumam, dedim. Sonra biraz duraklayarak onun öne eğilmiş sessizce duruşuna bakarak:

— Kabahatim neydi biliyor musunuz? Hükümetimin bana tevdi ettiği bir görevi yerine getirmiştim. Her türlü menfaatten uzak kalarak bu hizmeti yapan ben, Ermenilerin kahredici kurşunu ile bu hale geldim. Böyle bir insanın böylesine bir iç düşmanın meddahlığını yapan gazetesini elbette okumam.

Sözlerim bitince ondan tek bir cevap çıkmadı. Biraz sonra odadan çıktı ve bir daha odaya dönmedi. Kendisini başka bir odaya naklettiler.

Sekiz ayı geçmişti ki artık bastonla dolaşacak hale gelebilmiştim. 1336 (1920) yılının 1 Mayısında vurulmuş, Aralık sonuna doğru hastahaneden taburcu edilmiştim. Ama yaram kapanmamış, bir fistül halinde kalmıştı.

Hastahaneden çıkmadan evvel para bulmam gerekiyordu. Bir iki teşebbüsde bulundu isem de hiç bir olumlu netice alamadım. Namusluca vatan hizmetini görmüş ve önüme çıkan birçok kolay kolay reddedilemiyecek seviyedeki servetleri vatan ve millet duygusu içinde elinin tersiyle itiveren ben, şimdi tramvay ve vapur parası olmadan hastahane kapısından çıkışım beni son derece müteessir ediyordu. Eşimle birlikte Cerrahpaşa'dan çıkarak ağır ağır dinlene dinlene Beyazıt'ı geçerek Çemberlitaş'a geldik. Burada Çemberlitaş Hamamı'nı işleten ve vaktiyle hizmet devremde bana çok iyi yardımları olmuş bulunan Hasan beye başvurarak kendisinden borç olarak aldığım beş lira ile Beykoz'a gelerek uzun aylardır hasretini çektiğim evladlarımla kucaklaşmış olduk.

Hastahanede kararlaştırıldığı üzere haftada üç gün Beykoz'dan Cerrahpaşa'ya pansumana gitmek zorunluğu vardı. Her gün Beykoz'dan Cerrahpaşa'ya gidip gelmek de en azından yol parası bakımından oldukça masraflı bir durumdu. Eldeki beş lira kaç gün dayanacaktı.

Bir gün yine pansumandan dönerken cebimde ancak Beyazıta kadar yetecek para vardı. Onunla Beyazıta geldim. Tramvaydan indim. Yapılacak tek şey yeniden birkaç kuruş bulmaktı. Bu çareyi düşünerek yürüyordum. Bu sırada Sıhhat Yurdu'nda yattığım zaman yanımda yatan, çok zengin olduğunu söyleyen bir genç ve babası ile tanıştık.

Benim vurulmama ve geçirdiğim acılara pek müteessir olmuşlar ve bir gün hastahaneden çıkınca kendilerini verdikleri adreste aramamı banaa söylemişlerdi. O aklıma geliverdi. Hatta bana işin

olmazsa seni iş yerimize kâtip olarak da alırız, tasalanma, diye bana yardımcı olacaklarını da söylenmişlerdi.

İş çerleri Çarşıkapı'daydı. Onları bularak borç olarak bana bir miktar para vermelerini istiyecektim. Ama nasıl istiyecektim? Para istemenin acısını ve zorluğunu yaşamayanlar elbette bilemezler. Sora sora mağazayı buldum. Babası oradaydı. Beni çok nazik bir şekilde karşıladı, kahve ikram etti. Sigara verdi. Ben bunları içerken sözü nasıl açabileceğimi düşünerek kendimi yiyordum adeta. Bu sırada içeriye bir eski kunduracı olan tanıdık bir zat girmişti. Ben bu isteğimi tek başıma bu zata açamazken bir üçüncü kişinin içeride olduğu sırada nasıl istekte bulunabilirdim. Onlar içeride konuşurlarken ben de kahvemi bitirerek dışarı çıktım, gelen adamın çıkmasını bekledim. Bir süre sonra kunduracı tanıdığım kimse dışarı çıkınca onu kenara çekerek durumumu anlattım ve bana bu hamiyetli (?) zattan yirmi lira karzen sened mukabili para vermesine delalet etmesini rica ettim. Adam «peki» diyerek içeri girdi. Bir süre sonra elinde yirmi liraya mukabil ikibuçuk lira ile geldi. Bu hal beni son derece üzmüştü. Hemen içeri girerek, ben haysiyetli bir insan olarak kendisinden borç para istediğimi, sadaka kabul etmek niyetinde bulunmadığımı kendisine anlatarak ikibuçuk lirayı fırlatıp attım. Okadar müteessirdim ki, hangi yollardan geçerek Köprüye kadar geldiğimi bilemiyorum. Cebimde köprü parası olmadığı halde köprüden nasıl geçtiğimi bile hatırlamıyorum.

Belki de köprü parası toplayan memurlar, benim vazifeli olduğum zamanki aşinalıkları nedeniyle benden para almaya kalkmamışlardı. Şimdi artık Beykoz'a gidecek vapura sıra gelmişti, ama ne çare ki bilet param da yoktu. Bu zor ve anlatılması halâ daha kolay olmayan böyle bir anda birinin koluma girdiğini gördüm. Dalgın dalgın bir süre yüzüne bakarak tanımaya çalıştım. Bu koluma giren zat Uncu (Andonaki) adlı bir eski dosttu. Vaktiy-

le ona dürüst bir davranışım olmuş, haklı olduğu bir konunun polisçe tespitini yapmış ve adamı bir sıkıntılı halden kurtarmıştım. O bunu unutmamış olacak ki, koluma girerek bana dostça bir ifade ile:

—Geçmiş olsun beyefendi, duydum vurulduğunu, çok üzüldüm, diyordu. Ben uzun yıllar hizmetim sırasında bana hep saygı ve sevgi gösterdiklerini belirten birçok dostlarımın, şimdi hiçbirinin ortada olmadığını ve hatta bunların çoğunun mütareke nedeniyle şışarmış ekalliyetler olarak bana fırsat buldukça hakarete yeltendiklerini bildiğim için, artık kimseden bir şey bekleyecek halde değildim. Bu nedenle Andonaki'nin koluma girmesi bende bir ürküntü ve korku yaratmıştı. O hâlâ sözlerine devamla:

— Vallahi oturduğun yeri bilemediğim için arayıp soramadım. Bağışla beni, çok da zayıflamışsın, deyince ona:

— Evet, yedi sekiz aydır hastahanelerde idim. Yeni hastahaneden çıktım. Evim Beykoz'da oraya gideceğim, dedim. Ama Andonaki beni bırakmak niyetinde değildi. Beykoz vapuruna gideceğim dememe rağmen beni bırakmayacağını, Galata'daki Havyar hanındaki yazıhanesine götüreceğini, orada biraz dinlenip birlikte bir araba ile vapura kadar getireceğini de ilâve ederek beni zorla kolumdan tutarak yazıhanesine getirdi. Yolda hem gidiyor hem de bana:

— Senin çok iyiliklerini gördüm. Benim bir çayımı içersen çok sevinirim. Biraz dertleşiriz, diyordu. Çaresiz bu daveti kabule mecbur oldum. Oysa Mütareke havası içinde her şekliyle Türk toplumu ile 600 yıldır bir arada yaşamış olan bunca Ermeni, Rum vatandaşlarımız bize, olmadık birçok eziyetleri reva görürken, bir Andonaki adlı Rumun hâlâ dostluktan dem vurması beni çok yadırgatıyordu. Ama bakalım bunun altından ne çıkar, diye birlikte yazıhanesine girdik. Beni rahatça bir koltuğa uzanarak oturmamı temin ettikten sonra, çay, kahve ikram etti. Sigara verdi. Bu sırada benden özür

dileyerek dışarı çıktı, Rumca yanındaki adamlara bir şeyler söylemekteydi.

Ben Rumca bildiğim için duyduklarıma göre: — Nerede ise bulun çabuk, diyordu. Tekrar içeri girerek yeni demlettim, diye ikinci çayları da getirtti. Sonra bu arada içeri giren birine, Rumca olarak: — Neredesin be yavrum, seni arıyorum, diye bu gelene çıkıştı. Birlikte kalkarak içeri geçtiler. Bu arada içeriden gelen seslere bakılırsa bir kasanın açılıp kapandığını duydum. Sonra Andonaki yanıma gelerek:

— Haydi geç kalmayalım, seni vapura götüreğim, dedi. Ben üzerimde para olmadığı için onunla birlikte köprüden geçememek ve bilet alamamak gibi çok elem verici hallerimi göstermemek için onunla birlikte gitmek istemiyordum. Ama onu bir türlü razı edemiyordum. Birlikte köprüden geçerken köprü parasını verdi ve sonra da birlikte Boğaziçi iskelesine geldik. Kolumdan bir an çıkarak bana Beykoz'a kadar bir bilet aldı. Ve beni getirip birinci mevki salona oturttu. Vapurun kalkmasına beş dakika kadar vakit vardı. Bu sırada Andonaki efendi bana müsaade diyerek yanımdan kalkarken — İstanbul'a indikçe bana uğrayın lütfen çok memnun olurum, diyerek elimi sıktıktan sonra paltomun iç cebine bir zarf sokarak çekip gitti. Zarfın içinde yirmi beş lira vardı. Bunu görünce gözlerimden yuvarlanan gözyaşlarım göğsümden aşağıya doğru yuvarlanıyordu. Karşımda oturan yaşlı ve nur yüzlü ihtiyar bir zat bana sokularak merhamet dolu bakışlariyle:

— Evlâdım neyin var senin? Bu adam kimdir? Sıkılma ben de müslüman bir ihtiyarım sana deva olmak isterim, dedi. Ben de başımdan geçen bütün olayları birer birer anlattım, bu nur yüzlü ihtiyara. Hikâyemi dinleyen bu sevimli ihtiyar bana dönerek:

— Yavrum bunlar Tanrının ilâhi lütufkârlığıdır. Kul sıkışmayınca Hızır yetişmez, derler, diyerek beni teselli ediyordu.)

Kendi kendime içinde bulunduğum toplumda adma kan ve can verebildiğimiz Müslüman vatandaşlarımın bana yardım değil sadaka vermeye kalkmaları yanında, mütarekede her an bize fenalık yapmaya amade bir Rumun insanca davranışı beni derin derin ye'se sevkediyordu. İçimde minnet duygusundan çok kırık bir dünya vardı, sanki.

Bu sıralarda Beykoz'da ve civarında Türk polisinin bütün yetkileri elinden alınmış, zabıta işleri işgal kuvvetlerine verilmişti. Zulümleri o kadar ileri bir düzeye gelmişti ki bunları hatırlamak bile insana dehşet vermektedir.

İşgal kuvvetleri bir dükkândan sigara, kibrit aldıklarında dükkâncının talep ettiği para yerine, onlar süngüleriyle cevap veriyorlardı. Artık geceleri uyku da uyuyamamaktaydım. Zira ilk defasında beni öldüremediklerini bilen aynı Ermeni komitecileri bu sefer bir başka kişilerle bu işi daha rahat bir şekilde yapabilirlerdi.

Zira ortada gücü olan bir hükümet yoktu artık. Bütün gece bu korku içinde uykusuz bir sabahda eşimle birlikte bu halleri konuşurken o da bana aynı şeyleri düşündüğünü tekrarlıyordu.

Buna karşı almacak tedbirleri düşünmeye başladık. Paramız yok, yeterinde, böyle bir halde nereye gidebilirdik?

Eşim bana şu teklifi yaptı: Eşyalarımızın içinden kendimize gerekli yatak yorgan, kap kacak bir iki diğer eşyayı alalım, diğerlerini satalım, bu para ile bir müslüman muhiti olan Eyüb'e yerleşelim, dedi.

Bu fikir o günün şartları içinde bana da en ehveni geldiği için ertesi sabah erkenden Merhum Ahmet Mithat Efendi'nin yalısının yanındaki Beykoz'un meşhur aşağı iskelesindeki çınarların altına eşyaları dizdik. Dostlarımız, Cuma gününü bekleyin, daha çok gelen giden olur, dedilerse de, biz artık bekliyecek halde değildik. Yapılan bu açık satışta haraç mezat bizim yediyüz lira değerindeki eşyalarımızı, seksen beş liraya satabildik.

Kalanları da oradaki dostlarımızın delaletiyle bulduğumuz bir motoru kiralayarak içine bizler de binerek Eyüp'de, Bahariye'de eşimin bir yakınının evinde ayda iki lira kira ile yerleştik.

Eyüp Sultan'ın bir kolaylığı da buradan Cerrahpaşa'ya gitmek daha rahattı. Üstelik bir müslüman muhitine geldiğimizi de sanarak güya rahatlamıştık.

Bir gün pansuman dönüşü köprüden Haliç iskelesine geliyordum. O gün hava yağışlı ve soğuktu. Benim bir elimde baston ötekinde de bir şemsiye vardı. Birden yanımda bir yabancı olduğu belli olan genç bir kız peyda oldu. Yolda üstüme üstüme gelen bu kıza yol vermeye çalışıyordum. Ben kenara çekildikçe o daha fazla bana yaklaşıyordu, birdenbire bana hitaben:

— Siz Siyasî Kısımda Ermeni Masası Şefliği yapan ... değil misiniz? deyince ben biraz şaşkın bir halde:

— Ne istiyorsunuz benden? dedim. Kız âmirane bir eda ile:

— Savcılığa verdiğiniz ifadenizi değiştirmezseniz bu defa hayatınızı tam olarak kaybedeceksiniz, diyerek yanımdan uzaklaşıp gitti. Artık anlaşılıyordu ki, İstanbul'un neresine gidersek gidelim, bu komiteciler beni hâlâ kovalamaktan vaz geçmiyecekleri anlaşılıyordu.

Buralarda daha fazla kalmak beni mutlaka ölüme itecekti. Zira güvenilir hak ve adalet teslim edecek bir devlet yoktu artık. Ezilmiş bir İstanbul içinde kimi kimden şekva edebilirdim.

Bin türlü heyecan ve korku içinde eve geldim. Durumu eşime anlatınca o da buralarda barınmamızın kolay olmayacağını teslim ediyordu.

Pansumana gitmemeyi de göze almak lâzımdı. Ama bu pansumanı kim yapacaktı. Benim için hayati bir zaruret olan bu işi birisinin yapması gerekti. Olacak şey değildi. Ben bunun üzerine pansumanı haftada ikiye indirdim.

Yine bir başka gün pansumandan dönüyordum. Yolda vaktiyle beraber çalıştığımız Tevfik

bey adlı bir arkadaşımla karşılaştım. Tevfik senelerce benim yanımda çalışmış çalışkan, hamiyetli efendi bir insandı. Bana vurulduğumu, hatta öldüğümü duyduğunu, çok üzüldüğünü ifade ederek sevinçle boynuma sarıldı. Ayak üzeri biraz görüştükten sonra beni o zamanki «Orozdibak» adıyla anılan binanın karşısındaki Vakıf Hanı'ndaki yazıhanesine götürmeyi teklif etti. Birlikte asansörle yazıhanesine girdik. Çaylar, kahveler içildikten sonra Tevfik bey bana hitaben:

— Ağabeyciğim, burada her nekadar ticaret işleriyle uğraşır görünüyorsam da, Milli Kuvvetlerin «M.M.» gurubu işleriyle meşgulüm. Burada Anadoluya millî kuvvetlere katılacak vatanseverlere gidişleri için gereken her türlü kolaylık ve imkânları sağlamaktayız. Hatta evvelki gün Siyasi Kısımdaki Kâtip Kemal Beyi de Anadolu'ya gönderdik, dedi. Ben bu haberi duyar duymaz, Tevfik Beye:

— Aman kardeşim, benim buradaki durumum çok kötüleşti. Yedi yıldan beri hastahanelerde idim. Daha birkaç gün oldu çıkalı. Kaça kaça bir hal oldum. Nihayet Müslüman köyüdür diye Eyup Sultan'a geldik, ama herifler yine beni daha iki gün evvel ölümle tehdid ettiler. Bu durum karşısında benim buradan gitmekten başka çarem kalmıyor. Esasen vurulmadan evvel Akbaba'dan yapılacak bir kafile ile Anadolu'ya geçmem planlanmıştı, ama bir aksilik nedeniyle gecikti ve ben de bu süre içinde vurulmuş oldum. Şu anda sağlam bir halim yok, ama yine de görev almaya ölüm pahasına da olsa razıyım, beni de gönderecek olursan çok memnun olurum, dedim. Tevfik bey bana dönerek şefkat ve samimiyetle dolu bir ifade ile:

— Bundan kolay bir şey yok. İstersen yarın bile gönderebilirim seni buradan, dedi. Ben bir an duraladım. Karar vermek kolay ama geridekilere bırakacak ve yanıma alacak param yoktu yeterli şekilde. Kendisine dönerek:

— Pek iyi hemen gidebilirim ama benim gidecek ve hatta evime bırakacak param yok ne yapabilirim, dedim. Tevfik bey gülerek:

— Telaşa gerek yok, ben sana yüz lira kadar bir para tedarik edecek vasıta bulurum. Seni Pangaltı'da vereceğim adreste Sakallı Hasan beye göndereceğim. Bu zatı hatırlarsın, kendisi İttihadı Terakkinin kâtibidir. Seni de çok iyi tanır. Sana onun delaletiyle yüz lira yol harçlığı temin ederim. Yarın gel bu işi bitirelim dedi.

İşi böylece kararlaştırdıktan sonra Eyup'taki evime döndüm. Konuyu eşime açtım, bu habere çok sevindi. Ertesi günü akşam üzerine doğru Tevfik beye gittim. Bana bir zarf verdi ve hemen ilâve etti:

— Bunu Hasan beye ver, ben kendisiyle görüştüm, onlar da senin vurulduğunu, hatta öldüğünü işittiklerinde çok üzülmüşler. Şimdi sağ olduğunu duyunca çok sevindiler, dedi. Ben zarfı alarak Hasan beyi buldum, beni çok iyi karşıladı, hatırımı aldıktan sonra bana dönerek:

— Evlâdım bu zarfı postahane karşısında Ekrem Necip Eczahanesine götüreceksin ve kendisine verince sana yüz lira verecektir, dedi. Beni kapıya kadar geçirip kucaklayarak içli ve duygulu bir sesle:

— Yolun açık olsun, vatan sağ olsun, dedi. İkimizin de gözlerinde birer nemli bulutun geçtiğini fark etmiştik.

Zarfı aarakl ben sevinçle Ekrem Necip Ecza deposuna gittim. Ben Ekrem Necip adı ile bir tek kişi arıyordum. Depoya girince, oradakilerden birine Ekrem Necip bey burada mı? dedim. Tezgâhtar bana dönerek:

Ekrem bey yok, Necip bey burada dedi. Bu cevap karşısında bu adın iki ayrı kişilere ait olduğunu fark ettim. Zarfa baktım «Ekrem Necip Beyefendiye» diye yazılıydı. Halbuki aslında «Ekrem veya Necip Beylere» demek gerekirdi diye düşündü isem de ne olursa olsun yukarı çıktım. Necip beyi daha önceleri Bebek'de oturduğu için orada saklandığım

günlerde tanırdım. İki ortak olduğu için zarfı vermekte mahzur görmedim. Necip bey zarfı okudu ve sonra bana baktı. Mektubun baş tarafını görüyordum. Burada birbirini tutan iki el amblemi vardı. Necip bey biraz okuduktan sonra:

— Bu mektup bana değil, Ekrem Beye aittir. Kendisi dışarı çıktı. Ne zaman geleceği de belli değil, dedi. Daha fazla beklemenin bir faydası yoktu kendisine yarın geldiğimde Ekrem beyi bulup bulamayacağımı sorunca:

— Yarın gelirseniz Ekrem beyi bulabilirsiniz, dedi. Bunda geç saatlere kalmamak için eve döndüm. Öyle ya artık sevinmeliydim. Mektubu verdim, yarın gidip Ekrem Beyi bulacak ve parayı alarak yola çıkacaktım. Eve gelince eşime çamaşırlarımı hazırlamasını söyledim. Zaten ondan başka da bir şey götüremezdim. Zira, yaram ağır, yük taşımama da izin verecek halde değildi.

Bir de parayı Ekrem beyden aldıktan sonra gerekli pansuman malzemesi de alacaktım. Ertesi sabah erkenden yola çıkarak Ekrem beyi bulmaya gittim. Kendisini deponun üstündeki odasında bulacağımı söylediler. Odaya girince Necip beyin yanında topluca bir zat oturuyordu. Necip bey beni görünce ona dönerek:

— Ekremciğim o mektubu getiren bu efendidir. Diyerek beni ona tanıştırıyordu. Ekrem bey benim mektubumu da eline alarak hiddetle:

— Bu mektubu sana kim verdi? diye sorunca birden şaşırdım. Hiç böyle karşılanacağımı ummamıştım. Tabii şaşırdım kaldım. Fakat buna rağmen bu soruyu cevaplamak gerekti. Sakın bir eda ile:

— Pangaltı'da Sakallı Hasan Bey verdiler, efendim. Dedim.

Ekrem bey aynı hiddet havası içinde:

— Kimdir bu Hasan bey? Ben tanımıyorum böyle birini! dedi. Ona biraz daha ipucu vermek için:

— Hasan bey Eski İttihadı Terakki'nin Kâtibi olup Sakallı Hasan bey derler kendisine, dedimse de Ekrem Bey şiddetle cevap verdi:

— Ben böyle bir Hasan bey tanımıyorum. Böyle mektuplardan da anlamam. Üstelik burası bir ticarethanedir. Bizler Ticaretten başka işlerle uğraşmayız, dedi. Ben artık iyice sinirlenmiştim. Kendisine biraz kelimelere basa basa:

— Beyefendi müsaade ediniz de size olayı anlatayım. Ben bu mektubu bizzat Hasan beyden aldım. Buna da vasıta olan Tevfik bey benim maiyeyimde çalışan bir kimse olup halen Vakıf Hanı'ndadır. Ben yedi ay önce Ermeni komitelerince İstanbul'da eşimin yanında vurulmuş bir devlet memuruyum. Ancak onbeş gün evvel hastahaneden çıkabildim. Beş ameliyata mal olan bu vücutla ve açık bir yara ile evimi, çoluğumu çocuğumu geçindirmeye çalışıyorum. Ama neylersiniz ki Ermeniler halâ daha beni öldürmek için peşimden koşuyorlar. Kendi hayatımı bir yandan kurtarmak, bir yandan da Anadolu'daki Milli kuvvetlere katılmak istiyorum. Beni Hasan bey çok iyi tanır. Bu maksatla buradayım. Dilerseniz Tevfik beyi de buraya çağırabilirim dedimse de o yine ısrarla:

— Gereği yok, ben Hasan beyi de Tevfik beyi de tanımıyorum. Buraya gelmelerine de lüzum yok, dedi. Artık yapacak bir şey yoktu. Kendisine:

— O halde mektubu bana iade ediniz deyince; Ekrem bey:

— Madem ki mektup bana hitaben yazılmıştır, bende kalır, size veremem. Deyince kendisinden af dileyerek depodan çıktım. Oysa neler ummuş, ve ne aksilikler ile karşılaşmıştım. Depodan kırık ve perişan bir halde ümitsizlik içinde dışarı çıkınca hemen Tevfik Beyin yazıhanesine gittim. Beni görünce Tevfik bey telaşla sordu:

— Ne haber ağabey işin oldu mu? diye sorunca ona bezgin ve yorgun bir ifade ile anlatmaya başladım:

— Kardeşim, adam ne seni ve ne de Hasan beyi tanımıyor. Ne diye beni bu yoz adamlara gönderir, haysiyetime malolacak sözlere maruz bırakırsın. Bu işi bir türlü anlayamadım. Bukadar büyük yanılma olur mu? deyince, Tevfik bey:

— Hayır ola ne oldu yoksa parayı vermediler mi? diye soruyordu. Kendisine cevaben:

— Para almayı bir tarafa bırak, üstelik adamdan hakaret de gördüm, diyerek cereyan eden hali anlatmaya başladım. Tevfik biraz düşündükten sonra birden bana bakarak:

— Eyvah!.. galiba bu işi bilmeyerek ben berbat ettim diyerek şu açıklamayı yapmaya başladı:

— Hasan bey bana senin için kapalı bir zarf vermişti. Fakat ben acaba içinde ne yazıyor diye merak ederek zarfı açtım ve içini okuduktan sonra yeni bir zarf yazarak mektubu içine koydum. Ama ne çare ki eski zarfı telaşla sobaya attığım için üzerindeki Ekrem Necip beye hazılan hitap şekline dikkat etmediğim için, onları, bir tek şahıs zannile yazdım ve sana verdim. dedi.

Sonradan öğrendiğime göre, Necip bey bir gün evvel okuduğu mektuptan şüphelenmiş. Oysa gerek Necip bey ve gerekse Ekrem beyler Sakallı Hasan beyi pek alâ tanımaktaymışlar. Fakat zarfın üzerinde «Ekrem Bey» yerine «Ekrem Necip bey» diye yazılınca adamlar haklı olarak şüphelenmişler. Esasen ilk günü karşılaştığım Necip bey de Ekrem beyle bu konuda hayli tartışmışlar ve benim bir İngiliz hafiyesi olmam ihtimaline karşı, bütün davranışlarile bana ters olarak muamele etmek mecburiyetinde kalmışlar.

Netice olarak Tevfik beyin tamiri kabil olmayacak şekilde berbat ettiği bu kapı da üzerime kapanmış bulunuyordu. Gerçi Tevfik bey yaptığı bu tamiri kabil olmayan hatasını tamir etmek mecburiyetinde olduğunu ileri sürerek bana yeni vaadlerde bulundu ise de, artık onun da bir olumlu sonuç almasını ummadığım için yanından ayrıldım.

KUVVAYİ MİLLİYE'YE KATILIŞIM

Eve dönüyordum. Vapurdan çıktığım zaman İttihatı Terakki'nin eski mensuplarından aynı zamanda Eyup'da imam olan Hafız Kemal beyi buldum. O beni tanımıyordu. Kendimi tanıttım. Ertesi günü görüşmek üzere ayrıldık. Eve gelince eşime işin nasıl ters gittiğini anlattığım zaman fedakâr eşim beni teselli için mütevekkil — Elbet bunda da bir hayır vardır, diye beni teselli ediyordu. Ertesi sabah Eyuptaki bir kahvede Kemal bey beni buldu. Birlikte kahvelerimizi yudumlarken bana:

— Evlâdım, seni Harbiye Nezaretindeki Suvari Miralayı (Albayı) ve eski teşkilat şefi Hüsamettin beyden sordum. Zira seni tanımıyordum. Miralay, senin hakkında öyle güzel şeyler anlattı ki, artık her şeyine yardımcı olmak isterim, dedi. Ben de durumun her geçen gün daha kötüye gittiğini, arkamda beni kovalayan Ermeni komitecilerinin beni ergeç bir yerde sıkıştırarak öldürecekleri muhakkak. Bu nedenle ben de bu açık yarama rağmen buradan Anadolu'ya geçerek memleketime hizmet etmek için yaşamak istediğimi uzun uzun anlattım.

Böylece kendisinden bir emin yol ve yöntemle beni Anadolu'ya yollayacak bir çarenin bulunmasını rica ettim. Onca beklememe rağmen zavallı iyi yürekli ve hamiyetli Kemal bey de bir şey temin edemedi. Ama buna rağmen Kemal bey cebindeki son on lirasını bana verdi. Elbette bu kadar para ile değil Anadolu'ya gitmek, belki iki günlük geçimim bile değildi. Artık başka vapacak şey yoktu, evdaki son parçaları satarak bu parayı yirmi liraya çıkarabildim. Bu parayı sağladıktan sonra o sıralarda

(Seyri Sefain) adile anılan bugünkü Denizyolları baş acentası Esat beye gittim.

(Bütün memuriyetteki yaşamım süresince sattığım ev eşyalarımın ardından sadeve baka kaldık. Onca eşyalarımızın mezatlarda veya ellerde satılması bizim için o sıralarda tek dayanağımızdı. Bereket o tarihlerde herkes kolay kolay yeni eşya alamadığı için bu pırtılar bile bize medar oluyordu.)

Eskiden ufak bir aşinalığımız olan Esad beye durumumu, yaralı bulunduğumu, Anadoluya Milli kuvvetlere katılmak istediğimi, ancak böyle bir yol için navlun ödeyecek durumda olmadığımı, bana bir bedelsiz kamara verip veremiyeceğini sordum. Esad bey halime bakarak bütün üzüntüsüne rağmen bana:

— Bedelsiz bilet vermem kabil değildir. Ancak mabalteden muhtarlıktan alınacak bir fakirlik beyanı getirebilirsen, o zaman sana bedelsiz bir güverte bileti verebilirim, dedi. Bu sözler de ciğerime işlemişti. Bir vazife kurbanı ol, zillet içinde bu halince muhtarın kapısında dolaş ve ona: — «Ben fakir bir kimseyim, bunu tesçil et ve bana bir tezkere ver,» diyeceksin. Bu olacak şey değildi.

Bir insanın bu derece ağır ve yıkıcı bir hitaba maruz kalması belki de fani hayatta pek ender bir olaydır. Şimdi bir yandan hayatımı bu perişan ve yaralı halimin yarattığı zor ortamdan kurtarıp yaşamak, eşime ve iki evladıma yeni bir dünya yaratmak için Anadolu'da toplanan yurtseverlerin arasına katılmak için «fakirlik ilmühaberinin» tedarikindeki zillete de katlanmak gerekecekti.

Hemen Eyube gelip Kemal beyi bularak durumu anlattım. Adamcağız hemen sağa sola koşarak gerekli belgeyi hazırlatıp bana verdi. Elimde bu belge ile tekrar Esad beye gittim. Mevsim Aralık ayı idi ve ben verilen güverte bileti ile bu ayazda gecelerde kamarasız ve hatta bir battaniyesi bile olmadan yola çıkacaktım. Esat beyden son defa olarak bana en fenasından da olsa bir sıcak kamara vermesini, zira yaralı olduğum için dışarıda gidemiyeceğimi söyledim, ama bundan da bir fayda ha-

sıl olmadı. Elimde güverte biletimle eve döndüm, yanımdaki 20 liranın yarısını, son defa Beykoz'da sattığımız eşyaların parasının üzerine eklemesi için eşime verdim. Kalan paralarla bir miktar pamuk, sargı bezi, gazlı bez ve bir şişe de tentürdiyod alarak eşime ve çocuklarıma veda ederek onların ardımda bıraktıkları göz yaşlarını görerek Galata rıhtımına geldim. Son dakikada evden bir eski battaniyeyi de almayı unutmadım. Artık iş biraz yiyecek almaya kalmıştı. Rıhtımdaki bakkalların birinden bir okka ekmek ile biraz da beyaz peynir aldım. Gemi açıkta olduğu için sandallarla gitmek gerekiyordu. Bir sandalcıyı çağırarak gemiye gitmek istediğimi söyledim. Sandala girdiğimde nemli bir soğuk iliklerime kadar işliyordu. Hafif bir çisentide ortalığı bir duman içine sokmuştu. Sandalcı çırpıntılı denizde gemiye doğru yol alırken ben de içimden Tanrıma yalvararak şunları söylüyordum: «— Ey Ulu Tanrım, bugüne kadar çektiklerimi biliyorsun. Hizmetimin karşılığı olarak başvurduğum her kapı yüzüme kapandı. Artık sana senin dergâhına sığınmaktan başka yapacak bir şey yok. Sen bana delil ol. Sen bana doğru ve isabetli yolu göster, yuvanı yıkma ve onlara kavuşmayı bana nasip eyle». Vapurumuz o günkü tarihde yüzon yaşında baston burunlu «Bahricedit» adlı bir gemiydi. (Not: Bu gemi İstiklâl Harbinin bütün vatanseverlerinin Anadolu'ya kaçışlarındaki mütevazi hizmeti ile tarihimize mal olmuş gerçek bir kahraman adı gibi yada değerdir). Gemiye çıkarken sandalcıya beş kuruş verdim. Bin teşekkürle yanımdan ayrılırken ona Rizeli Hüseyin Çimen'e selâm da gönderdim. Meğer bu onun dayısı imiş. Çok sevindi ve bana yürekten yolumun açık olmasını dileğini de tekrarlamayı unutmadı.

Kayıkçı üstelik her Karadeniz çocuğu gibi benim halimi görünce eşyalarımı bile gemiye kadar çıkarttı. (Bahricedit) adlı buharlı gemimiz akşam Trabzon'a kadar gitmek üzere hareket edecekti.

O gün Aralık ayının on üçüncü günü idi. Ben bir kenara çekilmiş, gireni çıkanı seyrediyor, bir

yandan da acele ile alınan yüklere bakıyordum. Hava son derece soğuk dışarıda değil yatmak, durmak bile mümkün değildi. Benim için yaramm pansumanı ile bir yere yatabilmem en önemli işlerdi. Ama vapur kalktıktan sonra elbet pansumanıma yardım edecek birini bulurum diye içimden geçiriyordum. Tam bu sırada biri geçiyordu. Bu geçeni tanımıştım. Arkasından seslendim: — Kemal.. Kemal, diye.

— Ne arıyorsun burada ağabey? dedi.

Kemal vaktile benim yanımda bulunmuş bir polis arkadaşımdı. Bana nereye gittiğimi sorunca ona İnebolu'ya dedim. O gülerek: — Tamam ağabey dedi ve beni kolumdan tutarak eşyaları da bir gemiciye verip kendi kamarasına getirdi.

Talih yüzüme gülmüş, Tanrı da dualarımı kabul etmişti sanki. Kemal bu geminin Anbar kâtibi imiş. Eşyaları kamaraya bırakınca Kemal bana dönerek:

— Ağabey gel bak seni bir yere götüreyim, kimi görecksin? diyerek yeniden koridorlardan geçerek bir başka kamaraya geldik. Buraya girince masasının başmda bulunan adama: — Bak kâtibim, sana kimi getirdim? deyince başmı masadan kaldıran adamı tanımıştım. Bu beniinle siyasi kısımda beraber çalıştığının «Kâni» den başkası değildi. Beni bu halde görünce Rumeli tabirile ağabey demeye gelen «— Ah benim Agaçkom,» diye boynuma sarıldı, ise de bu şefkatli davranıştan yaram biraz acımıştı. Ben yaramm acılığını ona anlatmaya çalışmama rağmen o mütemadiyen benim yanaklarımdan öpüyordu. Kâni bir vefa abidesiydi. Halimi ve başımdan geçenleri ona anlattıkça o mütemadiyen sarılıp bir yandan beni öpüyor, bir yandan ıslanan gözlerini siliyordu.

Beni kendi kamarasındaki uzun kanepeye yatırdı. Kahveler ısmarladı, sigara verdi ben boyuna ona pansumandan bahsettikçe o bana:

— Meraklanma Agaçkom, onu da temin edeceğiz, diyordu. Biraz sonra geminin son derece terbiyeli ve nazik doktoru geldi. Benim aldığım pansu-

man ilaç ve eşyalarını bir tarafa bırakarak geminin o tarihlerde bile çok iyi vaziyette olan eczahanesinden getirtilen ilaçlarla ve sargılarla mükemmel bir pansuman yapılmış ol

Artık sevgili ve vefalı dostlarımın sayesinde Esad beyin bana veremediği sıcak ve rahat bir kamaraya Tanrının lutfu ile ve bu kişilerin elile sahip olmuştum. Birinci mevkide hazırlanan kamaradan başka yine Kâni'nin emrile bana bu kamaralarda yenilen yemekler de verilecektir.

Dalgalı bir gecede beni açıkta bırakmayan Ulu Tanrıma şükrederek yol alıyorduk. Kâni'nin verdiği habere göre gemide İstanbul Hapishane Müdürü İbrahim bey de varmış. Fakat o makine dairesinde saklıdır. Boğazı geçince alıp sana getireceğim. Senin gemide olduğunu duyunca çok sevindi. Dedi.

Asırlıktan da fazla yaşlı (Bahricedit) en fazla dört beş milden fazla yapamıyordu. Gecenin yarısına geldiğimiz halde zavallı köhne kamyon Boğazdan dışarıya çıkmaya savaşıyordu.

Gece yarısından sonra, gemi gerekli kontrollerini bitirdikten sonra Boğazdan dışarı çıkabilmişti. Biraz sonra da İbrahim bey kamarama gelerek konuştuk. İbrahim bey de benim vurulduğumu duymuş, ama başkaca bir haber alamamış, sonra kendisi de İstanbul'daki saklanma günlerinde çok sıkıntılar çekmiş.

Sabah olmuştu. (Bahricedit) İnebolu'ya gidecek yerde, Ereğli limanına doğru gidiyordu. Sebebini Kâni anlattı. Vapurda bir makine arızası varmış. Bunun tamiri için bu limanda üç dört saat kadar kalınacakmış. Aradan bir saat geçmemişti ki, bizim koca tekne Ereğli'ye demirini atmıştı. Biraz sonra da, âdet olduğu üzere polis sandalı geldi. Gelen polis komiser muavini olup vaktile benim yanımda, siyasi kısımda polis olarak çalışmış Resneli Besim'di. Besim beni karşısında görünce şaşırıp kaldı. Bir süre hayret ve bu şaşkınlık içinde süzdükten sonra gelip ellerime sarılarak:

— Aman yarabbim, biz seni öldü, biliyorduk ve çok acınmıştık. Halâ lafınız geçtikçe hep rahmetle

anmaktaydık, diyordu. Allaha şükürler olsun sizin sağ olduğunuzu gördük, diye sevindi, durdu. Ona Ereğli'ye değil, İnebolu'ya gittiğimi ve oradan da Ankara'ya gideceğimi söyledim. Bu sırada yanımıza İbrahim bey de geldi. Besim beyle İbrahim bey bir köşeye çekilip bir şeyler konuştuktan sonra Besim bana hitaben:

— Beyefendi iznin olursa limana gidip geleceğim, bir emrin var mı? diye sorunca ona güle güle, gitmeden görüşelim, dedim. Yarım saat sonra Besim'in elinde dört beş tane Ereğli'nin meşhur tereyağlı ve kıymalı pideleri ile gemiye geldi. Onları hep birlikte yedik. Cidden güzel yapılmış şeylerdi. Pidelerin yenilmesi sırasında Besim bir ara bize:

— Bura yolcusu olmayanlarm dışarı çıkması yasaklanmıştır. Ama dilerseniz sizlere Ereğliyi de gösterebilirim. Buranın Kaymakamı eski Merkez memurlarından (Abdurrahman Naci) beydir. (Bu zat sonra Emniyet Genel Müdürlüğü Başmüfettişliğine kadar yükselmiştir. Rahmetle yad ederim) çok nazik ve halûk bir kimsedir. Komiserimiz de Niyazi beydir. Her ikisi de sizi görmek istiyorlar, diye söze bağladı.

Geminin daha çok işi olduğu bildirildiği için dışarı çıkmak üzere hazırlandık. Sandalla kısa bir süre sonra sevimli ve şirin Anadolumuzun toprağına burada, Ereğli'de ayak basmış oldum. Doğru Hükûmet konağına gittik. Komiser Niyazi bey de Kaymakam A. Naci beyin yanında idi. Orada bir de yüzbaşı Şükrü bey adında bir kimse vardı. Öğrendiğimize göre Milli Mücadelenin başladığı günlerde hemen her sahil iskelesinde (A.P.) (A.P. - Eski Türkçe (Ayın-Pe) denirdi. Manâsı (Askeri Polis demekti). Askeri polis teşkilâtının kurulması kararlaştırılmış ve bunları da askeri rütbedeki görevlilere vermişlerdi. Hal hatırdan sonra benim vurulma hikâyeme sıra gelmişti. Hepsi anlattıklarımdan çok müteessir olmuşlar ve beni takdirle karşıladıklarını söyleyerek şimdiye kadar yaralı vücudumdan başka aynı derecede yaralı moralimi de adeta tamir ediyorlardı.

Bir ara kaymakam yüzbaşıyı bir kenara çekerek kendi aralarında konuşmaya başladılar. Biz de İbrahim bey ve Niyazi beyle sohbetimize devam ediyorduk. Biraz sonra sözü kaymakam alarak bana hitaben:

— Muhterem kardeşim, biz Yüzbaşı Şükrü beyle görüştük, yaralı olarak sizin bu kış kıyamette İnebolu üzerinden Ankara'ya gönderilmeye gönlümüz razı olmuyor. Zira iş İnebolu'ya varmakla bitmiyor. Oradan Ankara'ya yaylı araba ile altı gün süren berbat bir yolculuk var ki siz buna dayanamazsınız bu yara ile. Bu sebeple eğer izin verirseniz sizi burada Şükrü beyin kumanda ettiği (A.P.) (Askeri Polis) teşkilatında görevlendirmek istiyoruz. Ne dersiniz? diyordu Kaymakam. Hemen herkes bu teklifi çok uygun bulduklarını ittifakla beyan ettiler. Ben itirazda bulunarak:

— Bana burada ne iş verebilirsiniz? dedim. Şükrü Yüzbaşı hemen sıcacık bir hava içinde:

— Sizin çok fedakâr ve başarılı bir kimse olduğunuzu biliyoruz. Bu hususta gerek Kaymakam bey, gerek Besim Bey ve gerekse İbrahim bey bu sizin kahramanlıklarınızın şahididirler. Biz de böyle hamiyet sahibi, mert vatan evlatlarına muhtacız. Size A.P. de görev vereceğiz. Gerçi çok para veremiyeceğiz ama, geçiminizi bu para ile sağlamanız çok mümkündür Ereğlide. Dedi.

Sonra bir an duraklayarak hemen ilâve etti:

— Şimdilik 45 lira yeter mi? diye bana soruyordu.

Bu maaş gerçekten bir polis maaşı kadardı. Oysa ben Baş memurdum. Ama artık bu hesabı yapacak durumda değildik. Ben Anadolu'ya para için değil,, yıkılmaya maruz bırakılmış koca bir vatanı kurtaracaktık. Bu para ile huzurlu bir hayat geçirmemiz kabil olacaktı. Üstelik ailemin akibeti de İstanbul'da belli değildi. Onları da buraya rahatlıkla aldırabilirdim. Bütün bunları bir anda birbirine ekliyerek sonunda olumlu kararımı Yüzbaşıya bildirdim.

Kaymakam konuyu daha da açık ve seçik bir şekle sokmak için yüzbaşıya benim işimin mahiyeti ne olacaktır? diye sorunca Şükrü bey:

— Bey burada A.P. nin Tahkik heyeti Reisi olacaktır. Dedi. Bizler bu kararı verirken, limandaki koca kalyonumuz da eskiyen stim borularını onarmış yola çıkmak üzere olduğunu düdüklerle bize haber veriyordu.

Şimdi gemide kalan eşyalarım battaniyem ve pansuman için aldığım valmeze vardı. Hem onları almak ve hem de vefalı dostlarıma veda etmek istedimse de Besim bey bunun mümkün olamayacağını, kendisinin vedaa vasıta olacağı gibi aynı zamanda eşyaları da geri getireceğini bildirerek İbrahim beyle gemiye döndüler.

Bir süre sonra Besim eşyalarımı getirmişti. Tabii bende yatak olmadığı için Besim bey kendi evinden portatif bir yatakla yorgan ve teferruatını getirdi. Artık ben A.P. nin bulunduğu binadaki bir odada yatıp kalkıyordum.

Yeni memuriyetimin tasdiki için bağlı olduğumuz Kastamonu (A.P. teşkilatı riyasetine) bir yazı gönderildi. Şükrü beyle görüşmelerimiz sırasmda Kastamonu'daki A.P. nin reisinin Topçu Binbaşısı Osman Behçet bey olduğunu söyleyince buna da çok sevindim ve onun Akbaba'dan Anadolu'ya kaçabilmek için nasıl maceralara katlandığını, nihayet evimde kendisini sakladığımı da kendisine anlattım.

Bu bilgi üzerine Şükrü Yüzbaşı beni Kastamonu'daki reisine özel bir mektubu ile tanıtmıştı. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra Binbası Osman Behçet'ten gelen bir telgrafla benim Kastamonu'da Riyasette görevlendirilmek üzere ilk vasıta ile Kastamonu'ya gönderilmem isteniyordu. Ben ise Ereğli'ye geldiğimden beri bütün işleri üzerime almış Şükrü bey çok rahat etmişti. Benden memnun olduğu için beni bırakmak istemedi ve yolluk yok diye hareketimi savsaklayıp durdu. Ama Osman Behçet bey bir an evvel Ereğli'den Kastamonu'ya gönderilmemi ısrarla istiyordu. Bu savsaklama bir ay

kadar sürdü. Ben ise artık Ereğli'de kalmaya kararlı olduğum için ailemin İstanbul'dan bir an evvel Ereğli'ye gelebilmesi için gerekli teşebbüse geçmiş oldum. Bu maksatla Besim beyin yardımı ile sık sık İstanbul'a giden Hurşit ağa adlı bir Arnavut koyun celebi ile yazdığım bir mektubu ve biraz da parayı, evin adresini vererek gönderdim Bu sıralarda o zamanki Bolu mutasarrıfı olan ve bir zamanlar Polis Siyasi Kısım Müdür Muavini Yüzbaşı emeklisi olan Halil beyden bir mektup aldım. (Halil bey sonradan ilk devrelerde Zonguldak mebusu olmuş ve bu sırada da vefat etmiştir). Bu mektubunda Halil bey Bolu Merkez Memurunun Mudurnu Kaymakam vekâletine tayin edildiğinden asalet emrini beklediği için, onun asalet emri gelinceye kadar beni Bolu Merkez memurluğuna inha edeceğini bildiriyordu. Ayrıca yine Bolu'dan Ereğli'ye gelen bir başka güvenilir kimse ile de kendisinden bir telgraf almadıkça bir yere gitmemekliğimi de bildirmiş bulunuyordu. Ben ise A.P. deki işime devam ediyordum. Şükrü beyden gelen ilk ay için kırk lira bir para almıştım. Akşamları çarşıdaki lokantalardan birinde yemeğimi yiyor, biraz da eşrafın toplaştığı kahvelerde vakit geçirdikten sonra dairedeki bana ayrılmış odamda yatıyordum. Pansumanımı da oradaki hükümet tabibi, bazen de arkadaşım Besim bey yapmaktaydı.

Bir gece kahveden çıkarak yatmak üzere lojmanıma gelirken yolda yürüyordum. Fakat o zamanlar Ereğli'de yanan sokak lambaları olmadığı için her taraf zifiri karanlıktı. Ağır ağır yolumu alırken bu karanlıkta bastığım yerleri iyice göremiyordum. Bir anda ayağım bir boşluğa girince ben de hemen yere yuvarlanıverdim, ama bu anda yaramdan sıcak bir şeyin akmakta olduğunu hissettim. Lojmana güç halle gelebildim, hemen bir doktor getirttim. Yarama baktığım zaman sarı bir mayiin akmakta olduğunu görüyordum. Doktor gelip de yaramı muayene edince durumun nazik olduğunu hemen hastahaneye yatırılmamı salık verdi.

Yapılan tespitlere göre patlak bağırsağımdan gaitanın gelmekte olduğunu en azından hastanede onbeş gün kadar kalmamın gerek olduğu söylendi.

Başıma gelen bu nahoş hadise yetmiyormuş gibi, üç dört gün sonra, Kastamonu'dan gelen bir emirde Riyaset makamından gerekli izin alınmadan emir dışı olarak beni tayin ettikleri için memuriyetimin kabul ve tasdiki yapılmadığı da bana yine Şükrü bey tarafından bildirildi.

Tabii bir aydan beri çalıştığım işim nedeniyle bana ödenmiş olan kırk liralık maaşımın da iadesi isteniyordu. Oysa bende bu para da kalmamıştı. Bir yandan çocuklarımı getirtmek için İstanbul'a Hurşit ağa ile gönderdiklerimden başka kalanları da yemiştim. Tabii bu günlerde çocuklarımın da İstanbul'dan gelmesi pek yakındı. Bu çok zor günlerimin kaderimdeki bu zorlukları karşısında metanetimi kaybetmemek gerektiğini de biliyordum.

Durumu hemen yazdığım ufak bir tezkere ile hastahaneden Kaymakam Abdurrahman beye bildirdim. Artık bu durumda daha fazla hastahanede kalamazdım. On gün süren hastahane günlerimden sonra çıktım.

Diğer taraftan Bolu Mutasarrıfı olan Halil beye de durumumu bir mektupla hemen bildirdim. Kendisinden kısa bir süre sonra aldığım mektupta biraz sabırla beklememi bildiriyordu. Ogünün akşamına doğru çocuklarım da İstanbul'dan sağ ve salim olarak Ereğli'ye gelmişlerdi. Besim bey arkadaşım çocuklarımı vapurdan alarak doğruca kendi evine misafir etti. (Besim'in bu çok sıcak ve candan vefasını daima minnetle ve şükranla yad eder, benden evvel göçen bu değerli arkadaşımı burada rahmetle yad ederim). İki gece burada misafir kaldıktan sonra tuttuğumuz iki odalı şirin bir Ereğli evine taşındık. Tabii işsiz olduğum için günlerimi evle kahve arasında geçirerek Halil beyden gelecek haberleri bekliyordum.

Bereket benim vefalı ve her derdime derman olan fedakâr eşim kendisine bıraktığım ve gönder-

diğim paralardan tasarruf ettiklerini beraberinde getirdiği için onunla bu günlerimizi savuşturmaya çalışabiliyorduk. Aslında buradaki gerek durumum ve gerekse mali zorluklarım İstanbul'dan daha farklı değildi. Ama bu Besim kardeşimin fedakârlıkları ve engin semahati bizleri ayakta tutuyordu.

Ben Ereğli'de iken Sağır Murat namile tanınan bir sivil yüzbaşı İstanbul'dan silah ve cephane, çeşitli silahları getiriyordu. Günlerden birinde Selimiye kışlasındaki telsiz telgraf zabitlerini de birlikte getirmişti. O gün Karadeniz'in ünlü «Ayandon» fırtınası da bütün şiddetile devam ediyordu. Karadeniz'in en tecrübeli kaptanlarını bile zora sokan bu fırtına gününde mahalli kayıkçıların fedakârlıkları ile motorlar boşaltılmış ve zabitler de çıkmışlardı. O günlerin içinde İstanbul'dan gözüpek fedakâr ve cesur vatan severleri «Alemdar» adlı gemiyi boğazdan kaçırarak Ereğli'ye getirmişlerdi. (Ademdar'ı) kaçıranlar Ereğli'de büyük bir gösteri ile karşılandılar. O zamanlar (Alemdar'ı) kaçıranlar Arnavut İsmail Kaptanın idaresinde, Beykozlu Çarkçı başı Yüzbaşı Adil ve diğer bazı bahriye subaylarıdır. Onlar Ereğli'den kömür alıp Trabzon'a gitmek üzere hareket ettiler. Alemdar'ın hareketinden altı yedi saat sonra Baba burnu istikametinde bir vapur göründü.

Biz vapuru deniz kenarındaki kahveden seyrediyorduk. Dürbünle bakılınca (Alemdar) vapuru olduğunu gördük. Biraz sonra da vapurun arkasında Fransızların Zonguldak'tan (ozamanlar Zonguldak'taki Fransızlara ait kömür işletmelerindeki kendi mensuplarını koruyan) bir askeri hücumbota benzer tekne göründü. (Alemdar'ı) Trabzon'a giderken çevirip tekrar İstanbul'a götüreceklerdi. Bu durumu gören mahalli hükümet yetkililerinden başka o sıralarda Milli kuvvetlere mensup «İpsiz Recep» namı ile anılan çetenin de 300 kadar silahlı müfrezeleri de Ereğli'de bulunuyorlardı. Alemdar gemisi denizde bir çok manevralar yapıyor, bazen Romanya istikametine doğru rotasını çeviriyor, bazen de dönüp Ereğli'ye yol veriyordu.

Anladığımız kadarı ile vapurda oldukça zorlu bir çatışma vardı. Yapılacak başka bir şey yoktu. Yüzbaşı Sağır Murat'la birlikte, birer mavzer tedarik ederek, üçyüzü silahlı Recebin adamları ile kasabadan katılan eli silahlı ikiyüz kadar kişi ile birlikte toplam beşyüz kişilik milis kuvvetleri, Bababurnu'na doğru yürüdük. Bu sırada Fransız hücumbotu ile Alemdar arasında silahlı çatışma vardı.

Fransız teknesindeki ufak çaplı ve oldukça tesirli makineli tüfek ilk birkaç ateşten sonra nedense bir arıza nedenile çalışamadı. Bu sırada sahile doğru yaklaşan Alemdar'ın peşinden gelen Fransız teknesine sahilden açılan beş yüz kişinin ateşi bizim tekneye cesaret veren bir hareket olmuştu.

Bu kovalamaca bir süre daha devam etti. Ama sahilden yağan mermiler Fransız teknesinin fazla yaklaşmasına fırsat vermiyordu. Diğer taraftan bir başka tehlike de Birinci Cihan Harbi'nde, Ereğli'de batırılan teknelerin leşleri de oldukça tehlikeli bir durum yaratabilirdi Alemdar için. Fakat Alemdar'ın tecrübeli kaptanı leşlerin yerini bildiği için buralardan sıyrılarak Ereğli'ye girmeyi başardı. Bu sırada sahilden hiç ateş açmamıştık. Zira Fransız hücumbotunun silah menziline girmesini bekliyorduk.

Fransız teknesi tam limandaki leşlerin üzerine gelince beşyüz kişilik milis kuvvetlerinin yaylım ateşlerine limanda bulunan diğer teknelerden atılan mermiler, hatta bir iki bomba ile şaşırmış, yaptığı yanlış manevralar içinde bocalarken teknenin kaptanı, dümencisi ve bir de nefer ölmüşlerdi. Alemdar bundan sonra Kavak dibi denilen yere baştan kara etti. Yapılacak başka bir şey yoktu. Biraz sonra da gemiden bizim kahraman arkadaşlarımızdan başka, Mr. Tilly adında bir Fransız yüzbaşısı ile çarkçı başısı ve dört kadar da Fransız askeri esir olarak karaya çıkartılıyordu. Bu bizim Kuvvayi Milliye harekâtımızda «Alemdar Vakası» diye tarihe mal olmuş bir kahramanlık öyküsüdür.

Olayın kahramanlarından öğrendiklerimi

de burada aynen nakletmek isterim. Alemdar, Trabzon'a doğru yol alırken Zonguldak açıklarında Fransızlar tarafından çevrilerek limana sokulmuş, orada vapurun içerisine beş silahlı er ile Mr. Tilly adlı bir Fransız yüzbaşısı konulmuş. Ve birlikte İstanbul'a hareket etmek üzere yola çıkılmış. Alemdar'ın İstanbul'dan kaçırılışı esnasında her nedense içinde bir çok şampanya, şarap ve konyak ve rakı şişeleri varmış. Fransız askerleri güvertede oldukları için İsmail Kaptanla Çarkçı başı Adil bey de Yüzbaşı Tilly'i de beraber alarak kaptanın odasında konuşmaya başlamışlar. İkinci Kaptan Bahri bey Fransızca bildiği için Tilly ile anlaşabiliyorlarmış. İsmail ve Adil beyler, Tilly'e vapuru İstanbul'dan kaçıranların Ereğli'de kaldıklarını kendilerinin Ereğli Hükümeti tarafından vapura konulduklarını söylemeleri üzerine Tilly'ye biraz güven gelmiş. Ve kendisine yapılan şampanya ve şarap teklifini Fransız subayı böyle şeylere olan düşkünlüğü nedeniyle kabul etmiş. Ve birlikte kamarada içmeye başlamışlar.

Biraz daha kafalar dumanlanmaya başlamış. Aslında gerek kaptan ve gerekse diğerlerinin İstanbul'a dönmeleri halinde idam edileceklerini çok iyi bildikleri için postu kolay kolay teslim etmemek için aralarındaki işaretleşmeleri üzerine Tilly'yi ağzını bağlayarak ve sonra da ayaklarını ve ellerini de bağlayarak esir etmişler.

Bundan sonra yukarı çıkarak gemide güvertede bulunan silahlı askerleri de zararsız hale getirmek gerekiyordu. Bunu da planlayan Adil bey çok güçlü kuvvetli bir kişi olup gemideki Rizeli mürettebata verilecek işarete bakarak herkesin birer neferi tesirsiz hale getirmeleri gerektiğini anlatır. Fransız askerleri beşi bir arada oturmuş konuşurlarken Adil bey güya oradan geçiyormuş gibi yaparken bunlardan birini gırtlağından yakalar, diğerinin de silahını elinden alır ve yere yatırır.

Bu hali ve işareti bekliyen kaptan İsmaille diğer gemiciler de öteki erleri esir alırlar Ama dü-

mende bulunan Fransız dümencisi işe şaşkınlıktan bazen dümeni açıklara bazen de içeri kırarak ne yapacağını bilmez bir hale gelmiş ki artık sonunda teslim olmaktan başka yapacağı bir şey kalmamıştı.

Şimdi tek kalan Alemdar'daki Fransız Çarkçı başıdır. Adil bey onu da aşağıdan ensesinden yakalamış bir vaziyette yukarı çıkartır. Böylece koca Fransız askeri hücumbotuna mensup sekiz kişi elleri ayakları bağlanmış bir şekilde Alemdar'ın kahraman evladlarınca esir edilmiş oldular

Artık Alemdar, Ismail kaptanın emrinde Adil beyin de Çarkçı başılığı ile Ereğli'ye yönelir. Ancak arkadan gelen Fransız hücumbotu durumu farkedince ateş açmaya başlar. Buna Alemdar da cevap vermeye devam eder.

Alemdar gemisinin bu şanlı macerasından bir kaç gün sonra, akşam üzerine doğru İstanbul tarafından büyük bir Fransız harp gemisinin yanında üç torpido botla birlikte gelip Ereğli'ye demir attıklarını gördük. İki saat kadar Ereğli'de kaldıktan sonra, bir torpidoyu Ereğli'de bırakarak, ötekiler Zonguldak'a doğru gittiler.

Bu sırada hükümetçe askeri cihet telgraf başında Ereğli kaymakamlığı ile muhabere halinde idiler. Fransızlar hiç bir koşul ileri sürmeden esirlerin geri verilmesini istiyorlardı. Hür ve müstakil yaşamada çok kararlı olan Anadolu hükümetlerimizde Türk sularında Türk bayrağı ile sefer yapan bir gemimize sebepsiz olarak tecavüz etmek suretiyle böyle bir olaya sebep olduklarından dolayı Fransızları haksız bulduklarını. bundan dolayı evvelâ Türk limanları arasında sefer yapan Türk bayraklı gemilere ilişmeyeceklerine ait ciddi bir teminat vermeleri lâzım geldiğini, aksi takdirde, Ereğli'de de bir cephe açmaktan çekinmeyeceklerini kuvvetli ve ciddi bir dille Fransızlara bildirmişti.

İNEBOLU'YA TAYİN EDİLİYORUM

Diğer taraftan hükümet her ihtimali de gözönünde tutarak, Hükümete ait evrakı, kasalar ve daha önemli başka şeyleri İç Anadolu'ya sevk etmeye de hazırlanmıştı. Ben de bu arada Bolu'ya gitmeye karar vermiştim. O zamanki yol durumu itibariyle Ereğli'den Akçeşehir'e gelmek ve oradan da Bolu'ya gitmek mümkündü.

Artık resmi bir görevim olmadığı için buradan Akçeşehir'e gidecek bir motor aramaya başladım. Limanda böyle bir motorun olduğunu, muhtemel bir Fransız bombardımanının Ereğli'de can kaybına sebebiyet vermemesi için birçok yerli halkın da Akçeşehir'e gitmeye hazırlandıklarını görüyordum. Biz de eldeki eşyalarımızı denk haline getirerek yola çıkmaya karar verdik. İki oğlumu da yanıma alarak eşimle birlikte bu tahya yelkenliye bindik. O sırada Kaymakam Abdurrahman Naci Bey de başka bir yere tayin emrini aldığı için o da bizimle birlikte Akçeşehir'e geliyordu.

Yol çok sıkıntılı geçti. Zira saatlerce süren bu yolculukta ölü denizler hepimizi fena halde sarsmış oldu. Sonra da eşyalarımızın hepsini motora almak kabil olmayacağı için onların mühim bir kısmını Besim'in evinde bırakmıştık. Akçaşehir'e perişan bir halde varabildik. Burada bir köylü kadının evinde misafir kaldık. Ev sahibi son derece nazik ve misafir sever bir kadındı. Bizim Ereğli'den muhacir olarak gelişimizde bütün Akçeşehirliler dört elle gelenleri kendi evlerinde ağırlamakta adeta yarışmışlardı. Akçeşehir'de üç dört gün kaldık. Bu arada bir gün Ereğli'den aldığım bir telgrafda, Ankara Emniyet Genel Müdürlüğünce, münhal bir

merkez memurluğu olmadığı için terfi hakkım saklı kalmak kaydile, ve ilk münhalde de tayinim yapılmak üzere, İnebolu Emniyet Müfettişliği kadrosuna Serkomiser olarak tayin edildiğim ve iş yerime hareketim bildiriliyordu.

Bu telgraf üzerine tekrar bir başka motorla aynı sıkıntılara katlanarak Ereğli'ye döndük. Birkaç gün içinde eşyalarımızı bıraktığımız Besim'in evinden alarak güzelce hazırlandık ve o günlerde Zonguldak'a gidecek olan «Nimet» vapurunun gelmesini bekledik. Gemi gelince eşyalarımız hazır olduğu için hemen gemiye geçtik. Bütün dostlara ve kahraman Ereğlili mert insanlara veda ederek Zonguldak'a doğru hareket ettik.

Zonguldak'a geldiğimizde buranın Merkez Memuru Kemal Bey karşıma çıktı. Kemal Bey benimle birlikte uzun zaman Siyasi kısımda çalıştığım sevimli bir dostumdu. Buradan İnebolu'ya gidebilmek için Zonguldak'ta başka bir vapura binmek gerekiyordu. Burada Kemal beyin delaletiyle bir Rum kadının evinde kaldık. Her türlü masrafı biz görüyorduk. Kadın son derece nazik, terbiyeli ve Türk geleneklerine çok derin bir vukufu vardı. Buradaki günlerimiz kışa rağmen bol kömür ve iyi ısınan kömürlü şöminenin önünde gelip geçti. On gün sonra Sadık zadelerin «Yeni Dünya» adlı bir vapuru geldi. Gemide yolcudan başka güvertede bulunan gaz ve benzin tenekelerini de neden sonra fark ettik. Ayrıca Zonguldak'tan yüzden fazla kömür işçisi de binmişti. İşin garibi bunların hemen hepsi de güvertede bu gaz ve benzin tenekelerinin arasına yerleşmişlerdi.

İlk akıma gelen bu adamlara sigara içmeleri halinde geminin açık denizde yanıp batması işten bile değildi. Derhal işçilerin arasına girerek onları sigara içmekten alakoymaya çalıştım. Fakat bu kavrama sahip olmayan bu adamlara meramı anlatmak kabil olmuyordu.

O gece hiç uyumadan bu muhtemel felâketi önlemeye çabalıyordum. Oysa ne kaptan ve ne de çarkçı ve diğer görevliler bu korkunç hale zerrece

ilgi gösteriniyorlardı. Bin bir korku ve endişe içinde ve Tanrının lutfu ile ertesi sabah İnebolu'ya varabildik.

İnebolu o yıllarda belki de Milli Mücadelenin en önemli iskelelerinden biri ve başlıcasıydı. Ankaraya giden yollar İnebolu'dan başlardı. Kurtuluş Savaşına katılan vatansever memleket evlatlarının pek çoğu, hep buradan ayağını anavatan topraklarına basmıştır. Bunlardan her biri de o zamanki yetkim içinde elimden geçiyorlar ve içlerinde tehlikeli ve şüpheli görülenler geri gönderiliyordu. Burada, emniyet müfettişlerinden eski bir arkadaşım olan Ragıp beyi buldum. Ragıp bey benim İnebolu'ya gelişime o kadar sevindi ki kendi oturduğu evini bile bana terk etti. Bu ev İnebolu'nun sahilinde İki Çay denilen derenin kenarında şirin bahçe içinde güzel ve oldukça büyük bir evdi. Buradan her an Karadeniz'in bütün oyunlarını seyretmek daima mümkündü. Çocuklarımı okula verip ben de işime başladım.

Artık İnebolu'da çok önemli bir hizmetin içine girmiştim. Pansuman için artık bir endişem yoktu. Zira eşim en iyi hastabakıcıdan daha anlayışlı ve daha şefkatli bir şekilde delik bağırsağımın her tarafını temizliyor ve balsamını sabah ve akşam günde iki defa yapıyordu. Bu maksat için tedarik ettiğimiz büyücek bir pansuman takımım da tahta bir kutu içinde olup her şeyim vardı. Ancak o sıralarda ispirto bulmak mümkün olmadığı için bunun yerine temizlik işlerinde otomobil benzini de kullanıyorduk.

Onca yıl bu şekildeki balsamla beni peritonitten ve diğer mühlik neticelerden ve tehlikelerden koruyan Tanrıma bin şükürler olsun. Buna belki de ilâhi bir mucize demek mübalağa sayılmamalıdır.

İlk işe başladığımız gün Ankara'dan aldığımız bir şifrede, Uzunca boylu, kır bıyıklı ve saçlı, kırkbeş yaşlarında bir şahsın Batum'dan İtalyan vapurlarından biri ile İstanbul'a dönmekte olduğunu, bu kişinin bir İngiliz casusu olduğunu, kendisinin Ka-

radeniz'deki sahillerimizi incelemeye memur edildiği, bu nedenle kendisinin münasip bir vesile yaratılmak suretile gemiden alınmasını bildiriyordu. Bu emrin gelişinden hemen kısa bir süre sonra Emniyet Genel Müdürü Esat Bey de İstanbul'dan gelecek olan ailesini almak üzere Ankara'dan İnebolu'ya gelmişti. Beklenen İtalyan vapuru İnebolu'ya gelince limanın Karantina memuru ile birlikte adet olduğu üzere vapura gittim. Bütün yolcuları bir araya salonda topladım. Ellerindeki seyahat vesikalarını incelemek üzere buradan baş tarafa doğru birer birer geçirdim. Fakat Ankara'dan şifre ile bildirilen eşkalde birini bulamadım. Bu incelemeden bir fayda sağlanamayacağını anladım. Yapılacak şey gemiyi aramaktı.

ŞEHZADE ÖMER FARUK

Yaptığım kısa bir araştırma sonunda kış anbarda verilen eşkale çok benzeyen şahsı bulmuştum. Yanına gidince adamı çok iyi tanıdım. Bu adam evvelce İstanbul zabıtasında bulunmuş olan ve sonradan «Yıldız Vak'ası» denilen olayda elebaşlarından olan «Karabet Begliyan» olduğunu gördüm. Tabii o da beni çok iyi tanımıştı. Kendisine gülerek:

— Ne o, hayır ola, böyle nereden gelip nereye gidiyorsun? İhtiyarlamış saçların da ağarmış. O endişeli bir halde:

— Batum'dan geliyorum. Ticaretle meşgulüm, dedi ise de onun bütün geçmişini ve nasıl kaşarlanmış bir komiteci olduğunu bildiğim için verdiği cevap beni tatmin edememişti. Karabet uzun bir süre İstanbul'da poliste çalıştırıldığı için memurların çoğunu tanırdı. Eski bir komiteci olduğu da biliniyordu.

İngilizler tam da adamını bulmuşlardı. Sonradan yaptığım soruşturmalarda da anlaşıldığı üzere, İngilizler bunu bütün Karadeniz sahillerindeki iskelelerde bulunan memurların kimler olduğunu, bunların hangilerinin kuvvetli hangilerinin zayıf olduklarını öğrenmeye memur etmişler.

Bana kendinden emin bir halde İnebolu'da başka hangi arkadaşlarımız var diye sorunca, benden başka kimsenin olmadığını, sadece eski ser taharri Kel Osman beyin olduğunu, dilerse birlikte dışarı çıkarak onunla da görüşürsün, dedimse de kurt herif bana hemen:

— Yok istemem, dedi. Durumu böylece tespit

edince hemen kayığa atlayarak Esat beye durumu anlatarak eğer mutlaka gemiden alınması gerekiyorsa ben bu işi kayıkçılarla yapabilirim, dedim. Planıma göre adamı denize itecekler ve kayıkçılar da onu denizden çıkarıp iskeleye getirebileceklerdi.

Esat bey biraz düşündükten sonra:

— İtalyanlarla şu sırada aramız iyi gidiyor. Bir İtalyan gemisinden kapitülasyonların hükümlerini çiğneyerek bu işi yapacak olursak yeni bir ihtilâf doğabilir, diyerek benim bu plânımın uygulanmasından sarfı nazar ettirdi.

Burada İnebolu kayıkçılarından söz ederken onların engin cesaret ve fedakârlıklarını burada yad etmeden geçemiyeceğim. Açık bir iskele olan bu ufak Karadeniz sahil şehrinin deniz adamları her türlü sitayişin üstünde birer kahramanlık menkibesi yaratmışlardır. Sahile gelen gemilerden en azgın deniz ve dalgalarla boğuşarak en kısa bir sürede boşalttıkları cephanceleri, sahilden üç, dört kilometrelik mesafedeki İki Çay boğazına yağlı kızaklarla yüklü kayıkları çekerek içinde bir tekini bile zayi etmeyen bu kahraman insanları övmek bile az gelir. Onların her biri belki de mitolojinin kahramanları gibi idiler bu hengâmede. Her halde kurtuluş savaşının destanı içinde bu kahraman denizcilerin korkusuz hizmetlerini belirtmek büyük bir hata olur.

Ben ogünün bu kahraman insanlarını kocamış yaşımın içinde ve son günlerimde bir kere daha yad ederek borcumu ödemeye çalışıyorum.

İnebolu'daki ikinci önemli işlerden biri de, Halife Abdülmecit'in oğlu Ömer Faruk'a aittir. Yine o günlerden birinde her zamanki Loyd Triestino vapurundan biri ile sakıt hanedandan Abdülmecid'in oğlu Ömer Faruk'un gemide olduğu söylendi. Ben bu haberi alınca ve Ömer Faruk efendiyi de gördükten sonra vapurdan yolcuları çıkartmayıp limana geldim. Ve kifayetli telefonla Kaymakama ve Kaymakam da telgrafla Ankara'ya bildirdi.

Biz telgrafın cevabını bekleyene kadar askeri cihet Ömer Faruk efendiye:

— «Şehzadem, millet sizi bekliyor. Buyurun! diyerek karaya çıkartmıştı. Tabii vapur hareket edinceye kadar cevap gelmeyince Ömer Faruk İnebolu'da kaldı. Ona münasip bir otelde yer bularak koruyucuların nezaretinde o geceyi geçirdik. Gece yarısına doğru Ankara'dan gelen telgraf emriyle ilk gidecek vapurla İstanbul'a iadesi bildirilmişti. Biz de ertesi günü İnebolu'ya gelen ufak bir vapurla kendisini İstanbul'a iade ettik.

Günler gelip geçiyor, gelen her gemide bir çok tanıdık kimseler bu iskeleden Anadolu'ya geçiyorlardı. Falih Rıfkılar, Ruşen Eşrefler, askerî ve sivil genç zabit ve vatanseverler bir hürriyet mücadelesinin başladığı bu topraklara öylesine bir ruhla ayak basıyorlardı ki, bunu anlamak belki şimdi bilinecek şeyler değildir. Gelenlerin çoğu İnebolu'nun küçük otellerinde yeterince yer bulamamaktaydılar. Bunların içinde seçkin birçok kişilerin yemek yedikleri ve barındıkları evim sanki bu kutsal mücadelenin ilk barınağı haline gelmişti. Eşim bu kutsal davada bir tutam hizmetini katabilmek için elinden geldiğince onların yemeklerini, yataklarını ve sabah kahvaltılarını hazırlamak suretile sanki derin bir huzurun yolunu bulmuştu.

DAMA TAŞI GİBİ

Henüz daha altı ayı doldurmak nasip olmadan gelen bir telgraf emrile, Samsun Merkez memurluğuna atandığımı öğrendim. Bu emre göre ilk vapurla Samsun'a hareketim bildiriliyordu. Tekrar o perişan eşyalarımızı bağladık ve hareket hazırlığına başladık.

Aslında hayatımın bundan sonraki günlerinde sık sık eşyalarımızı denklemede öylesine bir ustalık sahibi olmuştuk ki, bu işleri bazen eşim bana hiç gereksinme duymadan kendi kendine yapabiliyordu. Birkaç gün içinde, o zamanlar Karadeniz'de yolcu ve yük nakliyatı yapan (Lloyd-Triestino) vapurlarından biri ile Samsun'a hareket ettik. Hareketimden evvel Samsun'daki arkadaşlarımıza bir ev bulmalarını rica etmiştik. O gün de İnebolu'ya dört direkli bir İngiliz gemisile top mermileri geliyordu. Ne gariptir ki, bir yandan İstanbul işgale uğramış ve İngilizlerin ağır baskıları altında inlerken, diğer taraftan İngiliz sancaklı bir motorlu tekne ile İnebolu'ya mermi çıkartılıyordu.

Bunu anlamak benim için de kolay olmuyordu. Cesur ve gözü pek İnebolulular kısa bir sürede tekneyi fırtınaya rağmen boşaltıverdiler. Bir gecelik çalkantılı bir havada Samsun'a vardık. Ben çocuklarımı tutulan eve göndererek kendim hemen işimin başına gittim. O sıralarda Samsun Mutasarrıfı Sezai beydi. Sezai beyle yine polis mesleğinden tanışıyorduk. Kısa bir görüşmeden sonra Hükümetten ayrılarak Polis merkezinin olduğu yere gitmek üzere dışarı çıktığımda Hükümetin binasının önünde kalabalık bir topluluk gördüm. Sordu-

ğumda bunların Hükümetçe görülen lüzum üzerine Merzifon'a gönderilecek Rumlar olduğunu öğrendim. Akşama kadar işlerimle meşgul olduktan sonra, benim işlerimi gören polise hitaben:

— Haydi bakalım akşam oldu şu bizim evi bana da göster, dedim. Birlikte Samsun'un bayırlarına doğru tırmanmaya başladık. Yirmi dakika sonra bana: «— Eviniz» diye gösterdikleri binanın önünde polisime:

— Oğlum, bir yanlışlık olmasın, dedimse de evin önünde çocuklarımı görünce birdenbire şaşırdım, kaldım. Bodrum katından başka iki katlı kârgir yapıda olup içinde sekiz on odası bulunan ve her tarafı en değerli mobilyalarla döşeli bu binaya girince eşime bu şaşkınlığımı anlatmaya fırsat kalmadan bize ait olan eşyaları sordum. Tabii eşim de ve çocuklarım da böylesine saray misali bir eve gelişlerinden dolayı şaşırmışlardı.

Öğrendiğimize göre bu yer bir Rum milyonerinin evi olup buradan Yunanistan'a kaçtığı için bina ve içindeki eşyaların hemen tümü milli emlâke kalmış ve bu yerde de bize ikamet için izin verilmiş. Her yatak odasında kubbeli ve cibinlik takılmaya yararlı sarılan yapılma kafes misali çerçeveler vardı. Birkaç piyano yerdeki halılar ve eşyaların çoğu da Fransa'dan getirtilmiş imiş.

Binanın sahibi olan Rum eskiden devecilik yaparmış, onradan tütün ticaretine başlamış ve kısa sürede milyoner olmuş. Firarı esnasında birçok eşyalarını Yunanistan'a götürebildiği halde, taban halılarını, kanape ve oturma odası takımlarını, çini sobaları, abajurları ve diğer eşyaları mecburen bırakmıştı. Odalar renk renk her şeyi birbirine uygun olarak döşenmişti. Banyolar, tuvaletler bizim o zamana kadar bilemediğimiz ve bilemiyeceğimiz derecede lüks bir seviyede idi. O güne kadar böylesine mükemmel bir evde oturmadığım gibi şu kocamış günlerime kadar da oturmuş değildim.

Samsun'da o zamanlar en iyi hayatı yaşayanların Rumlar olduğunu ve her birisinin son dere-

ce güzel ve konforlu binalara sahip olduğunu hayretle görüyordum.

Diğer taraftan Samsun'da şehrin üstündeki tepelerde Kadıköy denilen bir de yazlık dinlenme yerleri de hep Rumlara aitmiş. Burası da çok zarif binalarla süslü olduğu gibi son derece havadar yerlerdi. Samsun'daki Ermeniler ise, şehrin batısında oldukça iyi yerlerde kurulmuş binalarda oturuyorlardı. Türk mahallelerini sorduğum zaman memleketin sahibi olanların ne kadar berbat yerlerde yaşadıklarını görünce, çok üzüldüğümü şimdi bile hatırlarım. Bu ne biçim bir memleket sahipliği idi

Eve yerleşirken, milli emlâkin ilgili memurları ile temas ederek bu kadar büyük evin mal mes'uliyetini taşıyamıyacağım için bize yeteri kadar oda açmalarını, kap kacak ve bardak gibi şeyler vermelerini ve kalanlarını da, kilitleyerek kaldırmalarını istedim. Zira bunları zimmetle almak ve sonra da aynen iade edilmesi gerekecekti.

Bizim eşyalara gelince, onlar da hiç açılmadan olduğu gibi bahçe içinde ayrı bir yerde bulunan çamaşırlık binasının depo kısmına konmuştu. Samsunda da ancak üç ayı mütecaviz bir süre kalabilmiştim. Kaderimizin bizi kabuğu sırtında bir sürüngen gibi nerelere atacağı belli değildi sanki. Samsun'da bulunduğum devre içinde olan vak'alar birkaç tane idi Bunlardan ilki nkara'dan gelen bir emirle Samsun'da (Arslanyan) adında bir Ermeni' nin İngilizlerle muhabere ettiği ve bu muhabereyi de işi olan ticari eşya balyaları içinde yapmakta olduğu bildiirlmişti. Bu işe memur ettiğim polis memurum, Arslanyan'a gerek İstanbul'dan gelen ve gerekse Samsun'dan İstanbul'a sevkedilen ticari eşyanm aranmasını, bu hususta gümrük memurunun da yardımcı olması temin edildi. Gelen eşyalarm içinde bütün aramalara rağmen hiçbir şey bulunamadı. Birkaç gün sonra Arslanyan'ı gözleyen memurumdan gelen bir habere göre Samsun'un Un iskelesinden büyük bir sandığm gönderilmekte olduğu haber verildi. ysa Un iskelesinde yalnız un

sevkedilmekte, başkaca ticari eşya sevkedilmemekteydi.

Ben telefonla sandığı oradan alarak Deniz Polis erkezine getirilmesi emrini verdim, ve benim de orada olacağımı bildirdim. Biraz sonra iskeleye geldiğimde Merkezdeki sandığın oldukça büyük çapta olduğunu, etrafının ziftle kapandığını, ayrıca bezle de örtülü bulunduğunu gördüm. Arslanyan'ı davetle onun yanında bu sandığın içinden dört teneke yağ çıkarttım. Dört de beyaz peynir vardı. Dışarıdan tedarik ettiğim başka boş tenekelere yağları boşaltmaya başladım. Peynirleri de bir bir kalıplarını keserek boş tenekelere doldurmaya başladım. Bu sırada da Arslanyan'a hitaben:

— Ben bu sandıkları, tenekeleri, yağ ve peynirleri didik didik arayacağım. Bana bunda nelerin saklı olduğunu söylemelisin, deyince oldukça soğukkanlı bir eda ile:

— Beyefendi, siz burada evrak aramaktasınız. Ben size doğrusunu söyleyeyim, dedi. Lütfen sandığı kırmayınız, size meseleyi olduğu gibi anlatacağım. Sonra biraz daha sesini alçaltarak ve kelimelere basa basa ilave etti:

— Eğer benim dediklerimi kabul ederseniz hem ben kazanırım, hem de siz kazanırsınız. Bu defa kazanacağım sadece benim haysiyetimdir. (Sanki varmış gibi). Görüyorum ki, siz sandıkta evrak aramaktasınız. Ne sandıkta ve ne de tenekelerde hiç bir vesaik yoktur. Sandıkta sadece ikibin altın vardır. Ben ara sıra buradan İstanbul'a sandıkla altın göndermekteyim. Sandık burada kalsın, birlikte yazıhaneye gidelim, size orada ikibin sarı lirayı vereyim, dedi.

Bu sözleri bana söyleyen Arslanyan elbette yanımızda başka memurların bulunmasına fırsat vermemişti. Benimle konuşmak için iç odaya birlikte geçmiştik. Ben bu korkunç ve utanmaz Ermeniyi soğukkanlılıkla dinlemekteydim. Daha sözlerini tamamlamadan ilâve etti:

— Kabul buyurursanız bundan sonra her sandıkla altın sevkiyatımda size beşer yüz altın ver-

meyi de kabul ediyorum. Böylece hayatınızda göremiyeceğiniz servete de bu şekilde sahip olmuş olursunuz, diyordu.

Durum o kadar fena idi ve Arslanyan bu yakalanışı ile hem paralarından olacak, hem de İstiklâl Mahkemesine sevkedileceği için ne imkânı varsa vermeye amade idi. Hiç duraklamadan bu sarı liraları da elimin tersile iterek zile bastım ve ilgili polisleri içeri çağırdım.

Derhal temin ettiğim bir keserle sandığı parçalayacaktım. Bu işe başlarken telefonla Merkez Komutan Muavini olup aynı zamanda Samsun'daki (A.P.) işleriyle ilgili Topçu Yüzbaşısı Şevki beyi de davet ettim.

O sıralarda yakalanan kaçak altınlardan İstiklâl Mahkemesi emrile bunları yakalayanlara yüzde onbeşi ikramiye olarak veriliyordu. Bu verilen ödül bir hakkın namuskâr neticesi olacaktı. Şevki beyin de katıldığı polisler topluluğu önünde keserle kırılan sandıktan en altta bir taban tahtası vardı. Onun üstüne de yirmi beşerlik olmak üzere para fişekleri yapılmış ve bu tahtaya itinalı bir sekilde dizilmiş, üzerine yeniden bir tahta daha konmuş ve üzerine de kaymaması için son derece itinalı bir şekilde pamuklarla örtülmüştü.

Sandıkdaki tenekeler olmamış olsa ağırlıktan şüphe edilebilirdi. Öyle bir ağırlık verilmişti ki, tıpkı peynir ve yağ tenekeleri ağırlığındaydı.

Böylece altınlar ortaya çıkınca yapılan bir zabıt varakasına ilgili müşahitlerin imzaları da konarak işi bitirdik. Ancak bu altınların şimdi hemen Mal Müdürlüğüne teslimi gerekiyordu. Buna ait tedbirleri de alarak hep birlikte Mal Müdürlüğüne ikibin altın olarak teslim ettik.

POLİSLİKTEN REJİ MEMURLUĞUNA GEÇİŞ

Bu hadiselerden bir süre sonra Samsun'da ihdas edilen Polis Müdürlüğüne eski valilerden Tevfik Hadi bey atanmıştı. Beni de Merkez memurluğunu kaldırarak bunun yerine Başkomiserliğe indirmişlerdi. Bu hal her şeyden evvel benim de izzeti nefsime dokunmuştu. Bunca hizmetin karşılığında beklenen aferin bir tarafa, üstelik sahip olduğum rütbem de geriletmekteydi. Bu derece insafsızlığı anlamak mümkün değildi.

O sıralarda Samsun'da bulunan Anadolu Reji Umum Müdürü olan eski Maraş Mebusu Mithat beyi buldum. Durumumu anlattım. Hizmetime rağmen, bu yeni operasyonun bende uyandırdığı ruhi bunalımı iyi bir idareci olarak kolaylıkla kavramıştı. Bana hemen Erzurum'da yeni kurulan Reji İdaresinin Anbar memurluğunu teklif etti. Oradaki Müdürlüğe de eski Bursa Polis Müdürü Nuri Beyi tayin etmişlerdi. Bana verilecek maaş da Serkomiser maaşından daha da fazlaydı. Artık yapacak başka bir şey yoktu. Hemen polisden istifa ettim. Mithat bey de bana tayin emrimi vererek, Trabzon'da bulunan Reji Baş Müdürü Necip beye hitaben bir de mektup verdi.

O günlerden bir süre önce erkek çocuklarımın sünnetini Samsun'daki bu güzel evde yaptırarak onları İstanbul'a göndermiştim. Hemen bir telgraf çekerek onların geri gelmelerini, Erzurum'a tayin edildiğimi bildirdim. Planımız gereği onları Trabzon'da bekliyecektim.

Aileme İstanbul'dan gelirken Loyd - Triestino

vapurlarile gelmelerini telgrafla bildirdim. Bu hususda bana Samsun'da bu şirketin acentalığını yapan «Kont» namile maruf bir tatlı su frengi (Galiba İtalyan asıllı idi) onun benim ailemi İstanbul'dan gereği gibi en iyi şekilde getirtmesi için Şirket merkezine tel çektiğini de bana bildirdi.

Bu sırada Polis Müdürü olarak gelmiş olan Tevfik Hadi bey de ailesini getirtmesi için «Kont»a gerekli ilginin gösterilmesini benden isteyince, durumu kendisine bildirdim. «Kont» zeki bakışlarını bana çevirerek:

— Senin buradaki hizmet devrende son derece nezaketini gördüm. Bu nedenle ailenî birinci mevkide yemekli olarak göndermelerini bildirdim. Fakat sayın Polis Müdürümüzden geli. gelmez çok ağır hakaretlere maruz kaldım. Bu nedenle bu konuda hiç bir şey yapamam. dedi.

İşin bir başka yanı da Rahmetli Tevfik Hadi Beyle hiç bir konuda anlaşmamız kabil olmadığı gibi, bana karşı davranışları da, bulunduğum son günlerde beni son derece rahatsız edecek bir düzeye çıkmıştı.

Nitekim polislikten istifa edip de Reji memuru olduğum ve çocuklarımın gelmedini beklediğim o günlerde, Tevfik Hadi bey benim kapımda bekleyen polis memurunu o küçücük Samsun şehrinde peşime takarak beni gözlemeye başladığını da anladım.

Nihayet çocuklarım İstanbul'dan geldiler. Biz de eldeki bir iki parça eşya ile çamaşırlarımızı bir bohça yaparak iskeleye geldik. Bu sırada İskelememuru Kemal son derece üzgün bir şekilde yanıma gelerek ve sözlerini kekeleye kekeleye:

— Beyefendi, kusura bakmayın, Polis Müdürümüzün emri ile eşyalarınızı arayacağız, dedi. Ve ilâve ederek: — Bilirsiniz, bizler emir kuluyuz, diyordu. Ben rahat bir şekilde eşyalarımı açarak o rada herkesin önünde onların aramalarına tahsis ettim. Tabii kirli çamaşırlardan ve perişan bir memur eşyasından ne çıkabilirdi. Muayeneden ve

eşyalarımı bağladıktan sonra, bir nefesde Polis Müdürünün yanına girerek kendisine haklı bir eda ile:

— Beni İstanbul'dan beri en az on yıldır tanırsınız. Şimdiye kadar bu meslekte en ufak bir fena halim görülmemiştir. Sen burada bir şey *mi* biliyorsun da bir meslektaşının eşyalarını aratıyorsun? Kaldı ki ben Samsun'da bulunduğum bu hizmet süremde taltife ve takdirnamelere vesile olan çok eski bir altın kaçakçısını da yakaladım. Oysa herif bana kendisini yakalamadığım takdirde ikibin altın rüşvetini vermeye kararlıydı. Ama bu yaralı ve namuskârlığa ahdü peyman etmiş ben hu tek lifi elimin tersi ile herifin suratına ittim. Ve bu paraları da buradaki ilgili resmi kişilerin önünde Mal Müdürlüğüne teslim ettim. Sonra ilâve ederek:

— Düne kadar kapımda bekliyen polisi, benim takibime verdin. Oysa benim gibi polisliği çok iyi bilen herif için burada takip edilecek adam g öremiyorum. Üstelik beni meslekdaşlarımın önünde aklınca rezil etmek için eşyalarımı aradın. Ama aradığm altmlar bende değil. Devletin malivesindedir. Ama bu davranışınıza herkes gerekli notu verdi, dedim. O telaşla:

— Ben böyle bir emir vermedim. Ve sizi de takip ettirmedim, diyerek kendince bir mazeret bulmaya çalıştı ise de ben gerçeği emri alan polislerden pek alâ öğrenmiştim.

Bu garip ve garip olduğu kadar hiç bir meslekî tesanüde uygun düşmeyen davranışın acısını da içimde yaşayarak gelen vapura geçtim. Vapurda çocuklarımla buluşmamız bana her şeyi unuttturmuştu. Samsun acentası olan «Kont» da gemiye kadar gelerek benim için de güzel bir kamara açtırdıktan sonra ayrıca gerekli ilginin gösterilmesi hususunda İtalyan kaptana tavsiyelerini de bildirdi.

Bu suretle kısa bir süre içinde yaratabildiğim insani münasebetlerimdeki olumlu ve insanca bir neticenin manevi zevkini de tadmış oldum. Yol kı-

sa olmakla beraber, Karadeniz'in bazen pek tadsız olan havası içinde, bir gün bir gece çalkalandıktan sonra Trabzon'a vardık.

Burada çocuklarımı bir otele yerleştirdikten sonra, Rejinin o zamanki Baş Müdürü Necip Beyi ziyarete gittim. (Necip Beye en son Tekel'in Bursa Baş Müdürü iken vefat etmiştir.)

Bir iki günü Trabzon'da Erzurum'a gidecek vasıta aramakla geçirdik. Bu sıralarda Samsun'da bulunan yeğenim Naci de beninle beraberdi. O sıralarda şimdiki gibi otomobil ve otobüs olmadığı için Trabzon'da «Furgon» adı verilen bir nevi dört beygirli yaylı bir araba yı kiraladık. Sağına soluna eşyalarımızı yerleştirdikten sonra Trabzon'dan ayrıldık. Arabanın üzeri muşamba ile kaplı olup önde ve arkada giriş ve çıkışa müsait geçitleri vardı. Yolun inişli çıkışlı olması nedenile kolay mesafe alınamamaktaydı.

İlk gecemizi Trabzon'a yakın bir mesafede olan Maçka'da geçirdik. Tabii her vardığımız yerdeki hanlarda kalmak icap ettiği için eşyalarımızın bir kısmını içeri taşıyor, ertesi sabah hareket ederken yeniden bunları arabaya yerleştirmekteydik. O geceyi rahat bir şekilde geçirdik. Mevsim sonbahardı. Ertesi sabah meşhur geçit vermeyen ve uçurumları insanı korkutan Zigana dağlarının dibinde bulunan «Hamsi Köyü»nde kaldık. O sıralarda burada akıl almayacak kadar güzel bir otel bulduk. Toplam olarak otuza yakın odaları hakikaten o yılların özlenecek yapılarından biriydi. Fakat gel gör ki, otelin bu derece görkemli oluşuna mukabil tuvaleti yoktu. Erkek olsun, kadın olsun bu ihtiyaçlarını daima bahçede görmekteydiler. Buna akıl erdirmek kabil değildi.

Ertesi sabah buradan da yola çıktık. Fakat çok erken yola çıktığımız için yolda küçük oğlumun otelde kaldığını farkederek geri geldik. Zavallı oğlan tek başına otelcinin odasında ağlar vaziyette bizi beklemekteydi.

Ziganalardan geçiş hiç de kolay olmadı. Dört beygirin çektiği bizim furgonun her an ufak bir

ürküntü sonunda uçurumlardan aşağıya gitmesi işden değildi. Gerçi arabacımız Haydar ağa denilen yaşlı, Erzurum'un tecrübeli adamı işine sahipti ama, bu bile olacağı önleyecek değildi.

Çok tehlikeli gördüğümüz yerlerde kilometrelerce eşimle ve çocuklarımla yaya yürüyerek bu gibi muhataralardan uzak kalmayı her türlü zahmet ve yorgunluğa rağmen tercih ediyorduk. Gümüşhaneye geldiğimizde ne otellerde ve ne de hanlarda yer bulamadık. Bu sebeple arabanın içinde ayaklarımızı bile uzatamadan yattık. O gece bir doluyu ve hafif bir kar serpintisini görmüş olduk. Bereket eldeki battaniyeler ve arabacının Bitlis battaniyesi biçimindeki tiftik örtüsü bizleri korudu.

Bunlardan başka o sıralarda hemen her yerde olan bit bulaşıklığı arabada da vardı. Arabacımız Haydar ağanın bize göre sırtı dönük olduğu için buradaki bitlerin toplanması da eşime düşen bir iş oluyordu. Her gün çocukların bu bakımdan temizliği yapılırken bir yandan da bu pis yaratıkların temizliği için zavallı eşim nezaketile, arabacımızı bile bu bakımdan rahatsız etmeden, ve hatta onu hissettirmeden, bu bitleri toplar, gaz yağı ile dolu bir fincanın içine atardı.

Bu sefaletin Erzurum'a kadar sürmesi mukadderdi. Yol aldıkça ve Erzurum'un ikibin metrelik yaylasına iyice yaklaştıkça serinliğin yerini, soğuğa bıraktığını ve özellikle gecenin keskin ayazları bizi daima otel olmasa da han odalarına itiyordu. Öyle yerlerde kaldık ki ilk yadırgama devresi geçtikten sonra o ılık, nemli ve kokulu sıcak havada titremekten evlâ idi.

Trabzon'dan ayrıldıktan tam on gün sonra Erzurum'a vardık. Daha henüz kış olmamakla beraber sonbaharın acı gece soğukları daha şimdiden bize kendini gösteriyordu. Dere kenarında ve karşısmda su değirmeni olan ve Ilıcalar yolu üzerinde tuttuğumuz bir eve yerleştik. Ve ilk kışı da orada geçirmeye başladık. Erzurum'un soğuk havası açık olan yarama pey iyi gelmemekteydi. Acısı artan yaramı oradaki askeri hastahane sıhhi heyetine gös-

terdim. Yapılan muayene sonunda yeniden bir ameliyat daha geçirmem gerekeceğini bana söylediler.

Ameliyat gerek ama, kime ve nerede olacaktım? Buradakileri tanımıyor ve ellerindeki ameliyat vasıta ve imkânlarının da ne mertebe olduğunu bilemiyordum. Böyle bir ameliyatı İstanbul'da yaptırmam mümkün olmadığına göre, olsa olsa Ankara'da yapılabilirdi. Bu sıralarda Erzurum'da altı ayımı doldurmak üzereydim. Durumun arz ettiği vehamet nedeniyle Reji'nin o zamanki Genel Müdürlüğüne hastahaneden aldığım bir raporla müracaat ederek bu ameliyatın yapılabileceği bir yere naklimi istedim.

TEKRAR POLİSLİĞE DÖNÜŞ

Bu sıralarda Malta'dan dönüp de, Ankara Emniyet Genel Müdürlüğüne atanmış olan eski Müdürüm Murat Germen, beni soruşturmuş, Erzurum'da Reji idaresinde bulunduğumu ,sebepleriyle birlikte öğrenince, o sıralarda Kars'ta Mutasarrıf olarak bulunan eski Emniyet Genel Müdürü Esad beye yazarak yapacağı inha ile beni Kars Emniyet Müfettişliğine tayinimi istemişti. Bu inha kısa zamanda yapılarak beni Kars'a tayin etmişlerdi. Biz yaramın vehameti nedeniyle sahil bir vilâyete naklimizi isterken şimdi daha içeriye, Kars'a gidecektik. Kars, Erzurum'dan daha soğuk ve daha elverişsiz bir haldeydi benim için. Artık yapılacak başka bir şey yoktu.

Rejideki işlerimin devir ve teslimini bitirdikten sonra tekrar polis mesleğine dönmüş olmanın verdiği moral yüksekliği içinde yaramın arz ettiği müstacel ameliyat zaruretini de kale almadan 13 Şubat 1337 (1921) tarihinde Kars'a doğru yola çıktık. Bu tarihlerde bütün Erzurum ve Kars havalisi karla kaplı olduğu için, tekerlekli bir araba ile gitmek mümkün olmadığına göre, bu yolu kızaklarla yapmak mecburiyeti vardı.

(Nitekim 1893 harbinde bize iltica etmiş ve Kars'a yakın (Vladikars) denilen küçük bir kasabaya yerleşmiş Ukraynalı bir toplum olan ve orada «Malakan» adı verilen hıristiyan bir klanın kendine meslek olarak seçtiği kızakçılıktan yararlanmak gerekiyordu.) Vasil adlı kızakçımızın bize hazırladığı geniş ve tahtadan yapılı bu vasıtasına önce eşyalarımızı yerleştirdik, sonra yataklarımızı altaki döşeme kısmına serdik ve üzerine de yorgan ve bat-

taniyeleri koyduktan sonra en üstüne de Vasil'in malı olan kalın bir branda bezini çekerek yola çıktık. Hava Şubat ve berrak ama çok soğuktu. İlk günümüz Hasan Kale'ye kadar güzel ve rahat geçti. O geceyi Hasan Kale'de bir handa geçirdik. Tabii hayvanlarla beraber ısmarak. Ertesi sabah kalkınca yeniden kar yağmaya başladığını gördük. Kar sadece sakin bir şekilde yağmıyor, aynı zamanda korkunç bir tipi de etrafını seçilmesine fırsat vermemekteydi. Ben bu hali görünce endişe ile Vasil'e sordum:

— Nasıl Vasil efendi bu havada gidebilecek miyiz? dedim. O gayet sakin ve kendinden emin bir halde:

— Meraklanma bey gidebiliriz. Zira bizden evvel tüccar eşyası götüren kızaklar önümüzden yola çıktılar. Onlar gidebildiğine göre biz de yola çıkabiliriz diyordu. Biz de buna uyarak kızağa yerleştik. Tipi tam cepheden geliyordu.

Üç dört saat gittikten sonra bastıran ve gitgide artan tipi nedeniyle beygirler durdu.

Vasil hemen kızaktan atlayarak hayvanlar. yokladı. Kızakta iki önde iki uçta dört yağız Malakan atı vardı. Gördüğümüze göre atların yelesi buz tutmuş nefes almaları zorlaşmıştı. Biraz nefeslensinler, bakalım. Dedi. Ben ise yine endişeli bir şekilde:

— Keşke bu havada yola çıkmasaydık. Belki de geri dönebiliriz! deyince, Vasil bana hemen ciddiyetle:

— Bu mümkün değildir artık. Yapılacak şey, bence bu atları başı boş bırakarak buralarda olması gerekli bir köyü belki kendi sezilerile bulabilirler. Eğer burayı bulamayacak olurlarsa o zaman iş daha fena olabilir, dedi.

Hava tamamile kapalı ve etrafı görerek nerede olduğumuzu onca tecrübesine rağmen Vasil de kestiremiyordu. Hemen buna karar vererek kızaktan aşağı atladı. Beygirleri teker teker birbirine bağlayarak kırbacını şaklatıp hayvanları başıboş bıraktı.

Artık ne elde dizgin ve nede bir dürtüş yoktu.

beygirler derin solumalar ve bol bol su buharı çıkaran birer esatiri mahlûk gibi bu beyaz cehennemin içinde bizi kurtaracak köyün yolunu bulmaya gayret ediyorlardı.

Artık yolun içinden çıkmış bilmediğimiz bir yolculuğa başlamıştık. Ben de Vasil'in yanında bir battaniyeye sarılı şekilde olacaklara endişe ile bakıyordum. Birden tipi aralandı ve o sıralarda karşımızda bir köyün şekillendiğini gördük. Sanki hayvanlar da bu yeri bekliyorlarmış gibi son bir gayretle köye doğru daha hızlı olarak kızağımızı çekmeğe başladılar. Kızaktaki her türlü korunmaya rağmen gerek ben ve gerekse eşim ve çocuklarım fena halde üşümüşlerdi.

Biraz sonra ilk vardığımız evin önünde durduk. Hayvanları Vasil ahıra sokarken biz çoktan buradaki sedir gibi bir yere yerleşmiştik. Buranın nemli ve gübre kokulu havası bizi kurtaran en büyük nimetti sanki. Vardığımız köy Köprüköy adlı olup, sonradan geçirdiği deprem dolayısıyla tamamen harap olduğunu öğrenmiştik.

Burada biraz dinlendikten sonra bizleri İmamın evine misafir ettiler. İmamın evi de, bildiğimiz gibi bir ahırın köşesindeki zeminden bir metre kadar yüksek bir platformdu. Biraz kendimize gelir gelmez semaverdeki çaylardan içmeye başladık. Buradaki kıtlama çay geleneği gereği, biz de birkaç çay içtikten sonra tam manasile kendimize gelebildik.

Asıl Vasil'in çay içmesi bir başka âlemdi. Adamcağız iri şişman yapılı ve pembe yanaklı ve pos bıyıklı hali ile tam bir Rus tipiydi. Çay bardaklarını peş peşe onbeş yirmi bardağı bitirdikten sonra çay içtiğini anlanuş oluyordu.

O tipili gecenin dışarıda sürüp giden uğultusunu dinleyerek sabaha kadar rahat bir uyku çekmiştik. Sabahleyin uyandığınuzda havanın açtığını gördük. Bu iyi bir fırsattı bizim için, hemen vakit kaybetmeden yola çıktık. İmam efendiye teşekkür ederek ve biraz da para vererek veda ettiğimiz

Köprü köyünden sonra, akşama doğru «Zivin» köyüne vardık.

Burası da yine tipik ahırlı bir misafirhane idi. Burada da yine gecemizi geçirdikten sonra, eski Rus hududu olan «Kara Urgan»a geldiğimizde geniş bir çam ormanına girdik. Bu orman sahası Sarıkamış'a kadar sürmekteydi. O gün bir hayli yol aldıktan sonra bir tepeye tırmanmıştık. Burada bulunan bir askeri karakoldan çıkan askerler bize yolun kapalı olduğunu, buradan Garp cephesine cephane ve askeri malzeme nakledildiğini söylediler.

Bu durumda bizim gibi daha önce yola çıkmış olan yirmiden fazla kızak yolda kalmıştı. Çaresiz askerin gösterdiği öteki şoseye girerek bizden evvelki giden kızakların izlerini takip ederek Sarıkamış'a vardık. Son derece soğuk bir akşamdı. Üstelik Sarıkamış'da toplanan askerler nedenile o gece yatabilecek bir yer bulamadık. Fakat yeğenim Naci'nin eski bir polis arkadaşının delaletile ne kapısı ve ne camları olmayan bir misafirhaneye gittik. Hemen mangalı yaktık. Birkaç çay içtikten sonra, eşyaların bir kısmı ile pencereleri kapadık. Ve orada bulunan eski püskü bir sobayı da tutuşturarak ısındık. Tabii kapıya da eldeki kilimleri gererek başımızın çaresine baktık.

Böylesine bir fedakârlığın sorumlusu olan kaderimizdi sanki. Binbir türlü mahrumiyet, aksilikler ve üstelik bütün bunların içinde, halâ daha her gece pansumanımı yapan eşimin bu konudaki maharet ve sabrına burada da bir nebze daha değinmek isterim. Onun yaşadığı sürece benim için katlandığı gerek maddi ve gerekse manevi bakımdan gösterdiği fedakârlık ve her zorluğa katlanmadaki üstün ortaklığını şimdi rahmetle anarak onu taziz etmek isterim.

Bu vesile ile şunu da belirtmek isterim ki aile bağının geçirdiği bu ölçüdeki mütekabil fedakârlıklar bütün Türk analarına örnek olmalıdır.

O gecemizi, bu berbat gecekondudan beter yerde sağ salim geçirdikten sonra, ertesi sabah berrak bir havada akşama kadar yol aldıktan sonra güneş

batmadan önce Malakanların oturdukları iki tarafı muntazam evlerle dolu ve damları oluklu galvaniz saçlarla kaplı «Selim Köyüne» geldik. Selim köyde Vasil'in kendi akrabalarının birinin tertemiz odasına yerleştik. Güzel bir sobası olduğu gibi bol miktarda odun da vardı. Köyün bakkalı da vardı. Kendimize gerekli yiyecekleri de alarak güzel bir akşam yemeğinden sonra, rahat bir gece geçirdik.

Ertesi sabah yine talihli bir günümüzdü. Hava berrak ve güneşli idi. Güneşe rağmen hava o kadar soğuktu ki, çocuklar ikişer yorgan ve battaniyeye sarılı olmalarına rağmen, kızak üstünde titriyorlardı. Bizim de onlardan bir farkımız yoktu. Biz eşimle birlikte çocukların halinden endişelenmeye başlamıştık. Vasil'e çocuklarm çok üşüdüklerini, neler yapabileceğimizi sorduğumda, Vasil'in de adamakıllı titrediğini görüyordum. O yine babacan haliyle bize biraz daha sabırlı olmamızı bildiriyordu.

Biz artık çocukların donmanın ilk alâmeti olan uyuklamalarına meydan vermemek için yorganların ve battaniyelerin altında onlara masallar anlatmak ve vakit vakit çimdiklemek suretile uyumalarına fırsat vermiyorduk. Fakat benim dudaklarını artık soğuktan birbirini bulamayacak hale gelmişti.

Vasil düz kar üzerinde hayvanları olanca hızı ile koşturuyor ve bir yandan da bize, gayret, diyordu. Nihayet ikindi vakti berrak bir havada ve gökten sanki yıldız yıldız yağan kırağıyı da seyrederek aşağı iner inmez bizi genç Malakanlar yakalayıp bir evin sıcak odasma getiriverdiler. Ama bizi birden bire sobalı odaya almadılar. Bir süre yarı ılık bir yerde birkaç bardak çay vererek bizi kendimize getirdikten sonra, sobalı odaya aldılar. O zaman bu yörede çayı nekadar işe yarayan bir ısınma çaresi olarak tanımış oldum. Müslüman Türklerin ispirtolu içkileri haram bilmeleri nedenile ısınma için kanyak yerine çaym kullamlmasında büyük bir isabet vardı.

O gece Malakan ailesinin misafiri olmuştuk. Bu ev Vasil'in çok yakın bir hısmına aitti Son derece

mükrim ve konuk sever bu insanları da çok sevdim ve daima hatırlarım.

Vladi Kars adındaki bu küçük köyde son gecemizi kaçırdıktan sonra, ertesi akşam üzerine doğru Kars Kalesi'ni görmüştük. O gece yorgun argın bu sekiz günlük berbat macerayı da bitirerek kendimizi güzel ve rahat bir otele attık. Şubatın en soğuk gecelerinden birini geçirdiğimiz otel odasındaki pençerelere baktığımızda her tarafın buzla kaplı olduğunu görünce geçirdiğimiz bu son derece muhataralı Erzurum - Kars yolunun ne kadar tehlikeli bir macera olduğunu bir kere daha anlayarak selâmetle vardığımız şu sıcak köşe için Tanrıya dualar ettim. Ertesi sabah ilk işim ev aramak oldu. Polis arkadaşlarımın gayretile bana Kars Deresi üzerinde temelleri derenin içine kalın direklerle oturtulmuş bir ev buldular. Bu evin yazın altından Kars deresi akmakta, kışın ise burası bir kaya gibi buz haline gelmekteydi. Buz o kadar kalındı ki derenin üzerinden her türlü arabalar geçtiği gibi bazen top arabaları bile geçmekteydi.

Önce eve kocaman bir soba gerekti. Zaten evimiz bir koca salon bir de ufacık ek bir odadan ibaretti.

Sobayı bu büyük salona kurduk. Bereket Kars'da odun tedariki daha kolaydı. Odunların çoğu da çam ağacı idi. Çıralı olan bu odunların sobadaki yanışlarında her taraf kıpkırmızı oluyordu. Ama pencere kenarında oturanlar ise buna rağmen üşümekteydiler. Kars, bana göre Erzurum'dan birkaç derece daha soğuktu. O kadar ki, o zamanlar evlerin kapı kilitlerini veya tokmaklarını tutmak kabil değildi, eller hemen buraya yapışmaktaydı.

Kars'da Polis Müdürlüğünü Kırımlı Nurettin adile anılan bir arkadaşım yapıyordu. (Son zamanlarda onun Ortaköy'de bir av malzemesi satan dükkâna sahip olduğunu öğrenmiştim. Aradığımda dükkânını başkasına devrettiği için buluşmamız kabil olmamıştı.) Nurettin ve ailesile çok sevişirdik. Her gece birlikte vakit geçirmekteydik. İşimde bir fevkalâdelik olmamakla beraber, yaramın hali hiç de

iyi değildi. Soğukların ona son derece fena tesiri oluyordu. Oradaki sıhhî heyetine başvurarak durumun tesbitini istedim. Onlar da bana verdikleri rapordu bu yaranın yeniden gerekli ameliyatının, ya İstanbul'da veya Ankara'da yapılmasının gerekliğini bildirmişlerdi.

Ama bir yere gidebilme imkânımız da yoktu. Hele yeniden Kars'dan Erzurum'a kızakla, ve oradan da Furgon araba ile Erzurum'dan yeniden Trabzon'a gitmeyi göze almak benim için kabil değildi. Kendimi değil ama çocuklarımı ve ailemi böyle bir ikinci korkulu maceraya atmaya hakkım yoktu.

Yaramın beni vücutça zayıflattığını ve adeta beni kemirdiğini hissediyordum. Her gün eşimin biri sabah diğeri akşam iki pansumanındaki hizmetleri sırasında da da yaramın gitgide daha fena bir görünüşe sahip olduğunu farkediyordu.

Böyle bir durum içinde daha uzun bir süre buralarda sürünmenin bir mânâsı yoktu. Bu nedenle Polis Müdürü Nurettin bey arkadaşımla yaptığım görüşmelerde buralardan gidebilme ve yaramın tedavisine imkân verecek bir hastahaneye kavuşmam gerekti. Nurettin bey bana: — Buradan Garp cephesine gidebilmek için iki yol vardır. Biri azil, diğeri de istifa yoludur, diyordu. O arada hemen aklıma geldi. Zonguldak Emniyet Müfettişi Giridli Zeki bey macera seven bir insandır. O buraları pek arzulayan bir insandır. Belki benimle bir beceyişe razı olur diyerek hemen kendisine bu düşüncemi bildirerek çektiğim telime cevap vermesini istedim. İki gün sonra Kars Mutasarrıfı Esat bey beni çağırarak:

— Zonguldak Emniyet Müfettişinden bir telgraf aldım. Kendisine beceyiş teklif etmişsin, doğru mu? diye sorunca ben de kendisine:

— Evet yaramın bana verdiği azabı bilemezsiniz. Bu nedenle tel çektim, dedim.

Esat bey sanki bunları duymamış gibi gayet âmirane bir eda ile:

— Sen buralardan git, biz buralarda sürünelim. Öyle yağma yok. Ya hep beraber, yahud da gitmene

izin vermem, diyordu. Garip bir görüş! Sanki beraber geldik de beraber mi dönecektik? Bunu anlamak çok zordu.

Artık yaranın verdiği acı git gide bastırıyordu. O gece düşündüm taşındım. Ertesi sabah Emniyet Genel Müdürü olan eski âmirim Murad beye hitaben şu teli çekmeye karar verdim.

«Erzurum ve Kars Sıhhi heyetleri röntgen cihazı bulunan Ankara'da ameliyatıma kat'i lüzum göstermektedir. Üç ay mezuniyet verilmesine müsaadeleri...» diye telgraf çektim.

Yapılacak başka bir şey yoktu. Yoksa bu şekilde bu beyaz cehennemde yaranın yaratacağı başka ihtilâtlar nedeniyle ölecektim. İki gün sonra Dahiliye Vekâletinden Kars Mutasarrıflığına gelen bir tel emrile, bana ameliyat olmak üzere Ankara'ya üç ay izinle gelmemi müsaade ediyorlardı.

Mutasarrıf Esat bey beni makamına çağırarak emri tebliğ etti ve bu vesile ile de serzenişli bir eda ile:

— Sen kurtuldun, bakalım biz ne olacağız diyordu.

Ben elimde üç aylık iznime ilâveten yanımda olan yeğenime de iki aylık izin alarak, ve maaşlarımızı da oradaki bir tüccara kırdırarak, buradan bulunacak yeni bir yolla Ankara'ya hareket edecektik. Yukarıda da belirttiğim gibi, yeniden Erzurum'a kızakla ve oradan da araba ile Trabzon'a gitmeyi bir tehlikeli macera bilerek böyle bir muhatarayı göze alamazdım.

O sıralarda Kars'daki Maarif Müdürü Muzaffer beyle Polis Müdürü Nurettin de ailelerini İstanbul'a göndermek istiyorlardı. Artık Nisan ayını bulmuş havalar da yumuşamaya başlamıştı. Böylesine kararsızlık içinde iken Nurettin bey beni bularak şu haberi verdi:

— Kars'dan kalkacak bir tren Batum'a cephane götürecek, böyle bir katar hazırlanıyor. Buradaki cephaneler Batum tarikile Anadolu'ya gönderilecek, böyle bir katarda size de yer buldum, bu yolla Batum'u bulunca kolaylıkla vapurla İnebo-

lu'ya çıkar buradan da Ankara'ya geçebilirsiniz diyordu.

Bu katarda Binbaşı Mustafa ile bir de öğretmen ailesi bize katılacakmış. Bu güzel ve ümit verici haber üzerine, gerekli yol hazırlığına başladık. Köfteler hazırlandı, ekmek yerine satılan pideler alındı. Bir de Erzurum'un meşhur «Kete» lerinden yaptık. Ertesi sabah erkenden Istasyona gelerek bineceğimiz hazırlanmış treni bulduk. Bu yol için gerekli işler arasında tabiatile Ermenistan'dan ve Rusya'dan geçileceği için hepimize birer de pasaport hazırlanmıştık. Bineceğimiz vagonlar yolcu vagonu olmayıp yük vagonlarıydı. Bunlardan birine Binbaşı Mustafa ailesi ile birlikte yerleşti. Öteki yük vagonundan ben, çocuklarım ve eşimle beraber, Nureddin beyin ailesile bir yaşlarında olan kızı, ve bir de öğretmen olan karı koca vagondaki yerlerini aldılar. Tabii ilk iş bu koca yük vagonunda yerleşme işini hallettik. Köşede bir yeri tuvalet haline getirdik ve gerilen bir iki battaniye ile bu işi yoluna koyulduk. Ufak bir tahtayı da sökerek gerekli şekli verdik. Yerlere halı ve kilimleri hasırlara serdik. Herkes kendine göre yerini almış oldu. Bir de yatakları sererek kendimize bu bomboş vagon içinde oturmaya alıştırdıktan sonra kendimiz için biraz da bu yeni sevimli bir biçimde görmeye çalışıyorduk.

Böylece 11 Nisan 1338 günü akşamı Kars'dan yola çıktık. Benim için bu yolculukta en önemli husus Ermenistan'dan geçmekti. Zira İstanbul'da beni vuran Ermeni komitecilerinin şimdi Rus devletinin gayretile kurulmuş olan Erivan merkezli bir Ermenistan'dan benim bir kazaya uğramadan geçebilmem, belki de Tanrının bir mucizesi sayılacaktı. İstanbul'da ele geçen bir fırsatı yeni Tanrının inayetiyle başaramamış olan benim gibi onların en büyük hasımlarını yeniden elden kaçırmaları düşünülemezdi. Gerçi pasaportlarımızda ben kendi adımı kullanmamıştım, ama ne olur ne olmaz her ihtimali düşünerek, ilk isim tabancamı

karıma vererek onu münasip bir şekilde saklamasını rica ettim. Kısa bir süre sonra Ermeni hududuna girdik.

O zamanki Ermeni hükümetinin resmî memurları vagona gelerek eşyaları incelediler. Pasaportlarımıza baktılar. Ama inceleme bir türlü bitmiyordu. Eşyaları karıştırırken eşimin hazırladığı köfteleri, Keteleri ve pideleri görünce incelemeyi bırakarak: — Ne güzel şey bunlar! diyerek köfte ve keteleri ceplerine doldurmaya başladılar.

Bereket ellerinden almak kabil oldu. Yoksa koca yolculuğu aç olarak geçirecektik. Bu adamlar bir kaç köfte ve kete ile vagondan çekip gittiler.

Sonradan tren gümrüğe geldiğinde adamların son derece mahrumiyet içinde olduklarını anlamak zor olmadı. Zavallı bu insanlar, yıllardır et yüzü bile görememişler.

Pasaportlarımızı elimizden aldılar. Kendilerine bunları ne zaman ve nereden alacağımızı sorunca, ilgililer bize bu pasaportları Gümrü'deki Konsoloshanenizden alacaksınız, deyip çekip gittiler. Bundan sonra trenimiz artık Ermenistan topraklarından geçerek Gümrü'ye doğru yol alıyordu. Nisan olmasına rağmen ortalık serindi. Gerçi vagondaki mangallarımız varsa da, bunların etrafında toplaşarak ısınmaktan başka bir şey yapamadık.

Şimdi en önemli konu, Gümrü'de, pasaportlarımızı nasıl ele geçirebileceğimiz sorunuydu. Gümrü'ye gelince, bu askeri cephane yüklü koca katarın muhafazası için süngülü askerler etrafı sardı. Bu askerlerin çektikleri açlık yüzlerinden okunuyordu. Benizleri sapsarı ve yürüyecek halleri bile yoktu. Askerler bizi açılan vagonun kapısında görünce hepsi birden ekmek ve yiyecek istiyorlardı. Gayet güzel Türkçe bilen askerler çok aç olduklarını, yiyecek ne olursa olsun vermemizi istiyorlardı.

Biz ise daha uzun bir yolculuğumuz olduğu ve elimizdeki yiyeceklerin de pek fazla olmadığını belirterek bir şey veremiyeceğimizi söyleyince onlar bize adeta hücum edecek hale geldiler, biz de

yük vagonlarımızın kapılarını kapatmaya mecbur kaldık. Bu sıralarda diğer yolcuların pasaportları verildiği halde bizim, Binbaşı Mustafa beyin ve bir de karı - koca olan öğretmenin pasaportları iade edilmemişti.

Bu seyahatim esnasında yolda bana yardımcı olmak üzere Kars Polis Müdürü arkadaşım Nuretin bey bir komiser muavini vermişti. Onunla birlikte yeğenim Naci'yi birlikte Şehbenderliğe gönderdim. Bir yandan bizim çocuklar, bir yandan da Şehbenderimiz bu işin bir an evvel bitirilmesi için uğraşıyorlardı.

Ancak özellikle bize ait olan pasaportların iadesindeki gecikmenin sürmesi, beni Ermenilerle geçmişdeki iş münasebetlerim muvacehesinde adeta şüpheye düşürmeye başlamıştı.

Ben böyle düşünürken tabii Kurmay Binbaşı Mustafa bey de kendisinin daha önce Şarkta Ermeni harekâtına iştirak ettiğini, öğretmenin ise yedek subaylık yapması nedeniyle bu pasaportların verilmiyeceğine inanmaya başlamıştık.

Artık trenin de Gümrü'den hareketine bir şey kalmamıştı. Bu durumda yapacak bir şey yoktu. İleriye gitmeye kalksak yolsa çevireceklerdi. Ermenistan'da kalmak ise, belki ölümlerden ölüm beğenecek kadar dehşet verici bir hal yaratabilirdi.

Kaldı ki çocuklarımın bunda ne günahı vardı. Tekrar istasyondan telefonla Şehbenderliğimize işin acili için ricada bulunuyorduk. Fakat her şeye rağmen bir netice elde edemiyordu. Artık Kurmay Binbaşı ile eşyalarımızı indirmeye karar vermiştik. Fakat bu kadar kısa sürede bunca eşyalarımızı da aşağıya indirmek elbette kolay olmayacaktı. Eşyaları da bırakmamız olacak şey değildi. Kaldı ki Ermenistan'da bir pasaport muamelesi için kaldığımız takdirde, ufak bir takım araştırmalarla benim kimliğim ortaya çıkacak ve bunun sonunda hem beni, hem de ailemi ve çocuklarımı hiç çekinmeden kurşuna dizmeleri işten değildi. Bu ihtimalin dehşeti beni deli edecekti. Artık yapacak bir şey

yoktu. Hemen tabancamı belime sokarak dışarı fırladım. Eşim ve çocuklarım vagon kapısında ağlaşmaktaydılar. Hemen Şef istasyona giderek onunla daha konuşmaya vakit kalmadan çok temiz bir Türkçe ile:

— Beyefendi, trenin vakti geldi, daha fazla bekletemem, deyince husbütün paniğe kapıldım. O sıralarda bizim paramızın Ermenistan'daki değeri pek büyüktü. Okadar ki bir liramız 25 milyon Ermeni parasına tekabül ediyordu. Zannederim daha sonraları, mübalağa etmiyorsam, yüz milyonu bile bulduğu söylenmişti. Hemen aklıma gelen bizim sihirli Türk lirasını cebimden çıkartarak:

— Aman şefim, lütfen şu tren onbeş dakika kadar geciktir, sana yirmi beş milyon Ermeni rublesi vereceğim diyerek parayı avucuna sıkıştırdım. Bu derece değerli parayı avucunda gören şeftren bana gülümseyerek ve teşekkürle:

— Tabii efendim, onbeş dakika daha bekletebilirim, deyince yüreğime su serpildi

Şimdi artık bir elimiz saatte, diğer taraftan da gözlerimiz istasyonun ardındaki geniş caddede idi. Artık son onbeşinci dakikaya varmak üzere idik ki, yolda arabayı ve bana refakat eden komiser muavini ile yeğenim Naci ellerinde vize edilmiş pasaportlarla trene yetişebildiler. Artık bu cehennemden kurtulacaktık.

Ben tekrar şefi görerek hem teşekkür ettim ve hem de eline bir tek lira daha sıkıştırarak bundan sonraki muhtemel bir arızayı da gidermiş olduğuma inanıyordum. Bunca yıldır, eline haram bir tek kuruş almamış olan ben, böylece bu garip ve garip olduğu kadar benim için son derece tehlikeli bir ülkede bir milyoner olmuş ve bir şef trene rüşvet de vermiştim. Artık hepimiz bir başka tatlı huzurun içinde çektiğimiz bu korkulu rüyaya benzer geçirdiğimiz dakikaları arkada bırakarak, yavaş yavaş kalkan koca cephane yüklü trenin ortasında yeni bir ufka ve yeni serüvenlere doğru yol alıyorduk. O zamanlar Ermenistan'daki para değe-

ri okadar berbattı ki, yolda yük vagonu içinde yemeğimizi yapabilmek ve ısınabilmek için kullandığımız mangal için bir miktar kömür satın almıştık. Bunun trene kadar nakli için onu taşıyan hamala bir liranızı (yani bir milyonu) verdiğim zaman hamal, bunu beğenmemiş, bir milyon daha istemişti.

Artık tekerleklerin düzenli tıkırdılarına kulaklarımızı takmış gidiyorduk. Yer yer tünellerden geçerek yol alan bu hayvan vagonunun içinde bile şu anda saadetimizin ölçüsüne payan yoktu. O gece trenimiz yine bazı yerlerde oldukça önemli tehlikelere maruz kalmıştı. Bunu Bedros adında olan bir gardöfrenden öğrenmiştik. Aslında bu yol Tiflis'e devam eden ve oldukça arızalı dar vadilerden geçen ve sık sık tünel ve köprülerden yol alan bir durumdaydı. Artık sabah olmuş ve bir istasyona geldiğimizi haber vermişlerdi. Sabah çok erken olduğu içinherkes yataklarında uyumaktaydılar. Ben her zamanki gibi erkenden kalkıp kapıyı açtığımda, nefis bir bahar havası ile karşılaştım. Zira dün geceye kadar her yerde kar ve soğuktan başka bir şey görememiştik. Oysa bu istasyon derin bir vadinin içinde her tarafta çiçekler açmış ağaçlar, yeşil çayırlar ile adeta cennet gibi güzel bir yerdi.

Vagondan hemen inerek elime geçen bu güzel ve renk renk çiçeklerden toplayarak vagona geldim, onları hazırladığım sabah çayı sofrasında gören ailem, çocuklarım ve diğer dostlarımız şaşırıp kaldılar. Artık kış geride kalmıştı.

Biz vagonun kapılarını açmış, iki taraftaki güzellikleri seyrederek yol alıyorduk. Vagondaki kadromuzun içinde yukarıda bahsettiğimiz Gardöfren Bedros da vardı. Uysal, sakin, kısa boylu, esmer bir adamdı. Her sabah kahvaltısını bizde yapar, yemeklerini yer ve boş vaktinde de bizimle beraber otururdu. Yoldaki işi tekerlekleri yoklamak, gerektiğinde yağlamak ve bakım işi idi. Çok dikkatli ve eski bir trenci olduğu için gözü kadar kulağı da iyi işleyen bir özelliğe sahipti.

O gün akşama kadar Bedros görünmedi, ve trende akşam üzeri Tiflis garma girdi. Bedros bizi yorgun argın bir şekilde görmeye geldiğinde bir aksiliğin olduğunu fark eder gibi olduk. Adam kadınlar ve çocukları telaşlandırmamak için söylemek istemiyordu, ama biz kurcalaymca, Bedros anlatmaya başladı. Kendisinden öğrendiğimize göre, Tiflis'e ovaya inerken çok çokuş inilmiş. Kadar da fazla yüklü olduğu için mütemadiyen frenle inmişler. Ama bu sırada bir vagonun makasları kırılınca vagonun zeminine sürten tekerlek tahtayı yakmaya başlamış. Bu hal karşısmda tam vagon yanarak içindeki cephaneler ve mermileri patlamak üzere iken Bedros'un o korkunç duyarlı kulakları işi farketmiş ve trenin emniyet frenini çekerek koca katarı durdurmuş. Gece yarısı yapılan inceleme sonunda yanan vagon tespit edilerek yavaş bir çekimle ilk yakın istasyonda kesilip orada bırakmışlar. Oysa Bedros dikkatli ve duyarlı bir kulağa sahip olmasaydı, belki de bu katarın uğrayacağı felâket bizi de havaya uçurmaya yetecekti. Tanrı burada da bize yardımmı esirgemedi.

Tiflis'e geldiğimizde, Moskova sefaretimiz kuryesi olan ve birkaç günden beri Tiflis'de bulunan yeğenim F. de bizi İstasyonda bekliyordu. Vagonda yaptığımız görüşmeler sırasmda bizim pasaportlarımıza bakarak bunlarm Tiflis'de vize edilmesi gerektiğini söyledi. Biz de seyahatin başka bir şekilde devamma imkân bulunmayacağmı görerek, pasaportlarımızı yeğenim F. ye verdik. Biz bu muamelenin yapılmasmm kısa bir sürede olacağmı bekliyorduk ki, biraz sonra yeğenim F. istasyona gelerek bize; herşeyin ikmal edildiğini vizelerin tamam olduğunu, ancak Polis Müdürümüz Nurettin beyin ailesinin yanında bulunan küçük kızmm pasaportta admm yazıldığını ama, resminin bulunmadığı sebebiyle işimizi bitiremediklerini söyledi.

Oysa tren bir saat sonra hareket edecekti. Bu kadar kısa bir zamanda bir netice elde edebilmek mümkün olmadığı için yeğenim F. bana orada bu-

lacağı bir çocuğun resmini çektirerek işi intaç edebileceğini, bunun da zaman alacağı için ağabeysi olan Naci'yi de Tiflis'de alıkoyarak işi ikmal ettikten sonra bütün pasaportları vizeli bir şekilde ağabeyisile Batum'a göndereceğini bize bildirdi. Artık yapılacak başka bir şey yoktu. Biz bütün eldeki seyahatimize ait olan vesikaların eksik olanlarını F. de bırakarak yola devama başladık. Tren gece sık sık duruyor. Sebebini Bedros'a sorduğumuzda, tekerlekler yağları yakıyor, sık sık yağlamak gerek, aksi halde ateş çıkartıyor. Katarda çok cephane var, tehlikeli haller olabilir! Diyordu.

Evvelce geçirdiğimiz tehlikeyi daha yeni atlatmıştık. Bu yeni haberler bizi iyice titretmeye yetiyordu. Şimdi artık işimiz Bedros'u bir kurtarıcı gibi düşünerek onu hep en iyi şekilde izaz etmeye çalışıyorduk. Ama nede olsa Ermeni idi. Belki de bu hususda bizim akıl edemiyeceğimiz pek çok korkunç komplolar da hazırlamaktaydı. Bunu elbette bilemezdik. O yıllanmış bir trenci olarak kendini kurtarabilirdi. Olanlar bize ve bir de Garp cephesine intikal ettirilecek cephaneye olurdu. Bu yolda çok uzun tünellerden geçiyorduk. Bazıları dakikalarca sürmekteydi. Bu yer altında duyulan gürültü ve duman ve bir takım sarsıntılar her şeye rağmen yine de bizi rahatsız ediyordu.

Kaldı ki tünel içinde infilak edecek bir cephane treninin ne korkunç bir ölüm olacağı ihtimali akhmdan çıkmıyordu. Oldukça uzun ve endişeli bir şekilde ertesi günün akşamına doğru, Batum'a vardık. Katar bir yolcu katarı olmadığı, ve yükünün tümünün askeri cephane olması nedenile bizi istasyondan alarak, rıhtım boyunca devam eden mendirek üzerindeki hatta çektiler. Burası aynı zamanda yüklemeye de müsait bir yerdi. Ancak bu yer asıl istasyona nazaran oldukça uzak ve çok tenha bir yerdi. Tabii Ruslar buraya muhtelif noktalara askeri nöbetçi koyarak cephaneleri emniyet altında tutuyorlardı.

Günlük hayatımız daha halâ vagon içinde devam ediyordu. Her gün çarşıdan yiyecek öteberi alıp

vagonun içinde çok dikkatli bir şekilde yiyeceklerimizi hazırlıyor ve sonra da kirlileri rıhtımdaki çeşmelerde yıkıyorduk. Bu arada Batum limanına gelen birçok İtalyan ve Fransız vapurları, vardı. Özellikle İtalyan vapurları en çok gelen yolcu ve yük alan vapurlardı.

Fakat gelin görün ki, beklenen pasaportlar bir türlü Tiflis'deki F. yeğenimiz elile gelmiyordu. Çıkan aksiliğin ne olduğunu anlamak da kolay değildi. Ogünün şartları içinde, kime nereden nereye telefon edip sorabilirdik. Batum çok güzel ve nefis bir limanı olan şehirdi. Hayatımızın günler boyu vagon içinde geçmesine iyice alışmış, çok tatlı olan sularında çamaşır bile yıkamıştık.

Artık günler geçiyor, ama pasaportlardan halâ bir haber yoktu. Bu nedenle kendi başımızın çaresine bakmak gerekti. Haftada birkaç kere rıhtıma önümüze yanaşan ışıl ışıl İtalyan gemilerine binmek işten değil ama, elde pasaport olmadan bu gemilere binmek elbette kabil değildi. Batum'da Şehbenderimizle de hemen her gün temas halinde idik. Bir gün kendisini ziyaretimde bana gayet gizli bir şekilde:

— Şahin Vapuru adında bir Türk gemisi bugünlerde buraya gelecek ve sizinle beraber gelen cephaneleri yükleyecek, siz de bu vapurla hiç değilse Trabzon'a kadar gidebilirsiniz, demişti. Bu bize yeni bir ümit ışığı vermişti.

Vermişti, ama yeniden koca günlerimizi karada demir yollarında, paylaştığımız bu cephanelerle birlikte, şimdi deniz üzerinde ufacık bir tekne içinde kader birliği etmemiz kolay kolay yapılacak iş değildi.

Zira her zaman evvel eşimi, çocuklarımı ve arkadaşlarımın çocuk ve ailelerini düşünmek mecburiyetinde idim. Ama burada bu sefer hayatın devamına razı olmak da kabil değildi. Bir büyük perişanlık ve yes içindeydik.

Bu bir gecelik de olsa Yunan harb gemilerinin bizi yakalama rizikosunu göze alarak ana vatan topraklarına adım atmaktan başka yapacak şey kal-

mamıştı. Onbeşinci günün akşamı Şahin vapuru Batum'daki rıhtıma bağladı. Bu tekne en çok 1000 tondan fazla değildi.

O gece Şehbenderin delaletile Kaptanla ilk teması kurduk. Geminin süvarisi sonradan İstanbul Boğaz Komutanlığı yapmış olan Kurmay Albay Ruhi Beydi (kendisine Deli Ruhi derlerdi. Tanrı rahmet eylesin.) Yiğit ve gözü pek Ruhi süvari bizi birlikte bu sıkıntıdan kurtaracağını, ancak yolda Yunan gemilerinin Karadeniz'de cirit attıklarını, yakalanma ihtimali karşısında gemiyi batırmak mecburiyetinde kalacağını bu rizikoya Trabzon'a kadar katlanıp katlanamayacağımızı bana soruyordu. Kendi aramızda yaptığımız görüşmelerde, bu tehlikeyi göze almaktan başka birşey kalmadığını anlayınca, Ruhi Suvariye durumu ilettik.

Once geceleyin el ayak çekildikten sonra eşyalarımızı gemiye aktardık. Sonra bizleri cephane sandıklarının aralarına yerleştirdiler. Çocuklara ses çıkarmamalarını ve emzikte olan çocukları da o sırada Kırım'dan Türkiye'ye hicretine müsaade edilen Tatar muhacirlere verilmesini ve orada limandan çıkıncaya, ve Rus yetkililerinin kontrolleri bitinceye kadar kimsenin yerini terk etmemesi talimatı verildi.

Gemi kalktıktan biraz sonra, motorla gelen liman kontrol memurları pek fazla incelemeye bile lüzum görmeden gemiyi terk edince hepimiz bir araya gelerek toplaştık.

Küçük çocuklar da bir araya gelince onların üzerindeki bit yığınlarını dehşetle gördük. Zira zavallı perişan Kırımlılardan bulaşan bitleri anneler sabahlara kadar temizlemekle uğraştılar.

Şahin vapuru iyice yüklü, okadar ki elle bile denizi yakalamak kabildi. Ruhi Kaptan son derece sahile yakın geçmekte ve sürat' de ancak dört mili geçmiyordu.

Her taraf kapalı idi, gemide kibrit yakmak, sigara içmek yasaktı. Sabilden gitmenin bilhassa gündüzleri yararı varmış. Zira sahildeki dalgaların ko-

yu renkli gölgeleri gemilerin bu yerden geçmeleri halinde uzaktan görünmeleri mümkün değilmiş. Batum'da bize bu imkânı hazırlayan şehbenderimiz rahmetli İbrahim Tali Beyefendi idi. Tanrı onu da taziz eylesin. Vapurun ilk vardığı yer Arhavi oldu. Gemi buraya gelince Liman reisi, suvariye, Karadeniz'de dolaşan Yunan harp gemileri hakkında bilgi veriyordu. Verilen bu yeni bilgiye göre bir Yunan harp gemisinin bugün Sinop'un 25 mil açıklarından geçtiği haber veriliyordu.

O zamanlar Karadeniz'de en büyük korku yaratan Averof adlı zırhlı idi. Bunun en büyük bombardımanına İnebolu maruz kalmış ve bu kahraman şehirde elindeki en eski silâhlarile hiç bir şey vermeden cevap vermesini bilmiştir. Zira Yunanlılar Ankara'ya ve Garp Cephesi'ne giden mermilerin İnebolu'dan geçtiğini biliyorlardı, ama onları görmek mümkün değildi. Zira bu cephaneler iki çayın en derin vadilerine kadar yağlı kızaklar içinde tüm İnebolulların omuz vermesile çekilmiş olduğunu burada bir kere daha belirtmek isterim. İnebolu halkı Kuvvayi Milliye'nin en kahraman destanını yazmış bir güzel kasabamızdır.

Arhavi Liman Reisi gemiden ayrılır ayrılmaz, Ruhi kaptana endişe ile sordum:

— Suvari bey, Yunanlılara yakalanacak olursak, hakikaten gemiyi batıracak mısın?

—Tabii, derhal batırmak emrini aldım. Ben yine endişe ile:

— Gemide Batum'dan binen ikiyüze yakın Kırımlı Tatarlar var. Yirmiye yakın da biz varız, geminin tayfaları ile birlikte tüm kurtuluş vasıtamız tek bir filika, başkaca can yeleği de yok, bukadar insan ne olur? deyince, Süvarii gayet soğukkanlı bir eda ile:

— Yüzme bilen paçayı kurtarır, diğerleri de boğulur. Eğer bunlara acıyarak gemiyi batırmayacak olursam gemiyi Yunanlılar esir alıp müsadere ederlerse kanunen beni divanı harp idam ettirir. Üstelik bu benim askeri terbiyeme de uygun değil, dedi. Sonra birara duraklayarak:

— Ben bunları daha evvel size anlatmıştım. Siz bütün bu tehlikeleri göze alabileceğinizi bana söylemiştiniz, değil mi? diye benden tasdik istedi.

Bunların hepsi doğru idi, ama, neylersin ki, çocukları düşünmek zorundaydım.

Suvarı benim endişeler içinde olduğumu iyice fark etmiş olacak ki birden sakin ve güven veren tok sesile:

— Üzülme kardeşim, evel Allah sizi Trabzon'a çıkartırız, kazasız belâsız. Bana güven korkma. Diye gönlümü alıyordu.

Artık o geceyi de geçirebildiğimiz takdirde ertesi sabah Trabzon'a varabilecektik. Ben aşağı inerek çocuklarımı ve diğer dostlarımı iyice rahatlandırdıktan sonra Kaptan köşkünde suvarinin yanında ufku tarayan gözlerimle sabahı ettim. Her an karanlıkta evhamın verdiği endişe içinde, ne ışıklar, ne garip hareketler görüyordum. Alaca karanlığın seher vakti perde perde aydınlandığı sırada uzaktan Trabzon'u görmeye başlamıştık. Kısa bir süreden sonra limana demir alan Şahin vapuru artık yorgun bir haldeydi, sanki O gece Trabzon'a çıktık.

Gemiden ayrılırken başta rahmetli Ruhi Kaptana ve son zamanlara kadar (Nas Şirketinde petrol ve madeni yağ ticareti yapan) mülâzim Nafi'ye teşekkür ederek onlara bundan sonraki yolculuklarında selâmet diledik.

O gece Trabzon'da kendi anavatan topraklarımızda rahat ve huzurlu bir uykudan sonra sabahı ettik. Ertesi sabah Trabzon'dan hareket edecek Fransız bayraklı «Vesta» vapuru ile eşimi ve çocuklarımı kayınvaldemin yanına gönderdim. Bundan sonra hâlâ Tiflis'den gelecek yeğenimi bekledim, gelmeyince ben de fazla vakit kaybetmeden başka bir vapurla İnebolu'ya geçtim. Buradan da tedarik ettiğim bir yaylı araba ile Kastamonu üzerinden Ankara'ya gittim.

Artık yaramın ne halde olduğunu bile bilmiyordum. Ankara'da o zamanlar Operatör Lütfü bey vardı. Hastahanede beni uzun uzadıya muayene ettikten sonra ameliyatın çok önemli olduğunu, bir sebeple biraz beklemem gerektiğini söyledi.

Bu durumda, zaman geçiyordu. Emniyet Genel Müdürü olan Murad Germen benim Ankara Emniyet müfettişi olarak tayinimi yaptırdı. Bir ay kadar beklediğim halde bizim ameliyat olmuyordu. Ama yaramın bakımı daha emin ellerdeydi. O sıralarda Ankara'da ev kiralarının yüksekliği nedenile, eşimi ve çocuklarımı oraya getirmem zordu. Bunu Murad beye anlatınca, o sıralarda Samsun Polis Müdürlüğüne tayin edilen Ragıp beyden boşalan İnebolu Emniyet Müfettişliğine tayinimi yaptılar. İnebolu'ya Ankara'dan yola çıkmadan İstanbul'a çektiğim telle çocuklarımın İnebolu'ya gelmesini istedim. Ben tekrar İnebolu'ya gelişimi takip eden bir iki gün sonra onlar da İstanbul'dan gelerek bana iltihak ettiler. İşe başladıktan on beş gün geçmemişti ki, Ankara'dan gelen bir tel emrile, Anadolu'daki bütün Emniyet müfettişliklerinin lağvedildiğini, ve bu nedenle açıkta kaldığımızı bildiriyorlardı.

Dahiliye Vekâleti'nden gelen bu yazı üzerine ben yine garip ve beklenmedik bir şamar daha yemiştim. Bu ne biçim bir kaderdi ki, böylesine bir ölüm kalım savaşı içinde yaralı yaralı çalışmaya savaştığım halde her seferinde beni perişan edecek ve yıkacak emirlere maruz kalıyordum.

Tekrar Murad Beye vaki müracaatım üzerine, bana birkaç gün beklemem bildirildi. Bir hafta sonra İnebolu'da bir Serkomiserlik kadrosu ihdas edilmiş ve şimdilik bu Serkomiserliğe beni tayin etmişlerdi. Bu yeniden mesleğimde aşağı bir rütbeye inişti. Ama ben buna da bakıp yese kaptırmadım kendimi. Zira içimizdeki hizmet aşkı ve özellikte Kuvvayi Milliye duygusu hizmetin bize göre rütbe ve makamla bir ilişkisi yoktu.

Artık vatan kurtuluyordu. Beraberimde Komiser Zühdü adlı bir arkadaşım vardı. Ben ona ka-

radaki işleri verdim, ben de denizi alarak Anadolu'ya gelenlerin geçit yeri olan burayı en iyi bir biçimde kontrol edebiliyordum.

İnebolu Kaymakamı Hakkı Bey, çok nazik, babacan bir zattı. Yaram el'an olduğu gibi durumunu sürdürüyordu. Ama son zamanlarda daha da fena bir hal almaya başladı. Bir gece sürekli beni tedirgin edecek şekilde sızı vermeye başladı. Sabaha karşı dört beş defa pansuman yapıldığı halde yine de bu sızı dinmemişti. Sabah olunca eşime bu yaraya gündüz gözü ile bakmasını söyledim. O da sargı bezlerini açıp gazlı bezi, kaldırınca hafif bir çığlık atarak geri çekildi.

Ben ona ne var ne oldu? diye sorunca o da bana, yaranın üzerinde bir solucanın bulunduğunu söyledi ve pensle çekip attı ve ben o zaman barsağımın bir solucanın çıkmasına yarayacak büyüklükte bulunduğunu anlamıştım.

Ulu Tanrım, bana güç ve kuvvet verirken beni bu zalim kurşunun yarattığı kronik yaradan dolayı bir peritonit ve bir septisemi ile öldürmedi ve aziz vatanıma bir iskelet haline gelinceye kadar hizmet vesilesi ve kudreti verdiği için daima hamdü sena ettim.

Yaramın bu son ve tehlikeli hali üzerine o sıralarda İnebolu'da hasta bulunan sabık Harbiye Nezareti Müsteşarı Mahmut Kâmil Paşa'yı muayene ve tedavi için Samsun'dan bazı doktorlar gelmişti. Bu doktorları eve çağırarak yaramın bu halini kendilerine gösterdim. Doktorların birlikte verdikleri karar ve tavsiye, en çabuk bir şekilde Ankara'ya giderek bunun ameliyatının yaptırılması idi.

Bu sırada yine İnebolu'da bulunan Çorum Mebusu Ferit Bey ve Van mebuslarının bir kısmı beni de yanlarına alarak Ankara'ya gitmek üzere bir araba ararken İstiklâl Harbi'nin büyük taarruzunun başarılı bir şekilde geliştiğini ve Yunan cephesinin yarıldığı beşaret haberi geldi. Tabiii böyle bir hengâmede Ankara'daki hastahanelere gelecek olan birçok yaralı askerlerin arasında benim ameliyatı-

ma sıra gelmiyeceği gibi, bunda gerek görmedim. Hemen her gece büyük taarruzun Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün elile gelişerek her geçen gün kurtulan yeni bir kasaba ve ilin sevinci içinde ben artık yaramı unutur hale gelmiştim. Her gece bu büyük zafer haberleri ile İnebolulüları coşturmakta, hazırladıkları büyük ve üzeri teneke kaplı platformun üzerine yığdıkları defne dallarını ve üzerine döktükleri gaz yağı ile denizin üzerinde tutuşturarak sabahlara kadar bu sevinçli haberleri tesit ediyorlardı.

En son haber Yunan ordularının İzmir'de denize döküldükleri ve aziz vatanımızın tamamen namert düşmandan temizlendiği haberiydi. Üstelik düşman başkumandanı da büyük Atatürk tarafından esir edilmişti. O mutlu ve unutulmaz günleri bize nasip eden Tanrı'ya ve aziz şehitlerimize sonsuz rahmetler dilerim.

Bir yandan bu mutlu günleri yaşarken, diğer taraftan İnebolu'ya gelen gemileri de kontrolden geri kalmıyorduk.

Günlerden bir gündü, yine limana bir vapur gelmiş bulunuyordu. Görevim icabı gemiye giderek, İnebolu'ya çıkacak yolcuları inceliyordum. Bunların arasında bulunan orta boylu beyaz tenli siyah saçlı ve bıyıklı bir şahıs yanıma gelerek kendisinin Rus tebalı olduğunu, burada karaya çıkarak Ankara'ya gitmek için izin istediğini söyledi.

Benim bildiğim Ermenilerin yanında bunun bir Rus tebalı olabileceğine ihtimal vermedim. Elinde bulunan pasaportunda «Borishan Tomansyans» yazılıydı. Tabii bu şahıstan şüphe etmek benim görevimdi. Sonra da Ermeni olarak onların ne işlere bulaştıklarını pek iyi bildiğim için bu şüphemde isabet payı büyük olabilirdi. Fakat ortalığı bulandırmamak için cebimden defterimi çıkartmak ister gibi yaparak aradığımı bulamamış gibi bir hareketle:

— Kayıt defterimi yanıma almadım, ofiste unutmuşum, biraz bekleyin, hemen gelirim. Diyerek sandala atladığım gibi iş yerime geldim. Mak-

sadım dışarıda tertibat almaktı. İlk iş olarak kaymakam İsmail Hakkı beyle görüştüm. Onunla mutabık kaldıktan başka iç işlerine bakan yardımcı komiser Zühtüye de gerekli talimatı verdim. Bundan sonra vapura döndüm. Beni ikinci defa vapura götüren kayıkçıya:

— Sana vereceğim yolcuyu dikkatle izle ve doğru salona götüreceksin. Sakın bir yanlışlık yapma, dedim. O zamanlar yolcular mendirekte çıkartılıyor ve sonra da kontrol için salondan geçiriliyordu. Ben vapura çıkınca Borishan yanıma geldi. Ona bir pusula vererek çıkabileceğini söyledim. Bu vesika ile benim talimat verdiğim kayıkçının sandalına bindi. Kayıkçı da bu şahsı salonun önüne kadar getirdi. Buradan alınan Boris bir odaya konmuş ve başına da iki polis dikmişler. Böylece benim vapurdan dönüşümü bekliyorlardı. Vapurdaki işlerimi bitirdikten sonra, geriye gelince ilk iş olarak Boris'in eşyalarını araştırmak oldu. Çantaları ve evrakları içinde çıkan Belçika ve Fransa'daki ikametine ait birçok evrak bulundu. Bütün bunlar incelemeye değer vesikalardı.

O akşam geç saatlere kadar yapılan araştırma ve inceleme sonunda, Boris'in Rus tebalı bir Bulgar değil, bir Ermeni olduğu anlaşılmıştı. Sahte bir ad ve sahte vesaikle Ankara'ya kadar gitmek isteyen bu şahsın emri hayre hizmet edeceğini düşünmek mümkün olamazdı. O gece geç saatlere kadar durumu Ankara'ya, Dahiliye Bakanlığı'na şifre ile verdik. Sabaha karşı, beklediğimiz cevapta Bakanlıkça, tahkikata önemle devam edilmesi ve elde edilen sonuçların her akşam bildirilmesi emrediliyordu. Biz de bu incelemeler ve sorgulara devam ederek işi on gün kadar sürdürdük.

Sonunda elde edilen sonuçları özetleyecek olursak, Boris adlı sahte hüviyetli bu adamın Ermeni olduğu, Avrupa'da kurulu bulunan terör gurubuna mensup olduğunu, bizzat kendi itirafiyle anlamış olduk. Birinci Dünya Savaşı'nda Anvers'de ve Fransa'nın birçok şehirlerinde bulunduğuna ait ikametgâh tezkereleri de eşyaları arasında çıkmıştı.

Bu ikamet tezkerelerindeki adlarda anne ve babasının da Ermeni olduğu anlaşılmıştı. Yine Anvers'de firarı Ermeni komitecilerinden «Armenak Kantaryan» ve Van mebusu Papazyan namile maruf Ermeni yöneticilerle temas kurduğunu da bu sorgusunda itiraf etmiştir.

Hemen her gece hakkında elde edilen yeni bilgiler de Ankara'ya bildirilince, gelen yeni bir emirle bu şahsın derhal karadan mahfuzen Bolu'ya sevk edilmesi bildirildi. Biz de bu azılı Ermeni komitecisini emir gereği jandarmalar muhafazasında Bolu'ya sevkettik.

Aradan birkaç gün geçmişti ki Emniyet Genel Müdürlüğünden gelen bir tel emrile Kocaeli Polis Müdürlüğüne tayinim bildiriliyordu.

Yine alıştığımız şekilde elimizde gide gele perişan eşyalarımızı, yine denklemeye ve toplamaya başladık. Ben İstanbul'da iken birinci sınıf baş memurken Anadolu'ya geçtikten sonra geçirdiğim bir takım rütbe düşüklüklerim beni iyice korkutmuştu. Şimdiye kadar başımdan geçen bunca hâdiselerden sonra bu defa Kocaeli'nde yeni bir aksiliğin çıkmasından doğrusu endişe ediyordum.

İki gün sonra İnebolu'dan bindiğimiz bir vapurla İstanbul tarikile memuriyet yerime gidiyordum. İstanbul'a gelince ilk işim Dördüncü Şubeye giderek Şube Müdürü Şükrü Beyle görüştüm. Bu ziyaretimde Borishan Tomansyans için nasıl olup da seyahati için müsaade verildiğini sorduğumda, geçerli bir cevap alamadım. Ve hikâyeyi Şükrü Beye anlatarak zor bir işi halledebildiğimizi anlattım. O da ferahladı.

İzmit'deki yeni işime başlamıştım, ama yaramın açık olan durumu artık dayanılır gibi değildi. Onca gayretime rağmen yatağa düşmüştüm. O sıralarda dahiliye vekâleti müsteşarı olan Ahmet Münir Beyefendi İstanbul'a giderken Mutasarrıf Saadettin Beyden, beni sormuş ve o da yaramın çok fena olduğunu, evde yataktan çıkmadığımı söyleyince, her ikisi de evime kadar gelerek beni ziyaret ettiler. Ahmet Münir Bey Ankara'ya geçerlerken

o da İnebolu'dan anavatana ayak basmışlar ve bu sırada diğer dostlar gibi bu değerli şahsiyete de hizmetim olmuş ve bu vesile ile beni pek severlerdi. Münir beyefendi beni o halde görünce şefkatle:

— Yo, bu böyle olmaz, kalk beraber İstanbul'a gidelim. Senin şu ameliyatını orada yaptıralım. Dedi ve bu fikre Mutasarrıf Sadettin bey de katılınca, ben de olur, diyerek yola çıkmaya karar verdim. Gerekli izni de Ahmet Münir bey kendisi bir aylık süreli olarak verdiğini Ankara'ya bildirmesini de Sadettin beyden rica etti. Münir Beyefendi beni kendi yanında bir baba şefkati içinde İstanbul'a kadar getirdi.

O sıralarda rahmetli Prof. Akil Muhtar'ın kardeşi Kemal Muhtar bey İstanbul Sıhhat Müdürü idi. Ona Münir beyin kartını verince, beni bir resmi yazı ile Tıp Fakültesi'nde Orhan Abdi Beyin kliniğine gönderdi. Ancak burada hastahaneye yatmadan önce, Münir Beyle birlikte Dördüncü Şubeye giderek Borisin Rusya'dan gelmiş eski Rus pasaport ibraz edilmek sureti ile seyahat izni verildiği ve Borisin beraberinde bir de fotoğrafları çoğaltılarak dağıtıldı. Ve buna ilaveten Antalya civarında iyice taranınca, onun arkadaşı olan Ermeni de kısa zamanda yakalanmış oldu.

Hastahaneye yatmadan evvel önce akıl Muhtar hoca, beni muayene etti ve sonra o mütavazi hali ile elimden tutarak Operatör Orhan Abdi beye götürdü.

Hastahaneye 1338 senesi (1922) senesi Kasım ayının sonunda yattım. Aralığın ilk günü de Orhan Abdi, rahmetli ameliyatımı yaptı. Cerrahpaşa'da bir hatayla delinmiş bağırsağımı bu mübarek eller dikebilmişti. Fakat bir hafta geçmeden yaradan yine gaita geliyordu. Ne gariptir ki bu açık ve septik yarayı üç yıl süre ile vazife başında olmak kaydı ile taşıdığım halde, bir vahim hale düşer olmadım. Buna gerçekten tanrının mucizesi demekten başka bir şey diyemem. Yapılan ameliyattaki bağırsak dikişi tutmamıştı.

Ben bu devrede acılar içinde süre gelen bir sürü ameliyatlar içinde bulunurken bir gün ermeni komitelerince öldürülen emektar polis arkadaşımız Artinin oğlu beni hastahaneye ziyarete gelmişti. Ona yanımda bulunan Borishanın resmini gösterince, hemen tanıdı. Oğlan bunun Boris olmayıp (Leon Garipyan) adh en acımasız bir ermeni komitecisi olduğunu söyleyiverdi. Bu neticeyi hastahanede olmama rağmen o zor şartlara kulak vermeden Emniyet genel müdürü Germen'e bir mektupla bildirdim. Yine o günlerde İstanbul siyasi kısım şubesi müdürü olan eski Ankara valisi rahmetli Nevzat Tandoğan, memurlarından birini bana göndererek benden İstanbul ermenileri hakkmda bilgiler istiyordu. Bu isteğe Leon Garipyan hikâyesini de ekleyerek bildirdim.

Artık ben inatçı ve çok otoriter Orhan Abdinin elinde bir kobaya dönmüştüm. Yapılan 6. ameliyatta da bir netice alınmamıştı. 1923 yılının şubat ayında 7. defa aynı yerde yapılan ameliyatla yine yaram kapanmamıştı. Bu sonuçlar bende derin moral çöküntüsü yarattığı gibi, üstelik vücutcada çok zayıf düşmüş bir haldeydim.

Orhan bey de altıncı ameliyata rağmen yaramın bir türlü kapanmaması ve özellikle bağırsaktaki deliğin dikişe cevap vermemiş olması nedeniyle son derece sinirleniyordu. Martın sonuna kadar biraz beslenmem ve vücutça, yeni bir ameliyata cevap verebilmem için beklediler. Bu defa da bu dikiş tutmayacak olursa artık yapacak bir şey kalmadığını söyleyerek beni de zor duruma sokuyordu.

Nihayet sekizinci ameliyatta yaramdaki en önemli husus olan bağırsağımın açık yerinin dikişe cevap verdiği anlaşıldı. Orhan Abdi bey bu ameliyatta o zamanın tekniğine göre kullandığı bir nevi ipeği tam yedi kat olarak kullandığını bana sonradan anlatmıştı.

Artık bağırsağındaki delik kapannış ve bu çirkin ve müziç derdten kurtulmuştum. Şimdi iş yaramın tamamiyle kapanmasına kalmıştı. Bu defa Orhan Abdi bey son yaramın da kapanabilmesi için

dokuzuncu bir ameliyat daha geçirerek bu dertden tamamile halas olacağımı bana söylüyordu ama, ben yeniden bıçak altına yatmaktan başka ne yapabilirdim.

Böylece dokuzuncusunu da aynı elin tuttuğu bıçağa kendimi teslim ederek bu işi bitirmiş olduk. Böylece bir menbus Ermeni kurşunu bana tam yirmi iki defa bıçak altına yatmama sebep olmuştu.

Haydarpaşa'daki o zamanki Tıp Fakültesi'nde geçirdiğim birbirini kovalayan tahripkâr ameliyatlardan sonra bir iskelete dönmüştüm. Beni bu halde hastahaneden çıkarmadılar ve tam altı ay daha hastahane koğuşlarında nice muztarip günler yaşadım.

Altı ayı doldurduktan sonra bana verilen bir uzun süreli istirahat ile evime çekildim. Artık zafer kazanılmış ve aziz İstanbul yine bayrağımızın hükümranlık hudutları içine girmişti. İstirahat günlerimden önce İstanbul Polis Genel Müdürü Sadi Beyle, eski Ankara Valisi İstanbul Siyasi Kısım Müdürü olarak bana hastaneye geldiler. Bunca fırtınalardan sonra sağlığıma kavuştuğum için sevgili dostlarım çok mutlu idiler. Beni bundan sonra da çok zayıf olduğum için burada gerekli bakım ve tedavim için İzmit Polis Müdürlüğünden İstanbul Birinci Şube Müdür Muavinliğine naklettirdik, dediler. Buna hakikaten sevinmiştim. Bir ara Nevzat Tandoğan bana:

— Artık lâf dinlemem, benim muavini molarak birlikte çalışacağız. Diyerek sevincini belli ediyordu. Ama, ben bu civanmert davranışa elimden geldiğince teşekkür etmekle beraber, yatağından kalkamayacak halde olan benim gibi bir kimsenin işe başlamasına maddeten imkân yoktu. Ama maaş alabilmek için İstanbul'da işe başlamak gerektiği için oraya kadar gidemediğim halde, beni işe başlamış gibi göstererek maaşımı da hastahaneye kadar göndermişlerdi. Maaşla beraber yeniden iki ay daha istirahat verilmişti. Toplam olarak sekiz aylık sürekli istirahatlerim bittikten sonra, Haziran ayının ilk haftasında Polis Müdürlüğüne gittim. O sı-

ralarda Polis Müdürlüğüne vekâlet eden Vehbi Bey' le görüştüm. Yaramın henüz daha tam manasiyle iltivam bulmadığı cihetle akşamları saat üç sularında mutlaka pansuman gerektiğini söyleyerek müsaadelerini aldım. vazifeme başlamış oldum.

İlk göreve başladığım gün masamın üzerine büyük bir deste halinde evraklar getirilmişti. Evrakları getiren vazifeliye bunları neden şube müdürüne götürmeyip de, bana getirildiğini sorduğumda, müdürün gelmediğini söyleyince ben de evrakları havale etmeye başladım. Uzunca bir süre bu işle meşgul olduktan sonra, destenin arasından bir dilekçe çıktı. Bu dilekçede Avrupa'dan geri gelen bir Ermeni'nin İstanbul'a çıkmasına izin isteğiydi. Dilekçe sahibi de «Sebohyan» adlı bir Ermeniydi.

İstanbul'daki Ermenilere ait bilgilere tam manasile sahiptim. Bu bilgilere göre Sebohyan adlı bir komitecinin mevcudiyetine ait bir şey yoktu benim bilgilerimin arasında. Bu gibi dilekçeler için şimdi ne gibi bir işlem yapılmakta olduğunu Ermeni Masası Baş memuru Şevki beyi çağırarak kendisine sordum. Şevki bey bana:

— Komiteci olarak bilinenlerle, mütarekede İstanbul'da mezalim yapan ve taşkınlık edenler vapurdan veya trenden indirilmemekte, buna mukabil mütarekede Türk pasaportu ile gitmiş ise dönüşlerinde bir mahzur görülmemektedir, dedi.

Ben de bunun üzerine dilekçeyi buna müteda-ir şifahen belirtilen hususları bir mütalâa olarak yazılarak hazırlanması için ilgili kısmına havale ettim. Bir saat sonra, bu dilekçeye Ermeni Masası şefinin yazılı ek yazısı aynen şöyle idi:

«Dilekçe sahibinin komiteci olmadığı gibi, mütarekе sırasında taşkınlık yapanlardan olmadığı ve hüsnü hal erbabından olduğu ve Türk pasaportu ile gittiğini yazarak tekrar bana getirdi. Ben de bu dilekçenin altına:

«Dilekçe sahibinin iddiası veçhile hakikaten Hükümeti Milliyenin teessüsünden evvel Türk Pasaportu ile gitmiş ise badedtetkik deniz Merkez Memurluğuna» diyerek havale ettim. Ertesi günü bir

takun evrakla mevcutlu birisi var, dediler. Evrakı istettim. Bu Sebohyan'ın, dilekçesile birlikte Birinci Şubeye gönderildiği yazılı idi. Halbuki ben gayet sarih bir şekilde:

Hükümeti Milliye'nin teessüsünden evvel Türk Pasaportu ile gidip gitmediğini Deniz Merkez Memurluğuna ait salon kayıtlarından çıkartılmasını istemiştim.

Oysa Deniz Merkez Memurluğu ise «telâkki olunan emir üzerine merkum vapurdan çıkartılarak mevcuden Birinci Şubeye izam edilmiştir.» deniliyordu.

Verilen emirde Deniz Merkez Memurunun beyan ettiği gibi, vapurdan çıkartılması için bir emir yok, sadece salon kayıtlarına bakılarak durumun teyidi istenmişti.

Ben bu durumdan şüphelenmeye başladım. Bir takım kişiler beni ilk göreve başladığın bir sırada tuzağa düşürmek istedikleri belliydi. Evrakları toplayarak hemen Siyasi Kısım Müdürü olan Kerim Beye giderek, durumu olduğu gibi açıkladım. Ve ilâve ederek:

— Dün sizin yokluğunuz sırasında bu evrakı bana getirdiler. Ben de şu derkenarla deniz merkezine havale ederek, kayıtların incelenmesini isterim. Oysa merkez memuru vapurdan çıkartılmasına ait bir emir olmadan, böyle bir emri vaki yapmış bulunmaktadır. Acaba buna ait bir başka emir var mıdır? Yoksa ben bu merkez memurundan şüphelendim, dedim.

Kerim bey dilekçeyi alıp inceledikten sonra, bana dönerek:

— Bu Sebohyan denilen adam bir firaridir. Bundan bir süre önce adam yine gelmişti. Biz de iade etmiştik, senin bundan elbette bilgin olmaz. Sonra bir an dudakladı ve başını şöyle sıvazlayarak bana hitaben:

— Bana göre bu işte en az onbin lira dönüyor gibi geliyor, dedi. Artık maske düşmüştü. Buradaki bir gurup insan, benim yirmi bir ameliyata mal olan onca ıztırabıma bile saygı etmeden, beni ilk

gününde böylesine bir tuzağa itmek istemişlerdi Kerim Bey bana tekrar dönerek:

— Üzülmene gerek yok, ben bu konuyu iyice tahkik ederim. Bana bilgi verdiğin için de teşekkür ederim, dedi. Ben de bu durum üzerine bütün evrakları Kerim beye bırakarak yaranın pansumanı için iş yerimden ayrıldım. Kerim bey bu Sebohyan denilen Ermeniyi tekrar vapura iade etmişti. İşte belki de benim polislik hayatımın elem ve ıztırap dolu destanının bitmesine ileride sebep olacak «Sebohyan» işile ilgim sadece bundan ibaretti. Sonradan öğrendiğimize göre Kerim bey haftanın bazı günlerinde evinde kalırmış. Bunu bilen bazı ilgililer, benim yeni işe başladığım günü nimet bilerek bu adamı vapurdan çıkarmak için beni kullanmak istemişlerdir. Nitekim sonradan anlaşıldığına göre sadece adamı vapurdan çıkartıp polis müdürlüğüne kadar getirtilmesini temin için üçbin lira kadar bir rüşvet almışlar.

Diğer taraftan ben hastahanede iken ve görevime başlamadan bir gün evvel İstanbul Polis Müdüriyeti, Bolu'dan İzmit'e gönderilen ve oradan c hudut harici edilmek üzere Istanbul'a gönderilmis olan takma adı Borishan Tomanyans olan ve fakat gerçekte «Leon Garipyan» adlı komiteciyi hudud harici edildiğini de görünce şaşırdım kaldım. Oysa bu adam tutuklanacak bir kimseydi. Hemen derhal Polis Müdür Vekili olan Vehbi beye gittim. Kendisine, bu adamın önemli bir komiteci olduğunu, Ermeni Masası şefliği yapan Şevki beyo sarahatle söylediğimi, buna rağmen adamın nasıl olup da hudud dışı edildiğini anlayamadığımı söyledim.

Vehbi bey masa şefi olan Şevki beyi çağırdı. Şevki de bu Ermeninin hudud dışı edilmesine ait emrin İzmit'teki askeri komutanlığınca cerildiğini söyleyince doğrusu bundan da birşey anlayamamıştım.

Oysa Şevki bey hastahaneye boni görmeye geldiğinde, Boris'in fotoğrafını kendisine vererek gerekli dikkat ve itina ile bu işi incelemesini söylemiştim. Demek oluyor ki bunca bilgiye sahip olma-

sına göre Şevki'nin bu davranışı beni şüpheye sevketmeye başladı.

O sıralarda Kocaeli askeri komutanı olan fevkalâde mutaassıp olduğunu bildiğimiz Sakallı Nurettin Paşa'nın Kocaeli'ndeki divanı harbin Ankara'ya suikast maksadile gitmekte iken İnebolu'da yakaladığımız ve oradan Bolu'ya jandarma ile sevkettiğimiz, Boris'in bu niyetleri kendi itiraflarile sabit olduğu halde, Türkiye hududları dışına çıkarılma kararı verilmesi, belki de bir siyasi sebebe dayanıyordu.

Birinci Şube Müdür Muavinliğinde bir buçuk ay kadar vazife gördükten sonra vücudumdaki dört buçuk senede ve yirmi bir ameliyata mal olan yaramın meydana getirdiği yıkıntı bende derin bir zafiyet yaratmıştı.

Bu durum üzerine Tıp Fakültesi Dahiliye Profesörü Akıl Muhtar beyin yaptığı muayenede, bana üç ay sürell Maltepe'de hava değişimi ve istirahat verdi. Hastalığımı Maltepe'de bulunduğumuz bir evde ve temiz havada geçirmeme rağmen bu süre yeterli görülmeyince yeniden uzatıldı. Ben istirahat halinde iken o sıralarda hatırlanacağı gibi, Ermeni firarileri konusu ortaya atıldı. Ve bu konu günlerce gazetelerde tartışması sürdü.

Konu önce Büyük Millet Meclisi'nde uzun uzun tartışmalara sebep oldu. Bundan sonra da Polis Erkânı arasında birçokları azledildi. Bu meyanda henüz daha kendime bile gelmeden beni de bu azil listesine katmayı unutmadılar.

Bunca yıl hiç bir karşılık beklemeden namus ve fazilet çizgisinden hiç bir şekilde inhiraf etmemiş benim için bu firarilerle ne ilgim olabileceğini düşünerek bu karara mesned olacak makul bir sebep bulamıyordum. Bunun dayandığı sebebi anlamak üzere Polis Müdürlüğüne giderek azil sebebini sor'duğumda, bana bunun Sebohyan denilen Ermeninin dilekçesine yazdığım o makul ve meslege uygun mütalâamın sebep olduğunu söylediler. Oysa yazdığım derkenarda yanlış bir işlem yapılmamış, bilâkis Dahiliye Vekâletinin emrine uygun

olarak Türk pasaportu ile gidip gitmediğini Deniz Merkezinden sormak suretiyle işi ciddiyetle ele almıştım. Eğer bu bir sebepse, bundaki haksızlığı kabul etmek mümkün değildi.

Daha açıkçası ben de bu namert heriften rüşvet aldığım veya almak istediğime hükmedilerek azledilmiştim. Oysa yukarıdan beri benim bu satırlarımın geçtiği yerlerde bizzat şahidi olduğunuz şekilde Ankaralı Kamburyanların bana teklif ettikleri 52.000 altın lirayı mes'uliyetin olmadığı vicdanların bir para etmediği öylesine bir ortamda bir ömür boyu servet ölçüsünü kaybetmeyecek bu değerleri elinin tersile itmesini bilen benim için, böylesine aşağılık bir Ermeniden üç beş kuruşa tenezzül edemiyeceğime inanacağınızdan hiç şüphem yoktur.

Kaldı ki işin içindeki ilginin mahiyeti sadece, işin mahiyetini ciddiyetle tespite medar olacak derkenardan başka ne suçum vardı? Bu hâdiselerin dosyaları hâlâ daha polis arşivlerinde mevcuttur. Keza Serkisof'un bin altınını, Samsun'daki Arslanyan'ın ikibin sarı lirasını suratlarına atan benim gibi üstelik bir namert Ermeni kurşunu ile yirmibir defa bıçak altına yatan, sadece vatan ve milletinden başka hiç bir şeye inanmamış ve tapmamış bir kimse için böyle bir iftiranın yarattığı acı belki de bunca yıldır yaramdan çektiğimden daha acı geldi bana.

Kaldı ki, ben Sebohyan'ı şahsen görmediğim gibi, benim vaki talebim üzerine işi tüm şeklile ele alan Kerim beyin konuyu ciddiyetle ele alarak adamı vapura iade ettiği de bir gerçektir. Böyle bir ortamda benim hangi fiilim bu işe müessir olmuştur? Bunları anlamak elbette çok zor bir şeydi benim için.

Abdülhamid devrinde Adliye Nazırlığı yapan Hasan Fehmi Paşa'nın şu sözünü hatırlamak mümkündür. Paşa demiş ki:

— Ben namusumu otuz bin liraya kadar denedim, dayandım. Oysa ben ise şu naçiz varlığımla namusumu bir seferinde tam elli ikibin altın lira-

ya kadar denedim ve dayandım. Bu kadar bir para karşısında herkesin böylesine bir ortamda direnmesi okadar kolay karar verilecek bir durum değildir Ama ben bunları ve diğerlerini hep red edebilmiş bir insanım. Bunlara eğilmeyen benim gibi bir kimsenin bukadarcık perişan bir paraya mağlup olabileceğini kim düşünebilir?

Bir süre bu ağır ve beni yeniden yıkan karar karşısında kendimi toparlamaya çalışırken İstanbul'a gönderilen müfettişler beni de inceleme için davet ettiler. Ve tabii bana sorulan konu Sebohyan konusu idi. Soruların en önemlisi benim hangi tarihte işe başladığım keyfiyeti idi. Benim bu işe fiilen başladığım tarih 9 Haziran 1338 senesi olduğuna göre bu tarihi söyledim. Ve fiilen hakikatte bu idi.

Oysa Müfettiş Nedim Nazmi bey benim Haziranda değil, Şubatta işe başladığımı iddia ediyordu. Ve bunda da israr ediyordu. Halbuki ben Şubatta hastahanede yaralı yatarken, İzmit Polis Müdürlüğünden İstanbul Birinci Şube Müdür Muavinliğine naklettirildiğim gün idi. Hastahanede henüz ameliyat olmuş ve yaram açık bir halde yatıyordum. Ondan sonra dört Martta bir daha ameliyat yapılmıştı.

Her nekadar bu cihetleri tafsilatile anlattı isem de Müfettiş Nedim Nazmi bey iddiasında israr ediyor ve bana polis müdürlüğünden aldığı sicilimde benim Şubatta işe başladığıma inanıyordu, ama buna rağmen ilâve ederek:

— Bu hale göre İstanbul'da Ermeni meseleleri hakkında o zamandan bilgin olması lâzım gelirdi, diyordu.

Bu görüşe karşı ben kendisine hitaben:

— Beyefendi, siz tecrübeli bir müfettişsiniz, yetkiniz de var. Eğer kabul buyurursanız makamınızca Tıp Fakültesine bir yazı yazarak benim hangi tarihte hastahaneye yattığımı, hangi tarihlerde ve kaç defa ameliyat olduğumu ve nihayet hangi tarihte taburcu edildiğimi sormalısınız. Eğer sizin iddianıza göre ben Şubatta hastahaneden ta-

burcu edilmiş isem, bu Ermeni firarileri hakkında başka mes'ul aramayın ve beni gerçek suçlu olarak gerekeni yapın. Dedim. O düşünüyor ve önündeki kâğıtlara bakıyordu. Tekrar ilâve ederek:

— Siz de bir devlet memurusunuz. Özellikle İçişleri Bakanlığı'nın müfettişi bulunuyorsunuz. İdari tecrübeleriniz olması gerekir. Bir yaralı adam hastahanede yatarken vazifesini bir başka yere naklederlerse, bu kimseye göreve başlamadan maaş verebilirler mi? İşte ben bu vatan uğruna aldığım yaramın zoru ile hastahanede yatarken beni haberim olmadan, sırf bu menhur yaranın beni kangrene olup öldürmemesi için bir kurtuluş çaresi gibi görünen İstanbul'a naklimi yapmışlar ve İzmit'deki Polis Müdürlüğü görevimle de ilişiğimi kesmişlerdir.

Bu durumda benim maaş alabileceğim tek yer İstanbul'daki yerimdi. Ancak buraya hastahanede yatağımdan tuvalete bile çıkamayacak halde olduğum için Sayın Nevzat Tandoğan'ın da bilgileri içinde beni işe başlatınış gibi göstererek maaşımın ödenmesine imkân sağlamış bulunmaktadırlar. Oysa sizin ileri sürdüğünüz bu işe başlama tarihi olan Şubat ayında ben yataktan bile çıkacak halde değildim. Bu itibarla durumun tavzihi için rica ettiğim bu tezkereyi Tıp Fakültesine yazarak benim bu insafsız ithamlardan kurtulmamı sağlayın. Bu, sizin gibi tarafsız ve tecrübeli, güven verecek kişiliğiniz için kaçınılmaz bir zaruret ve vicdan borcudur. Dedim.

Nedim Nazmi bey beni dinledikten sonra vaki bu haklı talebimi yerine getireceğini söyledi. Aradan geçen kısa bir süre sonra durum benim ileri sürdüğüm gibi hakiki şeklile ortaya çıktı. Ve bu durum üzerine benim için «Men-i Muhakeme» kararı verildi ve arkasından da o zamanki tabirile «Cevazı İstihdam» (Yeniden vazifeye avdet) kararı verildi.

Bu işle ilgili görülen, adlarını şimdi açıklamaya mezun olmadığım birçok polis erkânı Eskişehir'de muhakeme edildiler. Buna mukabil bana yeni-

den vazife verilebileceğine ait İçişleri Bakanlığı'nın kararına sevinmekle beraber, bana karşı yapılan bu haksız davranış benim bir kere daha yüreğimi kanatımştı.

Bir insan her şeyden evvel kendinin meziyet ve kusurlarını en iyi şekilde bilmektedir. Ve yine inanıyorum ki, herkesin Tanrıya açık olan vicdan kapısında kendinin sürre gelen icraatı bakımından her an hesap verip kendini temize çıkarması gerekir. Bir hayat boyunca memleketin kurtuluşuna kendini adamış ve sadakatle katılmış, bu uğurda binbir felâket, yokluk, sefalet ve acılarla dolu günlere mal olan koca ömür bilânçosunda «Namuslu» kalabilmek en büyük bir meziyettir. Ben de mütevazı bir vatandaş olarak bu hizmetlerimi neye mal olursa olsun yerine getirirken «Her şey bu aziz Vatan için» anlayışı içinde kanımı ve canımı verdim. Bir aile düşünün ki, iki çocuklu ve bir örnek hasletteki eşle beraber, aç tok, acılı, yoklukla ve sefaletle mücadele, karda kışta, arabada, kızakta ve nihayet içinde binlerce ton cephane vagonları arasında binbir tehlikeye göğüs gererek yurdun bir başından öteki başına kadar koşan, didişen bizler sonunda sadece bir aferin beklerken, son derece ağır ve haksız ithamlarla azil şamarı yemek, bizler için katlanılacak bir sonuç değildi.

Birkaç gün sonra Maltepe'deki evime gelen rahmetli Tekirdağ mebusu Faik Öztrak ile yine Maltepe'deki evime yakın yerde oturan Afyon Mebusu Ali Çetinkaya, ziyaretleri vesilesile benim için İzmir Polis Müdürlüğüne tayin kararı aldıklarını, bu husus hakkında benim muvafakatimi istediklerini söylediler. Bu teklife ilk tepki Rahmetli eşimden geldi. O kendine has nezaketile:

— Beyefendiler, biz dörtbuçuk sene iki çocukla birlikte İstanbul'dan Kars'a kadar sürüp giden ve içinde binbir acı ve ıztırap dolu günlerimizi hep bu Vatan için dedik ve verdik. Çok şükür Vatan kurtuldu artık. Eşim bunca yıl hizmetini kendi kanı ve canı ile ödedi. Ama şimdi iki paralık bir Ermeni firarisinin rüşvet hikâyesinde bizi töhmet

altında, süresi ne kadar kısa da olsa, bu davranış zannederim atılan düşman Ermeni kurşusundan daha ağır geldi bizlere.

Eşimin kendi kanı ile ödediği bu vatana ait faturadaki hissesi ailemizin en büyük iftiharı olacaktır. Onun için artık değil İzmir Polis Müdürlüğüne, en üstün rütbeye dahi gerek yok. Teşekkür ederiz. Dedi.

Böylece çok sevdiğim ve yürekten bağlı olduğum Polis mesleğinden ayrıldım. Bu satırlarımı yazarken Kurtuluş Savaşı'nın ufak parçasını anlatmaya çalıştım. Bu gerçek olayların içinde gördüklerimi, bildiklerimi ve yapabildiklerimi bütün çıplaklığı ile ortaya koymuş bulunuyorum. Böylece, belki ileriki yıllarda Türkiye'nin Milli Mücadele yıllarına ait tarihi geniş manasile hazırlanırken benim de bu olaylar nedenile bazı mütevazı katkılarım olacağını düşündüm. Artık seksene varmak üzereyim. Kısa bir süre sonra Tanrıma kavuşmaya hazırlanmaktayım. Bu zaman içinde derlediğim bu satırlarımı bir dünya nimeti bırakamadığım evlâdlarıma sunuyor ve hâtırası herşeyden aziz olan ve hâtırasına daima saygılı olduğum en az bir Mehmetçik kadar yurtsever, inançlı hayat arkadaşım P.. yi burada. bir kere daha rahmetle anmak isterim.

Ne gariptir ki, bu satırlarımı bitirirken içimde ukde olan bir noktayı da belirtmeden geçemiyeceğim. Bunca yıl Kurtuluş Savaşı'nda kan ve can vermiş, yirmibir defa ameliyat bıçağına yatmış bir kimse olarak bana bir İstiklâl Madalyası bile vermek kimsenin aklına gelmemiştir. Ama ben asıl madalyamı karnımda onca bıçak yarasile tanınmaz hale gelen yaramın izlerini en büyük ve aziz bir madalya olarak taşımaktayım. Daha acısı, geçmişte Ermeniler tarafından öldürülen hizmet erbabına kalan Ermeni emvalinden ev verilmekteydi. Bunu haber alınca ben de buna kendimi haklı bularak başvurdum ve Ermeni emvalinden bana da bir ev verilmesini istedim. Başvuruma gelen cevap da acıydı:

«Ermeni emvalinden verilen evler, ölenlerin ailelerine verilmektedir. Kalanlara değil .....» deniyordu.

Halbuki benim çektiklerimin ölenlerden daha beter olduğu bir gerçekti ama, yeterli değildi. Bereket evlâtlarıma, ölünceye kadar bir ev sahibi olamadım ama, evlâtlarım yetişerek bana gerçekten çok rahat bir ihtiyarlık günleri geçirtmiş oldular. Tanrı onlardan razı olsun.

Son sözüm bu memleketin genç evlâtlarına olacaktır:

«Sevgili genç evlâtlarımız, bu vatanın Atatürk'ün elile kurtuluşunda ödenen fatura çok pahalıya mal olmuştur. Bu vatanı sevmek, bu vatanı herzaman korumak sizin göreviniz olmahdır. Vatanı ve milleti sevmek gerçek bir faziletlir.» 1957.